

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.5.26

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.5.26

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.5.26

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.5.26

INCUNABULI
A
5
26
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

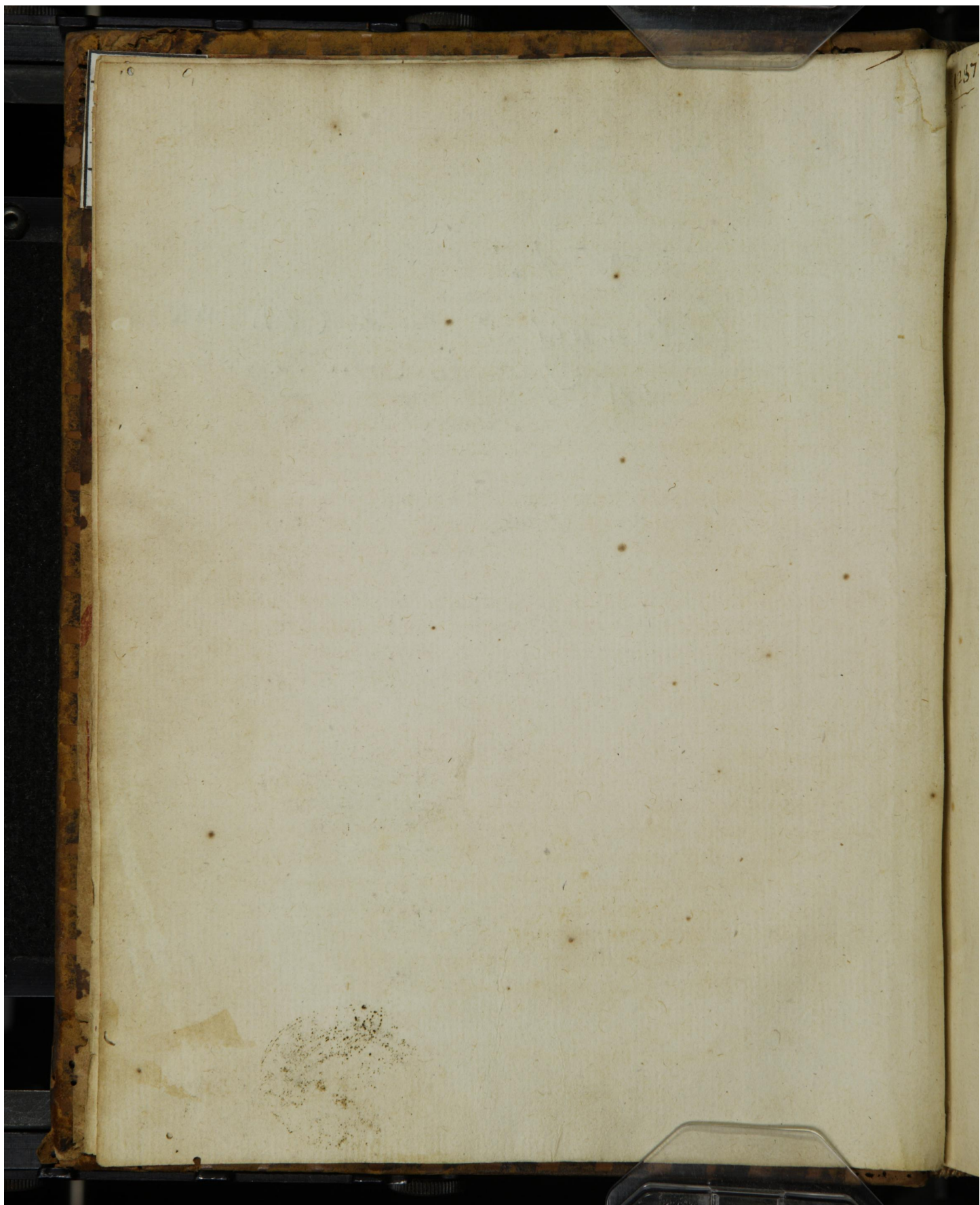
M.31

A. 5. 26

V 1.

Columnis Prædon. de COLUMNIS
de Casu Trojæ

14.

Sed cotidie vetera recentibus obruant: nonnulla tamen iam dudum vetera precesserunt: que sic sui magnitudine viuaci sunt digna memoria: ut nec ea cecis moribus vetustas abolere preualeat nec ex acti temporis antiqua curricula sopita taciturnitate concludant. Uigent enim in illis pro gestorum magnitudine continuata recordia: dum preteritorum in posterum sermo dirigitur: et antiquorum scripta fidelia conseruancia premis-
 forum preterita vel ut presencia representant: et viris strenuis quos longa etas mundi iam dudum per mortem absorbuit: per librorum vigiles lectores ac si uiuerent spiritum imaginatiue virtutis infundunt. Troiane igitur urbis exidum nulla dignum longevi temporis vetustate detegi: ut continuus recor-
 diis successorum floreat in mentibus multorum scribentium calamus fidei scriptura depinxit. Nonnulli enim in eius historia poetice alludendo veritatem ipsius in figurata commenta quibusdam fictionibus transumpserunt: ut non vera que scripserunt viderentur audientibus perscripsisse: sed potius fabulosa. Inter quos suis diebus maxime auctoritatis omerus apud grecos eius his-
 torie puram et simplicem veritatem in versutia vestigia narrauit: fingens multa que non fuerunt: et que fuerunt aliter transformando. Introduxit enim deos quos coluit antiqua gentilitas impugnasse troianos: et cum eis fuisse velut viuentes homines debellatos: cuius errorem postmodum poete curiosius inse-
 cuti ut darent intelligi non solum fuisse omerum fabulosum actorem multa deludia scribere presumpserunt in libris eorum. Unde ouidius sulmones pro-
 digo stilo in multis libris suis vtrunq; contextuit. Addidit enim multa comen-
 ta commentis intermixtim: veritatem etiam non omittens. Virgilius etiam in opere suo eneydorum: licet pro maiori parte gesta troianorum cum de eis tetigit: sub veritatis luce narrauit: ab omeri tamen fictionibus noluit in ali-
 quibus abstinere. Sed ut fidelium ipsius historie vera scribentium scripta apud occidentales omni tempore futuro vigeant successiue in utilitate eorum pre-
 cipue qui gramaticam legunt: ut separare sciant verum a falso. De hiis que de dicta historia in libris gramaticalibus sunt descripta: ea que per ditem grecum et frigium daretem qui tempore troiani belli continue in eorum exercitiis fuere presentes et horum que viderunt fuerunt fidelissimi relatores in pre-
 tem libellum per me indicem Guidonem de columnis Melaoes transumpta legentur: prout in duobus libris eorum inscriptum quasi vna vocis consonan-
 cia inuentum est in athenis. Quamquam autem hos libellos quidam romanus cor-

a

*Sum in bono dñi m. m. m. m. m.
 e. h. o. d. n. m. b. t. a. n. o. m. e. r. i. s. p. o. m. a. t. o. r. i. s.*

2
nelius nomine salustii magni nepos in latinam linguam trāsferre currauerit
tamen dū laboraret nimium et esset breuis particularia historie ipsius q̄ magis
posset allicere animos auditorū pre nimia breuitate indecenter omisit. In hac
igitur serie libelli totum inuenietur inscriptum. Quid de tota historia vniuer
saliter et particulariter gestum fuit. Que fuit origo inimicitiarum scandali
que aduersus frīgios greciam concitauit: vt appellatione grecie non magna
grecia italia videlicet vt voluerunt nonnulli debeat comprehendī: dicentes ad
uersus troianos et magnam greciam q̄ italiam paruam greciam quam ap
pellamus hodie romaniam cōfluxisse cum parua scilicet sola grecia: licet pau
cis aliis sibi adiunctis nouerit expugnatura troianos: prout ipsius historie se
ries per ea que infra legentur apertius demonstrabit. Sic ergo successiue de
scribetur in ipsa qui reges et qui duces grecorū armata manu et quot nauib
us se in predictum exercitum extulerunt: quibus armorum insigniis vsi
sunt: qui reges et duces in troiane vr̄bis defensionem aduenerunt: quanto tē
pore fuerit protracta victoria: quotiens bellatum extitit: et quo anno: quis
ipsorum in bello ceciderit: et cuius ictu: de quibus omnibus pro maiori par
te cornelius nichil dixit. Superest ergo vt ad ipsius narrationis seriem
accedatur

Incipit primus liber de rege peleo inducente iasonem vt se conferat ad
aureum vellus habendum et conquerendum

In regno thesalie de predicta scilicet pertinentiis romanie cui⁹
incole mirmidones dicti sunt quod nos hodie vulgari denomi
natione salonochium appellamus. Regnabat tunc temporis
rex quidam iustus et nobilis nomine peleus cum eius confor
te thetide nūcupata: ex quorum matrimonio processit vir ille
tā fortis: tā animosus: tā strenuus denominatus achiles. Hos mirmidones
illi q̄ dicere voluerūt magnā greciam idest italiā i troianorū excidiū aduenisse
aprutinos esse dixerunt: gens quedam videlicet que in regni cecilie finibus
habitabat constituta: vnde ciuitas illa aprutina dicta est: et ciuitas thetim que
in ipsa prouincia sita est a predicta thetide nomen asserunt assumpsisse. Sed
sic dicentes perhibentur errare: et tandem mirmidones habitatores thesalie
nuncupentur: quorum dominium post obitum regis pelei patris sui natus

achiles qui in troiano bello multa cum eius militia bellicosa peregit: sic de eis
 testatur ovidius eorum originem fabulose commentans. Dixit enim hos
 mirmidones in quartodecimo methamorfoseos fuisse fornicas ad preces re-
 gis thesalie diis porrectas in homines transformatas: dum diebus illis totū
 vulgus regni thesalie incombente eiusdem letifere infirmitatis peste finaliter
 decessisset: solo illo rege superstite: qui dum in quodam nemore iuxta radices
 cuiusdam arboris adhesisset: inspectis ibidem innumerabiliū fornicarum dis-
 currentibus aciebus in homines redigi suppliciter postulauit: et in legenda bea-
 ti mathei apostoli mirmidones habitatores esse thesalie dixit: in qua idem
 apostolus aliq̄diu moram traxit aperte monstratur. Hunc autem regem pe-
 lei describit historia quēdā habuisse fratrem hesonem nomine sibi ex utroq̄
 parente coniunctum: et eius in etate maiore: qui dum longeuē etatis senio gra-
 uaretur seipsum vix regere poterat. Et ideo regni thesalie gubernaculis mul-
 tominus lingua sibi senectute confractus renunciauit: et cessit regni guber-
 nacula peleo fratri suo. Post cuius pelei regimen heson legitur per tempo-
 ra lingua vixisse: ita vt eo multa senectute deffecto eius oculi caligerent: et
 eius vigor corporeus pre nimia tabesceret senectute: quē dixit idem ovidius
 in eodem libro methamorfoseos postmodū in iuuentutis flores et iuueniles
 potentias renouatū: ita q̄ ex senili vmbra factus est iuuenis agnīculus medi-
 cabili cura et artificiosa virtute medee: de qua medea infra proxime habendus
 est sermo. Ex hoc igitur hesone supererat quidam natus iason nomine vir for-
 tis et strenuus iuuenis et nimium speciosus: modestus: largus: affabilis: trac-
 tabilis: pius: et omni venustate coruscus. Hunc thesalie primates et nobiles
 plebei tenere dilectionis affectu pro suarum virtutum excellēcia sunt amplexi:
 non minus q̄ regi peleo venerantes eīdem. Erat et idem iason non minus o-
 bediens regi patruo q̄ esset patri si regeret: nec erat molestus ei: sed omni sub-
 iectione deuotus: licet peleus septro thesalie potiretur. Eadem igitur relatione
 non sibi respondebat rex peleus: quia licet signis extrinsecis eum sibi carū esse
 monstraret: ardebat tamen et fluctuabat intrinsecus: ne virtute sua: et in tanta
 affectione suorum quam sui erga ipsum habebant: iasō eum thesalie regni do-
 minio spoliaret. Longe igitur in mente secum seruauit ardorem: quem sagati
 studio tegebat: ne actu aliquo publicatus euagari posset extrinsecus diu per
 fatigabilem tollerantiam est conatus. Quare disquisiuit in corde suo viarum
 imaginatiua propōita quibus posset iasonē perdere absq̄ sui sigillatione pu-

4
dois. Tandem de re mirabili diebus illis per plurima mundi loca fama neir
bus plurimorum innotuit: q̄ in quadam īsula dicta calcos vltra regni troiani
confinia versus orientalem plagam quidam aries habebatur: cui⁹ vellus erat
aureum: vt fama preconum perhibebat. In hac igitur īsula regnare dicebatur
rex quidam oetes nomine vir potens ⁊ diues: sed etate prouectus. Hunc aurei
velleris arietem describit historia custoditum fuisse mirabili cura ⁊ studio dei
martis: cum in eius custodia boues quidam deputati fuissent: vrentes flāmas
ex ore vomentes. Si quis igitur hunc aurei velleris arietem optaret habere:
cum hīs bobus necesse habebat inire certamē: et si eorum victoria potiretur
opporere boues ipsos deuictos iugo subicere: arratro terram vertere in qua
erāt. Itēz ipsis bobus deuictis et arare coactis: iterū necesse habebat ī quēdā
draconē scamis horridū et flāmas igneas exalātem irruere: ipsumq; bello cō
misso perimere: et eo perēpto dentes a faucibus ei⁹ euellere: et euulsos serere
in predictam terram a bobus aratam. Ex huiusmodi igitur agri semine seges
mirabilis pululabat: nam ex dictis dēcibus statim quidam armati milties na
cebātur: fratrum bellum inter se illico committentes: qui se per mutua vul
nera perimebant. Per hec ergo periculosa discrimina et non per alios trami
tes poterat predictum aureum vellus haberi: ac omnibus volentibus predic
ta subicere certamina rex oetes liberum faciebat aditum exhiberi. Quāq; enī
sic de aurei velleris ariete dictaret historia: asserentes tamen vera de eo aliter
sunt testati. Dixerunt enim regem oetem cumulum magni thesauri possedis
se: et possessum custodie traditum memorate: per incantacionum figmenta et
artes mathematicas constitutas. Huius enim thesauri cumulum per munda
nam ingluuiem et auaricie cupiditatem que omnium malozū est mater: multi
strenui sibi querere voluerunt honorem: sed impugnantibus incantacionum
nexibus thesauri compendia se finaliter sibi necis dispendia quesierunt: et vt
sic de aureo vellere ad regem peleum fama peruenit tanto discrimine quesitu
ro statim curiosum ad illud crexit animum: diligenter atēdens q̄ tuciori via
et sine sui puporis labe nō posset tradere iasonem facilius ad perdendū. Assūp
sit ergo propositum qualiter iasonem hortaretur: vt ī sue virtutis strenuitate
iuueniliter confidentem ad aurei velleris questum voluntarie se cōferret. De
creuit ergo in celebriori ciuitate thesalie solennē curiā celebrare: in qua mul
titudine baronum et militum non modica confluenta curia ipsa triduo perdu
rauit Tercia vero die rex peleus vocatum ad se iasonem in presentia dictorū

nobilium sic alocutus est dicens. Satis quidem glorioz care nepos de dominio re-
gni thesalie tam excelsi: sed multo potius me reputo gloriofum de tanta strenuita-
te et habilitate nepotis: cum tunc virtutis excellenciam vicine prouincie ipsius facti
testificatione cognoscunt: et a fama veriloqua relatione continua predicet in
remotis. Es enim thesalonicenf regni et mei honor et gloria: cum te saluo regnum
thesalonicenf timeatur ab omnibus: et te vigente nullus audeat ei esse inimicus
Porro virtutis tue gloria in sublimis me poneret: si aureum vellus quod octis
regis potentia tenet inclusum te potente in regni mei claustra posset adduci: quod pro
te non ambigo satis de facili fieri posse: si laboris animam animosus assumeres
et orationis mee precepta non obduceres exequenda. Que si perficienda decre-
ueris: tibi singula ipsius viatici necessaria parabuntur: in apparatu maximo et
comitiua multorum militum quos de regni thesalie melioribus duxeris elige-
dos. Acquiesce ergo verbis meis: et horum mandatorum meorum operari te exhibeas
graciosum: ut in conspectu meo decetero maioris dilectionis appareas: et
de tue strenuitatis fama leteris in maiores apices sublimari: nec erit expres a
magne tue utilitatis compendio efficax labor tuus. Nam veris pollicitationibus
et non fictis te certum efficio: quod me deficiente te futurum heredem in regno thesa-
lie statuam: et me viuente non minus me ipsius regni dominio poteris. Intel-
lectis igitur a iasone singulis que in tantorum presentia circumstantium rex pe-
leus protulit: gaudio exhilaratus est multo: non attendens insidiosas regis astu-
tias et eius dolositatis latebras non aduertens intus que dixerit: sed putas pu-
re regis conscientie cellula processisse potius in sui honoris incrementa sublima-
re quam in sue detrimenta persone. Confusus ergo iason de sue strenuitatis audacia
nec reputans impossibile sibi esse quod regis falax auaritas exposcebat: regis man-
datis se primum grate exhibuit et se infalibiliter impleturum: exposcita cum omni deuotio-
ne promissit. Letificatus igitur peleus ad gratia sui responsa nepotis: in dicta
curia sinez imposuit appetens exequi vota sua post promissa predicta quibus
fortuna alludere iam presensit. Consideras ergo quod calcos insula mari circumdata
adiri non poterat: nisi cum nauigantibus artibus aptis ad maris discrimina sustinenda
iussit ad se vocari quendam fabrum argon nomine: lignorum artificii multa dis-
creatione vigentem: qui ad regis iussum mirre magnitudinis quamdam nauem in mul-
ta congerie lignorum extruxit: que de sui actoris nomine proprio vocata est ar-
gon. Hanc quidam asserere voluerunt primam fuisse nauem quam primo velis extensis
adire loca remota presumpsit. Et ideo qualis nauim magnam quam transmeare maria

velis vt dicitur eleuatis argon grammatici vocauerūt.

¶ De recessu iasonis se conferentis ad conquestum aurei velleris.

DArata igitur nauī predicta et immissis in ea singulis habūdāter: q̄ causa nauigationis exposcūtur: multi nobiles de thesalia multa strenuitate cōspicui cū eod̄ iasone īgrediuntur in ipām. Inter quos fuit ille vīr vere fortissimus hercules nūcupatus natus vt scīpse poete ex ioue et almena āphitriōnis vxore. Hic ē ille hercules de cui⁹ īcredibilibz actibz p̄ multas mūdi ptes p̄mo dirigitur: q̄ sui potētia īfinitos gīgātes suis t̄pōribz īteremit: et ī vlnis p̄ p̄iis eleuatū mirabili strictura factū exanimē fortissimum cōfregit antheū. Hic si diceretur dignū esse ītrepid⁹ portas adiuit īferni et custodē eorū canē tricerberū violēta manu ab illis extraxit: quē tanta pullione p̄domuit: vt mactatus totus sui veneni spuma digesta p̄ vomitū multas mūdi ptes īfecerit letiferis aconitis: sed quia suorū actū lōgua narratio poetarū lōgua expectacione auditorū āimos abstraxerūt: de eo īsta sufficiāt tetigisse: cū et rei veritas itātū de sua victoriā acta p̄ mūdū miraculosa diuulget: q̄ vsqz ī hodiernū diē vsqz quo victor apparuit colūpne herculis testētur ad gades. Ad has columpnas magnus macedonius alexāder regis philipi filius qui eo tēpore de stirpe regum thesalie qd̄ macedonia similiter dicitur fuit p̄duct⁹ subiugādo sibi mūdū ī manu forti legitur puenisse: vltra quas non est locus adibilis: cū sit mare magnū oceanī videlz q̄ augustū locū ibid̄ p̄ mediū gremiū terre nr̄e seipsū ī fūdēs mediterraneū nobis mare cōstituit: p̄ īrisecas mūdi ptes a nobis nauigabiles vt videmus: qd̄ licz ab ipō loco īfusione recipiat: effusū littoribz sirius clauditur: ī qbz ciuitas acton nr̄os potissime recepit nauigātes hūc locū augustū a quo primū mediterraneū mare dilabatur nostri hodie nauigātes scrutū sibile nomināt siue secte: et locus ille ī quo predictae colūpne herculis sūt affixe dicitur sarracnica ligua sabbi quidā locus a quo sufficit vltra nō ire. Obtēta ergo a rege peleō iasō nauigādī licēcia noua sulcat maria cū hercule et suis cōp̄licibz nauis noua: cuius vela dum secūdus vētus imbuīt et eius īflat afflatus loca thesalie cognita desit valde cito: et ad īcognita maris loca citius dīffilit velocissimo cursu suo. **¶** Multis itaqz diebus et noctibus nauigantibus illis sub ductu thesalici philotete eis discrete notatis stellarum cursum vsibilibz existentium iuxta polim maioris vrse scilz et minoris que nunq̄ occidūt: cū angue vicino secūdū posita poetarū: cū stella illa quā nauigātes tramontanā appellant: poete dixerūt esse stellā extraneā positā ī cauda vrse maioris: de qbz vr̄sis maiori scilz et minori ouidi⁹ ī scōo methamorfof fabulose cōmētāl dicit

calistone et archade filium suum has mutatas in yrfas: vocatur etiam hee stelle septentrionales cum sit septem iuxta axem: de quibus iuno sic dicit. Nunc honoratas summo mea viscera collo. **U**idetur stellarum illic ubi circulus axem. **U**ltimus inuoluit spacioque breuissio abit. **A**c nos si lese tangit contemtus alumpne. **S**urgite circuleo septem phibere triones. **N**ouerat enim philotetes stellarum cursu et motu si aliquid est in illis: tamen ille qui causa navigationis erat multum expectat: et ideo aura secunda perlatum tandem recto ramige nauigauit: donec ad oras frigas regni troiani uidelicet perueniens as noua nauis applicuit: in portum. scilicet qui tunc dicebatur ab incolis Symeota.

De grecis applicatis in portibus troie et de laumedota rege troianorum

Occi autem maris fatigatione lassati: ut puenerunt in terram in quam descendere queritis causa sicienti animo moluntur: et descendentes ibidem recedentes aquas a fontibus hauriunt: et ibidem per maioris refrigerationis gratia morari per dies aliquos statuerunt: non ut incolis molestiam inferre disponderent: nec nociuis dispediis eos ledere aliquatenus attarent sed inuidia fatuorum series que sepe quete uiuentibus est molesta ab inopinatis insidiis sine causa inimicitiarum et scadali traxit: propter quas tante cladis diffusa lues orbe terrarum infecerit: ut tot reges et principes bellicosa cete subcoberunt: et tanta et talis ciuitas qualis extitit magna troia uersa fuisset in cinerem tot uiduatis mulieribus uiris orbatis parentibus: tot puellis: et demum iugo fuitutis adductis: quous enim grecia inter tot grades angustias victoria potita fuisset: eius tamen victoriae precium per tempus longa deleuit iniuria. scilicet sue gentis et suorum nece et exterminio meliorum. **S**ane si diis tot mala grata fuerunt: primordialis causa tamen eorum tanta leuis animos non immerito perturbat humanos: ut per culpa tanta leui tante acerbis penam meruissit infligi: nisi benigne forsita diceretur ut precedens mali congeries esset boni edificatio subsequens: cum ab hiis malis per troie casum tanta bona perferret: ut ipsa troia deleta insurrexerit causa per quam romana urbs: que caput est urbi um per troianos exules facta extitit: uel promota per eneam scilicet et ascanium natum eius dictum iulium: et nonnullae alie propterea puicie perpetuum ex troianis receperunt incolatum. **Q**ualis est aglia que a bruto troiano unde britania dicta est et legi habitata. **I**tem qualis est fracia: que post troie casum a franco rege ence socio: que iuxta renum magnam condidit urbem: quam fracia ex suo nomine necnon et tota sua puicia appellauit: que habitata narratur. **E**t ueneciorum urbem inhabitauit ille troianus antenor: habitaciones etiam huius cicilia non expertem: que primo a rege sicano qui in ciciliam a troia peruenit habitata describitur: unde siconia dicta sunt: et eo postmodum quia a cicilia recedente: relicto in cicilia siculo fratre suo: unde postmodum cicilia dicta est: transmeauit in tusciam quam multarum gentium habet.

bitatione repleuit: et in regno cicilie per maria confinia supradictus **Eneas** ci-
 uitates multas legitur condidisse: qualis est neapolis tanta ciuitas et gentis
 indomite terra gaycte dyomedes etiam licet fuerit de grecia oriundus: qui in
 troiano bello tanta de se miraculosa commisit troia deleta: dum in regnum su-
 um recipi minime potuisset inhabitauit calabziam: cuius socios narrauit ouit-
 dius circem solis filiam in volucres transformasse in calabziam a dyomede de-
 latam: de quarum auu genere dicit **Isidorus** multas fuisse productas: que a
 ues dyomede dicte sunt: eam naturam habentes vt cognoscant hominem la-
 tinum a greco discernere: quare grecos calabzie incolas colunt: et latinos fugi-
 unt si qui sunt. Sed si tante prodicionis causa fuerit subsequenter boni causa
 finalis: vt humana mens habet in dubio: nam subsequenter describit historia
 q*uod* iasone et hercule cum suis in portu applicantibus: symeote de eis ad laume-
 dontam regem troianum fama peruenit: q*uod* gens quedam troianis incognita:
 scilicet gens grecorum nouo ramige phrigias partes intrauit: explozatura for-
 te archana regni troiani: vel potius troie prouinciam vastatura. **Erat** autem
 diebus illis troia non tate magnitudinis qualis fuit postmodum de nouo fir-
 mata: et in ea regnabat tunc rex predictus laumedon nomine: qui sumpto dap-
 noso consilio quod vtinan non fuisset: legatum suum in comitiua multorum ad
 iasonem destinauit: quo ad iasonem perueniente: legationem suam explicat in
 hec verba. **Rex** laumedon huius regni dominus de aduentu vestro valde mira-
 tur q*uod* terram suam intrauistis ab eo licentia non obteta: cuius est intetio sub
 trasquilla pace tenere: hoc instantissime mandat vobis: vt incotineti debeat
 terram eius exire: ita q*uod* die adueniente sequeti sciat vos ab omnibus terre sue
 finibus recessisse: q*uod* si madatorum suorum vos sentiet contemptores: pro cer-
 to noueritis ipsum iubere suis in offensionem vestra irruere: in depopulatio-
 nem rerum et vestrarum finale dispendium personarum. Postq*uam* vero iaso to-
 tam serie legationis audiuit: in ira et dolore cordis exacerbatus intrinsecus: an-
 teq*uam* ad legationis dicta verba mutua retorqueret: conuersus ad suos sic locu-
 tus est eis. **Laumedon** rex huius regni dominus mirabilis detecoris iniuria
 nobis infert: cum absq*ue* alicui*us* offensionis causa nos eici a sua terra madauit:
 ita q*uod* si eu regia nobilitas animasset: nos madare debuit honorari. Na si casus
 similis illu i grecia adduxisset: sciisset sibi illatu a grecis no dedec*us* sed hono-
 re. Sz ex quo magis detecus q*uam* honoz aplaudit: nos etia aplaudem*us* et illi: vt
 ab ei*us* regni finib*us* recedam*us*: cu posset cotigere et leue sit q*uod* ei*us* cosiliu enorme
 sit carissio precio redempturus. Deice cotinuat*is* verbis couers*us* ad nunciu dixit

Amice legationis tue verba diligenter audiuius: et dona que per regem tui nobis more nobilium sunt transmissa recepimus sicut decet: deos nostros in dei veritate testamur: non ex proposito terram tui regis intrasse: ut offensam ingerimus: vel aliquam more predonio violentiam illaturi sed cum ad remotiores partes conferre nos nuperrime intendamus: necessitas in hunc locum diuertere necessario nos coegit. Dic ergo regi tuo nos de sua terra recedere scituro pro certo: quod et si non per nos poterit: forte per alios qui presentem iniuriam nobis illatam audierint cōdecem gratiam obtinere. Hercules vero verbis iasonis non contentus regis nuncio hec verba refulsit. Amice quisquis es scire referas regi tuo quod ad plus die crastina de terre sue statione penitus discedemus: sed sequentis tercii anni dies non erit exitura dic illi: quia nos videbit si viuet in terram suam velit nolit anchoras iniecisse: et de danda nobis tunc recedendi licentia non erit sibi plena libertas: cum talis litis ad presens incoauerit questionem: quod priusquam de ea possit superare victoriam: ingnominioli de decore pondere depremetur. Cui regis nuncius respondendo sic dixit. Turpe satis est nobili et precipue strenuo minarum sagittas emittere: nec michi quod sum missus est commissum a rege ut erga vos litigiosis verbis insistam: dixi enim vobis que michi commissa fuerunt: si sapienter agere placet: vobis de consilium ut ab hac terra recedere non sit graue: priusquam possitis incurrere grauiora: cum leue non sit personas perdere: que possunt consilio salubri se tueri. Et post hec a grecis petita licentia suum remeauit ad regem. Iason vero et hercules nulla mora protracta: philotete vocato iubent anchoras a mari subtrahi: et omnia coligere que in terram aduxerant causa quietis. Sciebant enim si voluissent in phrigios insultare non esse eis in congressu partes equales in viribus nec in potentia fortiores. Argon ascendunt: et eleuatis velis diis ducibus phrigia deserunt litorea et sulcantes maria ventis afflantibus prosperis non post multos dies in calcos insulam salui peruenerunt: et desideratum feliciter portum intrant. In insula igitur calcos erat tunc temporis quedam ciuitas nomine iaconites: caput regni pro sua magnitudine constituta: urbs valde pulchra muris et turribus circumdata: fabricatis multis insignita palatiis: plena populo copioso: et insignis multorum nobilium incolatu. In hac igitur urbe regnabat regaliter rex oetes in multorum comitiua suorum: cum non longe a ciuitate ipsa nemora multa virescerent apta quod venationibus ob multarum ferarum copiam in hiis vespertium ne morosis: in cuius urbis ambitu longua patebat distensa planities frigidariis

et viridariis illustrata: dum aquarum fontes in ea innumerabiles scaturirent: et quod plures fluvii continuis fluctibus prolabentes riuulos eandem planiciem irrigarent: quare multarum venatricum avium copia vigeat in illa multarum volucrum cantilene incessanter ibidem dulci modulamine personabant. Ad hanc igitur civitatem iason et hercules cum eorum comitibus regaliter et decenter inducti tramite recto se conferunt: qui dum per plateas civitatis ipsius diametro longo patentes moderatos gressus laudabili compositione maturant. Miratur vulgus in eis illucere tot regios apparatus: tam speciosam inflorescere iuventutem: sic modestos in eorum incessibus et in apparentia: tot moribus prepolere. Sciscienti ergo animo disquirunt vulgus qui sint: unde sint: et que causa sit eorum adventus. Sciscitantibus ergo illis nullus est qui causam eorum adventus aperiat: donec regii palatii portas attingunt. Rex autem oetes innate sibi nobilitatis gratie non oblitus: statim sibi ex quo grecorum adventus innotuit: solio confurgens a regio grecis obviam in multorum comitum suorum exiit: quos fronte ilari et facie leta recipientes fouet amplexibus: signis salutacionis exhilarat: et in dulcium verborum primiciis placidas amicitias illis spondet. Qui postmodum per gradus marmoreos loca sublimia conscendunt palatii: intrant cameras picturis variis illustratas et apppositi thesauri mirifico fulgore micantes. Postquam vero eis est sedendi concessa facultas: iason multa animositate repletus in modesta pronunciatione verborum adventus sui causam oeti regi exprimit: et aurei velleris ordinata discrimina secundum statuta legis imposte humiliter tentare deposcit. Eius autem rex benigne petitis obtemperans se impleturum vota iasonis non negavit.

¶ De medea oetis regis filia capta amore pulcherrimi iasonis

Pratitis igitur in multa ubertate cibariis sternuntur mense: et superappositis cithis aureis multis in illis et imminente comoditate vescendi: rex cupiens omnem sue nobilitatis gratiam grecis ostendere pro quadam filia sua mittit: ut veniat iocunda celebratura convivium cum novis hospitibus: quos ipse rex cum multa iocunditate recepit. Erat enim oetis regis filia medea nomine: virgo nimium speciosa: pris vnicat: et sola futura heres in regno: que quodammodo ad annos nobiles pervenisset et facta iam thori matura: a puerilibus tamen annis se totam exhibuit liberalium artium studiosae doctrinis sic totius cordis aviditate scire libris eliconia: ut nullus vel nulla ea doctior

11
posset illis temporibus reperiri sed eius margarite sciētia ex qua potius pre-
polebat. Erat ars illa mathematica que per vires et modos exercitationum
nigromaticos lucem vertebat ī tenebris: subito ventos inducebat: et pluuias
coruscationes et grandines timidos terre motus: fluuiorum autem discursus
per declina loca labentes ad superiores partes influere et redundare cogebat:
iemali etiam impugnatione frondibus arbores spoliatas compellebat: in ipsa
turbinis tempestate florescere iuuenes faciendo senescere: et senes ad iuuetutis
gloriam prouocando. Hāc credere voluit antiqua gētilitas luminaria magna:
scilicet solem et lunam sepius coegisse contra naturalium ordinē eclipsari. Nā
secundum astrologie veritatem: de qua ipsa doctissima fuisse describitur sol de
currens sub eclipsico cursu cōtinuo eclipsari non habet: nisi cum fuerit in cō
iunctione ipsa cauda vel capite que sunt quedam intersecationes cuiusdā cir-
culi celi ex aliquo alio ex planetis: nam tūc opponente se luna inter aspectū no-
strum et solem corpus solis nos videre visione solita non permittit: secundum
quod de hoc phibuit magne discretionis egipcius ptholomeus. Ipsa tamē pro
sue incantacionis viribus hoc accidentaliter fecisse narratur. Nam cū sol erat
in lune coniunctiue: quam nos vulgariter dicimus cum luna se voluet: sed cū
erat in eius opposito: ab eo eam per septem signa continua existente remota
tūc cū lunnā vulgariter quintādecimā appellamus. Sed ille fabularius subli-
uonens ordinis sic de medea oetis filia de ipsa fabulose commētās tradidit es-
se credendum: quod absit a catholicis christi fidelibus credi debere: nisi quate-
nus ab ouidio fabulose narratur. Nam ille summus et eternus deus qui in sa-
piēcia idest ī filio cūcta creauit celestia corpora planetarū ppria sub lege dispo-
suit: et ea statuens in eternum preceptum eis posuit quod non preteribit. Hic
est quod solis eclipsis contra naturalium instituta nusq̃ legitur accidisse: nisi
cum incarnati dei fidelium seipsum pro nobis humiliter exposuit passioni: qui
cum in crucis patibulo tradidit spiritum: eclipsatus est sol luna non existen-
te in condicione sua: cum velum templi scissum est facti sunt terre motus hor-
ribiles: et multa tunc sanctorum corpora surrexerūt. Unde cum diebus illis
dionysius ariopagita summus philozophus in naturis viueret apud athe-
nas et esset in gygnasiis studiosus licet esset infectus gentilitatis errore: vi-
dens tamen in christi passione solem eclipsasse stupefactus sic dixit. Aut
deus nature patitur: aut machina mundi dissoluetur. Hic est verus et e-
ternus deus cuius est posse naturalia queqz dissoluere et cogere in lege

nature patere qui sola vnus fidelis sui prece cursu solis mondanū contra naturalē institutionem ipsius ad gabaon figi et stare mandauit. **Hic** autem hoc de medea secundum fabulas: ideo ponitur: quoniam sic de ea fabulose fuisse se presens historia non omittit: cum et ipsam fuisse in astronomia: et in grammatica peritissima non negetur. **Medea** autē precepto patris audito quāq; esset virgo nimium speciosa: conata est vt mulierum est moris speciem addere speciei per speciosa videlicet ornamenta. **Quare** compta preciosis ornatis et regio apparatu decorata: condecēti gradu familiariter ad discombendum cum menas accessit: quam sedere iuxta iasonem illico iussit pater. **Sed** o misera et infatuata nobilitas: quid vrbānitati debes in honoris tui precipium: cur in decus tuum decoris tui speculo iacturam pro curialitate parasti. **Nunquid** sapientis est se tradere constancie puellari sexui muliebri? qui nullis armorū circulis nouit captare constanciam: cuius animus semper consistit in motu: et precipue intra pubescentes vacillantes anteq; viro mulier facta viri potens misceatur. **Scimus** enim mulieris animum sepe virum appetere: sicut appetit materia semper formam. **Quia** vnam materia transiens semel in formam posset dici suo contenta formato. **Sed** sicut ad formam de forma procedere materie natum est: sic mulieris concupiscencia disoluta procedere de viro ad virū vti esse creditur sine fine: cum sit quedā profunditas sine fondo: nisi forte pudoris labes aliqua abstinencia laudenda concluderit sub terminis honestatis. **Quia** ergo o rex oetes ductus audacia tenere puelle latus extranei viri lateri sedere concessisti: si sexus fragilitatem ex animo discusso libasse heredem vitæ regni tui inno minioso nauigio in extranea regna delatam: sub tanto dispendio nō fleuisses: vt filia simul et semel et thesauri tui in audito cumulo priuaueris. **Quid** tibi profuit martis custodia aduersus fraudes mulieris et dolos? **Sane** quia quod futurum erat forte dixeris vitare: nullatenus potuisti inuicere filiam tuam cum iasone communicare conuiuium: et iasonem statuisti participem nate tue in celebratione timborum. **Nam** quicquid tibi prouidere successerit: ecce subiungit historia successus congruos et incongruos nō omittēs. **Existente** medea inter regem patrem et iasonem: licet multo esset rubore perfusa: tamen temperare non potuit suorum aries oculorum: quoniam cum poterat eorum intuitum versus iasonem dulcibus aspectibus retorqueret: sic ei faciem et circumstantias faciei: flauos crines: corpus et membra corporis itē tuis imaginationibus contemplando: que repente in concupiscencia eius ex-

13
arsit et feruentis amoris in animo concepit ardorem. **N**on enim illi cura effici
borum velci dulcedine: nec gustare pocula melliflue potionis. **E**st enim sibi
tunc cibus et potus iasonis dulcis aspectus: quem totum clausum gestabat
in corde: et in cuius amore libidinis repletus est stomachus saturatus. **E**um
igitur inspiciebatur ab aliis qui intuebantur eam ciborum gustibus sic cessas-
se attribuunt eidem non amoris causa hoc in ipsa procedere: sed sola forte rati
one ruboris. **M**edea ergo tanti feruoris exasperata cupidine cōceptum crimē
satis conatur obtegere vt nō ab aliis quibus inspicitur percipi forte potuisset
sed et ea a seipsa probabilis excusationis argumēta producit: quibus illud qd
nephas esse posset in virgine excusabile cōuertebat in fas: inde est qd tenui so
no suos eburneos infra dentes collidit hec verba. **O** vtinam iste barbarus tā
speciosus: tam nobilis michi maritali copula iungeretur: vt sibi ipsa daret in
telligi in culpabili affectione illud appetere quo culpa et crimine non carebat.
Omnium enim mulierum semper est moris vt cum inhonesto desiderio virū
aliquē appetūt sub ei⁹ honestatis velamine suas excusationes iducāt. **E**uuiū
igitur sine facto: medea de sui patris licentia camerarū suarum intrauit archa
na: et iason ⁊ hercules quadam eius palacii recipiuntur in camera iussu regis
Medea autem in sui secreto cubiculo sola persistens: ex concepti amoris flam
ma vexata anxietate multa torquetur: in multis fatigata suspiriis: satis solici
te cogitat in seipsa qualiter sui ardoris flāmis posset occurrere per satisfactionē
proprie voluntatis: sed virginei pudoris pusillanimitate deuicta cedit audacie
Eum in ea pugnet amor ⁊ pudor: instat amor vt audeat: sed pro ignominia pu
dor vetat: et sic duplici vexata conflictu sui laboris dispendia per totam ebdo
madā sub taciturnitate defleuit. **F**actū est autem qd a fortune miseriis que fi
nem accelerat ex seipsa processisse pro medee votis illud acceptum qd quadā
die circa eius diei medium dum rex oetes in secretariorum comitiua suorum
cum iasone et hercule de multis multa sua comitiua conferret in aula: pro me
dea filia sua misit vt veniret ad illum: qua in apparatu regio veniente: in sui ve
neratione ruboris: iuxta patrem ipso iubēte consedit: cui pater blādo sermone
licentiam explicauit: vt cum iasone et hercule more virgineo verba solaciofa
conferret: que pudibūda quodāmodo patris surgeus a latere iuxta iasonē sibi
sedere elegit. **I**ason vt vidit medeam iuxta se cōsedisse factus est illaris: et mo
dico relicto spacio sessionis se sedens parum ab hercule magis medee lateri
sit propinquus. **R**ex autem oetes et astantes ceteri multe fabulationis ameni

14
tate diem elidunt: et hercules cū astantibus coram eo multo sermone de plu-
ribus conferebat: sicq; inter iasonem et medeam nullum erat medium cuius
possent obiectum si vicissi ad loquendum erat aliquid impediri. **Medea** igitur
quasi sibi in solitudinis habilitate a loquendi iasonem apta cōmoditate capta
uit: videns ceteros inter se circa alia colloquia diuersa vacare: timorosi pudoris
sarcina honestatis deposita in primis verborum cōgressibus sic est iasonē alo-
cuta. Amice iason nō reputet tua nobilitas inhonestum: nec vicio femineae dis-
solutionis ascribat si forte tecū velut ignota cōferre presumo: et me i honesta
intentione verborum affecto ad tui noticiam prouocare. Dignum est equidem
vt extraneo nobili et generoso negociose salutis consilium tribuatur: nam pro-
desse nobilis nobili ex quadam mutua vrbānitate tenetur. **Scio** enim te nobi-
lem et ductum audacia iuuenili: regnum istud pro obtinendo aureo vellere p-
uenisti: pro cuius questu scias te discrimini manifesto submittere et ifalibilis
mortis periculo subiacere vitam tuam. **Tue** ergo nobilitati et iuuenili calori
compatior et tibi desidero salutis consilium et vtile auxilium ministrare: pro-
pter quod a tantis periculis eruaris: et optatos tue patrie lares valeas incolu-
mis in grata sospitate redire: et hec tibi de leui pro futura cognoscas: si percep-
tibili corde meos monitus amplecteris et efficaci duxeris studio exequendos.
Tunc in prono sibi vultu et plicatis brachiis iason ad offerentis verba sic hu-
mili voce respōdit. **Ha** nobilissima mulierum dnā vobis deuotissio corde meo
humiles grates fundo: que laboribus meis compati nobili expositione mon-
stratis: cuius rei causa beneplacitis vestris me totum expono: cum multoma-
gis sint munera graciofa que nec petita: nec precedentibus beneficiorum meri-
tis tribuuntur. **Qui** medea: amice iason nosti quanta sint i aureo vellere q̄redo
cōstituta discrimina a te forte fama veritatis ignara tibi causā ipsorum verā
nunc prōdidit in aperto: sane eius facultatis optentus vix a nullo modo mor-
tali cadit in hominem: cum diuina sit eius custodia: et non sit in homine plus
posse q̄ potest virtus inexpugnanda decorum. **Quis** enim illeclus euasit a bo-
bus flāmas eructantibus igneas quem fortune casus aduersus ipsos irruere
stimulo p̄sumptionis induxit: et cum aduersus illos insultans subito cōuer-
tatur in cinerem: et exustus fumosa pareat in fauilla: quod si tam leui animo
atemptare iuueniliter p̄sumpsisti magna fatuitate deducere: cū precii tate
rei mors sola cōsistat. **Abstine** ergo iasō si petis agere sapiēter a tā infausto
lumine pedem tuum: et ne accedas ad letifera lumina que tue vite salubria

15
sunt finaliter ablatura. Iason autem velut impatiens ad medee verba commo-
tus: ne plura huiusmodi similia verba diffundat eius sermonem intersecat et eius se-
rie interrupta sic intulit. **H**a nobilissima domina nunquam vestrorum terrore ver-
borum exanimare me creditis: ut duris incussionibus stupefactus a proposito
incepto desistam: nunquid si fieret uti posset aliqua gloria vita mea? sane nimis
vivaci vituperio tabescerem inter gentes: et omnis exutus honoris laude per-
petui dedecoris vilescerem libertate. **E**st ergo propositi mei certum morti me
tradere: si mors est precium tante rei: nam prudentis viris propositum esse de-
bet ex quo alicuius cepti negotii propositum publicavit in actu preponere necesse
priusquam a cepto ingnominiolose desistat. **E**ui medea: est ergo iason illa tui propo-
siti certitudo: ut mortem affectes preponere vite tue in tam vicini discriminis
interitu. **M**anifesto reuera tue facilitati compatiore: et erga te presumente ni-
mium indiscrete commoueor visceribus pietatis. **Q**uare propono compatiendo
tibi benigne tue salutis antidotum reuerentie preponere: patris mei et meo
putozi non parcere nec salutis: sed huiusmodi deuium a me beneficii gratiam conse-
quaris si monitis meis pure spondes et in exequendis que dixeris salacis non
vtaris. **A**d hec iason: nobilissima domina quecumque decreueris me facturum ista
libiliter adimplere vobis spondo: deosque cōtestor. **E**ui medea: si me tibi copu-
laueris in uxorem: si me ab hoc paterno regno iason aduxeris in tuam patriam
delaturus: si me fidelis non deseris quo adiuuam: pro certo faciam et tractabo
quod aurei velleris obtentu finaliter votum tuum implebis totis imminentibus
malis periculis annullatis. **S**um enim inter mortales alia sola que possum vir-
tutes martis eludere: et eius potentialiter institutis per contrariam artis potenti-
am obuiare. **A**d quam iason. **O** quam magna et inestimabilia sunt illa reuera que
michi virgo nobilis promittis daturam te michi videlicet que inter alias precio-
sas electe pulchritudinis prerogatiua refulget velut rosa purissima: quam ueris te-
poribus flores ceteros quos in aruis campestribus sponte natura produxit suo-
rum titulorum insignis antecellit: et me liberare preterea a tantorum malorum noxi-
is aureo ariete conquisito: scio tamen me iniuste petere precium tante rei: sed
qui dona tam cara tamque grata offerente fortuna renueret: merito dici posset
summa fatuitas insania penitus agitari. **Q**uare nobilissima mulierum me in
virum vobis humiliter et deuotum sponsum expono: et me facturum singu-
la que vestra discernet electio pura et intemerata fide promitto. **M**edea vero
talis oblationis exilarata sermonibus sic offeretis verba respondit. **A**mice iaso

b

detuis pollicitacionibus certam effici 7 oīno securam non vano corde desidero et in hīs mentem meam tuioris assecurationis fulceas firmitate: peto per te q̄cūq; dixi tuo sacramēto firmari: sed cū ad presēs nobis se locus habilis nō presētet: differendū hoc puto: donec coperiatur terra noctis caligine quē ad cōmittendum occulta se prebet: desiderantibus habilē et a sciencia hominū multos excusat: et ea igitur nobis commoda se prebente per mei secretariū nūcūm requisitus ad meam cameram tutus accedas: in qua securam me facies de premīssis per sacramenta deorum. Nam et me assecuratam hoc modo habere deinceps poteris sicut tuam: 7 vbi de tuorum factorum processibus et ipsorum executione finali per me plenius instrueris. Cui iason statim huiusmodi compendii breuiloquio sic conclusit. Nobilissima domina sicut dicitis fiat vobis et michi. Ambobus ergo se cedentibus pluralitati sermonū: metea ab hercule petita licentia: rege patre etiam salutato multis associata comitibus in propriam cameram se reduxit.

Incipit liber quartus de medea instruyente iasonem de aurei velleris certamine: et de medelis ad pugnam faciendam cum bobus 7 dracone flammis igneas cructantibus operandis

Iam diei medium sol post terga relinquerat 7 suorum flexis abhenis equorum ad partes iam vergebat occasus: cum metea sola persistens in aula que dixerat iasoni etiam que responsa fuerunt per eum multa intra se cogitatione reuoluit: et dum condicta inter se diligenter examinat dilatato gaudio: sed mixto desiderio inuolente gaudium eius obducitur: dum in videnda noctis hora per multam cupiditatem suescit: quare vtpote feruoris impatiens dum desiderio fluctuat anhelese interius meretur aspectibus cursum solis: tanta enim auuditate torquetur in solis occasum q̄ illud diei residuum quod erat medium inter lucem et tenebras sibi pro certissimo visum fuit tractuum duorum habuisse dierum: sed eo vergente demū ad vespas sub emisperio factus occiduus certas noctis induxit tenebras: dū iter aspectus humanos et ipsuz solē se iterposuit vmbra terre. Insurgēte ergo illi⁹ noctis crepusculo multa varietate subuertit fluctuās anim⁹ ī metea qui iā eructus ad notandū singulos gradus solis donec occideret nec solitudine grauiori vocat et appetit lapsus noctis: et sic per consequens or

17
tum lune. Cum nocte illa contra primi sompni horam ellenatura esset ab ortu: et sit eius noctis ab existentibus in palacio consumata vigilia i glia dormitionis singuli quietem appeterent per quam complendi sui voti desiderata libertas plenas pateret eisdem. Sed o quod desideranti animo nichil enim festinatur quam tunc enim torquetur cruciatibus anxius. Tunc medea dum sentit patris famulos in palacio lingua vigilia noctem eludere: et i vigilatibus signa cadentia sompnos nullatenus suadere. Longe igitur expectationis velut impatientes nunc huc: nunc illuc fertur per cameram inquieta: nunc ad eius se dirigit hostium exploratura si forte vigilantes inuenit de dormitione tractatum: nunc conuersas valuas aperit fenestrarum: inspectura per illas quantus affluerit de ea nocte decursus: sed tamen talibus vexatur angustiis: donec galorum cantus dormitionis precio undique inualescit: ad quorum monitus vigilantes instantem quietem appetunt dormiendi. Recubante igitur vniuersa regis familia: et sub noctis tacito circumquaque diffuso silentio: medea ex hilarata non modicum quandam animum sibi domesticam et nimis astutam ad iasonem caute mittit: quam ut presens iason subito surgit a thalamo: et anu comite lentis incessibus per obscura palatii gradiens medee peruenit ad aulam: in cuius introitu astante medea iasonem affectuosis verbis salutis pandit oraculum in ingressu. Ac igitur simili responso reddito per medeam gratabundus valuas intrauit: cōfestimque sibi se cessit: ahus: iasone et medea solis in camera derelictis: et firmatis aule ianuis per medeam iuxta stratum mirabili apparatu triclinium iason medea dictante consedit. Apertis igitur thesauris suis quandam imaginem auream consecratam i nomine summi iouis ut gentiliū erat moris medea eduxit ab illis: et ea ostensa iasoni in multo lumine ardentium cereorum quibus tota camera fulgore maximo prelucebat huius verbis aloquuta est dicens. Peto a te iason super hac imagine summi iouis sacramentum a te michi fidele prestari: ut cum me tota tue voluntatis exponam arbitrio: et impletura sum omnia que tibi promisi: si intemerate fidei puritate te michi perpetuo seruaturum puro corde iurabis: diuini et humani iuris ab hac hora me in tuam consortem accipies: et ut nullo tempore vite tue me deserere aliqua machinatione presumes. Ad quod iason deuoto vultu se offerens et imagine corporaliter manu tacta medee seruare singula et implere predicta iurauit. Sed o deceptiua viri falacia: dic iason quid tibi medea demum fecisse plus potuit: que sui corporis detectoris omni honore postposito tibi suū corpus et spiritum vnanimiter tradidit solius promissionis

tue potius lapsa fide: non attendens [sue nobilitatis insignia: nec sue magnalia regie dignitatis aduertens: cum tui amoris causa seipsa a suo hereditario septro priuauerit: et senem patre irreuerenter reliquerit: thesauri sui cumulo spolia tam et paternas sedes deferens: propter te elegit exilium: preponendo natalis solii dulcedini prouincias alienas. **N**one teipsum a mortis iteru saluauit: ico lumē et perpetui vituperii labem detraxit: qui saltem si sospes a casu discrimis euasisset: aureo vellere nō quesito redire thesaliam pro pudoris angustia audacia tibi secura non erat. **D**estituit enim seipsam a suis: se restituit tibi et tuis: quo ergo pudore depulso in iuramenti tui sedus cludere presumpsisti. **U**nde i gratitudinis labe polutus: credens decipere virginem: ea a laribus paternis abstracta et deorum timore postposito quos elegit piurando cōtempnere ei fidē fallere veritus non fuisti: a qua tanti boni te certum est magnalia suscipisse. **S**ane iuerecūdum demū cecepisti medea narrat historia: sed processit ex tua deceptione flagitiū: ut eiusdem historie series non obmittit: quod i tui penam periurii et in odium fidei rupte tue diis ingerentibus vitam tuam turpi casu diceris finiuisse. **D**e qua hic plura referri ad presens obmittitur: pro eo q̄ presentis tractatus materie non congruit. **S**ed tu medea que tantarum diceris sententiarum illustratione decora dic quid tibi profunt noticia legis astrorum quam dicitur futura posse prescribi: presētia futurorum viget i illis: ynde tibi tam enormiter et tam impie prospexisti: forte dixeris te multo bacatam amore futura tui mali scrutari dispendia in astrorum legibus per negligenciā omis sisse. **S**ed certum est astronomie iudicia super incerto firmata: de quo manifestū exemplum potenter et patenter elicitur: que tibi preuidere per ea nullatenus potuisti. **H**ec sunt enim illa incerta que faciles ad credendum pro certo decipiunt: et aperte conuoluunt falsitatis errorem: in quibus nullus deprehendit futurorum effectus: nisi a casu forte contingat: cum solius dei sit: in cuius manu sunt posita serie tempora temporum et momenta. **Q**uid ultra recepto medea a iasone periurabili iuramento: ambo ingrediuntur thalamum iucredibili venustate decoris: reiectisq; vestibus et existentibus ambo nudis virginitatis claustra iason apperuit in medea: sicq; tota illa nocte consuta in iocundis solaciis voluptatis. **M**edea licz sui voti satisfactionem impleuerit per viriles amplexus et actus venereos optatus a iasone: propterea non cuanuit sintilla cupidinis in eadem: imo per expertos actus postea sine mora grauiora concepit incendia: quā per facinus ante commissum. **H**ic est ille gustus tanta seducens amenitate miseros amatores qui cum ab eis plus recipitur: magis appe

19
titur: quem odire nō potest stomachus saturatus: cū cordis auiditas et cupiditas voluptatis continuum ī eo dū eius feruet dulcis anxietas nutriat appetitū. Jā illius noctis aurore vicine sidus illuserat matutinū: cū medea hīs verbis alloquutus est iason. Hora est dulcis dñā nos a lecto debere cōsurgere: ne forte repēte nos intercīpiat lux diē: sed ignoro carissima: si de meo negocio disposuistis aliquid me facturum: si per te igitur est inde aliquid ordinatum: rogo deuote vt tui secreti consilii michi seras aperias: vt per te īstructus hoc exequar? Nam in educēda te ab hac insula ī qua es ⁊ deducēda te in meā patriā in qua possum: oīs est celeritas michi mora. Cui medea sic dicit. Amice carior michi me: super tuo negocio quod meū propriū factū est: plenū iā sumpsi consilium electionis fornace recoctum et agnitum in meīpsa. Hoc ergo surgam⁹ a thalamo: vt tibi copia sic habilior exercēdi super hec omnia que tibi visa sūt expedire: surgentibus ipsis a toro et vestibus in multa celeritate resumptis medea suorum apertis scrineis thesaurorum multa ab illis excepit: q̄ iasoni hoc ordine tradidit conseruanda

De medelis traditis per medeam iasoni sibi necessariis pro conquestu aurei velleris et tuicione persone ipsius

In primis tradidit ei ymaginem quādā argenteā: quā dicit esse p incantacionum nodos et multi artificii virtute constructam que aduersus incantaciones iam factas est valde potissima: cassans videlz que facta iam sunt: et eorum uoxiua expulsione finali repellens. De hac igitur iasonem sic instruxit: vt eam caute supra se deferat: nā aduersus incantaciones qualibet preualere se sciat: nociuorum incantacionis viribus annullatis. Secūdo sibi tradidit cuiusdā vnguētī odoriferi medicamē quo ipsū linire suasit asserens ī eo virtutem inesse vt aduersus flammās valde preualeat: extingat ī cēdia ⁊ omnem quā hñt potētīā cōburēdi incensa fumositāte resoluat. Deīde quēdā ānullum sibi dedit: in quo talis virtutis lapis erat inclusus: vt quēcūqz venena corrumperet: eorum nocumenta repelleret: et quem veneni rabies perfusa foris īficeret: velut ab aquis īfusum īnocuū sua virtute saluaret. Erat ⁊ ī eodē lapide alia virtus īmensa: vt si quis hunc lapidē clausū gereret ī pugillo ita qz lapis ipse gerētis carni fortiter inhereret: īuisibilis statī fieret: ita qz dū ipse gestaret ī pugno: eius nemini pateret copia visionis. Hunc lapidē sapiētes achaten appellant: in insula cicilie primo repertam: et hūc eneā scripsit virgillus gestasse: cū primū īuisibiliter cartaginīs peruenit ad oras: de quo sic dicit

b 3

Graditur enca fide cōmitatus achate. Subsequēter quodā scriptū exhibuit literature legibilis et notissimū etiā itellectus: de quo medea iasonem satis diligēter amonuit: vt q̄primū ad aureū vellus pueniret: īpedimētis p̄bitis ānulla tis non repēte in ipsū irrueret. Sed suplex diis ī oratione perfusus saltē ter legeret scriptū illud: vt ea lectura instar sacrificiū velud hūte placatos deos per eā mereretur habere. Postremo et vltimo quandā phiolā liquore mirabili tradidit sibi plenā de qua illum instruxit: vt q̄primū pueniret ad boues: liquore illum in eorū ora p̄fonderet et crebris aspersionibz irrueret. In liquore enī illo hanc inesse virtutē asseruit vt q̄primū ora bouum infunderētur: ex illo velut quodā viscoso glutino sic compacta constringerētur in vnū: q̄ corū apertura nō tā difficilis q̄ impossibilis esset in illis. Et sic de singulis successiue medea iasonem instruxit. Quibus processibus siue modis posset ad optate victorie gloriā peruenire. Medea igitur suis instructionibz et doctrinis sic domū finē iposuit: et data iasoni licētia recedendi ante dici lucis aduētū iason in decretā sibi camerā furtiuis passibus se recepit

Quomodo iasō petiuit licētiā a rege oete se cōferēdi ad q̄stū aurei velleris
Insurgente igitur roseis auroza splendoribus: et sole aureo luce modica cacumina mōtiū illustrante: iason fictiuo surgit a thalamo ī comitiua videlz herculis et suorum: et oetis regis adiuit solū: in quo ipse rex iā se receperat in muleorū astantiū circūdāte corona: quē rex vt vidit hillari vltu recepit: et ab eo causā aduētus sui gestis honoribus scicitatus. **Cui** iason sic itulit. **Queso** dñe vt cū mora michi sit amodo nimium tediosa: vellē si placet de vestre nobilitatis licētia ad aurei velleris bellicosa discrimina me conferre. **Cui** rex ait. **Amice** iason timco ne tue iuuentutis animositas insulta appetere te inducat ea que tibi mortem accelerēt: et michi generent loquacē infamiam de discrimine casus tui. **Moneo** igit te deuote vt sospes repatriare velis anteq̄ tot malis te subicias periturum. **Cui** iasō. **Nobillissime** rex non est michi animositas sine dispensacione consilii: et vos sine dubio īconsp̄ctu omnium eritis innotescens: si quod absit de me: aliquid sinistrum accadat: cui volūtariē me suppono. **Cui** rex. **Amice** iason innitus volo tua vota perficere: diū faueant vt a tāto discrimine incolumis eruaris. Et sic iason a rege votiuā obtēta licētia pmissū se atixit ad iter. **Erat** autē iuxta isulā calcos quedā modica insula modico freto distās ab ipsa: in qua p̄dictū aureum vellus erat ī discordia discriminis iā narrati: et ad quā parua comba et breui ramige consueuerat trāsmeari. **Ad** vicinū igitur littus iasō adueniēs: cōbā itrat armis munitoziis itromissis

et solus pro spe victorie: feruens in freto ramorū ductu ab ipso in iam dictā²¹
insulā modicā transfretauit: in qua solus cum terrā attingit: confestū a cōba
prosilens: et ab ipsa depositis armis et rebus a medea sibi prestitis: ad salutē
confestin arma induit: et securis passibus versus aurei velleris se dirigit ari
etem Medea vero trepidantis animi excussa suspiciis sui consedit ad alta pa
laciū: et ad eminencia loca se dirigēs summa speculatur a turri a qua dilecti
sui diligenter meretur trāsitiū. Sed diligentius eius descensum in terram: quē
vt vidit arma sumpsisse et meticulosū vt putat attinctū ad iter: fluuiales pro
rompūt in lacrimas: quibus signa produntur amoris: nec valēs obtemperare
singultibus atq; verbis: in hec voces tenues ora sua lacrimis irrigata circum
fluis lāguida sonozitate resoluit. **D** amice iasō quātis pro te verox angustius
quantis doloribz crucior intus et extra: dum timeo ne tu terroribz stupefactus
meos monitus obliuioni tradideris: et tue salutis omiseris: datas a me tibi ne
cessarias disciplinas: quod si feceris: non īmerito vereor: ne quid tibi et michi
pocius illud supremū sinistrum possit accidere: quare a tuis amplexibus fiam
perpetim aliena: diis tamē humiliter supplico vt te redeuntē incolumē oculi
mei reuera prospiciant: et de tuis processibz me totā exbilarent secundi proces
sus. Inter hec autem iasō circumspectis incessibz versus arietis custodias iter
arripuit qui postq; venit ad locū martis primo boues īspexit tam vrentes flā
mas et in aere diffusas emittere: q; celum adiacens totum ignis flagrācia ru
tilabat: estus etiā et calorīs feruor sic totum occupauerat locum ipsū: q; iasō
nulla poterat patere facultas: vt ad boues ipsos posset accedere pre nimio ter
rore calorīs. Sed dilecte sue factus non immemor salubrium monitorum fa
ciem suam colum et manus et eas partes quas potuit corporis dato sibi a me
dea vnguento liniuit: imaginem enim sibi prestitam ab eodem collo pēdentē
flammis apposuit: et perlecto scripto tot vicibz quod iam prediximus relegē
dum: ausus est ad boues ipsos accedere: et cum eis presciuit inire certamē: sic
q; ipsis aduersus iasonem flammās eructantibz incessatē exustum est scutū
eius a flammis: et eius lancea exusta per ignes nebulosū exalauit in fumū: et
vere iason mediis vitā finiuisset in ignibus: nisi datū liquozē in ora bouū cre
bris aspercionibz insūdisset: quo perfuso vaporatū ora bouū quasi ferreis ca
thenantur ex ferris: et velut viscosi glutinis compagine indiuidue sūt astricta
Tunc cessauit illico flammārū emissio: et bouū letifer ignium vomitus illico
est digestus. **R**educto igitur aere euanescentibus flammis ad sue humiditatē

nature inualefcit iafon: 7 multa animofitate repletus: validas ad ftupefactorū
 bouum cornua manus extendit: ficq; areptis cornibus huc illucq; tentat tranf
 ducere boues ipfos: vt fentiat fi calcitrofe repugnent: vel fi eius imperio facti
 flexibiles obfecundēt: qui velut exanimēs eius parētes arbitrio ad recalcitra
 tionis cernicola rebellia infurgere non attemptent. **Q**uare iafon iugum 7 arra
 trum iugo iugaliter fociatū eorum humeris fecura diligentia iponit 7 neccit:
 et vrgentibz ftimulis boues ipfos arare coegit: non cōtēpnentes iperū ara
 toris: ficq; verfata gleba latum campū crebris concauant in cellulis: crebris
 fullibz furlū verfū defcribentibz cellas ipfas: et bobus ipfis verfato derelictis
 ī campo iafō feftinus et audax fe dirigit ad drachonē: quem poftq; dracho ad
 fe venientem infpexit multiplicatis fibilis in fonoritate vocis horribilis reper
 cuffum aerem fimul ethonifare coegit: in voces et crebris iatibz fumofas flā
 mas emittēs: vicinum aerem calida et eftuātī rubricatione colorat: 7 dū ligūā
 leuibz reuolutionibz trahit 7 abftrahīt: pluuiatibz afpitionibz letifera venena
 diffundit. **J**afon autē intrepidū ad ordinatas medee fe vertens: protinus dif
 ciplinās viridis lapidis ānullum quem fufceperat a medea ad lumina dracho
 nis obiecit: cuius fulgoze ftupefactus dracho ceffauit flammās emittere: 7 cir
 cūgirando caput et collum huc et illuc velut factus exanimis fulgozē lapidis
 pze multa ftupefactione vitare contendit. **H**ic lapis reperitur in india vt fcrip
 fit ifidorus: quem nos finaragdom vulgariter appellamus. **H**uius virtus la
 pidis fine dubio talis eft: vt obiectus ī lumina cuiuslibet veneniferi animalis
 ferpentis vel eius fimilis qui bufo ī cicilia vulgariter nominatur: fi eius aspec
 tu cum aliquo fufte vel calamo incommutabiliter apponatur: non per longū
 horā poterit venenofū animal tollerare: vt in eius afpectu non deficiat iam ex
 tinctum. **S**ed lapis ipfe non eximitur impunis a danno: cum extracto veneno
 fo cui apponit animali totus minimas confringatur in ruinas: huius radiū vi
 ridentis drachonem ipfum letifere ftupefactum animofus iafon confeftin ap
 petit enfe nudo crebris ictibus ictus accumulāt quos veluti innocuos dure
 drachonis fcame collidit. **I**nfatigabilis igitur iafon propterea non ceffat ab
 ictibus velut durus malleus in incudē: et tandiu renouatis ictibus ipfum im
 pugnat: q; dracho tollerare non valens crebras et duras impugnationes ip
 fuis longuo difcensus in campo letiferū emittit fpiritum: qui fuper adiacētē
 aerem letiferis aconitis infecit: quem poftq; iafon vidit extinctum medee ma
 gifteria: ad propziam memoriam iam reducens impiger appetit: 7 caput eius
 a collo trūcātē mucrone diuifit: a cuius faucibz euulfis dentibz ipfos cōtinuo

per sulcos factos conseruit in arato campo dudum a bobus: ex quorum se-
mine nascuntur statim milites inauditi: dum ex tali segete milites prodeunt
confestim ad arma surgētes: qui irruentes protinus in seipsos letiferis vulne-
ribus se impugnant. Durū igitur cōmittitur preliū inter frēs terrigenas et ob-
scurū: cum distinctis ad bellum aciebus: nec se petant vt pote diuisi per partes
sed turbulentis affectibz alter alterum trucidare contendat: cum nec demū eo-
rum fuerit aliquis qui victor extiterit: cum mutuis vulneribus iter se decede-
rint interempti. Mathematice igitur artis incantacionibus contrariis artifici-
orum ministeriis omnino ceteris: drachone predicto morti tradito: necnon et
eius dentium semine natis fratribz morte sublati: bobus ipsis factis veluti se-
minimis: Iasō a discrimine periculorum eorum euulsus curiosa solitudine sua
scrutatur que facta sunt: et si que facienda sibi sēsit: i cōsumatione ipi⁹ negocii
studiosius contemplatur: et cum oīa percepit iam cōsumpta animosus et hilaris
lentis passibus ad aurei velleris se dirigit arietem: i quo dum nullā inuenisset
defensionis audaciam arreptum cornibz iugo morti tradidit: et suo aureo spo-
liat vestimēto: grates exinde diis reddēs: p quos cū victorie gloria et absqz sue
detrimento persone est predictum vellus aureum consequutus. Dictatus igr
iason aureis spoliis ad insule litus accelerat: combā intrat: et ramozū ductu se
contulit ad insulā maiorem: in cuius litore ipsum predictus hercules et eius
socii desiderabiliter expectabaut. Hunc igitur postq descendit in terram ipsā
cum multa hilaritate suscipiunt: et de eius incolumitate grates humiles diis
reddunt: cum cum hospitem nūq habere putassēt. Iason autē cum eisdem ad
regis oetis presentia se contulit: et vt peruenit ad eum: rex oetes eum fictia io-
cunditate recepit: nam inuidit ei de tanta victoria: et doluit de seipso tantis di-
uiciis spoliato: quem vt iuxta se sedere iussit oetes. Et quidē vulgus monstrū
aurei velleris inspecturus: miratur nedū ipsius aspectu velleris vulgus ipse:
sed potius admiratur de tanta victoria iasonis potuisse statuta deuincere dei
martis. Medea vero gratis exhilarata successibz visura iasonē demū accedit: cui
si licuisset i aspectu multozū multa poscula blandimēta dedisset: et rege mādā-
te iuxta iasonē quasi pudibunda cōsedit: quē medea tenui sono vocis furtiuis
verbis alloquit: vt ad eā veniēte noctis ymbzaculo secur⁹ accedat. Noctis igr
tenebris toto orbi diffusis iasō medee puenit ad camerā: ea mādāte thalamū
ītrat: et abobz i thalamo volūtariē cōstitutis: tadē de recessu multa iter se vna
nimiter cōtulerūt. Demum vero tēporis opportunitate captata: iason et socii
cum medea furtiue recedunt: a rege oete licentia non petita. Sed o medea

vētorū secūdorū aurā diceris poptasse: vt tuā deseres patriā: et paterna septra diffugeres: mare transires: intrepida maternis tua discrimina nō aduertens. Sane dixeris peruenisse thesalīā: vbi per thesalū virū iasonē inuenerāda thesalicis occulta nece post multa detestanda discrimina vitā legeris finiuisse. Sed quis vlacione deorum iason martirio multo fuisset expositus: anteq̃ et ipse decederet: et eius decessus tanq̃ dannatus a diis fuisset dannabili morte conclusus. Dic tibi quid profuit iasonē enozmia icurrisse discrimina? Dic tibi quid profuit in iasone grauis vlcio et vindicta deorum postea subsequuta. Sane vulgariter dici solet. Animalī mortuo iutiliter proficit medicinaliū herbarū varias adhibere metelas: nisi forte diis placeat: non i passe recompensatiōne iurie: sed vt a mortalibus cognoscatur deos nolle graues culpas etiam in facie viuientium absq̃ pene talione transire. Quid vltra applicuit iason cū hercule et aliis eorū comitibz cū medea i portu thesalie sanus et hilaris: quos omnes rex peleus de iasonis incolumitate turbatus intrinsecus: sui causā cordis serās angustias hilari vultu suscepit: et preponere iasonē regno suo iuxta promissa sibi dudū ab eo licet inuitus prodigaliter nō negauit. Iason vero suscepti vituperiū a laumedōte rege memorialiter non oblitus: habita de aureo vellere tā gloriofa victoria parū curās: et ponēs etiā tāq̃ ingratus quicquid pmissorie agere debuit in medea: nec regni thesalie prepositione contentus: in vindictā et vlcionē laumedōtis regis aīnū curiosū erexit. Quare de illa re multo cū hercule comitato cōsilio: hercules quasi totius negocii pondus assūpsit. Inde ē q̃ iasō et hercules regi peleō et aliis grecie regibus a troiano regeet iuriā in mēte illatā exponūt: nec tātū eis: verū etiā pumatibz grecie fuisse cōmune: et iō vt i vlcionē iniurie predictae audeant se cōferre: petierunt ab eis vt in tāti cōsumatione negocii: quodcūq̃ possint auxiliū et iuuamen impēdant. Non ergo defuit petentibus a grecorū regibz et ducibz iuuatiua promissio: qui vindictā debere appetere de cōmissis a predicto rege troiano vnanimiter omnes probāt.

Incipit liber quītus de destructione prime troie p iasonē et herculē destructe. Hercules autē qui ipsius negocii vt dictū est totū onus assūpsit: cupiēs ipsius negocii fidelis esse minister et sollicitus executor: versus spartē iter accelerat nō quiescēs. Erat enim spartem quēdā prouincia de p̃tinetiis romanie regnū effecta: et duo reges frēs regnabāt i illa: quorū vnus castor: et alius polux denominationibz propriis vocabantur

25

Hos fratres dogmatizauere poete filios fuisse iouis: susceptos sibi ex diana speciosa mulierum: a quo etiam helenam fixerunt concepta: sororem videlicet regum ipsorum: in cuius helenae conceptione testati sunt fabulose poete iouem in cuius similitudinem concubuisse cum dyana predicta. Unde quidem iupiter inquit ouo: vocans tindarē ipsam helenam a quodam loco dicto tindare. Hunc locum quidam dicunt esse in cecilia ex parte septentrionalis plage: in facie etiam insularum non longe fuisse multum a ciuitate messanensium: in qua dicti poete dixerunt thesēum predictam helenam asportasse a patria sua raptam: dum adhuc flore viresceret puellari. Unde ovidius in epistola sic improperauit paridi. Tindaris in festis iter: et subsequenter adiecit. A iuvene cupido red datur credita virgo. Ad hos igitur reges fratres castorem et polucem accessit hercules: deuote rogans illos et monens: ut in potestati brachio in troiani regis dampna secum potest accedere non postponant: qui reges multa affectione et in voluntate non ficta ipsi herculi predicta vnanimiter annuerunt. Eodem igitur hercule ab eisdem fratribus regibus obtenta iocunda licencia accelerat salerniam. Erat enim salernia quedam prouincia regum effecta de continentiis ipsius grecie seu pertinens ad romaniam: in qua regnabat tunc rex thelamō: vir utique fortis multe sternuitatis et animositatis in bello: a quo cum multa iocunditate fuit hercules receptus. Hercules vero ipsum verbis ammonet precatiuis: ut secum et cum aliis regibus grecie qui secum apud troiam venire promiserunt: ad regis exiliū laumedontis venire dignetur. Thelamō autem rex verbis annuens herculi cum eo et aliis regibus et ducibus troiam etiam instanti animo venire promisit. Et ab eo hercule discedente reuersus peruenit ad peleum: quem monet precibus et hortatur: ut quoscunque poterit de maioribus regni sui moneat troiam accedere cum iam dictis regibus et se ipso a quo hercules satis hilariter impetrato mox recessit ab ipso et apud pilonem cum festinacia declinavit. Erat et pilonem quedam prouincia de ipsius continentiis grecie: in qua tunc dux nestor dominum potenter agebat: cui dum hercules explicasset suam causam aduentus: annuit nestor se cum eo videlicet gratenter iturum in multa suorum comitina. Erat enim dux nestor ipsi herculi longe intime amicitie dulci caritate coniunctus: et ideo gratiosius et facilius annuit verbis eius: a quo hercule discedente iterum peruenit ad peleum: qui cum viginti nauibus onustis militibus iam attinere se ad iter: predictis regibus tunc venientibus cum eodem in portu thesalie: ut deinde simul apud troiam se diis fauentibus salubri navigatione conferret. Tempus erat quod iam sol maturas sub obliquo zodiaci circulo perficerat: cursu suum sub signo iam intrauerat arietis: in quo noctium spacio equato diebus celebratur equinoctium primi veris: tunc cum in ampullas tenues scaturizant:

tunc cum ad sōmitates arborum et ramorū humiditates ex terre gremio ex
 āplātes excelluntur in eis quare īsultāt semina: crescūt segetes: virēt prata va
 riorū florum collozibus illustrata: tūc cū īduūtur renouatis frōdibz arbores
 circūquaqz: tunc cū ornatur terra germinibus: can tant volucres: et ī dulcis ar
 monie modulamine citharizant: tunc quasi medium mensis apzillis affluerat
 cum mare cervicosa fluctuatione laxata vndas equauerat factum equoz. **Tūc**
 predicti reges iason et hercules cum eorum nauibus portum intrāt: scindunt
 maria velis extensis in afflatibus zephizorum: et tandiu continuatis diebus ⁊
 noctibus nauigarunt: donec ad optatas ozas regni troiani peruenerunt: portū
 intrant dictum propzia appellatione segeum. **Cum** igitur ad portum applicue
 runt predictum: iam sol vergebat ad vespas viciuas noctis tenebras suade
 do. **Tenacibus** ergo anchozis in profundum maris iniectis quiescūt naues ex
 eis fortiter religate: et de futuris processibus quo possūt salubriori cōsilio dīl
 ponunt nauigantes in illis. **Diffusis** igitur noctis vmbra culis: in orbe terrarū
 in primo conticinio noctis ipsius lux modica surrexit ab ortu que supra terre
 faciem suis cursibus eleuata ab vltimo lumine noctis medio fingit diem. **Hic**
 est q̄ ad eius lucis lumina animati greci commoda ordinatione descendunt ī
 terram: quod facile fuit illis: cum troiana recepissent lictora sine custodia: non
 expectante rege troie hostium aliquorum insultus. **Educunt** itaqz de nauibus
 equos suos: arma deponunt in terram: tentoria singunt et eleuant: vigilias sta
 tuunt: et excubias necessarias circunquaqz. **Priusq̄** igitur sol ī terre facie effū
 derat verum diem: rex pelcus reges alios iasonem et herculem necnō et alios
 maiores exercitus ad tentorium suum venire mandauit: quibus venientibus
 et in eorum sessionibz collocatis: rex pelcus eos hīs verbis aloquitur: indicto
 manu silencio et ore dicato. **O** viri nimia strenuitate conspicui: terrā orbis no
 uit virtus nostre potentias p plurima mūdi loca iā agnitas ab experto: nusq̄
 auditum extitit aut relatum: vt ī quoscūqz inieceritis vires vestras de victori
 a non reportasse triumphū. **Iuuste** enim laumedontis regis iniurie iustā no
 bis parauere causam intrandi terminos terre sue. **Sed** ex quo placuit diis nos
 in hac descendisse terrā ī exidiū dicti regis: expedit nobis circa tria p̄cipaliter
 apponere curas nr̄as. **Prīmū** est vt ī deffensione psouarū nr̄arū ab hostibz nr̄is
 simus oimode curiosi: vt saluacionē ex eis oimodā cōsequamur. **Secūdū** est
 est q̄ in offensione ipsozū hostiū ⁊ destructionē corūdem viriliter insurgamus
Tercium est vt viribus inītamur de hostibus nostris ad victoriam peruenire
Ex qua illa duo extrema felicia procedent diis fauentibus manifeste satisfaci

omis: videlicet plenitudinem nos consequi de commissis: et innumerabilium di-
 uiciarum utilitates que deuictis ipsis hostibus nos expectant. **N**otum est enī
 omnibus urbem troie innumerabilibus habundare diuitiis: quam si nobis per
 victorie palmā poterimus fortuna fauente subicere: capaces non reputo naues
 nostras ad tantam copiam et onus earum subportandum. **S**uperest ergo ut
 decetere sigula metiamur: per que possemus ad obtinenda vota nostra celeri-
 ter et salubriter peruenire: quod dii pii fauorabiliter animāt et iuuābo conce-
 dant. **P**ostq̃ igitur verbis suis rex peleus finem fecit: primus inter alios. dicē
 di vices anticipās aliorum hercules sic ad regis verba respondit. **L**audende rex
 laudanda sunt dicta que per vos in nostra communi audientia sunt prolata: et
 si laudabile est circa presēs negocium nostrum laudabilia aduenire cōsilia: lau-
 dabilius tamen est adinuēta laudabiliter effectui cum instācia delegare.
Saluo igitur consilio saniori pro salute nostra et nostrorum hostium obtinen-
 da victoria michi videtur acceptum: ut incontinenti antq̃ dies veniat qui sua
 luce aduentum accuset de omnibus nostris ac de tota gente nostra fiat distri-
 butio in duas partes equales. **I**n vna igitur parte sit rex thelamon cum tota
 gente sua. **I**tem et vosipse domine rex cum tota gente vestra. **I**tem iasō et ego
 cum nostris cōplicibus nobis iunctis: ut statim nos sub noctis silencio conse-
 ramus circa urbis troie menia latibula viridaria et vineas adiacētes: ibiq̃ no-
 bis furtiue latentibus expectamus dici lucem: quo ad regem laumedōtem de
 aduentu nostro delata noticia cum militia sua ad naues nostras disponet irru-
 ere: ignarus nos circa sue urbis muros esse latentes. **E**o igitur ad naues cum
 suis militibus accedente: ut potentis defensionis a nobis repagula apponatur.
De alia medietate gētis nostre tres acies ordinētur: quarum prime presit dux
 nestor in comitijs suorum: secunde rex castor: et tercie rex polux: qui contra re-
 gem laumedōtē in hoc loco littozis ubi nūc sumus viriliter se opponant. **N**os
 autē qui erimus in furtiuis latibulis ut iā dixi aggrediemur urbem: et sic laume-
 dōte rege de sua militia in medio nostrorum exposito facilius penā luet. **N**ā
 ad optata votorū nostrorū ptigere p salubriā viā nō credo velocius fieri posse.
Placuit igit cōsiliū herculis astētibz vniuersis et q̃ celeriter executioi mādēt cōs
 pbat vniuersaliter. **M**ox igit rex thelamō rex pele⁹ iasō et hercules in comitijs
 multorū equos ascēdūt: et armorū suffulti presidio bellicoso sub noctis tacitū-
 nitate circa muros urbis troie per loca latentia tacitis insidiis se reponunt.
Reliquis autem in littoze remanentibus: qui contra venientem regem laume-
 dōtem obice virtuoso ad arma consurgant. **S**olis igitur radiis terrā illustrā

tibus mane facto aurora surgente que noctis tenebras a facie terre deleuit: de grecoꝝ aduētu tumultuosis relatibus laumedontis regis aures implentur. Quamobrē vniuersos suos milites ortatur arma capescere: et alios ciues suos qui iuuentutis in flore bellicosus armis incedere non pauescunt. Ordinatio igitur per regem ipsum cuneis armatorum: venit et diuidit multos in ordinatione belli manipulos: sicq; non aduertens hostium cecas et vbi vicinas insidias cum omni expeditione suorum festinat ad littus. Greci vero qui in litore morabantur: vidētes armatorum exercitus: multo impetu confluentes in ipsos parantur ad pzelium animosi nulla stupefactione confusi. Quare dux nestor prius cum suis se offerens in conflictum bellum agreditur: et a primo pzelio commisso inter vtrosq; certatim irruit vnus in alium: et odioso impetu alter alterū agreditur intermixtim: et ex lancearū fractura fragor fit maximus perforantur scuta: et cassides euelluntur: sonat in aere tumultus ensium ex crebra collisione tumitus: sternuntur milites: alii vulnerati: alii iterempti: cedes fit maxima vtroq; citroq; rubricat tellus multo bisticta cruore: sed preualeat tandem multatudo troiana: dum solus dux nestor cum sua turba dispensat certaminis sustineret: ac rex castor ille vir strenuus mox cum multitudine armatorum bellū ingreditur: viriliter troianos aggreditur: in cuius congressu bellū instauratur: clamor fit maximus: troiani ruunt sustinere recensitū ipetū non valentes. Sed laumedon rex more rugientis leonis festinus occurrit: qui de sue strenuitate persone multa committens: hos sternit: hos vulnerat: hos trucidat: et in grecorum offensionem pro defensione suorum totus anhelat. Troiani vero i grecorum exidium prodigaliter irruentes: eorum vite prodigi grecos letiferis vulneribus insequuntur: multos ex eis morti explicant: et dū alios dissolute conantur occidere: nonnulli eorum necesse occidunt festinata. Tūc rex polux dū belli metitur ambigua dū a lōge pspicit aduersus suos grecos preualere troianos: furibundus cum suorum acie bellum intrat: in troianos acriter irruit: et multos iterimit: et vulneratos prosternit ab equis. Rex vero laumedon parū a bello se cedēs: q; vidit suos dissolute bellātes: et q; ex suis multi i bello defecerāt: timuit maioris dispēdi sui casū: et iō minis et precib; vniuersos suos fecit paululū retoire: et oēs quasi quoadunatos redegit in vnu. Inter ea vero dux nestor i laumedontē regē fixit ituitū: pcepit illum esse regē et pceptē troianorū. Quē ergo alia cura postposita cōtra ipsū regē dirigit equū suū: et veloci cursu aduersus eundē regē se ipetuosū iniecit: ac rex laumedon illum ex quo in seipsum irruere presensit factus intrepidus statim aduersus nestorem

29
equi sui declinauit habenas: et ambobus calcaribus vrgentibus equos suos
ambo conueniunt concurrentes. **L**aumedon autem rex lancee quam gerebat
in manu in nestorem hastam fregit: cuius haste ictu fuisset nestor indubitater
letifere vulneratus: nisi fidelium armorum tuitio illum conseruasset illesum: sz
no sic laumedontem regem nestor percussit: peciit hasta sua: nam ipsam in re
gem ipsum viriliter impellendo scutum eius binas destruxit in partes: cuius
impulsu rex acriter vulneratus equum deserit: et prosticitus peruenit in terram.
Rex igitur laumedon nec stupefactus casu: nec vulnere timidus statim seipsu
erexit a terra: et euaginato ense pedes nestore audacia percussit animosa. **S**ed
quidam adolescens miles nomine cedar: qui eodem animo factus extiterat no
uus miles: vt vidit laumedontem regem suum peditem in tato discrimine preli
antem: tanq de suo domino subditus fidelis erubuit: et ideo versus nestorem
coegit in cursu equum suum: quem dum lancea peciit animosus ipsum percussit
in pectore: ac eum viriliter impellens prostrauit ab equo coram pedibus re
gis sui. **R**ex vero vt vidit illum coram se prostratum in terra in multo vigo
ris impetu illum impetit ense nudo crebris ictibus cassidem eius impugnans
cassidis fragit circulum et totum vasele dirumpit: et in eius faciem graue vul
nus inflixit. **P**ro certo succubisset nestor laumedontis dextera interemptus
dum debilitatus vulneribus confluētis incessanter emissionem cruoris sui esset
impotens ad tutelam: sed grecorum in eius subsidium concurrentium multitu
do regem impetit laumedontem: et quis tunc multi ex grecis ceciderint inter
fecti: tamen ipsis renitētibus nestor equorum auulsus a pedibus et laumedontis
subtractis manibus equum ascendit. **C**astor aut rex dum in medio concertantium
debellaret: vidit nestorem ab equo deiectum per cedar: cupiens tamen de illo
vindictam assumere lassatis habenis veluti furiosus se dirigit versus illu: sed
anteq ad cedar possit pertingere cursu suo: quidam troianus nomine securida
eidez castori linea consanguinitatis astrictus in medio eorum se totus opposuit
et facto impetu per eu versus castore securidan in eum fregit lancea si aliqua
lesione castoris: veru idē rex castor eundē securida impellēs fortiter hasta sua in
eius latus letale vulnus inflixit. **C**edar autē dū securidan sobzinu suu pcepit
vulneratum: in eius vindicta furibundus aspirnas nudo ense profilit in casto
rem potenter ipsum impugnans: et ab eo per violentiam clipeum eius extor
sit: quare cassidis laquies extirpatis letaliter castorem percussit in vultu: sic q
eum potenter impellēs deiecit ab equo: equum eius violenter eripuit: et cuidam
suo armigero tradidit conseruandum: et obprobriosis verbis aduers⁹ castorem

insultans suisibi vulnus exprobat consobrini. Castor vero dum esset pedes et ipsum troiani interciperere molirētur aduersus troianos multa se animositate defendit: sed cum solus inter tot bellum iegeret ad resistenciam factus impotens captus ab hostibus iam fuisset: nisi rex polux cum maxima festinacia occurrisset septingentis grecorum strenuis militibus sociatus: qui facies impetum cum militibus ipsis in illos qui regem castorem interciperere conabantur dirumpit acies: in multa virtute bellandi fratrem liberat et equo restituit alieno. Polux itaq; igne furoris accensus: in quendam troianum beliacum nomine quem ante se primum inuenit: se viribus totis imercit. Erat autem hic helyacus filius regis cartaginis: nepos laumedontis regis ex sua sorore progenitus: quem cum polux odio prosequitur appetitu letaliter ipsum vulnerat: sic q̄ ex eo vulnere cecidit interfectus laumedonte rege vidente. Tunc laumedon rex fluuiales prorumpit in lacrimas: nepotis sui miserabiliter casum deflens et duris vexatus angustiis suos conuocat vniuersos quos flebilibus monet in lacrimis: vt in vlcionem necis sui nepotis potenter insurgant: et tunc emissio p̄ eum cuiusdam cornu sonitu quasi septem milia militum erga regē ipsum ad cornu sonitum accesserunt: et facto impetu versus grecos viriliter ipsos expugnant: sternunt: santiant et eos perimunt in ore gladii senectis: sic q̄ turpiter vertuntur in fugam: quos troiani vsq; ad extrema littore eorū nauium isequuntur. Tunc cessisset laumedonti victorie finis et belli: sed quidā ex troianis nomine dotes letaliter vulneratus vix seipsum regens ab vrbe troie peruenit ad regem: cui in verbis flebilibus et singultibus anxiosis exponit excidium vrbis sue: afferens urbem suam troie a suis hostibus interceptam. Quod rex laumedon audiēs anxiosa suspiria pectoribus eduxit ab ymis et eius cornu sonitu ad se prouocans gentem suam dimissis grecis in littore iam deuictis: gressus suos accelerat versus urbem. Tandem igitur rex laumedon multum perrexit in armorum comitiua suorum: et respiciens a longe vidit magnam partem hostium suorum egressam ab vrbe: et aduersus ipsum in armatis cuneis festinare. Item aspiciendo post se vidit grecos quos in littore iam quasi deuicerat animositate resumpta accelerare secum maxima festinacia aduersus ipsum: quid faciat inter hec stupefactus ignorat: cum in medio suorum hostium circūquaq; se cernat inclusum. Quid vltra committitur bellum asperimū inter vtrosq; inter quos feruet et estuat prelium inaequale: nam greci in multo magis numero troianos excedūt: sequuntur troiani et ex crebris ictibus ensium

21
perimunt: nec mora pertracta ille vir strenuus: tam fortis: tam audax hercules
superuenit: qui fortis sedens in equo letiferis vulneribus coartans dirumpit
acies: cuneos disgregat aduersantes: et in eius potentia hostes dum ipsum ne
queunt tollerare nec viribus preualere: iter sibi per turmas apperiant: cum cir
cunquaqz ante eum cadant et deficiant interfecti. Demum versus laumedon. e
regem quem indubitanter ipse presensit: impetu se dirigit furioso: quem agref
sum violenter intercipit: interceptum interficit: et ab eius corpore capite trun
cato: in medio suorum rabie violenta proiecit. Quod postqz inspicere troiani
deflentes se sui regis regimine destitutos: quos ad se recipiendum in urbem co
rum spes nulla reducit: nec alibi posse diffugere causa presidii aliqua spes expec
tat. Ruunt ergo troianorum hinc inde cadauera: et deuicti troiani campum de
serunt: ad fuge subsidium anelantes omnes et eorum singuli si qui sunt quos
tueri potuit subsidium longe fuge potuerunt forte manus grecorum effugere
cum ceteri letifero bello succumbant: et per ictus ensium fit letifero finis bel
lo. Greci vero victores desideratam urbem victricibus armis intrant: quam solis
mulieribus paruulis et senibus semiplenam inueniunt: pre timore mortis cofu
gentibus ad templa deorum. Sed multe ex eis mulieribus miserabiliter stu
pefacte hinc inde diffugiunt: earum paruulos tremulis deferentes in vlnis: tres
pideqz puelle errantes hinc inde aditum earum salutis ignorant: relictis earum
domibus innumerabilibus gazis plenis: quas omnes victores greci precocu
pant spoliant: et predantur: maxima etiam per eos habilitate captata: cum per
vnius continui mensis spacium greci vacauerunt ad predam ipsarum. Demum
vero urbis ipsius altis dispositis menis per eosdem summa palacia diruunt
et indifferenter tradunt sublimia edificia precipitem in ruinam: funditus cuncta
subuertunt: et vniuersis urbis ipsius more predonio spoliatis: quoscunqz in
eis confugientes inueniunt senes et paruulos: indifferenter crudeliter morti
tradunt: et templorum edificia traditis in ruinam: puellas pubescetes et for
mosas quas adinueniunt: mulieres captiuas educunt et deducunt ad naues ad
ducentes eas perpetue seruituti. In laumedontis igitur regis palacium irruen
tes anteqz funditus fuisset emersum in ipso limine captionis inuenerunt exi
onam puellam pulchritudinis admirabilis filiam dicti regis: que inuenta vel
nata vtinan non fuisset: quam hercules in victorie premium regi tradidit the
lamoni: pro eo qd idem rex thelamon in urbem ipsam primus victor intrauit
Sed o mirabilis ingratitudo victoris: si tibi palma victorie sociauit: exionam

hanc tibi sociare debuit nobilis gratitudo: vt tam nobilissimam virginem tante pulchritudinis forma decoram: et in nobilissimis moribus informatam maritalis fidei tibi copula sociasses: vt non ignominiose libidinis voluptate eam impie et improbe deturpasses: vt eam que vix digne tibi cedere poterat coniugio sociatam: indignam tibi maritali conturbatio statuisti. Ex hac enim exiona processit estuantis tota materia rabiei: de qua postmodum maxima scandala processerunt longis nutrita temporibus: et de qua danna postmodum irreparabilia sunt sequuta. Euersa igitur funditus vrbe troie vt proxime dictum est: greci cum omnibus bonis ablati ab ipsa naues eorum ascendunt: troiano recedunt a litore: et committentes se pelago velis excessis felici remige salui et victores in greciam sunt reuersi. Exultat ergo nimio grecia tota pre gaudio in grecorum ipsorum victoria: et in eorum acquisitione bonorum: pro quibus omnibus gratas victimas et grata pacifica diis reddunt. De troianorum igitur spoliis grecia tota fit diues: quibus etiam ditatis victoribus qui tunc illo fuerunt in tempore: successores eorum per multa tempora postmodum successiue habunde fuerunt indeficientibus diuitiis opulenti.

Incipit liber sextus de fundatione postmodum magne troie per regem priamum iterum restaurate

Destructa igitur et euersa funditus vrbe troie: lamedonte rege nequiter interfecto: tot militibus et nobilibus ciuibus neci traditis tot mulieribus et puellis iugo seruitutis aductis: nobili exiona ipsius regis filia meretricio more sub thelamonis libidine constituta: viri prouidi diligenter aduertant: quales sint in hoc mundo ceci rerum aduentus: quod necessario deceat homines a friuolis etiam leuibus iniuriis abstinere. Habent enim in se leues iniurie sepius instar ignis: cuius modica sintilla ceci alimentis nutrita sub cinere subito in maximas et adurentes flammam exalat: discant etiam reges et principes alienigenis non obesse: qui ad eorum regna se conferunt: non ex maliuoli propositi tomite: vt regnorum eorum scrutentur archana: nam inuidia factorum series rerum felicium inimica summa in summitate manere diucius semper negat: et vt status hominum deducat habilius precipitem in ruinam: per insensibiles et cecas insidias potentiorum in

mittit: et inducit ad casum a friuola et inopinabili materiam causam trahens
 ne prouisione prehabita per cautelle subsidium valeat se tueri. Sub hoc igitur
 inuolucro facis ingerentibus prima troia destructa talis nobilissimi laumedon
 tis regis infelicissimus finis fuit. Sed o vtinan finis eius fuisset finis et extre
 mus inceptus tante cladis: vt ob tam facilis: facilis occasionis causam: qualis
 fuit laumedontem regem in nudo littoze terre sue grecis aliis nauigantibus re
 pentinum hospiciu denegasse in tanti facinoris lesionem: si facinus dici po
 test mortis dispendium incurrisse. Morti etiam traditis sui regni primatibus
 eius transducta filia in extraneas regiones sub labe meretricie vilitatis. Sed
 illa mundanorum fatorum inuidia dispensatrix a leuissimo radice fomite ziza
 nie causam trahit: que dum incipit latenter erumpere: fit postea maxima mas
 sa congeries succedentis: dum fine succedente nequissime per danna irreparabi
 lia eius extremus exitus concludetur. Hinc est quod ex premissis malis quanta
 fuerit postmodum malorum congeries subsequuta: nostra tempora non effu
 giunt memoriter recensenda: dum durante captione viuētis exione viuaci me
 moria illa nobilissima et mirabilis magna troia: que post euersionem predic
 te prime troie postea fuit fundata: funditus postmodum fuisse euerfa: tot re
 gibus: tot principibus: tot milibus hominum bellicosa morte consumptis:
 ad cuius et quorum narrandos euentus suo ordine sigillatim dirigitur stilus
 noster. Laumedon itaque rex habebat quendam filium nomine priamum ex re
 gina vxore sua sibi suceptum: multe strenuitatis virum: et multe sapientie co
 silio prepolentem. Hic tempore patris casus presens non extitit apud troiam: cum
 longis dierum curriculis iam exactis versus quosdam hostes paternos et pro
 prios in bellicoso exercitu in remotis partibus conferret. Hic eo tempore quo
 greci irruerunt in troiam: quoddam castrum sibi rebelle dum obsidione conclus
 erat: et in ea obsidione sub spe victorie moram trahens cum vxore sua et filiis
 circa eius castri captionem sollicita intencione vacabat. Hic habebat in vxore
 quandam nobilissimam mulierem hecubam nomine: ex qua susceperat sibi
 procreatos quinque filios: et tres filias: de quibus filius eius Hector priogenitus
 vocabatur inaudite strenuitatis miles: virtute maxima bellicosus: cuius gesta
 virtutum multa vigent in lingua memoria: longum non sine causa recensu
 ra per eum. Secundus autem filius vocabatur Paris: qui et ipse dictus erat
 alio nomine alexander: omnium iuuenum speciosus: doctus pre ceteris in ar

cus magisterio et sagittis. **Tercius** vocabatur Deyphebus vir strenuus: et
 multa consiliorum discretionem conspicuus. **Quartus** autem vocabatur bele-
 nus: vir scientie multe: nam omnium erat doctrinis scientiarum liberalium
 eruditus. **Quintus** et ultimus vocabatur troylus: iuuenis quod plurimum vir-
 tuosus in bello: de cuius strenuitate multa sunt gesta: que deinceps presens
 historia non omittit. **Sc**ripfit autem virgilius eundem priamum ex eadem
 hecuba suscepisse alios duos filios: vnum nomine pollidorum: quem dum
 in annis puerilibus ageret: quod primum rex priamus presensit grecos commis-
 so exercitu aduersus eum velle venire: misit ad quendam regem amicum su-
 um cum auri maxima quantitate obseruandum per eum: donec de euentu bel-
 li posset rex priamus fieri certus. **Sed** rex ille irretitus misera auri cupidine
 vt presensit regi priamo non secunde succedere: mandauit pollidorum ipsum
 iugulo perimere: et iuxta quoddam litus humari. **A**lium vero nomine gani-
 medem: quem iupiter raptum dum venaret in silua: asportauit in celum: et i-
 pincernam suam constituit loco hebe iunonis filie eadem amota. **I**nde virgi-
 lins. Rapti ganimedis honores. **F**iliarum autem prima vocabatur cleusa:
 Nec asseritur enee fuisse coniugem: quem eneam ex dea venere concepit an-
 chises de quo multa presens narrabit historia: et de quo virgilius post ma-
 gne troie casum in suorum opere eneydorum multa descripsit. **S**ecunda ve-
 ro vocabatur cassandra: que licet virginea honestate prepoleret: tamen in ar-
 tibus liberalibus plus pollebat: habens noticiam eorum et scientiam fu-
 turozum. **T**ercia autem et vltima vocabatur pollixena: puella mirre pulchri-
 tudinis et speciositatis imense. **P**reterea idem rex priamus triginta filios
 naturales habebat ex diuersis mulieribus sibi quesitos: equestri dignitate con-
 spicuos: et fortissimos bellatores. **P**rimus enim eorum vocabatur Odual.
Secundus antoninus. **T**ercius exodon. **Q**uartus deluris. **Q**uintus sirilise-
 nus. **S**extus quintilenus. **S**eptimus modernus. **O**ctauus cassibilais. **N**o-
 nus cynaadarum. **D**ecimus dozastorus. **U**ndecimus pictagoras. **D**uodecim⁹
 ciciliabor. **D**ecimustercius heliastis. **D**ecimusquartus menelaus. **D**ecimus
 quintus isodorus. **D**ecimusextus carras. **D**ecimuseptimus celidonias.
Decimusoctauus emargozas. **D**ecimusnonus madiam. **U**igesimus sardus
Uigesimusprimus margariton. **U**igesimusecundus achiles. **U**igesimuster-

eius faucl. **U**igessimus quartus brunus. **U**igessimus quintus matham. **U**igessimus sextus almadiam. **U**igessimus septimus dileos. **U**igessimus octauus go
 delaus. **U**igessimus nonus duglas **T**rigessimus cadoz de insul s. **U**acante igitur rege priamo cum consozte sua et eius omnibus filiis circa bella ⁊ circa ca
 stri obsidionem ipsius: ad eum illa horribilis fama peruenit: q̄ eius pater
 laumedon a grecis extiterat intersectus: intercepta troia: et funditus disrup
 ta: occisis nobilibus: et eius sorore exiona in exilio et seruitute deducta. **O**b
 stupuit priamus in talium prolatione rumorum: et dolore preminio factus
 anxius: et in continuis lacrimis flebilem vitam trahens: querulus vocibus
 anxiosa lamenta prodit ⁊ cumulat mestiosus: et continuo omnem dissoluit: ex
 ercitus belli finem iposuit oblessica stri: castra deseruit: ⁊ gressus festinos ac
 celerat versus troiam: quam vt vidit funditus sic euersam et in arcam concul
 catam: sua et suorum irreparabilia danna prospiciens: multas produxit lacri
 mas continuando per triduum dies luctus. **S**ed demum lacrimarum imbriz
 bus fluuialialibus excolatis: amaro corde satisfactionis quasi penitus recep
 ta quiete: post depositos gemitus et lamenta longuo et examinato cōsilio pla
 cuit troiam euersam iterum restaurare: quam in ea magnitudine et fortitudi
 ne fabricare decreuit: q̄ nullos hostiles timere posset insultus: et in suorum
 offensionem hostium vere posset erigi cernicosa. **H**inc est q̄ quesitis vndiqz
 fabris et peritis in edisandis artibus: et marmoreis celaturis lapidiariis: et
 doctissimis architectis: omnis generis marmora natiuis diuersimode insigni
 ta coloribus mirabiliter coegit instruere: et sic amotis ruderibus et ruinosis
 commentis loco purgationis in quo consedit prima troia mirabilis longitu
 dinis et latitudinis sub dei neptalim nomine ciuitatem erexit: quam eodem
 nomine troiam videlicet censuit appellari. fuit autem huius secuude troie am
 bitus longitudinis trium dierū: et latitudinis coequalis: nec ante fundationē
 eius aut postea nusq̄ legitur condita ciuitas tante magnitudinis: tate pulchri
 tudinis: aut similis speciei: fuerunt fundamenta eius in terre gremio consti
 tuta multa profunda facta scissura et latitudine speciosa. **A** terre igitur super
 ficie vsqz ad summum eius sunt menia in mirabili superedificata composio
 ne: murorum circunquaqz cubitozum altitudine ducentozum: quozum superfi
 cies erat marmoreis incrustata lapidibus in variorum diuersitate: vt intuen

cium aspectibus blandiretur. In murorum itaqz ipsorum congregatione co-
 rone non multum vna turris distabat ab alia: que supra muros eosdem ex-
 crescenti altitudine imminabat. Introitus autem et exitus ciuitatis ipsius fu-
 it in sex ianuis institutis: quarum vna dardanides: secunda tymbera: tercia
 helyas: quarta choras. quinta troia: et sexta anthenozides vocabantur. Que
 libet enim portarum ipsarum bellicosius fuerat turribus firmata per latera: et
 in celaturis marmozearum imaginum circumquaqz decoza: quarum quelibet
 amicis intrare volentibus placidos permittebat ingressus: et superbe resisten-
 tie quibuscumqz inimicis duos et fortes minabatur accessus. Erant etiam ip-
 si muri ex exteriori parte per ambitus circumquaqz obscuris iatibus profun-
 do vallo firmati: cuius vali distantia inter se et muros eosdem lingua plani-
 cies extendebat. Infra vero ciuitatem eandem constituta fuerunt infinita pa-
 lacia: et in ea infinite domus ciuium formosis edificiis fabricate: que ciuita-
 tem eandem ornabant in multarum latitudine platearum. Pro certo enim
 asserunt nullam domum: nullum qz hospiciu in ciuitate troie fuisse constru-
 ctum: cuius illud quod de pressione minori extiterat eleuatum supra terram:
 saltim erectum in sexaginta cubitorum altitudine non fuisset: totum etiā mar-
 mozeis firmatum lapidibus in mirificis imaginum celaturis ferarum auium
 et hominum: ac si in edificiis ipsis discretio nō habita: fuisset locus ille lupanarū
 hospicia ciuium honestorum. Erant et enim platee longue et recte disten-
 dyometro: in quarum medio discoopertus aer vegetabilis aurore dulces et va-
 rios refundebat afflatus. In ipsarum vero lateribus platearum innumerabi-
 libus super columpnis arcubus circumuolutis erectis sub ipsorum edificiis ele-
 uatis. Liber et cottidianus gradientibus patebat accessus: vt nec a ventorum
 rabie: nec ab imbrium rore celesti vexarentur in vitis aspicientibus gradien-
 tes. Per plateas enim ipsas mechanicarum artium locate fuerunt proprie sta-
 ciones: in quibus erant operarii per certa loca distincti cottidianis operibus et
 venalibus artificijs insudebant. Hic enim architecti manebant: hic pictores:
 hic stuarii: hic marmozarii: hic leticarii manebant: hic clauicularii: hic qua-
 drigarii: hic ligarii: hic mularii: hic deauratores albi qui statuas et imagi-
 nes in auro pingebant: hic argentarii: hic diatrearii qui calices conficiebant
 ex auro: hic ararii: hic fossatores qui campanas ex metallo fundebant: hic liga-

rii qui sigilla formabant: hic fabricarii quicamisias suebant et bracas: hic susa-
 rii qui ferreos in ferros fusos extenuabant muliebres: hic par c itarii: hic libra-
 tores: hic figuli: hic arifices: hic plumbarii: hic speluncarii: hic pelliparii: hic
 fullones: hic carpentarii: hic tignarii qui uehacula rotis volubilibus sociabāt
 hic dealbatores armorum: hic balchiarū seu pauca large qui opus deaurati
 eris in frenis apponunt: hic clasticularii: hic fabritenses: hic ganetarii qui tex-
 tores appellantur: hic geometre qui iugera rusticorum terrarum numero diui-
 debant: hic bachī qui pannos laneos et lineos in multo colore tingebant: hic
 pistores: hic tabernarii: hic cerarii: hic arrilatores quos mercatores vulgari-
 ter appellamus: hic argiropate idest discertores argēti: hic et alii plures qui
 venales artes exercebant. Per medium autem ciuitatis ipsius quidam flumi-
 nis tantus nomine decurrebat: qui diuidendo ciuitatem ipsam in geminas par-
 tes equales perenni cursu habitantibus in ciuitate ipsa multa comoda confe-
 rebat: nam constructis iuxta rippam ipsius innumerabilibus molendinis: mo-
 lendina ipsa ad vitam habitantium frumenta concussa ī farine puluerem cot-
 tidianis vsibus conuertebant: hic etiam fluminis per meatus artificiose com-
 positos et subterraneas cataratas per latentes ductus aquarum necessaria fe-
 cunditate decurrens ciuitatem ipsam ornatis incursionibus mundabat: per
 lauacrum quarum congeste immundicie purgabantur. Ad huius itaqz flu-
 uii instar ordinatus extitit tiber rome: q p mediū rome erūpēs per enēā ad si-
 militudinem troie factam urbem rome geminas distinxit in partes. In hanc
 igitur urbem troie totius adiacentis regni gentes per vrbes alias et loca dis-
 persas colligi priamus et inhabitari decreuit: quarum multitudine facta est
 nimium populosa: multis decorata nobilibus: et vndiqz plena ex multorum
 incolatu vario plebeiorum. Huius autem ciuitatis diuersorum ludorum di-
 uersa genera diuersis in ea adinventionibus statuerunt: ibi primo adinuenta
 fuerunt scacorum solacia curiosa: ibi ludi subito irascibiles alearum inuēti fu-
 erunt a ciuibns illius ciuitatis: hic repentina danna et lucra momentanea ta-
 xillozum: ibi traiede et comedie dicuntur premitus institute: quis quidam
 asserant in insula cicilie inuenta fuisse premitus comediam: ibi etiam inuenti
 leguntur ludi corcences: ceronences et mauna: qui primo videlicet veris tem-
 pore arboribus in multa fronde virentibus: et in floribus in prima pubescen-

tibus iuuentute fieri primo mensis mali consuevit: sibi aliorum multorum ludorum genera adinuenta fuerunt: qui consueuerunt hominum animos demulcere: et humanis aspectibus solacia delectationis ingerere ad exhibendas intuentium voluntates: Sed et rex priamus pro sue habitacionis hospicio et proprio receptaculo mansionis in eminentiori loco urbis ipsius cuiusdam nativae rupis excelsae magnum et famosum habitaculum ordinavit.

De constructione et edificacione palatii regis priami dicti ylion et de consilio eiusdem regis priami

Ilion firmari constituit: quod magnum eius palacium appellatur: et magne magisterio fortalicie firmitatis hac in rupe nativa violenter abscissa firmatum extitit spherica forma conclusum: cuius altitudo summitem quingentorum passuum attingebat preter cacumina turrium in circuitu suo non multa distantia vicinarum: que in multo magis eandem altitudinem excedebant: quarum turrium summitas pre altitudine nimia nubium veste continuis infusionibus tegebantur: Ex quarum summitate tam ardua universa totius provincie adiacencia loca et remoti etiam situs comode poterant intueri. Quibus ylion murorum superficies que se intuentibus presentabat aspectibus ut ex latere calicis nitida forte dealbatura nitebat: cum tota esset lapidibus incrustata marmoreis: in multorum varietate distincta colorum et in diversarum imaginum celaturis: que intuentium aspectibus allude-

38
bant: Sic et eius fenestras non insigniuerat opus forte marinozeum: cū
maior pars earum extructa fuisset ex cadzīs fulgentium cristallozum: sic
fenestrarum ipsarum columpne: sic capitella et bases ipsarum. Ex interi
ori vero parte predicti palatii inter alia edificia concamerata mirifice rex
priamus quandam salam instituit prolixę longitudinis: sed latitudinis cō
sonantis: cuius extrinseca superficies erat tabulis vestita marmoreis: et
ex lignis cedrinis et ebani eius tabulata testudo: cuius pauimentum nin
fei operis diuersificata materia diuersos detinxerat in colores: in cuius
sale capite regium erat solium institutum: ibi mensa regia lingua proce
ritate distensa locata extiterat: tota composita eboris et ebani subtilibus
ex iuncturis: sic ⁊ ab utroq; latere mensarum ordo discensus comodas da
bat discombenribus sessiones. In alio vero capite sale ipsius mirabilis o
peris gemmis auroq; contextum erat quoddam edificatum altare in no
mine summi iouis: ad quod altare per viginti gradus ninfei operis insti
tutione choruscos chorus eis infatigabilis dabatur ascensus. In huius
altaris igitur summitate radiabat apposita imago quedam aurea in bono
re summi iouis dedicata in longitudine quindecim cubitorum tota ex au
ro electo composita in maximi extimatione valoris: quam variarum gem
marum venustabat impressio: et eius nobilitabant auri substantiam hic
inde appositi in diuersis operibus vniones. Huius dei iouis erat priami
regis summa inconcussa fiducia: dum putaret per hanc lingua felicitate
vigere: et regni sui solium et potentiam septri sui per infinitam perpetui
tatem temporis perdurare. Postq; vero rex priamus secundum animi
sui distinctionem troianam urbem proposito sine perfecit: perceptibili cor
de metitus est vniuersa: et diligenti animo considerans ciuitatem a se cō
ditam tanta vigere fortitudine in potentia firmitatis: tanto se potentiori
populo circumfultum: tanta polere multitudine strenuorum: tantis habū
dare diuiciis: fluctuantem animum ad graues iniurias sibi dudum illatas
a grecis audaci et dura cogitatione retorfit: et factus quietis impariens
in eadem ciuitate sua suam solennem curiam curiosus celebrari manda
uit. Quare conuenientibus in curia ipsa suis ciuibus et nobilibus vniuer
sis: eius filiis omnibus congregatis preter primū filium suum hectorem:

40
qui tunc in paumonie partibus troiano septro subiecte de mandato patris
agebat: necnon et aliis sibi coniunctis: idem rex regio decorus sedens in
folio vniuersam plebem ab ore eius pendentem facto silencio taliter allo-
quutus est dicens. O viri fideles et dilecti mei iniuriarum mearum et ip-
sius mali participatione conferentes: re ipsa nostis et facto qualiter tam
inepta precedentis rationis causa instigati greci superbia cernicosa in pa-
triam et terram nostram funditus irruerunt: et michi meos et vobismet
vestros in tanta crudelitatis et inobilitatis senicia interimerunt genitores
sororem meam exionem ex tam nobili stirpe regia progenitam sub tante
ignominie nube transductam et more meretricio deturpatam sub vili iugo
detinent seruitutis: sorores vestras: filias et vxores laribus paternis ab-
stractas vilibus ministeriis sibi seruire sub seruitute compellunt: quandā
ciuitatem meam troie pacifice possessam a progenitoribus dudum meis
ab eis nequiter interceptam dederunt exterminis et ruinis: templa nostra
in deorum honore dedicata per ipsos ruinis ceciderunt: domus nostras et
maiorum nostrorum troie ciuitatis ciuium hospicia funditus euercentes:
maiorum meorum thesaurisatas diuicias exposuerunt prede: et facultates
nostras ac bona et spolia diuiserunt. **E**ffet igitur iuris ratio: vt fauentibus
diis qui superbis consueuere resistere de communi assensu omnium vestro-
rum comminis exigeretur vlcio de tot malis et tantis iniuriis. **S**citis
enim nos habere ciuitatem magnā et tutam et in multa defensione firma-
tam: scitis nos multa virorum pugnantium animositate suffultos: scitis
nos multum potentes in militibus: multis armis vberes bellicosos: mul-
tis habundare diuiciis: et multarum rerum vescibilium opulentes: mul-
ta nobis competere potencium auxilia: et multa nobis imminere suffragia
coniunctorum. **T**empus itaq3 sic si vobis inesse videtur acceptum: vt con-
tra hostes et offensores nostros manus et arma vertamus: et in vlcionem
nostram et eorum exitium viriliter anhelemus. **S**ed quia bellorum euē-
tus est semper ambiguus: et dubia sunt facta pugnantium a preliorum
temperare conlectibus esse tucius videretur: nisi tam grauis iniuria: tam
etiā ingnominiōsa iactura dedecoris meum animum perurgeret: sed ab-
stinere rationabiliter non valeo a tantis iniuriis: et a tanto dolore cordis

41

eximio: sciens sororem meam exionam deiectam exilio extraneo detineri: non in federis vnione iugalis: sed in turpis adulterii continua pollutione vexari. Placeat ergo saltim in istis aggrectionum nostrarum iniciis monitis et suasionibus requirere grecos ipsos: vt si michi restituere meam vellent exionem: nulla eis a nobis querela dirigatur imposterum. Sed sub silencio de cetero compellemur inuicti dissimulare factas nobis iniurias: vt a quietis nostre securitate perpetua fatorum inuida series repellatur: et contentus huius verbis rex priamus colloquio finem fecit. Astantes igitur vniuersi discretum regis consilium vniuersaliter omnes probant. Quare priamus fidelium approbatione precepta per ipsius executione negocii athenoz hominem multe discretionis iduultum ex legalibus institutionibus eruditum suum elegit nuncium et legatum: quem ipse rex precibus sollicitat et mandatis: vt ad sumendum huius legationis onus et exercitium tante rei se voluntarium offerat: et in eius executione deuotum Anthenor igitur deuotum se mandatis regis exhibuit: ad exequendum predicta deuotius nullas moras obiecit. Parata igitur classe et singulis ad causas facientibus nauigandi immixtis in ea: anthenor statim sollicitus classem intrat: et sibilante malo pro velis extensis in ventorum afflatibus secundorum tandiu per spacia dierum et noctium nauigauit: quod apud manussum quandam videlicet ciuitatem de partibus thesalie sospes applicuit: vbi rex peleus moram casualiter protraherebat: quo a rege peleo in honoris vultu primo recepto causam sui aduentus rex peleus fuscitatur ab illo. Cui anthenor per hec verba respondit. A rege priamo sum missus ad vos: hoc enim rex priamus per me nuncium mandat vobis: graues quidem et irruenter sibi a vobis illatas iniurias non putat a vestre memorie recordari excidisse: cum absque grauis offensionis causa sui genitoris intrassetis in regnum: quem nec nequiter tradidistis: euerrendo funditus terram suam: et peremptis eius ciuibus miseros quos fata viuere poterunt in seruitutem et exilium deduxistis: amplius sororem eius exionam puellam regiam vtinam matrimonio collocatam turpiter asportastis: nam meretrico more polutam turpiter contractat eandem detentor ipsius. Cum igitur sitis multe nobilitatis et discretionis rex: vos idem predictus rex priamus rogat et monet: vt inter vos exinde cesset belli rabies: et futura scandala amplius non resulent: que detestabilia debent esse apud bo-

nos et graues: operam si placet vobis velit impendere: vt saltim sibi soror
 sua restitui mandaretur: omnibus alijs dannis et iniurijs quittatis ab ipso.
 Que omnia postq̃ audiuit rex peleus: subito excanduit in furorem et impe-
 tum: non obtemperans ire sue ampulosis verbis insultauit in priamum: faci-
 litatem ei exprobens sensus sui et minacibus iniurijs anthenori recessum in-
 duxit: asserens q̃ si etiam per momentum moram in sua terra protraheret:
 hunc faceret neci tradi. Quod anthenor audiens a rege peleo licencia non pe-
 tita festinus classem intrauit: et recedens a portu alto pelago se comisit: qui
 nauigans ignota per maria competentibus diebus et noctibus peruenit inco-
 lumis salerniam. In ciuitate igitur salernie tunc rex thelamon presens erat:
 ad quem a classe descendens anthenor se contulit loquuturus: quem vt vidit
 rex thelamon vultu quodammodo non recepit amico: cum ob obtentum exio-
 ne aduersus omnes troianos continuum odium enutrit: tandem aduentus
 sui ab anthenore causam querit. Cui anthenor regis priami asserens se lega-
 tum: legationis sue seriem explicat in hec verba. Rex priamus troiani regni
 dñs nobilitate tua affectuose requirit: vt sororem suam exionam quam in au-
 la vestra indecenti tractatis obsequio restituatis eidem: cum non multum ve-
 stram cedat ad gloriam regis filiam et sororem in honore isto contractare conso-
 cio: que fuit pari nobili vel etiam a maiori relatione debita veneranda: nec ta-
 men de hijs que a vobis erga eum detestabili modo sunt gesta multo dolore
 vexatur: si restituendam sibi eam benignitas vestra prouiderit: quam adhuc
 rex priamus poterit decenti forte matrimonio collocare. Finis igitur ab an-
 thenore verbis ipsius: et a thelamone grauitur intellectis: grauem et subitam
 thelamon exalauit in ira: et risibili vultu verba pfudens sic iulit per respensionis
 obiectum. Amice quisquis sis de tui leuitate regis admiratione multa com-
 moueor: cum nec ipse michi nec ego sibi alicuius amicitie noticia sum contum-
 ctus: et ideo eius exaudire precamina non michi cedit ad votum. Nouit enim
 ipse rex tuus me in vlcione cuiusdam facinoris cum quibusdam alijs grecis no-
 bilibus aduersus laum dontem regem eiusdem criminis patratozem cum ex-
 exercitu contulisse: et in mei cruoris effusione non modica: bellicis armis tro-
 iam urbem primum intrasse propter quod ex militie totius assensu in mee vi-
 ctorie premium michi tradita fuit exiona ad faciendum de ea mee arbitrium

43
voluntatis: quod non leue minus michi datum arbitror extitisse: cum et ip-
sa sit nimia speciositate decora: multis insignita doctrinis et laudabilium mor-
um compositione venusta. Non ergo michi tam leue est rem tam reddere
preciosam: et in tanto vite mee discrimine michi quesitam. **D**ic ergo regi tuo
exionam obtinere non posse nisi per acumen gladii trucidantis: et te ipsum fa-
ctum reputo valde factum quando de tali legatione pondus assumere volui-
sti: cum scire deberes manifesto discrimini te prouide subicere: et in coram potētia
qui te et tuos similes persequuntur stimulis odiosis. **R**ecede igitur ab hac ter-
ra festinus: quod nisi instanter feceris: scias te sine dubio mortis periculum
incursum. **Q**uod anthenor audiens illico festinauit ad nauim: et intrans in
ipsam statim ventorum ductibus se commisit: et ipso nauigante feliciter per-
uenit achiam: vbi rex castor et polux de quibus supra dictum est moram in-
simul protrahabant. **A**d hos anthenor de nauis descendens accessit: et eis expo-
sita sue legationis forma sibi data per priamum de sue restitutione sororis: et
illatis ab ipsis iniuriis sine causa: et de suorum morte parētum: sue vrbis ex-
cidio: et de rerum depopulatione suarum. **A**d predicta exposita per anthenor
rem sic castor irato sermone respondit. **A**mice quisquis es non credimus nec
putamus offendisse priamum indebite: cum laumedon rex eius genitor cau-
sam prestiterit sui mali: qui tanquam incautus et inconsultus prorompens of-
fensam priamus intulerit in quosdam terre nostre maiores. **E**iūs igitur odi-
um magis appetimus quam querere pacem ipsius: cum tam per premissa quam sub-
sequentia premissorum aduersus ipsum et suos hostilitatis spiritum assump-
serimus: nec multum te credo dilexit: qui te fuit ad huius legationis tracta-
tum oratus: cum et tu vitam tuam tibi parum caram esse monstraueris qui
ad talem rem fines nostros presumpseris attingisse. **N**ulla igitur mora te te-
neat in hac terra: qui nisi discesseris festinanter tue vite discrimini te scies su-
biturum. **A**nthenor autem huius verbis auditis illicētiatus recessit ab ipsis:
ad nauim accelerat: et anchoris subductis a mari statim cum anthenore veli-
ficat nauis ipsa: et recte nauigans versus pilon ibi sanus applicuit: vbi dux ne-
stor in multorum suorum comitiū nobilium morabatur: ad quem anthenor
de nauis descendēs se cōtulit: et ei legatum se asserens regis priami legatio-
nis sue formam prout antea castori et poluci explicauit. **N**estor autem ut

44
verba percepit anthenoris totus excandescens in iram: factus ob furoris rabi-
em biscolor: anthenorem vultu respicit ab obliquo: et ei talia verba dicens
impetuose respondit. Serue nequam unde te tanta deducere presumpsit au-
dacia ut in talium prolatione sermonum insicere presumpseris aures meas
nisi me mea frenaret pro certo nobilitas: mandarem a tuis faucibus linguam
euelli: que tales producit in sermones et in decus regis tui te tracto: per terram
ab equis membratim dislungi facerem membra tua. Discedas igitur a meo con-
spectu celeriter: quod si statim non feceris que tibi dixi reuera succedent. Ac
anthenor talium stupefactus errore sermonum: dubitans tyrannidem nesto-
ris et inhumanitatem ipsius illico recedens ab ipso: suam peruenit ad nauim
et incontinenti velis extensis littoza deserit piratarum: et eo discedente alta
maria scindente pro reditu odiosa cuiusdam rabies tempestatis obduxit aerem
tenebrosa caligine et contrariis ventis affiantibus: funduntur imbres in toni-
truorum rugitu mirabili: et coruscationum fulgoribus odiosis concitati fluc-
tus a ventis excelsos tolluntur in montes: nunc pupis abstracta maris iatibus
periculosa petit ima profundum: nunc undarum inflationibus eleuata per fluctus
montuosa perit cacumina procellarum. Instat ergo euidentem nauigantibus in
ipsa vite discriminis: et pro liberatione periculi effunduntur varia diis vota.
Sic ergo nauis illa per triduum patentibus subiecta periculis: quarto die ces-
savit tempestatis angustia: et ventorum furor distitit mitigatus: placantur
maria: quiescunt fluctus: et nauigantes ipsi a mortis laqueis iam erec- ti: spiri-
tum confortationis assumunt: sic quod nauigantibus ipsis recto diametro sub-
sequuntur ad oras: troiam portus adueniunt: et eis descenditibus in terram op-
tatam: passu celeri ante omnia se conferunt ad templa deorum: ubi eorum vo-
ta supplices diis soluunt. Sic quod anthenor post victimas diis oblatas: et post
sacrificia de more libata ad magnam priami regis regiam salam in comitiua
multorum de suo reditu valde letantium incolumis et sospes accessit. Conse-
dente igitur rege priamo cum suorum comitiua maiorum astantibus: et quam
pluribus aliis: et eius filiis antedictis: anthenor refert et recitat quicquid si-
bi in grecia successerat seriatim. Narrat enim sibi graue responsum factum
a peleo: minaces iniurias a thelamone sibi dictas: castoris et pollucis obpro-
briosa responsa: diros et asperos a nestore sibi tidores incussos: que omnia post
quam audiuit rex priamus turbatus est valde et dolore torquetur non modico:

45
sentiēs legatum suum in grecia obprobriose receptum: et de recuperatione so-
roris factus est quodammodo desperatus

Incipit liber septimus de consilio regis priami de paride eius filio apud
greciam profecturo

Postq̃ vero rex priamus per legationem anthenoris factus est
certus de grecorum odio: q̃ greci tot continuatis temporibus
aduersus eum et suos adhuc minacibus feruoribus fouebant
et q̃ ad restitutionem sororis sue exione grecorum animos nō
potuit demulcere: in suorum propositorum exordiis magis totus ardentem in
caluit: et ad mittendum in greciam gentem suam multo nauigio conquesto in
offensionem grecorum minacibus curis totaliter anhelauit. Sed dic rex pria-
me qui fatorum casus infelix ad tante infelicitatis audaciam tue quietis ani-
mum instigauit: vt frenare proprios animi motus tuos: licet non sit in homi-
nis potestate: per matura consilia facere potuisses: et dum licebat abstrahere
res ab iniquis hominum consiliis pedem tuum: et dum licebat sciuisse tur-
as preteritas dissimulare iacturas: que per tot ānorum curricula forte poterāt
obliuioni deleri. Sane non aduertisti quod vulgariter dici solet: et quod plerisq̃
hominum dicitur accidisse: qui dum sua contendunt vindicare dedecora ex
crescētibus malis maioris dedecoris inuoluntur augmento. Lucius ergo fuit
ei quod vulgariter dicitur similiter adherere. Qui bene stat non se festinet ad
motum: nam qui sedet in plano non habet vnde cadat. Voluisti enī te submit-
tere factis ambiguīs: vt de infelici casu tuo et finali tuorum excidio de tāte vr-
bis ruinosē iterata iactura dares futuris gentibus longuam materiam velut
detestabiles fabulas recensendi: cum de sinistris successibus aliorum libenter
hominum mulceatur auditus: sed quid postmodum tibi et tuis inde successerit
presens narrationis historie series manifestat

Quomodo rex priamus conuocauit generale consilium suum

Rex igitur priamus conuocatis omnibus troie maioribus: et in re-
gis ylion palacium conuenientibus in vnum sic alloquutus est
illis. Ecce prout de consilio vestro anthenor missus in greciam
p a grecis mea recuperāda sorore: vt odiū quod gremius apud

46
eos pro bellozumi scandalis euictandis sedari possit imposterum rediit sicut
scitis: et qualia obtinuerit ab ipsis sinistra et opprobriosa responsa notum est
vobis: non considerantibus eis damna tam graua quam nobis intulerunt: et tam graues
iniurias non verentur. Et o penitentia ducti saltem verbo cognosceret: quod male
gesserunt: sed in maioris elationis superbiam eleuati nobis grauiora minan-
tur. Absit ergo quod sinistra fortuna nobis accideret que minantur. Absit etiam
ut de tot sine causa grauius commissis ab eis penam debitam non exsoluant pro
nos eis diis fauentibus infligendam. Credimus enim eis esse in viribus potius
ozes: munitam et tutam ciuitatem habere ab omnium hostium insidiis profecto
securam: etiam si maior pars hominum nobis constitueretur aduersa. Multa
enim et nos multorum strenuitate vigemus militum et peditum pugnandi di-
uiciis expertorum. Plena quidem victualium copia: et indeficientium in omnibus
futuris necessitatibus habundamus diuiciis exuberamus eximius: et nichil no-
bis ad offendendi molestias ingerendas: nec ad offendendi subsidia deesse vi-
demus. Gratum ergo michi videtur: si vobis videatur acceptum: ut aduersus gre-
cos ipsos tam impios hostes nostros exerceamus saltem in aliquo vires no-
stras: ut saltem in istis aggressionibus iniuriarum in terras et partes eorum gen-
tem nostram bellicosius insultibus transmittamus: que in terras eorum et ho-
mines earundem insidiarum nostrarum ignaros repente irruat maxima eis
damna et detrimenta depopulatiua latura: priusquam ad defensionis eorum ar-
ma excogitata valcant eleuare. Est enim hic casus ut quilibet nostrum perso-
nas et res proprias debeat fortune committere ad istaurationem dannorum
nostrorum et ad nostre grauis iniurie vlcione. Nec nos terreat si greci ipsi ad-
uersus nos et predecessores nostros obtinere victoriam: nam non est nouum
ut victor a victis multociens superetur. Verbis igitur regis et monitis om-
nes astantes animentes deuoto corde se offerunt in omnibus eorum faculta-
tibus et personis: propter quod rex priamus ad eorum oblationes tam deuo-
tas tam grato corde vulgatas in maioris appetitus audaciam et animositatis
feruentiam: suam apperuit voluntatem: sicque rex ipse in oblationibus ipsis ex-
hilaratus non modice: recedendi licentiam affectuosis verbis tribuit unicuique
remanente rege in suo palacio cum omnibus filiis suis tam veris quam naturali-
bus tunc astantibus cum eodem. Erat enim et tunc hector presens cum eis
qui iam a pannome partibus redierat ad ipsius regis imperium patris sui quos
omnes sic rex facto silencio est verbis talibus alloquutus: sed antequam ad verba

ipsa prorumperet lacrimis ora rigauit: et inter medios singultus et lacrimas
 taliter sibi sua verba profundit. Nunquid memoria vestra non voluistis auo-
 rum vestrorum necem seruitutem exione: que meretricio more tractatur no-
 bis uiuentibus et in tanta potentia constitutis. Dignum ergo erit et iustum
 ut ad vindictam tanti pudoris deberetis assurgere: et totis viribus anhelare: et
 si non in vlcionem auorum ipsorum saltem in satisfactione voluntatis mee: que
 tanta exinde vexatur angustia et innumerabilibus doloribus incessanter: cum
 vos ab annis teneris educauerim: et dolorum meorum deberetis esse partici-
 pes naturali et probabili ratione: et conuersus ad hectorem dixit illi. Et tu
 carissime fili hector omnium fratrum tuorum primogenitus: qui et armorum
 excellentia et virtutis strenuitate precellis ceteros fratres tuos: hos meos am-
 plectere monitus et preceptorum meorum executionem animosus assumes.
 Sis ergo tu solus princeps et dux huius negotii: et vniuersi fratres tui tibi
 prorsus obediant: omnesque alii regno meo subiecti qui in potentia virium tu-
 arum nosti domare superbos: et in tue animositatis audacia cogis flectere cer-
 nicosos. Ego autem ab hodie in antea de eo quod de presenti negotio sit futurum
 me totum expolio: et tuis humeris forcioribus totum impono: quia in tua iu-
 uenili duricie potens es bella committere et bellis strenuis preualere quod me
 natura debilis posse non patitur cum ad senium iam declinem. Et verbis suis
 rege priamo sine facto: hector in vultu quasi pudoris et honestorum quasi p-
 latione verborum ad regis patris verba respondit. Carissime domine mi rex
 nunquid est homini inhumanum et humana desiciens a natura de illatis iniu-
 riis passam non appetere vlcionem: et si nos qui tanta nobilitate vigemus quo-
 rum iniuria pudoris est magni: cum personarum qualitas iniuriarum quali-
 tatem minuet et augmentet: si vindictam appetimus de iniuriis nobis illatis
 non sumus de genere hominum a natura: cum etiam animalia irrationa-
 bilia videamus hoc voto potiri. Nullus est ergo inter vestros filios care pa-
 ter qui de nece auorum nostrorum magis teneatur vindictam appetere sicut
 ego qui sum primus in eorum ordine genitus: et ideo primus esse debeo in vl-
 ciscendi feruore pre ceteris. Ergo cum omni aueritate desidero vindictam auo-
 rum meorum appetere: ut etiam in cruore meo mea dextera cruentatos inter-
 imat qui crudeliter in eorum auorum meorum et ciuium effudere cruorem
 Veruntamen discrete rex ad vestram reduci peto memoriam: ut huius ag-
 gressionis nostre tanquam prudens et sagax consideretis non sola inchoandi prin-

d

cipia: verum sequentia media et exitum qui succedit in fine. Non enim discre-
 tionis laudende est consilium sigula scrutatorio non rimari negotiorum incia
 tantum appetere nec aduertere finem ipsorum. Quid enim prodest alicui be-
 ne forte in principiis agere que demum terminari contingunt sine sinistro lau-
 dabilius est ab illis incitus abstinere que euentus dubios in se habent et que
 magis ad infelicia q̃ felicia se declinant. Illud enim felix potest dici principium
 cuius exitus felix fuit. Hec enim verba discrete rex ideo in dicendi audacia iā
 prorupi: ut vlcionis auditas nō eripiat insulti spiritū voti vestri in eo cuius fi-
 nis est dubius an succedat prospere vel aduerse. Nostis enim pater carissime
 totam affricam ⁊ europam hodie grecis esse subiectam: quanta greci multitu-
 dine militū sit suffulti: q̃tra sit strenuitate pugnaces: quātis pleni sint diuiciis
 et quante potestatis vigeant ditione. Non est equalis hodie asie potentia po-
 tentatui tot virozum: cum et si in asia multi vigeant homines non tantum sūt
 in pugnaudi exercitio nimium bellicosi. Certum ergo magis apud nos po-
 test esse q̃ dubium si arma contra potentiores nobis in discussio consilio inge-
 ramus vix aut nunq̃ nos posse finem attingere peroptatum. Statum ergo
 nostrum qui hodie tanta quiete molitur: tantaq̃ felicitate refulget: ad quod
 vexationibus grauibz appetimus perturbare: et de iocunditatis requie ve-
 nire ad victimas nostrarum miserabilium personarum. Sane non est exiona
 tam caro precio redimenda: pro qua forte quod absit de melioribus nobis et
 forte de omnibus est commutatio facienda. Conuenientibus oculis non esset
 incongruum exione dissimulare fortunam que tot annis suis est iam aptata
 dispendiis et quam mors potest in breui ab aura viaaci diuellere: ut nobis
 omnibz sit parata causa quietis. Nec vestra care pater credat opinio me ista
 verborum timore aut cordis pusillanimitate proferre: sed dubito fortune fini-
 stros euentus: et ne tui septri dignitas sub insidiosis calibus fortune vacillet
 a quibus dum licet liceat abstinere: nam licita est et salubris dissuasionis ra-
 cio incia dissuadere que placeant anteq̃ infelicibus mediis subsequitis corū
 exitus dānis et doloribus continuari cogantur. Tacuit ergo post hec verba
 discretus et strenuus hector. Sed paris qui verba hectoris diligenter audi-
 uit statim se erigens stans hec verba profudit. Audi rex carissime pater de
 fine prospero prosequendo quis nostrum potest probabiliter formidare: si cō-
 tra hostes nostros arma bellicosa ingeramus. Nonne sumus tot strenui: tot
 potentes et in tanta forti ciuitate locati: quis probabiliter opinari potest nos

49
sic feliciter et secure compositos in nostris laribus posse confundi. fiat igitur
audacter carissime domine quod per hos dictum ē: vt mittatur scilicet nauigia
depopulatura greciam: que gentem nostram enozmibus afflixit iniuriis ⁊ dā
nis irreparabilibus est predata: me etiam si placet carissime pater iubeas cū
illis p̄ficisci nauigiis: quia pro certo sum certus deos velle me grauiter gre
ciam posse confundere et grauiter depredari: necnon de optimatibus grecie no
bilibus mulierem cappare in troianum regnum a me captam posse transſerre
que pro redemptione vestre sororis exione de facili poterit commutari: quod
si a vobis querendum est qualiter istud sciam: dabo de hoc vestre conscien
cie certum signum quod a diis ipsis pro certo recepi. **N**ūdum enī sunt mulci
dies elapsi: dum tunc agerem in maiori india iussu vestro: celebrante sole sol
sticium estiuale dum sol sub principio cancri ageret cursum suum quadam die
veneris venationis causa placuit michi adire nemoza in multorū collegio ve
natorum: qui dum diliculo fuisset ingressus multis laboribus eis hinc inde
venatorie perquisitis nichil inuenire potui michi gratum ad predam sole iam
constituente meridiem et quasi circa vesperarum confinia declinante: demun
ingerente fortuna quidam ceruus apparuit in ipsorum nemorum locis solita
riis vagabundus quem cursu meo appetens preuenire putauī: propter quod
socios meos deserui qui mecum erant in celebritate: et elongatus ab eis in ip
sius nemoris solitudine quod ydra vocatur perueni solus tenebrosas ad ym
bras: in quo ab aspectibus meis ille ceruus euauit forte ob frondosas ipsius
nemoris arbores: vel ob multam celerem fugam ipsius. **L**assatus ergo nec
non etiam equus meus ab ipso prosequendo amplius desteti: cum iam
equus meus totus esset madidus pre sudore: et velut ymber aquosas ef
fundens diffundebat cumulando subitas gustas gutis. **Q**uid vltra: descendī
fessus ab equo et ipsum in ramo cuiusdam arboris michi propinque cum ha
benis freni sui studiū colligere. **D**einde strauī me solo quod adhuc multo vire
bat ī gramine arborum ymbraculis eius prohibentibus siscitatem: et depo
sitis arcu et pharetra quā gestabā ficticiū ex eis cōstitui michi puluinar: nec
moza me lentus sopor inuasit qui tanta me rapida preoccupans grauitate q̄
visum fuit michi nullo tempore preterito dormiuisse. **S**oporatus igitur tam
grauiter vidi in ipsi sompno meo mirabilem visionem: q̄ deus scilicet mer
curius tres deas in suo comitatu ducebat: venerem videlicet palladem et iu
nonem: qui ad me statim accedens predictis diis parum se distantibz michi

60
dixit. Audi paris: ecce adduxi has tres deas ad te propterea q̄ iter eas quod-
dam nunc litigium est exortum de quo se disposuere cōmittere arbitrio tuo
soli vt lis ipsa inter eas tuo iudicio diriuatur. Uescensibus enim eis in quod-
dam solempni conuiuio quoddam pomum mirabile ⁊ fortis celature de mate-
ria preciosa iniectum extitit inter eas in quo grecis litteris continetur inscrip-
tum vt pulchriori detur ex eis. Cum igitur quelibet ipsarum precedere aliam
de forma contendat: et exinde putet ipsius pomi premium promereri: tuo de
hoc iudicio se submittunt: et quelibet earum tibi per me promittit premium
pro tui arbitrii remuneratione ab ea infalibiliter consequendam: quam in pul-
chritudine et pomi questu putaueris anteponi. Si iunonem enim preferre de-
creueris inter alios mundi magnificos illa cōstituet te maiorem. Si vero pal-
ladem omnem ab ea humanā scientiam pro premio cōsequeris. Quod si ve-
nerem pulchriorem se: et de grecia nobiliozem feminam ab ea in tuum premi-
um reportabis. Ego autem talibus a mercurio auditis promissionibus ⁊ do-
nis sic sibi respōdi q̄ verum de hoc non possem proferre iudicium nisi omnes
nudas meo conspectui presentaret: vt per inspectionem meam singulas earū
partes corporis pro vero iudicio valeam contemplari: et statim mercurius mi-
chi dixit: fiet vt dixisti. Depositis ergo vestibus predictarum trium dearum
quelibet ipsarum et sigilatim nuda meo conspectui presentata: visum fuit mi-
chi prosequendo iudicio veritatis q̄ venus sua forma predictas duas alias
patenter excederet: ⁊ ideo decreui eam dominam esse pomi. Venus autem ex
predicta pomi victoria facta congaudens submissa voce michi promissum a
mercurio premium infalibiliter confirmauit: et recedētibz a me statim sōp-
no et sompniō sum solutus. Putas ergo care pater deorum promissa frustra-
toria posse cēseri: sane certus esse penitus puto q̄ si me in greciam miseris ī
dubitanter mecum defferam mulierem iuxta promissa diuina. Mitte me er-
go pie pater: quia mei missio pro certo vestrū animum iocunditate replebit.
Et hīs dictis paris suis sermonibus finem fecit. finita igitur ipsius paridis
responsione predicta surrexit deyphebus tercius natus regis: et ad eius eloq̄-
um dato silencio intentionis sue conceptum retinere non valens in hec verba
resoluit. Carissime rex si in omni negotio quod est aliquis aggressurus vellēt
singula que possunt esse futura particulari deliberatione rimari: nunq̄ aliquis
esset qui alicuius rei oneri se summitteret animosus: nam si semper agricole di-
ligenti meditatione pensarent quanta a raptu volucrum auferenda sunt se

mina nunq̃ forte semina fulcis darent. Parentur ergo pater carissime nani-
gia in greciam profectura quoniam consilio paridis non potest probabiliter
contradici: nam si contingat eum aliquem de grecia nobilem educere mulierē
de facili poterit euenire q̃ pro eius commutatione recuperare possemus exio-
nam ob quam totius nostri generis diffamata prosapia locacis obprobrii sca-
lore sordescit. Elenus vero quartus regis filius in ordine geniture postq̃ dic-
tis suis troybebus finē fecit a propria sessione consurgens animi sui motum
apperuit in hec verba. Magnanime rex pro deo vota ceca non eripiat auidi-
tas vliscendi: scitis enim diis fauentibus et etiam nobisip̃s me instructū ⁊
totaliter eruditum in sciētia futurozum: quod ex p̃teritis vestra iam cogno-
uit industria nunq̃ ex ore meo aliqua vticina processisse que ipsam puram ve-
ritatem non extiterint assequuta. Absit ergo vt paris in greciam se conferre
presumat: nam pro certo teneat vestra sciētia q̃ si paris in greciam se duxer-
it conferendum terram aliquam inuasurum: hanc nobilem ciuitatem nostrā
funditus euersuram a grecis: ciues nostros morti traditos: et nos oēs a nr̃is
renibz descēdētes. Abstineatis ergo ab hīs quorū finis est dolor ⁊ mortis ex-
ecutionis amare: ne prouide teipsum doleas trucidatum arene iacere carissimā
consortem tuam excidio traditam et omnes tuos gladio seuiēti truncatos:
cum hec omnia sint futura reuera si paris greciam cum exercitu p̃sumat ad-
ire: et hīs dictis quasi dolens se ī propria restituit sessione. Ad hec igitur ver-
ba eleni sapiētis vacillauit regis animus ex titubatione repletus extitit non
modicum stupefactus: propter qd̃ factū est inter oēs astantes tacitū ex oī pte
silencium: nec erat inter eos aliquis qui p̃sumeret in vocem sermonis erum-
pere. Tunc ille troylus ex regis filiis minor postremo suceptus vt vidit om-
nes p̃e multa turbatione silere rupto silencio in hec verba prorumpit. O viri
nobiles ⁊ nimium animosi ad quid turbamini circa plurima ad vocem vnus
pusilanimis sacerdotis. Nonne est timere propriū sacerdotum: vitare bel-
la: vitare congressus quos sola pusilanimitas fecit amare delicias: et in sola
vescendi ciborum et potus saturitate tumescere. Quis enim sapiens potest
pro certo tenere hominum consciēcias ignorantes futura posse p̃scire deo-
rum: non hoc sapientis est credere: cum et hoc ex sola stulticie procedat leui-
tate. Pergat ergo helenus si timore concucitur in templo celebrare diuina: et
sinat alios qui labe verecundie obducuntur debitas in armorum conflictu ex-
poscere vlaciones. Ad quid circa eius verba tam varia tam friuola rex inclite

perturbationis: iube nauigia soluere et exercitum ad iter attingere bellicosum:
 cum non sit ferendus de cetero tantus pudor a grecis nobis illatus absqz ta-
 lione vindicte. **E**t hiis dictis tacuit troylus: cuius animositatē et dictum astā
 tes ceteri laudauerunt et omnes consilium eius probant: sic qz mandante re-
 ge consilio ipso soluto predicti regis filii cum eodem rege paratas mensas ap-
 petunt discumbentes. **P**ostqz vero rex priamus prandio cel ebrato suo sede-
 ret in solio: in suis propositis estuans et in executione ipsorum importune to-
 tus anhelans filios suos paridem et deyphebum ad se vocauit: et expressum
 mandauit eisde vt in pandonie prouinciam se conferant festinanter alaturos
 secum milites strenuos quos in greciam cum nauigiis se conferant: et eodem
 die idem rex predictos paridem et deyphebum cogit ad iter: qui statim a rege
 ipso obtenta licencia recesserunt. **S**equenti vero die idem rex priamus vniuer-
 sos ciues ciuitatis troie ad generale colloquium conuocauit: et conuenientibus
 illis hiis est sermonibus alloquutus. **O** fideles et dilecti ciues satis est notū
 vobis quantis fuerimus per grecorum superbias iniuriis opprobriis et dan-
 nis innumerabilibus lassessiti: nec nos latet passos iniuriam: cū etiā aliis in fa-
 bula facti sumus: nec mee sororis exione permittit seruitus manifesta quiesce-
 re vota mea: cum in eis memoria dolore contingar: quem cōtinuata recordia
 nullatenus abolere permittit. **S**citis enim pro recuperatione ipsius in greci-
 am discretum anthenozem destinasse: qui cum non fuerit exauditus a grecis
 doloris mei materias duplicauit. **S**ed quia ferro curanda sūt vulnera que be-
 neficia non sentiunt medicīne: proposui paridem in armata manu et marino ex-
 exercitu multo completo milite in greciam destinare vt hostes nostros poten-
 ter inuadat dannis affliciat quibus poterit forte de eis aliquam nobilem muli-
 erem hostiliter interceptam ad ciuitatem nostram adducat: per quam cōmu-
 tationem sororis mee diis fauentibus valeam promoueri: quod quia exequi
 non decreui absqz vestri approbatione consilii proposui hoc vestre prepalare
 noticie: vt si vobis videtur esse salubre perseueretur instācius in icepto. **L**icet
 enim hec omnia satis intime me tangant tangunt communiter et vos omnes
 et quod omnes tangit ab omnibus debet approbari. Regis igitur alloquio si-
 ne facto: dum lata paterent vndecunqz silencia quidam miles de circumstanti-
 bus percheus nomine filius quondam eusorbii magni philozophi in quē nar-
 rat ouidius animam magni pictagoze fuisse transfusam surgēs hec verba pro-
 fudit. **O** nobilissime rex cum totus sim erga maiestatem vestram zelo fideli

53

tatis accensus que memorie vestre reducere non obmitto maiestas vestra ve-
 nigne suscipiat tanq̃ probata ab intentione fidei. Nouit enim vestra serenitas
 me patrem eusorblum habuisse qui plusq̃ centum octoginta annis vitas
 lis positus est aura: qui cum omnis philosophie fuerit imbutus scienciis ple-
 nam prescientiam habuit futurozum. Hic multociens dixit michi et pro cer-
 to q̃ si filius vester paris in greciam sit iturus: vt ex arginis more predonio
 ducat vxorem: q̃ hec vestra nobilis ciuitas magna troia sit in cinerem euer-
 ra per grecos vobis et omnibz vestris crudeliter et nequiter interfecti. Quare
 re sapientissime rex non horreat vestra nobilitas acquiescere verbis meis: cu
 non sit tutum sapientis verba contempnere: et in his precipue in quorum ab-
 stinencia dignitas vestra non ledetur: et in eorum perseuerantia potest inesse
 causa quod absit perpetue vestre ruine. Cur appetitis insidias apponere vr̃e
 quieti et tranquillitatem vestram submittere casibus qui omnium periculor-
 rum genera i se habet. Abstineatis ergo si placet et dies vestros felices absqz
 vexacionis vestre molestia feliciter protrahatis: vt fillus vester paris grecie
 terminos non attingat vel saltim alius q̃ ipse in greciam dirigatur. Ad pen-
 thei igitur verba taliter proferentis rumor sit maximus inter astantes cum i
 eius presentia vaticina reproberet et penthei suasiones violenter impugnent
 quibus o vtinan annuissent: nam que postea sequuta sunt scandala futura for-
 sitam non fuissent: sed quia futura discrimina ineuitabilia fata constituunt:
 placuit communiter omnibus paridem in greciam cum nauili exercitu se con-
 ferre. et sic colloqui sine facto vnusquisqz recessit: quod postq̃ peruenit ad cas-
 sandre noticiam regis filie consilium fuisse pro certo firmatum paridem debe-
 re in greciam se conferre: velut infatuata prorumpit in maximos vlulatus et
 vocibz altis exclamās prosilit ibec verba. Ha nobilissima troie ciuitas: vnde
 tam dira et tam dura fata te detrahunt vti grauibz in breui sit subuertenda
 periculis: et tuarum turrium alta cacumina dissoluant i dentur precipites in
 ruinam. Ha infelix rex priame quod crimen diceris commisisse vt tui et tuos
 rum hominum mortes desleas et perpetuas seruitutes. Et tu regina hecuba
 cuius sceleris es inuoluta cogitatio vt omnes videas partus tuos crudeli ne-
 ce succumbere: cur non prohibes paridem adire greciam: qui tante pestis fu-
 ture est causa. Et suis clamoribus sine facto surgens ad regem patrem se cō-
 tulit: et ymbribus lacrimarum flebiliter regem patrem amonuit vt desisteret
 ab inceptis tanq̃ illa que in sue sciētie celeribus documentis futura mala pre-

54
uiderat ⁊ preuisa uocibus flebilibus diuulgabat: sed fortune aduersus qui iam
dederat suo cursui voluntarios instructus et motus infelices accelerabat ad
exitus processus exinde aridos ordinando. Sane si dissuasiones hectoris: cas-
sandre monitus: suasiones heleni: subgestionem penthei fuissent efficaciter ex-
auditi perpetuis o nobilis et sublimis troia fuisset temporibus duratura: sed in
exorabilia facta malorum postquam infelicia prouentura decernunt contraria et
aduersa hominum mentibus representant et insinuant pro acceptis.

Incipit liber octauus de paride se conferente in greciam et de raptu pul-
cherrime helenae

Tempus erat quod iam sol inter radios et pleyades perfecerat cursu
suum: qui dum esset in signo cancri mensis ille madius diuersis
floribus planities aruorum ornauerat: et nouis uirentibus fron-
dibus arbores in fecunditate florum fructus proximos promittebant: cum pa-
ris et deyphebus a pauonie partibus redeuntes tria millia militum secum ad-
duxerant: qui in armorum exercicio multa strenuitate uigebant: et patris nas-
uibus uiginti duo numero magnis et omni plenitudine necessariorum onustis
rex priamus anthenori et enee de quibus supra relatum est necnon et polida-
mo ipsius anthenoris filio mandat et precipit: ut cum paride in greciam nauali exercitu
se attingant: quibus deuote annuentibus idem rex priamus omnibus conuo-
catis in unum qui deputati fuere per eum in predictum nauigium proficisci sic
illos alloquutus est dicens. Non est opus amodo nobis super suscepto nego-
cio multos replicare sermones: cum uobis plene sit cognita que uirgens cau-
sa meum anxietur animum quare in greciam decreuerim uos conferre: et si il-
la ratio debuit esse potissima illatarum scilicet iniuriarum uobis et michi uin-
dictam appetere: tamen causa preponderans magis est illa ut meam possi ex-
inde recuperare sororem: que sub multo dedecore et anxiosa infelicitate uilescit
ad quam obtinendam omni debetis animositate consurgere: cum pro ea recu-
peranda iusta uideamur arma mouere contra detentorem ipsius. Scitis

55
enim et vos iniuste nos danaos offendisse et per iniustas offensas nos arma
iusta capescere cum ei sit secundum iusticiam ignoscendum qui prouocatus
appetit se vltisci. **M**oneo igitur vt quicumque potestis totis operam virtuose in
ipsa mea recuperanda sorore: nam nunc est tempus acceptum vt per hostes
nostros vestra probitas diuulgetur strenuitas vestra patenter appareat. **D**e
igitur scitote paratum: vt si casus se ingerat ad obtinenda diis fauentibus vo
ta nostra ad requisitionem vestram me in multo vobis ministrando subsidio
prodigaliter processurum: vt vniuersos danaos potentia nostra perterreat et
grauia eorum dispendia in forti virtutis nostre brachio deflere cogantur. **S**ub
huius igitur executione negotii paridem habebitis in principem et ductorem
et deyphebum secundum a paride: in consilio sapientum antenoris et enee
qui vobiscum sunt in presenti negotio profecturi. **E**t finito colloquio vniuer
sus exercitus naues ascendit: et paris et deyphebus in lacrimis a rege obten
ta licencia naues intrant. **S**olutis igitur funibus subductis anchoris et velis
euectis in altum naues ipse in nomine deorum ionis et veneris in altum pela
gus se impingit: et eis felici navigatione potitis ad partes cretidas applicuant
insulas: quas velut ignotas robusto remige transire contendunt nauigantes
in ipsis circa grecie finitima loca lictora strictius inherendo casus eis obicit
quandam nauim. **I**n hac igitur naui rex quidam de maioribus grecie menela
us nomine nauigabat: qui a duce nestore tunc temporis euocatus apud pirra
ciuitatem se cum ipso nauigio dirigebat. **E**rat autem et iste menelaus agame
nonis regis frater habens helenam in vxorem. **N**ec enim helena diebus illis
mirabili speciositate vivebat soror castoris et polucis regum qui tunc in scime
lear ciuitate de eorum regno insimul morabantur etrucentes cum eis eorum
neptem hermonam nomine natam ex helena supradicta. **T**roiani vero dum
nauem ipsam inspicerent viderunt eam ab eorum obuicatione flexo remige de
clinare: et ideo nec illi illos nec illi eos agnoscere potuerunt. **Q**uare troiani naues
secundis ventis afflantibus salubri cursu in quandam insulam nomine cithe
ream de districtu grecorum: que insula citrius hodie a nauigantibus appella
tur applicuerunt. **I**n hanc igitur citheream insulam nauibus applicatis tro
iani eius desiderabiliter portum intrant: et anchoris in profundo maris inie
ctis duris funibus religant naues ipsas: et eis tuta statione locatis in scap
his earum securis accessibus descendunt in terram. **E**rat autem in hac insula
citherea quoddam honorabile templum quod erat in honorem dee veneris

ex antiquo constructum mire pulchritudinis diuiciis multis plenum: cum habitatores prouinciarum circunadacentium gēti ritu in deam venerē que tūc principaliter celebrabatur in ipso maximam fiduciam gererent et haberent et in veneratione maxima animalia colerent eius festa: cum ibidem a dea ipsa sepius responsa reciperent de petitis ab eadem. Celebrabatur itaqz diebus illis in templo ipso tunc festum ipsius vneris principale propter quod infiniti de finitiuis partibus in illam insulam se contulerant mulieres et viri ob eorū vota cum multo gudio in templo ipso soluenda: quod postq̄ innotuit paridi in comitiua multorum decenter ornatus accessit ad templum illud more dardanico in templo ipso simplici vultu et in presencia populi tunc astantis ibidē deuotis orationibus oblationes suas in multa auri et argenti copia immensa prodigalitate profudit. Fuerat enim paris pulchritudine multa decorus: omnes suos et etiam alios in forma precellens: quem vt aspexerunt astantes in templo de eius pulchritudine mirati sunt valde: et regiis apparatibus quibus ipse inditus apparebat: quare sciēdi seruoze ipsum agnoscere gestiunt omnes astantes: qui sint eius comites: vnde sint et specialiter quis sit paris. Tandē siscitantibus illis non est eis occulta materia per troianos: dicunt enim paridem esse filium regis troie et venisse in greciam in comitiua multorum suorum nobilium iussu patris vt a regibus grecie repetat quandam sui patris sororē exionam nomine: quam dicti reges thelamoni tradiderunt qui sub laumedonte rege troianam depopulati sunt urbem. **U**aria igitur de auditis dicta sunt inter eos: sed loquax fama que multas vires acquirit eundo vicinas iam dispersa per partes ad aures helene de pulchritudine paridis ad templum vneris accedentis multa relatione peruenit: quod postq̄ eidem innotuit helene vane voluntatis desiderabilis appetitus qui mulierum animum cōsuevit subita voluntate erumpere: helene animum inconsulta flagrantia mulierum concitauit vt optaret ad ipsius festiuitatis solennia se conferre gaudia visura festiua et inspectura ducem frigie nationis. **S**ed o q̄ multas etiam impudicissimas mulieres ad pudoris subito taxere collapsus ludorum spectacula iocorum visiores vbi iuuenes confluentes suas exercent illicebrias: et raptos animos mulierum ex dissolutionibus gaudiorum ad sui pudoris crimen subita rapacitate seducunt: cum habentes iuuenes habilitatem commodam videndi puellas et multo fortius alias ad mundana deliramenta promotas: **N**unc oculis: nunc blandiciarum sermonibus: nunc tactu manuum: nunc signis

rum instinctu mulierum animos de facili se mouentes cecis sophismatibus
et dulcium fallaciarum argumentatione concludunt. ⁵⁷ Pereat ille qui prius
inuenit inter mulieres iuvenes et adollescentes ignotas instituisse choreas que
manifesta sunt causa multi perpetrati pudoris: propter quas multe etiam im
pudice ad proditorias infestationes hominum enormiter corruerunt. Unde
iam multociens orta sunt scandalla: et multorum necis causa sequuta: Later
natim ergo adire templa deorum et eorum celebrare festiua quod sit fas: nephas
tamen euidenter apparet: cum sit in dissolutionibus animorum qui moti ad
instrumentorum sonitus et ad diuersas modulaminis cantilenas facilius corru
unt in seipsis. Sed tu helena speciosissima mulierum: quis te rapuit spiritus
ut in absencia viri tui tu desereres tam leui relatione palacia exire eius claustra
ignotum visura hominem: que te compescere helena freni facilius potuisti ut tua
seruasses pudica ieiunia intra regie septra tue. O quam multas adduxit ad labem
itus et reditus et facilis ad vulgaria loca discursus. O quam grati feminarum esse
debent earum domorum termini et honestatis earum fines et limites conser
uare. Nunquam enim nauis sentiret diffuta naufragium si continue suo staret
in portu et in partes non nauigans alienas. Optasti ergo tu helena tuam ex
ire regiam videre citheream ut sub pretexto voti soluendi virum posses vide
re barbaricum: et pretexto liciti ad illicita declinares: nam huius viri visio vi
rus fuit quo infecta per te grecia tota fuit: propter quod tot demum occubere
danay et duris moribus tot frigii venenati. Quid ultra: ad consummationem
sui desiderii iam concepti helena quibusdam suis familiaribus conuocatis in
bet eis parare necessaria: equos et comites cum apud citheream ad templum
veneris appetat se conferre ubi eius festum collitur tam solenne: et ubi sol
uere sua desiderat quedam vota: non enim a menelai regno multum exte
ratur citherea remota: cum velut in eius opposito constituta ab ipsius finibus
modico freto distaret. Nec mora equi parantur et comites: et helena cum
suis comitibus in regio apparatu equos ascendens peruenit ad litus: et a lit
tore in insulam citheream breui remige nauigauit: ubi tam ab incolis quam ab aliis
velut regina ipsius insule in multo honore recepta: ipsa demum causa sui voti
veneris templum adiuit: ibique suas oblationes deo veneri in multis et precio
sis muneribus presentauit. Quod postquam notum paridi factum est reginam videlicet he
lenam menelai regis uxorem ad templum ipsum veneris accessisse et in multa comitiua suo
rum apparatu mirabili paris excelenter ornatum puenit in templum. Audiuerat enim fama

predicante iam diu helenam castoris et pollucis sororem incredibili specio-
 sitate vigere: quam dum vidit inuidit dum de facili facibus accensus veneris
 in veneris templo desiderio fluctuat anxioso: et diligentem in helenam figēs
 intuitum sigillatim eius membra tanto decore respersa subtiliter contempla-
 tur. Miratur enim tam in ea rutilanti fulgore flauescere crines multos quos
 nūci candoris protractus in medio crinium dyameter equaliter diuidebat: et
 aurea fila hinc inde serpentina sub certi liga federis coegerant inuolutos sub
 quibus subsidebat frontis lartea et niuosa planicies ad eius fulgencia timpo-
 ra ysa ad discentiam ubi crinium aureorum cumulus lucida visione tingebat
 et cuius frontis detestabilis nulla rufitas planiciem sulcauerat adequatam.
 Miratur etiam in tam nitide frontis extremis conualibz gemina supercilia
 q̄ manu facta sic decenter eleuata flauescerēt: vt geminos exēplata ī arcus nō
 vt ī mltā nube pillozū tenebrositatis horrēde nigrescerēt sed seducto mode-
 rato libramine geminas distigebat in maiori fulgore circūferētias oculorum
 Mirat īq̄ oculos duorum siderum radios describētes quorum ozbes quarū
 geminarum iuncturis artificiose compositi vaga volubilitate non prodige as-
 pectibus frenate modestis qui stabilem iam constantiam promittebant quos
 pilorum etiam in proceritate decenti modeste frenabant palpebrarum habene
 Miratur etiam et in illa mire pulchritudinis nasi sui lineam regularem: qui
 maxillas diuides in geminas partes equales: nec multa longitudine verge-
 bat ad ynum: nec nimia breuitate correptus superioris labii sedem indecen-
 ter suspendebat in altum: sic nec nimia grossicie tumefactus se in multam lon-
 gitudinem diffundebat dum compositarum narium termini non multa vaca-
 tione se iungerent: nec se in multe apperture patefactione vulgarent. Miratur
 etiam tantam pulchritudinem faciei tanti nitoris lateo candore perfusā: cuius
 genas rose detixerat mixte rosīs: dum nulla temporis varietate roseus color
 in illis ex hausto vigore languescere videretur: sic intermixto colore niueo li-
 nearum iter genas et labia rursus figurare lilia videbantur roscam surgentē
 auroram: que nec multa tenuitate videri poterant dulcia basia resutare: sed eo-
 rum dura decenter eleuacione tumentes intuentes ad oscula auidis affectibz
 inuitabant. Sic miratur dentes eburneos pusillos et in ordine positos alter
 alterum nullatenus excedentem: quorum ordine zinzue rosee linialiter am-
 plectātes vere describere videbātur lilia mixta rosīs: sicqz totus ābitus faciei
 mento modica in medio concauitate sulcatum forma sperica concludebat:

54
dum corus sub menti velle modice duplicatus fulgozem videbatur effundere
cristalinum. Sic miratur etiam in ipsa colli columpna niueum presentare ni-
tozem quam niuei splendoris cador tenui massa pinguedinis eleuatum prodi-
galitate latea dealbabat: dum candentem gulam ipsius linealis ordo depinge-
ret murenarum. Sic miratur in illa equalis scapulas humili planicie subside-
tes terga plena promittere: a quibus sulcus declinus in medio utrunq; latus
gracili rotunditate iungebat. Sic miratur in illa brachia decenti proceritate
distensa amplexus suadere dulcissimos: dum eius manus modica eleuatione
pinguescerent: et digitorum extrema tenui producta libramine ungues chur-
neos presentarent: que brachia manus et digiti sereni candoris lateo fulgore
nitebant. Sic miratur in illa lati pectoris equalitate extensa: in cuius planicie
duo vera veluti duo poma surgentia actrix natura quasi geminas cacumina
uit in pillas: et demum staturam eius eque proceritatis attendens perstantiori
forma putat et concipit esse membra latentia: dum vere putet et patenter in-
spicit in eius compositione persone naturam in aliquo nullatenus delirasse
Summo igitur studio paris iuxta helenam modestie finibus non obmissis sic
propinquior: et dum in eius limina fingit intuitum: helena intuitus aspectus
ex suorum aspectibus oculorum mutua relatione repensat. Placuit enim he-
lene forma paradisi plusq; de ea preambula predixere preconia: cum de eius
forma ipsa sit sibi iudex et testis: asserens in corde suo nunq; vidisse hominem
similis speciei: nec qui tantum suo affectui conueniret. Nunquid ergo helena
ad festina solacia que fiebant in templo flectit intuitum aut ad aliena colloquia
vertit caput? Sane inspicendi paradisi auaritate correpta curis tota deprimetur
ad aliud inspectura sua lumina non retorquens: quam dum paris percipit si-
bi suis luminibus blandientem gaudet suos radios visuales visualibus he-
lene radiis commisceri: et sic per mutuas et placidas visiones sibi inuicem con-
sonantes communis amoris vehementiam manifestant: et dum ambo cogi-
tant in seipsis qualiter eorum unusquisq; alteri sue intentionis archana reue-
let ausus est paris per iter signa vocis vicaria premicias exsoluere voti sui. D
helena tanq; ardore tunc excussa consimili consensit paradisi appetitum et si-
gna similia respondit eidem. Monet etiam nutu eum ut inter ludentium tu-
multus fiat magis propinquus: ad quod paris omni pudoris obmissa caligine
sessioni helene vicini appropinquat et si quid latenter obmiserat latenti tamen et submis-
sa voce pergaui et sic vacatibus aliis ad ea que iocose fiebant in templo: nec aduertentibus

illorum insidias vnus alteri quicquid gesti erat in animo resolutis in suspiria
 vocibus propalauit: et quicquid de optatis eorum fieri deberet inter se breuiter
 perstrinxere sermone: quo facto paris ab helena humili obtenta licencia in co
 mitia suorum templum exiuit: quem exeuntem helena dum potuit eum vide
 re dulcibus est aspectibus insequuta. Procedens ergo paris letus: sed amore
 vexatus suas peruenit ad naues ubi confestim omnes sui maiores exercitus
 ad se euocari mandauit: et ipsis coactis in vnum sic est animosis vocibus al
 loquutus. **O** viri fortissimi omnibus notum est nobis qua de causa priamo re
 gi nostro placuit nos in greciam transmisisse. fuit enim eius totalis intentio
 ut exionam sororem ipsius nostro studio rehabetet: cuius obtentus si nobis
 impossibilis videretur: saltem danificare grecos quocumque modo ut possemus
 deberemus studium adhibere. Ecce enim nobis exione recuperatio impossi
 bilis facta est cum sciamus eam a rege thelamone viro utique fortiori qui no
 bis eam restituere non sine grauis belli conflictu concederet eius amore bacha
 tus: nec nos sumus in tanta quantitate potentes ut ipsi regi thelamoni preuale
 re possemus in viribus: nec in nobis est tanta potentia ut ciuitatem aliquam
 in grecia subiugare possemus: tanta est in istis partibus gentis danne plenu
 do. Superest ergo ut laudabile donum quod sicut puto nobis diu offerunt ha
 bent locum non permittamus ingrati. Videmus enim in hac insula in qua
 nos fata diis fauentibus applicuere de maioribus gentis ciuibus festo suaden
 te venisse: et de maioribus mulieribus prouincie adiacentis templum veneris
 esse repletum: cum inter alias sit istius regni regina vxor regis menelay tem
 plum etiam multis est diuitiis opulentum. Si irruerimus in illud et illos qui
 morantur in illo si eos poterimus captos adducere maximus erit nobis et di
 tissimus prede questus: non solum personarum ex preda captiuarum: verum
 etiam rerum: cum in templo ipso multa vasa sint aurea: magna sit argenti co
 pia: et pannorum deauratorum multa protendatur vbertas: quid alibi potius
 disponimus querere quod magis nobis se prebeat acceptum? Dico quod si
 laudabile vobis apparet veniente noctis umbraculo omnes in arma furtive
 surgamus: et irruamus in templum ad depopulationem ipsius: viros etiam
 mulieres existentes in illo captos nostros deducamus ad naues: et precipue
 helenam: quam si captam adducere poterimus apud troiam: ex eius captione spes
 certa resultat: quod ob commutationem ipsius de facili poterit rex priamus suam recu
 perare sororem. Videat ergo unusquisque nostrum quid de hoc facturi sumus

61
anteq̃ eius quod faciendum putamus nobis habilitas subtrahatur: et demū
suo colloquio fine facto multi de astantibus faciendum improbant: et nichillo
minus plures probant. Sed postremo multo examinato consilio: ad id com
muniter ē deuentū: vt adueniente nocteq̃ luna sue lucis radios occultāte: arma
ta manu in templum irruant et exponāt prede que poterunt vniuersa. **Factū**
q̃ est autem q̃ nocte sidera publicante: et ad occasum luna vergētem troiani
sub ipsius noctis silencio arma capiunt: et armati relictis nauibus in tuta cu
stodia armorum subito templum intrant: et irruentes in illos quos inue
nerunt in illo hostili suspicione securos in ore gladii inermes et nudos capi
unt: et captos adducunt ad naues: bona eorum quecunq̃ diripiūt: templum
spoliant: et vniuersa predantur: reginam helenam et eius comites paris pro
pria manu cepit: in qua nullius resistentie contradictionem inuenit: dum
animasset reginam helenam consensus potius q̃ discensus. **Ducitur** ergo
per dictū paridem cum omnibus suis ad naues: et in eis ipsa dimissa sub fida
custodia iterum paris rediit ad predam. **Clamor** itaq̃ fit maximus: et ex voci
feratione captorum rumpit noctis silentia: et horum precipue qui malunt ne
ci tradi q̃ duci captiui. **Ex** multo igitur tumultu clamoris impelluntur incola
rum aures qui ī quodam castro in eminentiori loco supra tēplū ipsū firmato
degebant: et expergefatti in vocibus occisorum: et aliorum qui fuge subsidio
in castrum se recipere sunt conati: stupefacti surgunt a stratis: arma capiunt
et armati rapido cursu descendentes a castro irruunt in troianos. **Erat** enim
in castro ipso multorum quedam bellicosa iuuetus qui armorum magisterio
velut edocti acriter insultant in troianos: et dura resistentia ipsos impellunt
putantes eos neci tradere: et captas posse recuperare personas. **Consolitus** er
go fit maximus ex quo sequitur magna cedes: sed troiani demum qui eos mul
to in quaduplo excedebant pre multitudinem armorum: facto ī ipsis impetu
ipsos vertunt in fugam: et eos vsq̃ ad radices montis castri predicti ī ore gla
dii persequuntur. **Sit** ergo finis bello: et troiani obtenta victoria gaudentes
reuertuntur ad naues: nichil preciosum reliquentes in templo: ex cuius pre
da multas et innumerabiles diuicias quesierunt. **Ascendunt** ergo naues pre
dictis plenas diuiciis et multitudine captiuorum: et velis ad ventorum affla
tus erectis navigatione prospera potiuntur: ita q̃ per dies aliquos secundo re
mige nauigātes die septimo ad oras troiani regni perueniūt: et cuiusdē castri
p sex miliaria a troia distātis qd tenedō ab icolis dicebat feliciter portū iterāt:

ubi iniectis anchoris et nauibus ipsis securis funibus religatis gaudentes descendunt in terram in qua habitatoribus ipsius tanquam a suis in honore maximo sunt recepti. Paris itaque illico postquam descendit in terram suam ad regem priamum nuncium destinauit: qui statim postquam peruenit ad regem refert illi paridem incolumem cum suis apud tenedon salubriter aduenisse: et ei singula que per paridem gesta sunt tanquam ille qui predictis interfuit recitat seriatim. Ad horum igitur relationem rex priamus magno pregaudio exultauit: et patefactis singulis aliis troie maioribus et vniuersae plebi solempne festum instituunt vniuersi. Existente vero paride apud tenedon prout ibi felix applicuit: regina helenam inter captiuos alios luctuosos multa ut videbatur astantibus torquetur angustia. dum pectus et faciem continuis flauialibus lacrimis irrigaret et singultuosis vocibus regem virum: regesque fratres: filiam et patriam notosque defleret: que crebris vllulatibus iniqua nullo cibo aut potu potitur: quod paris pro molesto gerens et volens solari helenam: humilibus et pijs verbis assedit: et quia dolores eximios helenam producebat nec eam paris ad solationis spiritum reducere poterat aut solamen velut iracunda motus aduersus helenam profilit in hec verba. Quid est hoc domina quod tam cottidiano dolore contruderis nec quiescis: quis est ille qui tot dolorosas voces audire per toleranciam diu possit: cum die nocteque lamentis vaces et lacrimis. An putas quod tibi ipsi non oblit et persone tue non inferat detrimentum? Sane saturata esse debes tantis ex lacrimis: si tot gustasses continuos potus aque quot lacrimas diceris sorbuisse velut superuacue pleno decore iam manarent. Lacrimis ergo tuis si placet finem impone et confortationis amodo resume quietem: cum in regno patris mei nullus te possit occupare defectus: nec etiam eos captiuos quos tu mandaueris habundare. Tu enim in tua magnitudine honoraberis velut maior: omnibus suffulta diuiciis in sublimitate maxima veneranda. et captiui tui quos mandaueris a vinculis liberari: in patris mei regno viuere poterunt velut in propriis laribus habundanter. Ad hec helenam detergis lacrimis pidi sic respondit. Scio domine veli noli necesse habere tuas exequi voluntates: cum feminea potentia non possit preualere virili: et precipue in captiuitate detenta. Si quid ergo michi captiue et aliis captis mecum boni conferetur a quoque sperare poterit talia conferens a diis gratiam cum afflictis compari humanitas suggerat: et diis placeant pietates humane. Lui paris. Nobilissima domina quecumque mandaueris infallibiliter implebuntur: et ea statim

per manum accepta modica violētia intermixta a propria sessione leuauit ip
sa secū ad locū adducēs vbi ī maximo apparatu multa ordinata fuere: vbi se
cretius de singulis inter se conferre liceret: cui statī paris sic dicit. Putas mi
domina si te dii a tuis fatis traxerunt et te voluerunt in meam peruenisse pro
uinciam q̄ talis tibi commutacio sit dannosa vt maioribus diuiciis et cariori
bus diliciis non habundes? An putas troianam prouinciam achaye non ex
cedere vbertates que sola est omnibus preciosissimis opulenta. Putas ne me
regiam dignitatem tuam velle libidinoso cultu sedare: sane maioribus diuiciis
afflues et honorabilioribus diliciis vitam duces et me quem dedignari nō de
bes equalis dignitatis vel potioris etiam viri tui matrimonialis thori habere
consortem. In meam enim vxorem te michi copulare propono: et tecum
vivere perpetue in sacrarum federe nupciarum: nec tibi putare debes horredū
si pusillum regnum in quo fuisti hactenus in ampla regna commutes: cū tro
iano regno multa sint alie regna subiecta que tibi cum omnis subiectionis de
uotione parebunt: nec amissi viri tui te debet iactura compingere: cum michi
non sit in nobilitate similis: in strenuitate par: nec in diligenti seruoze prozsus
equalis. Ex amoris enim tui flāma totis affectibus incalesco: et ab eo qui te
plus diligit sperare debes firmiter plus honoris. Cessa igitur amodo plus do
lere: lacrimis tempera et murmure querelarum: et in hīs rogo exaudias buz
miles preces meas. Ac illa respondit. A lacrimis quis potest abstinere qui tā
ti doloris aculeis augitur sicut ego: mallet deos de meis successibus aliter sta
tuisse: sed ex quo aliud esse non potest inuita tuas preces admittam: cum tue
resistere voluntati nulla sit potentia penes me: et statim prorumpit ī lacrimas
et sigultus quas iterum sedare sermonibus inuisus est paris: et ea tandem a
lacrimis desistente paris ab ipsa poscit in huius voce licenciā: et adueniente sero
paris eam studuit deseruire non minus blandiciis q̄ preciosis cibariis habū
danter. Decurso igitur nocti silencio: et adueniente diliculo paris helenam re
gis vestibis a priamo sibi traditis exornatam: equum mire pulchritudinis ī
aurea sella et aureo freno decorum fecit ascendere: ordinatis captiuis aliis in
equorum multitudine iuxta gradus eorum iubet eos precedere ī multa co
mitiua: et demum ipse paris: deyphebus: anthenor: enneas: polidamas necnō
q̄ plures alii nobiles equos strenuos ascendentes reginam helenam in appa
ratu et honore maximo commearunt: et recedentes a tenedon lentis passibz
se dirigunt versus troiam: et eis venientibus iuxta ciuitatem eandem rex pri
e

animus in multorum nobilium comitiua obuiam illi exiuit: et salutatis suis ac
 billari vultu receptis accessit ad helenam: quā deuotis affectibus et leta fron
 te suscipiens ipsis in verbis placidis humiliter se sumpsit. Peruenientibus er
 go eis ad ciuitatis portam vbi multitudo populi infinita confluxerat gaudia
 celebrans: et immensa tripudia in omni genere musicoꝝ rex priamus primo
 descendit ab equo: et reginam helenam pedes habentis aureis equi sui in mul
 titudine maiorum troie et multa veneratione deduxit quousq; ipsam in suā
 excelsam regiam introduxit. **Q**uid vltra: magna sunt gaudia que ducuntur ab
 omnibus de ciuitate troiana magna sunt festa ob aduentum paridis et suorum
 qui cum eo incolumes redierunt. Illuscente vero die sequenti rege priamo ac
 ceptante gratanter paris helenam in templo paladis duxit vxorem: ob cu
 ius rei causam vniuersi troiani implicant festa festis: gaudia gaudiis aggre
 gant: et per dies octo continuis ludis et exhilarationibus vacauerunt. **Q**uod
 postq; cassandre filie priami regis innotuit paridem helenam sibi in matrimo
 nio nexuisse duras prorumpit in voces et querulos vlulatus potenter excla
 mans et dicens. **A**d quid infelices troiani gaudia ducitis de nuptiis paridis ex
 quibus vobis tanta futura sunt mala? et per quas necem vestram et vestro
 rum deflebitis filiorum quos in conspectu patrum videbitis trucidatos: et ma
 ritorum crudeli sententia viduate. **H**a sublimis troia diris precipitatura rui
 nis quam impie subuersa paribus. ha misere matres quanto dolore vestroꝝ
 cordium claustra serabitis: cum de partibus vestris viscera cuelli videbitis et
 membratim membra disiungi. ha misera beccuba: vnde tot poteris educere
 lacrimas in natoꝝ tuorum exidio quos secabit et incidet cruentatus gladi
 us impioꝝ. ha gens ceca et dux mortis ignara: cur in violenta manu ab in
 iusto viro non euellitis helenam et eam non acceleratis restitui iusto viro an
 teq; durus ensis acceleret: et gladius accutus vestro deferneat in cruore. **P**u
 tatis ne furtiui paridis sine graui pena et accerba vidicta posse trāfire per quē
 vobis est finale exidiū prouenturum. **O** infelix helena imo dira helena quos
 nobis es paritura dolores. **P**ellite igitur ciues miseri impium funus a laribz
 et dum licet mortem pro vita vitare. **D**um hec igitur et alia duriora predicta
 cassandra diffunderet et ad regis priami monitus nullo modo desisteret iqui
 eta: rex priamus ipsam capi mandauit: et in compedibus ferreis in claustro fir
 mari: in quo dicitur cassandram per multos dies fuisse detentam cuius que
 rimonia et lamenta si fuissent troianozum animis exaudibiliter iculcata troia

forte minime defleuisset perpetuos casus suos: qui vsqz nunc hominū flebiliter
demulcent auditus nullo futuro tempore per obliuioni silentia deleturi.

Incipit liber nonus de grecis incoantibus inire consilia ad quos de rapto
helene fama peruenit: quid sint inde facturi super negotio huiusmodi.

Dum hec itaqz in vrbe troiana feliciter immo cecis insidiis infelicitate
gererentur: nundum troianis applicantibus in insulam tenedon fa-
ma locax et euolans tumultuosis relatibus menelai regis in mul-
ta stupefactione aures inuadit: qui nundum a pirra discesserat: nec a dicti ne-
storis comitiua: cui postq̃ patefacta sunt singula de disrobatione templi vi-
delicet in insula citherea dominio suo subiecta: de nece suorum interfectorum
ibidem nequiter a troianis: de captiuitate mulierum et aliorum ductorum in
troiam: et demum de raptu helene quam plusq̃ seipsum amore tenerrimo dili-
gebat tantorum dolorum aculeis factus est anxius q̃ pronus cadēs in terrā
debilitatus est spiritu et factus est deficiens quasi totaliter in loquela: sed nū-
dum post longuam horam vires resumpsit in multa doloris anxietate corpo-
rea: suorum deflet excidium: captiuorum obductionem: et helene sue absentia
sub tanti vituperii sub sigillatione trāducte. Deflet eius pulchritudinē alienis
manibus contractandam: deflet eius dilicias quas habituram non extimat
in nationibus barbarorum: nullus est finis lamentis eius et lacrimis. Et de-
mun hoc nestori nunciato: nestor ad ipsum veniens quem sibi carum astrin-
xerat in amicum: factus lacrimarum suarum particeps blandis sermonibus
et pijs affectibus solari mestum intendit: qui dum nullis monitis lacrimis et
fletibus finem daret celer se attingit ad redditum regni sui: quem nestor non
deserens ipsum in comitiua militum multorum flebiliter commeauit: qui su-
um postq̃ puenit ad regnum pro rege agamenone fratre suo vt ad ipsum ac-
cederet in fideli nuncio mandauit: sic regibus castori et poluci similiter qui ei
audito nuncio statim ad eum omnes predicti tres reges cursu celeri peruene-
runt. Agamenon autem vt vidit fratrem suum tanto dolore torqueri ipsum
est hīs verbis consolatoriis alloquutus. Ad quid frater tanto dolore depre-
meris: et si merito causa dolendi moueat: non tamen est viri prudentis animi
sui motum extrinseca demonstratione vulgare. Dolor enim patefactus extrin-
secus in aduersis amicos ad dolendum plus prouocat: et maiora generat gau-

dia inimicis. finge ergo propalare leticiam cum dolor habundat: et finge te
 non curare de hiis in quibus te debet rationabilis cura mordere: nam curis an
 xiiis aut fluii lachrimarum honor non queritur aut vindicta. Ense igitur pe
 tenda est vicio non murmure querelarum: et sapientis probitas tunc appa
 ret cum casibus examinata contrariis aduersa nouit sustinere certamina et
 malorum ponderibus animum non submittit. Exita ergo tue strenuitatis ani
 mum ad hec mala et ubi iustus dolor te prouocat rigidum assumes animum
 vlciscendi: vt iniuria tibi et nobis illata dura non transferit sine pena: que non la
 crimis querenda est: sed in magna offendendi virtute. Nosti enim nos habu
 dare viribus et in hac vlciscendi cura nos multos habere consortes: cum in hoc
 totius grecie assurgat imperium: et a nobis moniti reges singuli arma troia
 nis ingerere non negabunt. In brachio enim fortissimo et multa classe apud
 troiam nos vnanimiter conferemus in cuius litus si nostra figere tetoria non
 contingat durum erit et impossibile frigiis nos a litore posse deicere: ante erunt
 maiores eorum nec traditi et seruituti durissime populares eorum: cum troia
 vrbs in nostra potentia funditus evertetur: et ille paris tot malorum actor si
 contingat intercipi velut neque latro furca suspensus amarissimas penas luet.
 Cessandum est ergo ab omni dolendi tristitia et ad omnes reges grecie du
 ces et comites maiores et nobiles nostra scripta mittamus: vt in huiusmodi
 vlciscendi causa decoris nobis potenter assistant. Sicque verbis et sermoni
 bus sine facto acquieuit humiliter menelaus: et sic incontinenti per vniuersos
 grecie principes litteris destinatis inter alios accesserunt primi illi viri nobiles
 achiles strenuus et patroclus: necnon et fortissimus dyomedes. Statimque
 eis totius negotii materia declarata omnes disponunt vnanimes in maximo
 exercitu et in multo nauigio cumulari: vt pro recuperanda helena et illicite in
 iurie obtinenda vindicta se potenter conferant apud troiam. Pro huius autem
 executione negotii ante omnia statuerunt eligere aliquem in ducem et prin
 cipem cui totus exercitus pareat: et sub cuius ductu regula exercitus ipse sa
 lubriter gubernetur. Et sic communi assensu omnium presentium tunc ibidem
 agamenonem regem multe strenuitatis virum omnis sani consilii discretionem
 vigentem in imperatorem assumpserunt et ducem: et data ei omnis potestas
 plenitudine dicti fratres castor et polux putantes troianos nondum in fri
 giam peruenisse cum quibusdam eorum nauibus se immittunt in mare: si for
 te predictam helenam recuperare possent antequam troiam contingeret applicare

Nonnulli dixerunt q̄ dicti fratres vocatione menelai nullatenus expectata sta-
tim postq̄ de raptu helene ad eos fama peruenit se in mare cum multo nau-
gio immiserunt. Sed quicquid de hoc cōtingerit fratribus ipsis mare intrans-
sibus troianos volentibus prosequi nondum per duos dies feliciter nauiga-
runt: cum subito celum obductum nubibus obscuritas induxit tenebras cir-
cunquaq̄ 7 variis coruscationibus tumendi et interpellata luce micantibus
ruptis nubibus mugiunt clamorosa tonitrua meates nauigantium excitantia pre-
timore. In pluuiam igitur coacte nubes aquosos imbres effundunt: et inuale-
te ventorum rabie procellosa tumet pelagus in fluctus maximos eleuatum
cuius aura aeris obscuritate facta nimium tenebrosa exasperantibus vētis ad-
uersis varia cacumina fluctuum extolluntur spumas eructantia crebras hinc in-
de ex quibus nigrum pelagus velut ebuliens conuertebatur in album: nec mo-
ra franguntur arbores: lacerantur vela: rūpuntur funes: sternuntur antempne
et omnia nauium earundem depereunt ornamenta: disperguntur naues mul-
ta ventorum exacerbatione vna ab alia separata. Nauis autem illa in qua pre-
dicti fratres insimul nauigabant in potētia tempestatis aduersa fractis temo-
nibus et eius arboribz multo stridore colisis proprio remige destituta fertur
per pelagus in incerto itinere nūc huc et a diuersis fluctibz: nunc illuc que dū
multa fatigatione nunc recta nō obliqua per mare discurrunt: demum exusta
maris hyatibus propius distuta carnis euulsis tabulis nullo alio vidente de-
iungitur interfluctus: inter quos dicti duo fratres et ceteri nauigantes in ipsa
prout vere putatur periere submersi: sic 7 alie naues sequaces ipsius simili tē-
pestate correpte in diuersis locis pelagi perierunt. Horum autē fratrum mors
dum gentibus esset incognita et de eorum morte nullus esset qui causam cer-
titudinis perhiberet quidam credere voluerunt eos diuino munere factos de-
os et viuos vt voluit antiqua gentilitas translatos in celum. Hinc est q̄ poe-
te dixerunt eos in celum assumptos constituisse signum ī zodiachi circulo qd̄
vsq̄ in hodiernum diem signū dicitur geminorum quasi ex hiis geminis fra-
tribz institutū: licet antiqui philozophi dixerit geminorū signū ideo appellari
quia geminis diebz plusq̄ aliis signis sol sub zodiaco decurrēs moratur ī illo
et sic quicquid dictum sit predicti duo fratres reges pro eorum recuperatione
sororis necis eorum tales premicias exsoluerūt. Et quia frīgus dāres noluit
in hoc loco quorūdam grecorum et troianorum describere colores et formas
qui et si non omnium saltim describere voluit famosorum. Afferunt enim in

codice operis sui greca lingua cōposito oēs illos suis oculis inspexisse: nam se-
 pius inter treugas habitas inter exercitus ipse se ad grecorum tentoria confe-
 rebat vniuscuiusq; maioris formam aspiciens et contemplans vt ipsorum in
 suo opere sciret describere qualitates. Dixit enim primo helenam speciositate
 nimia refulsisse: de cui⁹ statura et forma satis appertē supra retulimus: hoc ad-
 dito q; ipse dicit helenam ipsam inter duo supercilla quandam habuisse modi-
 cam et tenuem cicatricem que miro modico decebat eandem. Agamenon au-
 tem rex multa proceritate submissus lacteo candore fulgebat: fortis erat in vi-
 ribus: dum membris esset fortibus formatus: laboris erat amicus: dum esset
 quietis impatiens: discretus: audax et multo loquendi lepore facundus. Mene-
 laus autem frater eius non erat tanta proceritate distensus: sed eius forma i-
 ter longitudinem et terminos breuitatis medium decenti statura seruabat: in
 armis erat strenuus et in bellandi desiderio nimium animosus. Achilles vero
 nimia pulchritudine fuit decorus: flauis crinibus sed crispatis: oculis glaucis
 et grossis: sed amorosi aspectus: amplum habuit pectus et scapulas: brachia
 grossa: renes largas et in statura longitudinis competentis: hic in fortitudine
 multa preualuit: nullus grecorum tunc fortior ipso fuit: bellandi cupidus: lar-
 gus in donis et prodigus in expēsis. Tantalus vero corpore grandis fuit: for-
 tis multum: variis oculis candidus rubore permixto veridicus: humilis: lites
 fugiens: se prelia iusta peroptas. Ayas cileus corpore grossus fuit: amplis spa-
 tulis: grossus brachiis longus multum: et semper vestib; caris comptus: mul-
 tum vero fuit pusillanimis et facilis ad loquendum. Thelamonius ayas mul-
 ta pulchritudine fuit decorus: nigris tamē crinibus sed circualatis: delectabatur
 in cantu dum vocem haberet comode: cantionum et sonorum in multa copio-
 sitate repertor: hic fuit multe strenuitatis vir: bellicosus multum et qui pome-
 pas in suis virtutibus non dilexit. Ulixes vero omnes alios grecos speciosi-
 tate precessit: strenuus quidem fuit: sed omni astutia et dolositate plenus: men-
 daciorum maximus commentator: multa diffundēs verba iocosa: sed leporis
 facundia tanta disertus q; neminem sibi parem habuit i compositione sermo-
 nū. Dyomedes multa fuit proceritate distensus: amplo pectore: robustus sca-
 pulis: aspectu ferox: in promissis fallax: in armis strenuus: victorie cupidus: ti-
 medus a multis cū multū esset iurius: fuiētū sibi nimis ipatiēs: cū mole-
 stus fuiētib; nimis esset libidinofus quid multū et q; multas traxit āgustias
 ob feruorem amoris. Dux nestor longe stature fuit: latis membris: brachiis
 grossis: facundus nimium i loquela discretus ac vtilis et fidelia cōsilia sepe pre-

69
bens ad irascendum facilis et prouocatus ad iram nulla poterat frenari tem-
perie licet esset in eo breui spacio duratura: hunc nullus equari poterat in tanta sin-
ceritate fidelitatis amicus. Prothesilaus pulcher fuit et decenti statura deco-
rus: strenuus quid multum nullus eo celerior et in armis nimium animosus
Neptolonus statura grandis fuit: nigris crinibus: grossis oculis sed iocundis
latus pectore: largus scapulis: superciliis iunctis: in loquela balbuciens: sed doc-
tus erat in legibus et in exercicio multarum causarum. Palamides autem filius
regis nauli forma pulcherrimus: longus et gracilis: sed moderata fuit proceri-
tate distensus: animosus ad prelia: affabilis: tractabilis: urbanus: multa dona
diffundens. Polidamas multa erat plenus grossicie et tanta pinguedine tume-
factus quod vix seipsum ducere poterat aut stare: multum erectus: animosus mul-
tum: sed multa superbia cernicosus: letari non nouit: et semper erat ex nimis
cogitationibus curiosus. Malchaon vero fuit equali forma compositus: dum
non esset multum longus: nec multa breuitate correptus: superbus tamen: ani-
mosus multum: nudatus fronte caluicio: et nunquam de die dormiuit. Briseida
autem filia calcas multa fuit speciositate decora: nec lingua nec breuis: nec ni-
mium macilenta: lacteo perfusa candore: genis roseis: flauis crinibus: sed su-
perciliis iunctis: quorum iunctura dum multa pilositate tumesceret modicam
conuenientiam presentabat: multa fulgebat loquela facundia: multa fuit pie-
tate tractabilis: multos traxit propter suas illicebrias amatores: multosque dile-
xit dum suis amatoribus animi constantiam non seruasset. Preter hos et ali-
os maiores scripsit idem dares in grecorum auxilium persarum regem in mul-
ta venisse militum comitum: cuius colorem ac formam inter ceteros non omi-
sit. Scripsit enim eum magne fuisse stature: vultum habuisse pinguisimum
faciem lintiginosam: capilos et barbam velut igneam rubicundam. De illis
autem qui fuerunt in troia idem dares formas suo stilo descripsit. Descripsit enim regem
priamum longe fuisse stature gracilem et decorum: vocem habuisse depressam
hominem strenuitatis multe: et cibos valde diluculo affectantem: virum intre-
pidum absque timore et blandicias hominum habentem exosas: fuit enim in su-
is sermonibus omnino veridicus: iusticiam coluit: sonos musicos et cariones
amoris libenter audiuit: nec fuit rex aliis qui maiori honore suos commilitones
amasset et maiorum donorum affluentia ditasset esotus. De filiis itaque regis pri-
ami nullus fuit qui tanta animositate vigeret sicut primo genitus hector. Hic
fuit ille qui suo tempore omnes alios in virtutis potentia superauit: parum ve

ro erat albiciēs: oculis lippis vt cūq; flagauerat eius cesaries gradibz crispa
ta decētibz: habuit membra durissima sustinentia pondera magna laborū: ma
gnus erat in forma: nunq; tāti vigoris virū troia produxit: neq; magna nimū
multa repletū nube pillozū: nūq; verbū iniuriōsū aut idcēs ab ore eius exiit
nunq; sibi extitit tediosum laboribus incombere pēliozū: nullis enī sudoribz
bellicis lassabatur: nunq; legitur aliquis in aliquo regno fuisse qui tātū a suis
regnicolis amaretur. Deyphebus tercius filius regis priami: et sequens hele
nus eius frater ita fuerunt vnus forme et similitudinis coequalis q; nulla di
screpātia erat i illis: vix enim vnus ab alio dignosci poterat si quis eos subito
inspexisset. Eozum enim forma proprie talis erat qualis erat eozum regis pri
ami genitoris. Illa enī sola eos tres dissimilitudo distinxit q; rex priam⁹ erat
etate prouectus et illi duo iuuetutis gloria pubescabāt. Itē illozū duozū vnus
videlicet deyphebus armorū multa strenuitate vigebar: et alius scilicet hele
nus multis erat edoctus liberalium artū disciplinis. Troylus vero licet mul
tum fuerit corpore magnus: magis tñ fuit corde magnanū⁹: animosus mul
tū: sed multa habuit in sua animositate temperiem: dilectus plurimum a puel
lis: cum ipse aliqualem seruando modestiam delectaretur in illis: in viribz ve
ro et strenuitate bellādī: vel fuit alius hector vel secūdus ab ipso: in toto etiā
regno troie iuuenis nullus fuit tantis viribus nec tanta audacia gloriōsus.
Paris vero fuit pulchritudine multa venustus: flauus coma: ita q; eius tota
cesaries nitorem aureum p̄fētabat: pedes mirabiliter agilis: dominū audus
et pro maiestate regnandi arcus magisterio excelenter edoctus: et in virtute
venādī multa fuit: multa fuit in armorum strenuitate securus et rigidus mi
les in armis. Eneas autem fuit grossus pectore paruus: vero corpore mirabili
ter discretus in factis: et tēperatus in dictis eloquentia multa refulsit: fanis
consiliis: satis plenus: mirabiliter sapiens et multa literatura peritus: vultū
habuit multa alacritate iocundū dū eius oculi essēt variū et multa speciosita
te fulgentes: iter alios troie maiores nullus extitit qui tātarū rerū imobilū
et possessionum habundaret: locuples in castris et diues in villis. Anthenor
autem fuit longus et gracilis multis habundans sermonibus: sed discretis
vir fuit industrie maxime circumspectus: multum a rege priamo affectuose di
lectus: et cū se prestabat occasio iocose multū suos socios deridebat absolute tñ
oī erat grauitate maturus. Dolidamas vero ipsius anthenozis filius iuuenis
p̄ciosus multa fuit strenuitate conspicuus fortis in viribus et valde potens
in armis: ad irascēdū facilis sed moderamine multo frenatus. Rex vero menō

211

pulcher ī forma sed grābis: latus scapulis: grossus brachiis: pectore durus: cri-
 nibus autē crispatis et flauis oculorū vero orbes nigro fuerāt colore preluci-
 di mire strenuitatis miles: et qui in troiano bello multa virtuosa et laudēda p-
 egit. Regina vero hecuba corporea proceritate distensa: magis declinauit ad
 virilē formā q̄ ad speciem muliebrem: mulier fuit mirabilis sagacitatis: illu-
 stris: multis crudita doctrinis: pia nimis: honesta multum: et opera diligens
 caritatis. Andromaca vero vxor hectoris nimia fuit speciositate decora: lōgua
 corpore: lacteo candore refulgens oculos habuit multo fulgore lucifluos: ru-
 bicunda maxillis: roseis labiis et cesarie deaurata: inter oēs mulieres honesta
 vere fuit in oibz suis actibz moderata. Cassandra autē fuit stature decētis: cādi-
 da multum lintiginosa facie: oculis variis: virginitatem appetēs et oēs quasi
 actus fugiēs muliebres: multa nouit predicere de futuris: cū ī astrozū scientia
 et aliis liberalibz disciplinis esset potenter et patenter edocta. Polixena vero
 regis priami filia virgo tenerrima multa fuit speciositate decora. Nec vero fu-
 it verus pulchritudinis radius quam natura studio multo depixit et ī qua na-
 tura rerū nichil errauerat nisi quod eam mortālē statu erat: cuius speciē parti-
 cularibus explicare sermonibz labor esset inutilis: cum eius forma quasi oīū
 altiarū precelleret speciē mulierum. Intelligit ergo oēm ī ea mēbrozū pulchri-
 tudinē habūdasse et ea floruisse virtute q̄ oīs generis exosas habuit vanita-
 tes. De hiis tñ dares frīgus voluit formas et colores describere tam grecorū
 q̄ etiā troianorū: cū in vtroqz exercitu multi fuerūt multa virtute conspicui:
 quorū nomina et virtutes hinc inde pugnatiū seriatim p cōsequētia narrabūt.
 Superest ergo q̄ ad ipsius historie seriē explicandā per suos actus cōtinus
 os successine stillus noster deinceps veridicus acuatur.

Incipit liber decimus de numero nauū quas greci adduxerūt in troiane
 vrbs exidūm.

Tempus erat q̄ iā brūina suis exuta pruinis et gelu suo tēpore dis-
 soluto glacies iam liquarat cum iam niuibz liquectis variū fluiū
 p vallū cōcaua iā tumescerēt ī decursus: et pigra iems nigri mēdica
 coloris itima terga daret ob vicinū prīmū veris aduētū sole sub extremo signū
 pisciū decurrēte dū extremi dies et vltimi februarīi itrarēt et mēsis ille marci⁹
 succederet iā vicin⁹ cū vniuers⁹ grecorū exercit⁹ ī mltā classe secūd⁹ ī athena-
 rū ciuitatis portu tot⁹ īsimul conuenisset. Sciāt igitur pntis historie lectores

ab ipsa mundi institutione nunquā tot nauigia insimul confluxisse: tante plena milicie: nec tantorum cumulo pugnatorum: que ut descriptibili sermone patefacta legerentur. Sciendum est agamenonem regem et dauaorum ductorem exercitus ex ciuitate sua scilicet macenarum centum naues militibus onustas pugnantis adduxisse. Menelaum autem virum helene ipsius agamenonis fratrem ex regno suo quod dictum est sarten sexaginta naues plenas militibus adduxisse. De regno vero boemie archelaus et prothenor ipsius regni domini naues quinquaginta duxere. Alcalaphus vero dux et comes helinius de prouincia cicomenie naues duxere triginta. Rex vero epistropus et rex thedius de regno fortidis quinquaginta naues adduxerunt. Thelamonius autem ayas de regno suo et de sua ciuitate nobili salennia quinquaginta naues adduxit: in cuius comitiua fuerunt multi duces et comites: et sunt hii dux thenter: dux amphiacus: comes darion: comes polixenes et comes theseus. Senex autem dux nestor cum quinquaginta nauibus ex pilon aduenit. Rex vero thoas de regno suo tholie quinquaginta naues adduxit. Rex autem toximoix de regno suo quod eodem nomine vocabatur naues secum detulit quinquaginta. De regno autem suo quod domonium dicebatur thelamonius cyleus triginta sex naues adduxit. Polibetes vero et amphimachus de prouincia calcidonie domini naues adduxere triginta. Rex autem ydumeneus et rex merion de creta naues octuaginta duxerunt. De regno autem tracie ille facundissimus rex vlixes quinquaginta naues adduxit. Dux vero melius de ciuitate sua dicta pagris detulit naues decem. Prothocatus autem et prothesilaus duces prouincie que philarcha communiter dicebatur adduxerunt secum naues in numero quinquaginta. ¶ De regno vero tricionico rex machaon et rex polidis fratres filii quondam regis colephis naues adduxerunt viginti duas. ¶ De nobili autem ciuitate sua que dicebatur phices quinquaginta naues adduxit achilles. Rex autem thelephalus de insula regni sui que dicta est roddy viginti naues adduxit. Euiphilus vero rex de regno suo quod dicitur cironemie quinquaginta naues adduxit. Dux autem anthipus et dux amphimachus domini cuiusdam rusticane prouincie que dicta est hesida naues undecim adduxerunt. Rex vero polibetes de regno suo quod dicebatur reta: et dux latinus sobrinus eius adduci fecerunt nauigia sexaginta. Strenuus vero dyomedes: et in eius comitiua tholonus: et eurialus de terra sua argis dicta naues detulit octuaginta. Rex vero poliphebus de regno suo quod nundum multa fama polebat detulit naues septem. Rex faneus de regno suo quod tenebat a grecis undecim naues adduxit. Rex autem

573
protholius de regno suo quod dictum est de menosa naues detulit quinquagi-
ta: et totidem rex capenor de sua prouincia capadie. Treorius vero rex de re-
gno suo quod beyssa dicebatur vigintiduas naues secum adduxit. Et sic facta
summa de predictis regibus et ducibus fuerunt numero sexagintanouem.
Naues vero illozum grecorum mille ducente vigintidue preter palamidem fi-
lium regis nauli qui ultimus cum suis nauibus vt infra proxime refertur ad-
uenit. Homerus vero dixit in temporibus suis fuisse naues mille centū octu-
aginta sex: sed forte pre tedio numerum integrum non descripsit.

¶ Incipit liber vntecimus de grecis mittentibus apud delphon pro eliciedo
responso de eo quid erat de futuris processibus fiendum

E factū est postq̃ predicti reges duces et principes grecorum in
portu athenazū cum eorum nauibus conuenerunt: agamenō vir
ille tam strenuus qui ductor et princeps totius grecorum exerci-
tus curam gerebat vigilem curiosius attente deliberans quid de-
inceps esset super dicto negocio feliciter aggressurus: in quadam planicie ex-
tra menia ciuitatis ipsius paratis sedilibus predictos reges grecorum duces
et principes ad se ibidem venire mandauit: et eis omnibus illico venientibus
coram ipso et consedentibus seriati indico manu ab agamenone predicto silē-
cio et omni tumultuose vocis murmure circumscrip̃to: agamenon ipse inter
eos talia verba profudit. **O** viri nobiles qui in vestrarum virtutum viribus
in hoc ordine iuncti estis aperte cognoscitis ⁊ videtis q̃ta sit ipsarum virium
vestrarum potentia: q̃ta sit virorum in nostra confluentium comitiua pugnā-
tium multitudo: quis autem vidit temporibus retroactis tot reges duces et
principes insimul in vna voluntatis consonantia aggregatos: tot iuvenes ar-
morum bellicositate conspicuos coniunctos in vnum ad ingerendū arma bel-
licosa viriliter contra hostes. **N**onne manifesta dementia ducitur et spiri-
tus ce-
citatis obducitur qui contra nos presumit euellare calcaneum ⁊ vires nostras
ad prelia irritare. **S**ane de nobis omnibus qui sumus ī hoc exercitu cumula-
ti tales cētū potentiores agnosco: quorū vnus dūtaxat reuera sufficeret ad exe-
quēdū illud ⁊ feliciter terminādū ad quod nos oēs isimul ābelamus. **N**emī
nī enī vestrū venit ī dubiū q̃to sumus ad p̃ns pulsati dedecore q̃ is p̃ dānis
nobis et nostris illatis nuper prouocati sumus contra troianos arma iusta
capefcere et duos contra eos inire conflictus. **U**t autem ardentibus anī-
mis ad nostras consequendas omnino vindictas vnanimes insurgamus

44
et hoc rationabilis necessitas ingerit et nos ad hoc iustus dolor ipellit: ut pri-
mo obloquentium ora frenemus et nostra vituperia detergamus: sic ut tro-
iani de cetero ad committingum similia non insultent: et si de commissis contra
nos eorum excessibus penis debitis non vexentur ad duriora quod absit pro-
cedere postmodum non timebunt: neque enim maiores nostri assueti fuerunt
aliquid de decoris sub silencio pertransire quod per obloquentium diffamatio-
nem eis obprobriose posset ascribi. Nec nos ergo simili modo conuiuentibus
oculis dissimulare debemus quod obprobriose nobis et nostris possit succes-
soribus exprobari: maxime cum tot simus in unius voluntatis desiderio con-
currentes et in tanta simus potentie latitudine constituti. Quis enim est hodie
qui nostras metiretur potentias et de facto videret: qui ad offensionem nostram
auderet assurgere excepta gente fatua troianorum: qui ceco et stolido ducti con-
silio se in offensam nostram indiscussis et fatuis propositis iniecerunt. Nonne
hoc nouit pars maxima mundi qualiter quidam ex nostris in laumedontem re-
gem patrem huius regis priami armis bellicis irruerunt: tradiderunt eum
nec et infinitos ex suis: urbem suam troie ab ipso laumedonte rege fun-
ditus euercentes. Nonne adhuc apud nos sunt hodie plures ex illis in grecia
qui in prouinciis nostris a nostris adducti violento iure predonio deflexi per-
petuas seruitutes. Sane non est impossibile neque dissimile mille potentiores
quod quatuor minus potentes fecerunt aut quinque: scio quidem eos scire nos
esse aduersus ipsos accintos: et ideo sibi multa mendicasse suffragia et multa
subsidia quesiuisse ut aduersus nos potenter obsistant et se contra nos virili-
ter tueantur. Quare michi videtur acceptum si hoc vobis cedat ad gratum:
ut antequam ab hoc portu salubriter dissolatis anchoris discedamus apud del-
phos insulam ad deum apollinem speciales deuotos nostros nuncios diriga-
mus: recepturos a deo ipso et ab aliis diis nostris certa responsa quid nos de
cetero facere deceat et liceat de hiis que sumus diis fauentibus aggressuri. Et
sic agamenon rex sermoni suo finem fecit. Diis dictis vniuersi itaque reges du-
ces et principes agamenonis regis audito colloquio laudant illud: et sic esse
faciendum ut ipse decreuit vnanimiter omnes probant. Quare super eius exe-
cutione negotii omnes in una vocis consonantia achilem eligunt et patroclum
ut ipsi pro tam communi bono quod seipsos et alios communiter et principaliter
omnes tangit apud delphos insulam se conferant responsum a deo apolline humiliter petitu-
ri: nec mora predictus achiles et patroclus per predictis exequendis secuto remige
portum intrant: et diis fauentibus cursu cellerrimo felici navigatione portum i

95
insulam delphos salubriter peruenerunt. Erat autem predicta insula delphos
mari vndiqz circumfusa que pro certo creditur qd fuerit insula delos que licet
deficiant scriptorum forte eicio fuit adiuncta que insula in medio insularum ci-
cladum sita est in mari scilicet despontico constituta: quare de predictis insu-
lis cicladum principaliter est vna. In hac enim insula vt narrat isidorus laco-
na enixa est apollinem et medianam et ideo in ea edificato templo in mirabi-
le muroz congeriem celebratur apollo: et dicta est delos pro eo qd sedato di-
luuio ante omnes terras radiis solis primum illuminata est et luna visa. Dici-
tur enim delos quasi manifestatio: nam delo grece: manifestum latine dicitur
et quia ab insula primo fuerunt inspecti sol et luna ideo gentiles dicere volue-
runt hanc insulam fuisse patriam solis et lune: et ideo in ea fuisse natos cu apo-
lo dicatur sol: et dicatur dyana luna. Ipsa etiam dicta est roztigia eo qd ibi pri-
mum nate sunt coturnices quas greci ortigias vocant. Hunc gentiles apoli-
nem deum esse dixerunt cum sole: ipsumqz titan quasi vnum ex titanis qui
aduersus iouem non fecit: eundemqz phebum quasi ephebum hoc est edoles-
centem eo qd sol cottidie oritur. Item eundem apollinem phitum vocauerunt
a phitone serpente ab eo interfecto. Unde phitonisse dicte quedam mulieres
scientes predicere de futuris vt idem apollo petentibz predicebat. De hac phi-
tonista quoddam scriptum est i veteri testamento in primo libro regum que
fecit exitare dudum mortuum samuelem ad petitionem regis saul. In hoc igitur
templo erat maxima imago tota ex auro composita i honore predicti dei
apolinis: que licet fuisset ex auro composita et in veritate fuisset surda et mu-
ta tamen secundum gentiliu errores colentes idolatriam que principaliter
apud eos inualuit: cum omisissent verum cultum veri dei qui in sapientia idest
in filio dei domino nostro ihesu christo creauit cuncta ex nichillo adferunt diis
surdis et mutis qui pro certo homines mortales fuerunt: credentes et putan-
tes eos deos esse quorum potentia nulla erat: sed responsa que dabantur cum
locus sit prouidus ab eis non ipsi sed qui ingrediebatur i eorum imagines spi-
ritus immundi pro certo erant: vt per eorum responsa homines in perpetuis
eorum cecitatibus conseruarent. Qualiter autem idolatria creauerit et inicitu
iniquu habuerit et qualiter p spūs imūdos respōsa dabāt cū sit locus prouidus
hic compendiose describere: et qualis predictae idolatrie finis fuit cum
per gloriosum aduentum domini nostri ihesu christi vbiqz terrarum idolas-
tria tota cessauerit et suo penitus euanuerit ex hausto vigores. Certum est

46
enim in scripturis ecclesiasticis secundū sancti euuangelii veritatem i quo lux
sinceritatis assistit: q̄ cum herodes rex illusus esset a magis: et ideo quereretur
perdere puerum videlicet dominum nostrum ihesum christum saluatozē mū
di: angelus apparuit in sompnis ioseph vt educeret matrem et filium in egip
tum quo pertinente puero cum matre omnia idola egipti insimul corruerūt
nec inuentum est idolum in omni egipto quod non esset minutatim abscissū
iuxta illud. Ascendit dominus nubem leuem et ingredietur egiptum et mo
uebuntur simulachra egipti ad demonstrandum q̄ per aduentum domini no
stri ihesu christi saluatoris omnis idolatria funditus euerit et cessare deberet
Unde iudei dicunt q̄ ysmael primo simulachrum loco construxit. **G**entiles
autem primum promothcum simulachrum de luto fecisse dogmaticauerunt
atq; ab eo ars simulachra et statuas fingendi processit. **D**icuntur autem gen
tiles quia semper sine lege fuerunt: et ideo semper fuerunt vt geniti fuisse perbi
bentur idolis principaliter seruientes. **I**dolatrie vero principium a belo asseri
orum rege primo dicitur processisse: cum et iste belus rex fuit pater niuii regis
qui morte preoccupatus per niuium filium eius preciose traditus est sepultu
re i cuius memoriam niuus filius eius mirabiliter simulachrum quasi simile
patri suo confingi mandauit ex auro: vt in consolationem suam et memoriam
patris sui viso simulachro videre fingeret patrē suum. **H**oc enim simulachrū
rex niuus coluit tanq̄ deum et colli mandauit a suis: et in celum esse deifica
tum omnibus assiriis tradidit esse credendum: et sic non multum postmodū
tempore procedente spiritus immundus in hoc idolum belī regis īgressus res
ponfa petentibus exhibebat. **U**nde apud assirios illud idolum dictum est be
lus: alii dixerunt illud belis: alii beel: alii baalim: alii belphegor: alii belzebub
Ex huius idoli exemplo gentiles processerunt ad idolorum cultum fingentes
homines mortuos esse deos: et pro deis adorabant eos. **U**nde dixerunt pri
mum deorum fuisse saturnum: qui saturnus fuit rex crete vocatus nomine ab
illo planeta qui dicitur saturnus: quo mortuo deum esse dixerunt non haben
tem patrem neq; matrem. **D**e eo fabulose dictum est q̄ cum esset sapientissi
mus in mathematica arte preuidit q̄ debebat ab eo nasci de quo erat grauida
eius vxor qui debebat eum a suo regno eicere et cogere miserabiliter exulare
Unde precepit vxori sue vt filium quē ipsa pareret daret ei ad deuorādū quo
filio edito occultas illum et pri quēdō lapillū ostēdit dicēs lapillū illū et nichil
aliud pepisse: quē p̄ illico deglutinuit: ex quo dī tres filios genuisse et vnā filiā

44
iouē scilicet neptunum et plutonem et iunonem filiam: hos omnes gentiles
deos esse dixerunt: unde iupiter seu iouis adeptus est nomen planete iouis: et
illum gentiles coluerunt pro nomine summi dei. Deinde matrem suam deā
belli esse perhibuerunt. Deinde solem quē apolinem vocauerunt: qui in predi-
cta ut dictum est delos insula principaliter colebatur. Deinde venerem a vene-
ris planeta nuncupata. Deinde mercurium ab ipsa planeta mercurii quem ip-
sius iouis filium asserere voluerunt. Deinde lunam que et dyana dicta est ut
relatum est lacone filiam: sicque per diuersas hominum nationes gentiles di-
uersa ydola coluerunt: unde apud egiptum esim: apud cretrim iouem: apud
mauros ymbayn: apud latinos fauū: apud romanos quirinū: apud athenas
mineruam: apud pauos venerem: apud lannos vulcanum: apud naxos bachi-
am: apud delos seu delphos apolinem ut dictum est. Constituerunt etiam sibi
multa aliorum idolorum nomina in que prout vnusquisque suos gerebat af-
fectus. Sed iam constat secundum sacrosancte ecclesie traditionem quod propri-
um creator mundi in imperio celo creauit angelos quod ille angelus qui omni-
bus aliis angelis fuit prelatus de quo propheta dixit. Cedri non fuerunt alti-
ores illo in paradiso: abietes non adequauerunt summitatem eius: platani non
fuerunt equales frondibus illius: omne lignum preciosum non est assimilatum
pulchritudini eius: ideo speciosum fecit eum deus et prefecit multorum le-
gionibus angelorum. Hic elatus superbie pondere: cum dixit. Donam sedem
meam ab aquilone et ero similis altissimo: statim ab eterna beatitudine cecidit
cum legionibus suis: et diabolus et dyaboli facti sunt: unde diabolus idest
deorsum fluens: De hoc dictum ē. Quomodo cecidisti stella matutina de me-
dio lapidum ignitorum: et cecidit lucifer qui in paradiso deliciarum nutritus
est et vulneratus a morte ad inferiora descendit. Unde et christus in euange-
lio sancto suo: vidi inquit sathanam quasi fulgur de celo cadentem. Hic fuit
ille leuiathā qui primo a celesti culmine fuit deiectus. Huius autem leuiathā
quod plerisque materia non est nota ideo sub compendio de eo dicere decreuimus
in hoc loco. Scripsit enim isidorus ethimologiarum quod hebrei hebreā voce vo-
cant illum becinoch: quod latina lingua sonat animal brutum. Est enim spiri-
tus malus immundicie et spurcie plenus: et ideo deus ab ipso principio de-
iectionis eius conuertit ipsum in animal brutum idest in serpentē tortuosū: et
cū sit imense magnitudinis dictus ē dracho: de hoc scripsit dauid propheta hoc
modo magnū et spaciōsū: deinde subiūxit: draco iste quem formasti ad illudēdū ei

et inde dictus est leuiathan secundum isidorum serpens de aquis: unde legitur in apographia beati brandini dum nauigaret per oceauum idem sanctus uidisse cum mire longitudinis et spaciositatis in profundum oceani deiectum et inclusum et in eo usque in diem iudicii iussu dei: ideo enim dicitur tortuosus et esse in hoc mari quia in huius seculi mare diabolus volubili versatur astutia ad decipiendum animas miserorum. **Hic** est ille leuiathan qui factus est serpens a sue seccionis principio inuidia glorie primorum parentum nostrorum ausus est voluptatis paradysum intrare et erectus gradiens sicut homo primos parentes nostros cecis tentacionibus vicio preuaricationis effecit: ut facti mandati dei intrepidi transgressores dei meruerunt ab ipsius gloria paradisi sicut ille dei meruit a celesti gloria culpa sui: licet illud quod legitur in principio genesis secundum mosaycam traditionem ubi dicitur. **Sed** et serpens erat calidior omnibus animalibus que fecerat deus qui dixit ad mulierem. **Eur** precepit vobis deus et cetera. **Secundum** tamen traditionem sacrarum scripturarum catholice vniuersalis ecclesie ratum est ut scripsit beda quod diabolus elegit tunc quendam serpentem de quodam genere serpentum virgineum habens vultum et mouit ad loquendum linguam eius quid loqueretur nescientis sicut et adhuc cotidie loquitur diabolus per fauaticos et energuminos id est per homines quorum corpora ab ipsis demonibus sunt obfessa: ut de hoc scriptum est in libro historiarii scolasticarii circa principium ubi profertur actor hystoriam et expositionem libri genesis. **Unde** quicquid nobis catholicis per has sacras scripturas notum est certum quod ille leuiathan id est diabolorum princeps a culmine celesti deiectus vel per seipsum culpabiliter factus est serpens: vel per serpentem animal ingressus in ipsum calidis temptationibus suis miseris parentes nostros et successores eorum perpetuam deiecit in ruinam: et hec de idolatria et de noticia leuiathan dixisse sufficiant. **Nunc** autem ad persequendum nostre intentionis propositum stilum nostrum ad narrationem presentis hystorie conuertamus. **Per** demonium igitur ingressum in idola surda et muta eliciebantur ab eius petita responsa que tunc gentilitas excolebat **Unde** dauid. **Quoniam** omnes dii gentium demonia dominus autem celos fecit. **Et** per hanc diabolice deceptionis astutiam deus apollo responsa suo in dicta insula delos petentibus exhibebat: ad quam postquam achilles et patroclus grecorum nuntii peruenierunt de intrando templum apolinis congrua hora captata cum consilio sacerdotum in ipso templo seruientium ipsi deo

49
qui colebatur in ipso templum ipsum deuoto corde humiliter intrauerunt: et
factis eorum oblationibus in multorum honorum prodiga quantitate: petentibus
ab eodem de grecorum negociis habere responsum: sic eis predictus apollo
submissa voce respondit. Achilles achilles reuertere ad grecos a quibus missus
es et dic eis pro certo futurum salubriter ad troiam ituros: ibique prelia multa
committere: sed infallibiliter erunt decimo anno victores et troianam urbem
dabunt funditus in ruina: regem priami: eius consortem: eiusque filios mor-
ti tradent: et omnes maiores eorum illos tantum vivere permittendo quos ele-
gerit ipsorum grecorum sola voluntas: quo ab achile percepto et facto exiit
valde leto adhuc eo in ipso templo morante mirabilis casus emerfit: nam qui-
dam troianus nomine antistes calcas testoris filius multa peritus scientia de
mandato priami regis utpote eius nuncius templum ipsum intrauit: ut a deo
apoline similiter responsum eliceret: quid de bellis grecorum troianis esset reue-
ra futurum: qui post oblationes ab eo factas multimode ipsi deo: deus ille re-
spondit. Calcas calcas caueas ne ad tuos redire presumas: sed statim ad gre-
corum classem que nunc est in hac insula cum achile securus accedas cum quo
grecorum exercitum festinus adeas nunquam discessurus a grecis. Futurum est
enim grecos obtinere victoriam contra troianos voluntate deorum. Eris enim
et tu valde necessarius grecis ipsis in tuis consiliis et doctrina donec ipsi pre-
dicta victoria potiantur. Calcas vero dum siscitando cognosceret quod ille erat achi-
les qui erat in templo confestim ad ipsum accelerat: et conuenientibus ipsis in
vnum sese in amicitie fedus accipiunt patefacta inter se de predictis omnibus
veritate: quare idem achilles predictum calcas antistitem multis commoditati-
bus honorare leta fronte curauit: sicque anchoris extractis a mari et eis cum eo-
rum nauibus in pelagus se immisis incolumes salubriter peruenerunt athe-
nas. Descendentibus eis igitur a nauibus ipsis achilles predictum calcas anti-
stem agamemnoni regi et aliis regibus grecorum ducibus et principibus prese-
tauit: et ab achile narrato responso deorum de futura eorum victoria contra
troianos et qualiter idem calcas nuncius regis priami in contrarium respon-
sum obtinuit: et de mandato sibi facto ut ad troianos non iret et cum grecis
durante preliorum turbine moraretur. Uniuersi greci facti sunt hilares et pre
multo gaudio celebrant diem festum: predictum calcam antistitem in eorum fi-
delem accipiunt et recipiunt in sinceritatis amore: promittentes ei in omni-
bus placide prosequi vota sua. Et sic illius diei festo factus est feliciter finis.

f

Incipit liber duodecimus de exercitu grecorum recedente ab athenis

O Recē responsis receptis a diis iam excoluerunt dies festos cū sequenti die post predicta festa deposita calcas ille troianus antistes in comitiua achillis et patrodi ad tentorium agamenonis regis se contulit mane facto: vbi iam multi reges grecorum duces et principes ante conuenerant qui coram rege agamenone residebant: quibus per achilem patrodum et calcam salutis oraculo resolutio ac eis ab eis debite relationis obtento responso se iter alios cōmodis sessionibz locarunt: et statim ab eodem calca impetrato silentio in comuni audientia predictorum dixit hec verba. **N**obilissimi reges duces et principes qui i presentis congregationis ordine iuncti estis: nonne fuit vestra principalis intēcio contra troianos publicos hostes vestros arma capescere qui sub tanto facinore ab eis commisso se contra vestrarum virtutum potētias exitarunt. **C**ur ergo ceptis tantas moras anectitis: cum semper nocuerit defferre paratis: nōne creditis aut putatis regem priamum inter vos expoliatores suos non habere furtiue: qui per eorum vicarios singula de vestra desidia mittūt illi: nichil aliud itaqz peragere q̄ ei cōpetētia indulgere spacia libertatis vt per eum que sita subsidia presidiis tumulet: et sibi cotidie multa subsidia coacernet: cū tāti temporis sint iam exacta curricula q̄ in potenti manu debueritis iam inuadere regnum eius. **N**onne presentis estatis plures iam euoluti sunt menses in quibz nauigationis tempus se dedit nobis acceptum: cum omnino placata sint maria que nauigare volentibus blandiuntur: et dulci sibilo zephiri aspirantes per equoreas planicies nauigare volentes in dulcedinis aeris et serenitatis inuitant: cur iam in estatis estu vester non estuat animus per maria dissilire: et dulci nauigationis aura potiri felici remige hostium vestrorum pueniat ad oras vt eorum aures fama perterreat de vestra sollicitudine curiosa: non vt de vestra morosa desidia gaudeant per quam in tantū vestra desideria protelantur. **N**ūquid in vobis frustratoria creditis promissa deorum: que forte propter vicium ingratitude possunt in contrarium conuerti. **R**umpite igitur moras vestras: soluite naues et vella earum eleuatis in altum vt festinanter contra hostes vestros diis fauentibus vestrum iter omnimode maturatis: vt ad promissa deorū velociter et finaliter pertingatis. **E**t sic verbis suis idem calcas tacitus finem fecit. Verbis igitur calcas ab omnibz intellectis

dum omnes communiter probant illa: agamenon statim mandauit vt vnuer-
 si de exercitu per tube sonitum moueantur q̄ illico naues ascēdunt ab athena-
 rū portu feliciter decessuri nec mora ad tube sonitū vnuerſi naues ascēdūt no-
 tos funes exsoluūt quibz erāt naues ipse firmiter colligate ⁊ a mari subductis
 anchoris et receptis in naues vela erigunt: que dum ventorum inspiramina
 imbuunt et extendunt alto pelago se committunt. Nondum enim se per ma-
 ris spacia per quīdecim stadia elongauerant a partibus athenarum: cum su-
 bito serenus aer qui nauigantibus ardebat cecis obducitur nubibus noctē
 fictiam inducendo: quare mugit aer tonitruorum crebrium in querelis ⁊ cre-
 bře coruscationes noctem fictiam repentinis suis fulgoribus conuertunt in
 diem: et excolatis nubibus immense pluuię diffunduntur: cuius rei causa exa-
 sperati veluti tumefacta maria montuosas se erigunt in procellas: quare nauī-
 gantes ipsos maximus timor et tremor inuadit dum se videant ī mortis dis-
 crimine constitutos: sed ille calcas troianus antistes factis suis exorcizationi-
 bus vt erat peritus in eis dixit se causam percipere tante cladis. Dixit enim
 dyanam deam iracūdia multa commotam pro eo q̄ de recessu nostro ab athe-
 narum portu sibi sacrificium oblatum non extiterat a volentibus proficisci.
 Quasi ergo agamenoni regi vt omnes naues in aulidem siluam flexis velis
 incontinenti diuertant vbi in templo quo colitur predicta dyana ipse agame-
 non sacrificium ipsi deę offerat manu sua: nam sedata diana imminētem tem-
 pestatem euanescere faciet et tempus nauigationis nobis parabit acceptum:
 nec mora iusta consilium predicti calcas: agamenone mandāte naues omnes
 mutatis velis et temonibus coaptatis in aulidem siluam salue perucnerūt
 que non multum remota erat ab ipsis. Agamenon itaqz rex festinus descen-
 dit in terram dyane templum adiuit: cui deuoto corde propriis manibus que-
 dam oblata per eum in sacrificium dedicauit. Cōfestim igitur marina tempe-
 stas euauit et aer vndiqz serenatus vestes exiuit et deposuit nubillosas: qui
 escunt maria et nauigare volentibus in dulci eorum planicie blandiuntur.
 Ex hoc loco quidam sapientes dicere voluerunt qui ī astronomie operositate
 laborant q̄ dyana que et ipsa est luna sit domina itinerum et viarum: vnde cū
 pro volentibus proficisci laudabilem captam eligere et dare motum eidem sē
 per lunam in figure circulo constituunt fortunatā. Et sic ī domo decima vel
 vndecima confortata a bonis aspectibus aliorum feliciū planetarum: et hac
 ratione vtuntur astronomi vsqz in hodiernum diem. Maris itaqz tempesta-

te sedata post sacrificium ab agamene dyane libatum statim vniuersus
 grecorum exercitus sonitu tube dictante naues ascendit et felici nauigati-
 one potitus ad troianas prouincias cum incolumitate peruenit: et cuiusdam
 castrī feliciter portum intrant: vbi nauibus eorum secure receptis: cum por-
 tus ille fuisset capax ipsarum greci naues ipsas in co tuta statione cōsignant
Huius autem castrī et portus nomen frigiū dāres in suo codice nomē omi-
 sit: forte pro eo q̄ grecorum exercitus paucis diebus fuit moratus in illo sed
 hoc est ratum vt in aliis codicibus inuenitur q̄ sarranoba ab incolis vacaba-
 tur. **H**uius castrī vero habitatores et incole in armata manu cursu precipiti
 perueniunt ad litus putantes grecos artare ne in terram descenderent fati-
 is in eos et inconsultis propositis conspirantes cuius rei causa fatue in gre-
 cos irruunt: qui iam ī terram descenderāt maris fatigatione lassati bellum fa-
 tuum constituunt tunc contra eos: sed greci innumerabili quantitate armati
 descendunt in terram: eis sue fatuitatis penas exsoluunt: nā et eos in ore gla-
 diū persequuntur qui pre multitudine grecorum sustinere aliquatenus non
 valentes fuge subsidio se committunt: propter quod ad ipsius castrī cacumē
 na festinanter anhelant se ante faciem grecorum dispergentes. **G**reci vero in-
 sequentes miseros qui fuga precipiti ante eos se eripere minime valuerunt
 eos captos morti emancipāt singulos quos intercipiūt morti tradūt violēter
Castrum ascendunt quod apertis ianuis ob receptionem fugientium incolā-
 rum inueniunt: intrant in illud: et miseros ibi repertos qui iam defecerant vi-
 ribus dissolutis crudeliter irruunt: ferro interimunt castrum capiunt ⁊ predā
 tur. **E**t facta preda muros castrī ipsius et queqz fortia subitam exciunt p̄ rui-
 nam: nec mora direptis omnibus inuentis ibidem et singulis ruina deiectis
 greci victores redeunt ad eorum naues et ascendunt in ipsas. **I**llico itrāt ma-
 ria: et recto remige apud portum tenedon veniunt: ibiqz eis salubriter appli-
 cantibus iniectis anchoris earum nauium in profundo maris velisqz depoli-
 tis intrant alacriter portum ipsum. **E**rat autem predictum tenedon quoddā
 castrum in fortitudine magna firmatum habitatoribus multis circūcirca
 repletum multis diuiciis opulentū: cum locus ille satis esset amenus deliciis
 terrestribus ⁊ marinis: quod per sex miliaria tantum vt supra est relatum di-
 stabat a troia. **H**abitatores vero castrī predicti timentes excidium de seipsis
 statim ad arma prosiliunt: castrum ipsum muniunt bellicosis viris et armis

83
et se defensionem opponere contra grecos potenter instituunt animosi. Greci
autem eorum nauibus commode colligatis in portu: et eis ibi tuta statione re
ceptis armati descendunt in terram et glomerata multitudine pugnatorum
quecunq; inueniunt rapaci preda violenter exponunt et illos qui se contra eos
totis viribus satagebant infestis conatibus duras aggressiones exercent: et
ideo inter eos et troianos castrum ipsius crudeliter bellum feruet et durum pre
lium estuat inter eos: cuius rei causa multi cadunt ex troianis gladiis inter
fecti: sed plures ex grecis: ad quorum excidium seu vindictam greci altius ha
nelantes morti et vulneribus animosius se presentant multi ex grecis intere
munt inter ista: necnon et de troianis quod plures. Sed demum troiani sustinere gre
corum innumerabilem multitudinem non valentes fuge subsidio se commit
tunt: et quibus fugere licuit non fuit alia causa subsidii quam lapsu fuge ad tro
ie alta moenia. Illi vero quibus fugere non profuit ferro iterimuntur et acer
ba morte crudeliter vitas soluunt: sicque a grecis castrum ipsius toto ambitu iter
cepto in predictum castrum irruerunt in magna potentia debellantes. Troiani
vero ordinatis bellis eorum in summitate muroz aduersus grecos duram et
diram defensionem opponunt: nunc eos iactis lapidibus obzuant: nunc eos
iterimunt in vibramine lancearum: nunc ipsos iaculis acutis afficiunt: et nunc
balistarum crebris sagitis emissis ipsos letaliter vulnerant et extremo mor
tis supplicio illos tradunt. Greci diuersorum generum machinis ordinatis ac
diuersis arietibus institutis in diuersis locis quod pluribus bellicis scallis apocis
letaliter impetunt dura bellatione troianos: in quorum debellatione multi ex
grecis sternuntur a scallis et volubiliter ruinosi peruenientes in terram fractis
cervicibus vitam exalant. Greci vero passim intereunt dum itercipere castel
latos intendunt: sed demum troiani multo labore lassati se quasi languida et ef
feminata defensione tuentur: ad quod greci in intollerabili copia pugnatorum
glomerose insistentium contra troianos per scalas ipsas castrum ascendunt
alii per fenestras: alii per muroz liberas summitates: et eorum per muros
vexillis appocis in recompensationem suorum interfectozum ab eis quot
quot ex ipsis inueniunt aut gladio perimunt aut ruina: nemini parant: et
etatis discrectione non habita vniuersos mucrone truncatos occidunt: et dum
nullus troianorum viueret inter eos greci latibula castrum scrutantur quicquid
inueniunt utile rapaci preda subripiunt: et aspertant omnibus locis de rerum

ablatione penitus vacuatis: demum castrum ipsum euertere decreuerunt: prostratisq; menis altis ipsius totum scinditur ex ruina: murisq; solutis et in facie terre delectis tam deicientium studio q̄ ignium flāmis voracibus submissorum altum tenedon inum tenet. Et sic vastatis omnibus et arreptis greci victores cum preda maxima eorum reuertuntur ad naues.

Incipit liber decimustercius de grecis mittētibz ad priamum pro restitutione helene et danorum factorum per paridem ab eisdem troianis consequendum.

Occi itaq; de predictis duobus castris et eorum incolis absoluta victoria peroptata dum in portu tenedon et eius planicie vitā ducerent laxiorem: agamenon rex circa sui regiminis curam studioliā exercens vniuersos grecos ad quos capta preda peruenerat de rebus et spoliis troianorum ex duobus castris ipsis ad se venire mandauit: et omnia que ceperant ex preda predicta secum afferant: qui statim audito precepto ducis eorum omnem obedientiam obseruantes cum omnibus rebus captis ab eis coram ipso celeriter accesserunt secum vniuersa capta ex preda predicta in presētia dicti regis agamenonis illico deferentes: de quibus per eundem regem distributionibus factis equis: ea unicuiq; distribuit secundum merita et qualitates ipsorum qui ad obtinendam victoriam castrorum ipsorum mortē et vulnera nō vitarunt. Paratis igitur predictis equis distributionibus ut dictum est inter homines bellicosos idem rex voce preconia iussit mandari ut vniuersi reges duces et principes grecorum sequentis diei aurora surgēte cū aliis maioribus exercitus ipsorum in eadem planicie conuenirent: vbi idem celebrare generale colloquium intendebat. Diei sequētis igitur mane facto omnes reges grecorum duces et principes et maiores exercitus eorundem in predicta planicie satis hilariter cōuenerūt et eis commodis sessionibz collocatis: predictus agamenon rex sua dextera et oris iussu taciturnitatis dictato silencio inter eos talis prorūpit in verba sermonis. Amici reges duces et principes et quicunq; maiores: in presenti congregationis circulo conuenimus necessaria causa dictante: satis est per linguas et vniuersas mundi partes potentie nostre fortitudo precognita cum magnitudine virium nostrarum mūdus passim predicet vniuersus. Grata tñ et accepta est diis nostris illa potentia que

superbia caret et cernicose eleuationis vicia non cognouit. Notum enī est omnibus quanta mala ex superbie elatione proueniūt: et ipsi diu mirabili resistūt oppositione superbis. Superbi enim amicos nō habent et vndiqz aggregant inimicos: nam et si superbo quis efficiatur amicus: multis oportet q̄ inimicus existat. Superbie igitur viciū in nostris negociis et specialiter in presenti q̄tuncunqz possimus execremur vt sola rectitudinis iusticie linea facta nostra prefulgeāt et cōtra nos aliquis de superbie vicio non ipugnat. Nostis enim nos in magna parte nostre potētie ad optinendam vindictam de iniuriis nobis illatis per priamum regem huc vsqz venisse et regni sui terminos ī potenti brachio inuasisse: et tanta sibi nos iam intulisse detrimenta danorum q̄ si primo troiani nobis extiterant inimici: nunc nobis facti totaliter duriores. Scimus enim eos iam multa premunitos potentia et ipsi patenter agnoscunt nos esse sibi inimicos: et ipsi possent de dannis factis eis recentem a nobis recentem assumere crudeliter vlcionem. Ciuitatem vtiqz potentem habent et potenter vndiqz murata: et ideo vires eorum aduersus nos credimus duplicasse. Item quia magna prerogatiua dicitur preualere qui ī sui hospicio inter suos cognitos et amicos vel in sua prouincia se defendit. Nonne cornix suo quiescens in nido licet sit viribus ipsa debilior duos confectus ingerit in falconem anteq̄ capiatur ab ipso et ab ipsa recedit sepius vulneratus. Sane ergo inter vos non hec verba profunde et idubitabile nobis sit troianos finali excidio nos non posse confundere: urbem eorū q̄tuncunqz sit fortis non posse destruere: et omnes troianos finali excidio consummare: sed quia laude multa nubimur commendari: si omnia que sumus de hoc negocio nostro facturi discretionē ductrice vitata superbia moliamur. Multos enim consuevit ī profunda nece īmergere inconsulta facilitas et illius aggressura negocii que multo examine consilii non decocta per superbie impetū ad actus subito deducitur repentinos. Scimus preterea priamum regem non esse diu qui nos per suos speciales nuncios requisitiuit vt exionam sororem suam restituere deberemus sed nos multa superbie elatione tumētes requisitionem eius audire improuida responsione negauimus que si a nobis exaudita fuisset: danna grania que ī citibarea nobis illata sic enormiter nō fuissent: et regina helena que de melioribus grecie sua et suorum virtute censetur a patrie sue manifesta statione nō fuisset abducta: nec nos qui pro recuperatione ipsius et illatis nobis iniuriis appetimus vlcionem non essemus in tantis laboribus et expensis intantum

a nostre patrie laribus eloquati: quid sit proinde nobis pro certo futurum prosperum vel aduersum penitus ignoramus: et ideo si de beneplacitis vestris et pro sano consilio videretur acceptum ut labores laboribus addere deuenimus: et quod in honoris nostri gloria redire ad propria mereamur: ad eundem regem priamum nostros speciales nuncios destinemus ut nobis voluntarie Helenam raptam restituat: et nobis satisfaciat de hiis que contra nos per peridem sunt commissa: quod si rex priamus velut sapiens hoc duxerit acceptandum honorabilis erit reditus noster ad propria: nec a troianis amplius exigere de iure debemus. **S**i vero duxerit recusandum: duo laudabilia pro iure nostro pugnabunt: iusticia scilicet et nostra potentia excusata: et cum per mundi partes hoc a nobis processisse vulgabitur increpabitur ab audientibus dementia troianorum: et noster commedabitur ubique processus ab omni superbie vicio totaliter excusatus: nam et si postmodum in vindictam nostram in troianos penas diuersimodas infligemus eos passim in ore gladii perimendo: euertendo funditus terram eorum: mulieres eorum peremi vituperio et seruituti perpetue contradendo: nullus erit qui nos exinde poterit rationabiliter increpare. **A**ttendant ergo si placet si iusta verborum meorum monitus hoc a nobis sit efficaciter exequendum. **H**is igitur dictis ex circumstantibus multi fuerunt qui premissa verba dixerunt exequenda non esse: alii laudauerunt expedire sic fieri ut rex ipse decreuit: et dum ad hoc omnes postremo vnanimiter conuenissent: dyomedem et vlixem in eorum nuncios elegerunt: qui statim se attingentes ad iter sole celi tenente iam medium ad troie urbis menia peruenerunt et intrantes in ipsam ad magnam regis priami se regiam conferentes descendentes ab equis marmoreos gradus scandunt cumque peruenissent ad atrii spaciousi vestibulum mirati sunt ipsius palatii edificia tam miro artificii opere circumfulta: sed potius sunt mirati dum in medio ipsius atrii inspexerunt quandam arbozem manufactum mathematice artis subtili ingenio constitutam: dum eius stipes ex auro esset gracilior lancea in duodecim altitudine cubitorum in cuius stipitis summitate arbor ipsa mirabilis latitudinis se diffundebat in ramos qui totum ipsum atrium lingua circumfusione tegebant. **E**rant enim rami ipsi partim ex auro: partim ex argento compositi: sic eorum folia: sic flores eorum dum in multa diuersitate gemmarum eorum fructus editi radiarent. **L**ongua igitur ipsi duces eius in

spectione contenti ductu multorum portas camerarum ascendunt: et perueni-
 entes in locum ubi ipse rex priamus in multa suorum nobilium comitiua sede-
 bat non sunt regem ipsum alicuius salutationis oraculo venerati: sed eis velut
 in eius opposito sedentibus sic illi est affatus vlixes. **Rex priame** si te primo sa-
 lutationis verbis non exquisiuius non mireris: cum te capitalē habeamus
 in hostem: et hostis sui hostis non debet orare salutem. **Agamenon rex** cuius
 nos ad te legati sumus et per nos mittit tibi ut reginam helenam de sui regni
 terminis violenter ablatam restitui facias viro suo et danna grauiā grecis illa-
 ta per paridem natum tuum iuxta voluntatem eorum ad presens studeas re-
 sartire quod si feceris salute sani consilii poteris: nam ipse rex statim cum uni-
 uersis suis redibit in greciam: et omnis erroris causa deinceps inter te et nos
 sedata cessabit: quod si forte contempnes: respice quia tibi et tuis sunt mala si-
 naliter prouentura: nam tu infelici morte subcumbes: vniuersi tui crudeli mor-
 te peribunt: et hec tua nobilis ciuitas tota cassabitur ex ruina. **Rex itaque prias-**
mus intellectis verbis vlixis nullius expectata deliberatione consilii sic respō-
 dit vlixi. De narratione verborum tuorum admiratione multa commoueor
 cum a me talia requiratis que regem victum et hostem in externum po-
 sitam vix dicerent: nec puto grecos vestros aduersus me tantis viribus pre-
 ualere quod ad faciendum que dicitis cogi deberem. **Ipsi enim** petunt a me sibi sa-
 tisfieri qui satisfactionis iudicio sunt subiecti: cum et ipsi sine causa: et si forte
 fuit aliqua forte fuit nulla per quam interfecerunt michi patrem et fratres et
 quoscumque coniunctos: urbem meam funditus euerterunt: ciues meos mor-
 ti et exilio tradiderunt: abduxerunt sororem meam exionam: que utinam mor-
 re regio tractaretur: sed vili more meretricio deturpatur: et petunt me sibi ad sa-
 tisfactionem vigeri. **Ego autem** nichilominus volui sub silencio tanti mali vi-
 tam educere: nec anxiam strepitu preliorum: et ideo misi ad eos legatum meum
 antenorē ut ipsi saltem sororem meam restitui dignarentur: nichil aliud
 de commissis iniuriis est petatum. **Quanto vero** dedecore: quantis minis
 legatum meum antenorē affecerint satis patet et vobis et michi. **Non est**
 ergo locus ut verba vestre legationis exaudiam. **Eerte** perire turpius prius velle
 Quare agamenon rex pro omnia sit securus nunquam me cum grecis pacem appetere quam me

88
 tantis doloribus afflixerūt et vos etiam qui i sermonibus talibus vñ fuisstis
 nisi esset quod legationis officium vos defendit morte vilissima vos facerem
 interire. **R**ecedatis ergo ad vestros: quia donec vos videro absqz magne ire
 fluctuatione esse non possum. **A**d quod statim dyomedes prorumpens in ri-
 su sic dixit. **O** rex si solis nobis inspectis sine ira non estis: toto ergo tempore
 vite vestre non eritis ab ira: cum greci in tanta potētia vicini vobis existāt
 et non est tempus vltius differendi quin videatis nos et eos coram ciuita-
 te tua aduersus te et tuos in armis continuis insulcantes: et si de nobis solis
 inermibus tanto dolore compungeris q̄topotius condolebis cum plusq̄ cē-
 tum milia grecorum contra te inspicias armatorū: aduersus quos nulla te po-
 terunt conseruare tutamina: quin tu et tui crudelis mortis non sentias interi-
 tus infelices anteq̄ tibi hec mala succedant secura libertate verba potes effū-
 dere velut vana. **M**ulti ergo de astantibus ad dyomedis verba commoti i ip-
 sum subito irruere voluerunt et ei iniurias graues inferre aduersus ipsum eti-
 am nudatis ensibus insurgentes: sed et rex priamus suo eleuatus a solio ad-
 uersus illos potenter exclamat: ne iniuriam aliquam illi inferre presumāt cū
 non sit sapientis stulto secundum suā stulticiam respondere: et propriū stulti
 sit suas demonstrare stulticias: et sapientis in sua sapientia tollerare stultorū
 errores. **S**icut enim stulto est liberum stulta verba diffundere sic sapientis ce-
 dit ad laudem ascultare que dixerit et ascultata ridere: in verbis igitur stulti
 cognoscitur stulticia proferentis: et ego prius mallet in persona pati q̄ lega-
 tus aliquis in mea curia aliquam iniuriam pateretur: pro modico enim et vili
 excessu potest se aliquis vituperare de leui. **S**edete igitur vniuersi nec presu-
 mat amodo aliquis vestrum amplius inhonesta verba proferre. **E**t sic cessā-
 tibus eis enee qui tunc iuxta regem priamum nullo alio mediante sedebat
 verbis obtemperare non valens sic dixit. **N**onne iustum est domine rex vt
 stulto debeat quis secundum suam stulticiam respondere: nam qui stulta ver-
 ba profundit ius est vt de sua stulticia cōdignam accipiat disciplinā. **E**go enī
 in conspectu vestro tanta et talia possem dicere inhonesta q̄ me occidi facere
 de iure mandare possetis: et nisi esset vestra presentia ille qui tanq̄ fatuus est
 loquutus iā vt mortem incurreret non esset indignum: qui tam audacter am-
 pulosis et verbis mordacibus vestram laterare non horruit maiestatem: et
 nos verbis eiusdem turpiter exagitare presumpsit. **N**oneo ergo cū vt ab hoc
 loco discedat si presuptā nolit stulticiam in sapienciam commutare. **D**yome-
 des vero ad predicta nullatenus stupefactus: sic ad enee verba respondit.

89
O tu quisquis es in sermonibus tuis bene cognosco te rectum iudicem esse
sed oblocutorem acutum: valde desidero ut te opto inuenire possem in loco in
quo grates condignas quas meruisti redderem de verbis que tam grato pro
tulisti sermone. Bene video quod beatus est ille rex qui te in consiliarium suum
tenet: qui tam bene nosti consulere regi tuo: ut tuus rex iniuriarum actor exi
stat et sic de facili labilis ad pudorem. Ulixes autem dyomedis verba saga
citer interrompens monet eum ut ne pluribus verbis utatur. Et illico idem
ulixes regi priamo sic dixit. **O** rex intelleximus plene singula que dixisti: amo
do recedemus a te et regi agamenoni que per te dicta sunt singula fideliter re
feremus. Et sic statim ambo a palacio descendentes equos ascendunt et in ce
leribus gressibus ad eorum exercitum perueniunt: qui continuo descenden
tes ab equis agamenonis tentorium simul intrant: ubi maiores exercitus cum
agamenone insimul morabantur: et referentes eis cuncta que didicerant a pri
amo rege predicto: de ipsius priami responsione valde mirati sunt greci: et qua
liter amodo sit contra troianos in talibus procedere: dum orditi sunt consilii
multas vias: de quibus infra proxime seriatim suo ordine referemus. Verum
tamen antequam ad narrationis seriem accedamus de predicto enea aliqua sunt
dicenda. **H**ic est enim ille enea qui conceptus et natus ex dea venere et an
chise post troiane urbis excidium profugus cum reliquis troianorum per ma
re cum quibusdam suis nauibus circum nauigando per pelagus post multos
successus romane urbis et romanorum reipublice factus est princeps: de cu
ius stirpe ille inditus magnus cesar augustus in magna felicitate processit.
Hic etiam est ille de quo imperator iustinianus in libris regum suorum vide
licet in libris auctentiquorum in rubrum ut preponator nomen imperatoris
legitimis documentis fecit inclitam mentionem: dicendo quod si a magno cesar
re augusto imperatore ceteri dicendi sunt cesares: multo fortius secundum pri
mea tempora omnes imperatores ab enea eneades dicendi sunt: qui primus re
publicam romanorum imperiali quasi septro imperialiter gubernauit. **H**uius
autem enee successus continuos et processus necnon et pro maiori parte ge
sta virgilius in suo opere eneydorum dum vixit multa descripsit: licet morte
preuentus complere non potuisset integraliter opus suum.

Incipit liber decimusquartus de grecis mittentibus achilem ⁊ thelephū
pro victualibus habendis pro exercitu grecorum.

QUam hec itaqz gereretur prout superius sunt relata: agamenō
rex vniuersos reges duces et principes ad generale consilium
in planicie tenedon voce preconia venire mandauit: quibus sta-
tim conuenientibus in loco predicto item agamenon rex inten-
tionis sue propositum in hec et sub compendio verba resoluit
Inter alia necessaria que exercitui nostro patenter incumbit est illud princi-
pium vt curam habeamus sollicitam qualiter exercitus noster dum est in cō-
flictu bellozum debeat victualibus habundare: nam sine multo victualium pre-
sidio exercitus noster vix posset proficere: quare si vobis videt acceptū apud
messam pro victualibus habendis continue in qua maxima fertilitas vigeat
speciales nuncios nostros viros strenuos et fideles absqz mora mittamus vt
taliter predicti nuncii nostri predicta statuunt et salubriter ordinent q̄ indefici-
enter predicta victualia continuis subcuribus exercitum nostrum in multa
excrefcenti copia faciant habundare. Agamenone vero predicto colloquio si-
ne facto omnes astantes consilium suum probant: et incontinenti strenuum
achilem et thelephum filium herculis quondam super executione predicti ne-
gocii communiter elegerunt vt ad exequendum predicta in multa comitiua
militum pugnatorum apud messam dirigere se deberent. In hac igitur prouī-
cia regnabat rex quidam nomine tentram: qui regnum ipsum lingua pace te-
nuerat: dum in ipso multorum militum copia et virozum pugnancium iuuē-
tus bellicosa vigeret. Pleriqz enim dicere voluerunt hanc fuisse siciliam que
in multorum fertilitate victualium fuit semper habundans dicta messa a mes-
sanensī ciuitate existente in ipsa que sita est in introitu ipsius insule ex parte
licozum regnozū mirabili salutis portu potitur in quo naues in multa clas-
sum q̄ritate omni tempore tuta statione tuentur: et proinde quidam dicere
voluerūt q̄ predicta ciuitas messanensī iō dicta est quia ratione portus ipsi⁹
messes edite ī adiacentiū locozū terminis coacte deferunt ī ipsā q̄ p̄ nauigātes
postmodū p̄ diuersas mūdi ptes delatas q̄stus ḡra deuehūt: licet nōnulli dixe-
runt ciuitatem ipsam messe a cuiusdam regis dicti messa in titulis īsignitam

91
qui dū regnaret in isula ciuitatē illam ex nomine suo messā voluit appellari:
sed frīgus dāres de hīs nichil in opere suo descripsit simpliciter proponens
achilem ⁊ thelephum apud messā causa querendorum victualium aduēis-
se: que cum forte sit alia a sicilia que potuit esse grecis magis propinqua q̄ i
sula sicilie que eis erat valde remota: licet hoc ratum sit q̄ sicilia subiecta fue-
rit iurisdictioni grecorum. In hac igitur prouincia messe achiles ⁊ thelephus
se in copia trium milium militum strenuorum cum multo nauigio peruene-
runt: quibus cum eorum nauibus applicantibus ad littora terre predictę: et
eis in terram descendētibz: rex tentrā cum multis militibus ⁊ multis cater-
uis peditum constipatis peruenit ad littus: vbi achiles et thelephus descende-
rant in comitiua suorum: qui statim insurgentes ad arma dum regem ⁊ suos
contra se venire sunt infalibiliter suspicati: nec pati velle eos in sua terra ali-
quo modo esse animosis virtutibus se contra eos preliose presentant. Quid
ultra: bellum feruet asperum inter vtrosqz: hinc inde cadunt cadauera:
gladio trucidati multi cadunt ex grecis: sed plures ex inimicis eorum. Li-
cet enim greci multa virtute vigerent: tamen resistere aduersariorum nume-
ro triplo maiori vix poterant: et reuera oēs greci fuissent ibidē nequiter inter-
fecti: nisi fuisset ille mirabilis ī operibus armorum achiles qui multo studio
contemplatus q̄ritatem pugnantium et qualitatem ipsorum percepit ⁊ vidit
regem tentran in medio conflictu bellantium contra hostes suos danna mira-
bilis infligentem: quare idem achiles impetuose diffiliuit in conflictum: fran-
git et dirumpit acies: vniuersos interficit qui eius conspectui se opponunt: et
qui ad sui transitum non apperunt sibi viam: ad regem tentran velut leo ru-
giens applicat: ipsum impetit ense nudo: crebris vexat ictibus: vulneribus sā-
tiat et eius galee laqueis viriliter extirpatis arreptum regem per violētiā
prostrauit in terram: eleuatoqz mucrone ipsum interficere furibundus inten-
dit: sed thelephus qui secundus ab achile pugnabat vt sensit achilem sic in re-
gem tentran crudeliter insenire: et eleuata dextera velle ab eo eximere caput
eius: ī medio vtriusqz se ingerens descendētem ictum excipit scuto suo: ⁊ pia
voce deprecatur achilem: vt regi tentre letaliter vulnerato quasi mortuo et
deuicto mortem vltimā pro sua benignitate remittat: et vite spacium victo
victor indulgeat qui se sibi quasi victum iunctis manibus offerebat. Ad the-
lephum igitur illico respondens dixit achiles. Que nam causa te mouet

contra publicum hostem nostrum exercere gratiam pietatis qui tam crudeli
 requisitione in sua sola armorum confidentia nos primo vexauit: iustum est ut
 cadat ipse in foueam quam parabat. **Lui thelephus.** Domine iste rex fuit quod
 dam patri meo multa familiaritate coniunctus: et ego dum quadam vice in
 hanc terram casualiter diuertissem infiniti honoris michi gratiam aperuit: et
 utilium seruiciorum copiam in me in maxima caritate profudit: propter quod
 eius vite dispendium totus abominor et horreo mortem eius. **Lui achiles:** ecce
 eum tibi recipere: et de eo finaliter consequaris tuum velle. **Rege** igitur tentra
 sic a manibus achilis auulso: et ab eo nescantis necis exicio liberato belli est
 finis appositus: secedunt turme: greci redeunt victores ad naues. **Rex** autem
 tentran ad suam regiam deducitur semiuuius: ad cuius preces cum multa hu
 militatis deuotione porrectas: thelephus et achiles cedunt cum ipso: in cuius
 regia recipiuntur hospites in honore maximo et rerum affluentium ubertate
Non post multos vero dies rex tentran letalibus vulneribus sibi ab achile po
 tenter inflictis actatus pre multa eorum valitudine factus exanimis: videns
 vite sue extrema sibi accelerare dispendia: achilem et thelephum ad se venire
 mandauit: quibus ad eum venientibus et inuenientibus ipsum in regio stra
 to iacere idem rex tentran sic locutus est illis. **Incliti duces** salus longa sit
 vobis. **Dico** tamen vobis thelepho carissimo meo: quia vite mee iam ad extrema
 perueni mortis interitum amplius deuicare non valens. **Cum** igitur heredem
 michi legitimum ex me progenitum fata prestare noluerunt: ne presens regnum
 meum remaneat in caduco quod multo labore quesui: et labore nimio tenui
 usque nunc inconcusse quod iam quesitum infalibiliter amisissem: nisi ille vir
 strenuus qui omnibus aliis strenuis suis in virtutibus fuit prelatatus victoris
 simus hercules pater tuus in adiutorium meum festinantius occurrisset: dum
 in magna multitudine hostium meorum regnum istud ab omni hostili con
 gressu iam preoccupatum existeret: et recuperandi additum iam michi spes cer
 ta defecerat et ipse solus in sua sue virtutis potentia vniuersos hostes meos
 in duricia belli confregit ex eis innumerabilibus interemptis propter quod
 regnum istud ab omni hostili congressu tunc et postmodum liberauit et
 michi illud in quietis pace restituit liberatum. **Unde** non meis meritis:
 nec mee virtutis potentia usque nunc sum huius presentis regni septro poti
 tus in pace: sed sola tui benigni patris affectuosa et strenuosa virtute.

93
Ex hoc itaqz loco illi qui dicere voluerunt prouinciam inesse siciliam: opinio-
nem eorum multa firmitate corroborant: afferentes herculem in siciliam
aduenisse. Unde dictum est in vna parte sicilie ex parte barbarorum her-
culem ex causa memorie suas fecisse columpnas: qui locus adhuc dicitur co-
lumpnarum: et terra dudum existens in ea herculia vocabatur: licet quidam
voluerunt corrupto nomine herculis herculiam nominari: sed hec rata non
sunt. In hac igitur terra dudum a barbaris exarata: et data penitus in ruinā
adhuc supersunt quedam columpne que vulgo columpne herculis nuncupā-
tur: et in ea quondam fredericus secundus princeps reipublice romanorum
et rex sicilie fecit construi quandam terram considerans locum ipsum habitā-
tibus vtilem propter situm: q̄uis in facie pelagi situs sit carens omni por-
tus statione salubri: que tamen terra propter situs bonitatem plena populo
vsqz in hodiernum diem dicitur terra noua. Rex igitur tentran sui trabēs ex-
trema dispēdii incepto sermone suo versus thelephon continuauit hec ver-
ba. Cum igitur fili thelephe ille virtuosissimus pater tuus regnum istud sibi
sua virtute quesiuisset et ego michi ab eo illud non reputauerim restitutum: sed
michi potius ab ipso commissum quod fata sibi viuenti concedere noluerunt
vt proprium habiturum tibi loco eius cuius es heres et filius fata tibi ratio-
nabiliter concesserunt. Quare te animo testandi in hoc meo presenti eloquio
heredem constituo: tam in regno isto q̄ in omnibus bonis meis: vt huius re-
gni septro et dyademate potiaris: et eius populū qui veris dominis nouit esse
subiectus pacifica tranquillitate dirigas: diligas: manuteneas et gubernes.
De autem honore regio tradere sepulture curabis celebratis meis obsequiis
more regali. Et hīs dictis et scriptis rex tentran continuo vitam morte supe-
rante finiuit: quo mortuo thelephus de sua morte tristatus cum proceribus
regni sui corpus eius honorabili tradidit sepulture: et lapide marmoreo nimi-
um specioso est tumba constructa: et in ea constituit condi cadauer: in cuius
tumbe superficie hoc epitafium scriptum iussit apponi. Rex tentran iacet hic
quem morte peremit achiles: qui thelepho regni septra tenere dedit. Hoc igi-
tur facto vniuersi maiores regni et per suas vrbes siguli populares thelepho
qui dum ducis nomine iure suo in paternis fuerat titulis insignitus nouo fa-
cto rege tanq̄ eorum regi et domino sacramenta fidelitatis et homagii presti-
terunt. Et deiceps rex ipse thelephus regni ipsius gubernacula moderatur⁹ as-
sumpsit. Achilles autem omnium victualium copia nauibus oneratis et aliis

94
necessariis ad vite regimina deputatis thelephum regem nolentem cum eo
in grecoꝝ exercitum proficisci et profecto redire in regno ipso in quo rex erat
assumptus quasi inuitum residere et remanere mandauit: achiles monens il-
lum et monitis precepta subiūgens vt circa continuos subcursus victualium
et aliarum rerum edibilia in grecoꝝ exercitum mittendarum curam de-
beat incessanter vigilem adhibere: qui omni affectione et deuotione subiecta se
predicta paratum perpetim obtulit impleturum: et sic achiles a rege thelepho
discedens cum suis nauibus alta petit maria et recto remige nauigare sospes
et incolumis peruenit ad tenetion vbi adhuc grecoꝝ exercitus morabatur
qui statim descendens in terram in comitiua multoꝝ ad tentorium agame-
nonis regis se contulit: vbi cōfestim reges duces et ipsius maiores exercitus
confluxerunt: et achilem in maxima leticia suscipientes in gaudio maximo fo-
uent amplexibus et amicis osculis blandiuntur tāq̃ cum quem pre ceteris ca-
rum habebant et in omnibus potioꝝem. Narratis itaq̃ per eum singulis que
gesta sunt in messe prouincia et de thelepho facto rege et de nauibz ide addu-
ctis onustis et indeficientium victualium q̃titate per tempora etiam successi-
ue a thelepho rege promissa: propter quod certum erat amodo grecoꝝ ex-
ercitum non posse penuriam victualium trepidare: omnes excreſcenti gaudio
letati sunt valde: et achilis processus probabili ratione laudabiles vndeūq̃
commendant. Et sic verbis omnibus sine facto achiles ad tentoria sua rediit
vbi cum multo gaudio a suis mirmidonibus leta mente recipitur gratificanti-
bus sibi multum. Verum quoniam in hoc loco frigiꝝ dares dicendi materiā
fuit digressus anteq̃ a grecoꝝ processibus successiue sequentibus aliquid
enerraret seriatim et nominatim decreuit describere in hoc loco qui reges et
quot: qui duces et principes in deſſensionem troie vrbis aduenerunt sicut su-
pra de regibus et ducibus et aliis venientibus in grecoꝝ exercitum supra
descripsimus. Dignum est enim vt et nos in hac parte de eis faciamus: et si
non omnium minoꝝum: saltem de maioꝝibus mentionem. Sciendum est er-
go q̃ de regno eozum licet dares frigiꝝ nichil dixerit venire tres reges cum
pluſq̃ tribus milibus militum armorum: rex videlicet pandacus: rex taboz et
rex audastrus. Item de quadam prouincia que dicitur coloson: quam quidā
dixerunt esse isulam: multe tamen spaciositatis et plenitudinis vrbium circū
fultam venerunt quatuor reges in comitiua quinq̃ milium militum quozū
vnus vocabatur carras et alius rex ymasius: tercius nestoz fortis: et quartus

rex amphimachus. Item de regno lincie cum tribus milibus militum venit rex glanton cum eius filio fortissimo sarpedon: qui regi priamo fuerat vinculo consanguinitatis astrictus. Item de regno licaonie venit rex ephenus cum mille militibus expertis in bello. Item de regno quod dicitur de larisso duo reges venerunt cum militibus mille quingentis: scilicet nupos grandis et rex cupezus. Item de regno quod dicitur tabalia venit rex remus cum tribus millibus militum: et in eius comitiis venerunt comites septem et duces quatuor qui regi remo fideles erant de iure vassali. Hi autem omnes portabant arma coloris iulini seu flauii absque aliquo intersigno: ut inter bellicorum acies rex remus et sui de facili possent agnosci: licet essent alii qui eadem arma gestassent. Item de regno quod tracia dicitur illa tracia videlicet que in orientali plaga sita est venit rex piles et alcamus dux secum mille et centum milites adducentes. Item de regno poamonie venit rex procemessus et quidam sobrinus eius dux scupex cum mille militibus tantum: quoniam huius regni provincia tota consistit in montibus obscuris nemoribus et siluis ymbrosis. Raro enim sunt in ea vales et quasi mille planities: et ideo dicitur in ea multos satiros fauosque bicornes copulurimum habundare: et ideo multa in ea miraculosa visa fuisse: nam in terra ipsa diuersa sunt genera volucrum et ferarum et eius militia pre ceteris est experta in virtutibus lancearum artium et etiam sagitarum. Item de provincia boetie venerunt tres duces cum militibus mille ducentis: dux videlicet ausimus: dux fortinius et dux famus. Item de regno botorio quod est valde suppositum orientali plage plenum omni genere aromatum venerunt duo reges fratres cum mille militibus: rex videlicet boetes et rex epistrius. Item de regno paphagonie quod est nimis propinquum versus orientem solem regnum quasi inuisibile propter multam remotionem ipsius venit ille ditissimus auro et gemmis qui flumine tigris et eufratem crebrius inueniuntur in cuius ripis regnum ipsum paphagum situm est: rex scilicet philimenis cum duobus milibus militum habentium scuta quorum materia non erat ex ligno constructa: sed tantum ex coriis decoctis multo tamen auro fulgentia et diuersis gemmis ornata. Hic philimenis erat statura valde grandis non minor statura gigantis. Item de regno ethiopie venit rex perses et in eius comitiis strenuus rex menon cum militibus ducibus et comitibus sibi subiectis et cum tribus milibus militum et in eorum comitiis venit symogeon frater regis menonis supradicti. Item de regno thereo venit rex thescus et archilogus filius

96
eius cū mille militibus cū ipse rex theseus esset ipsi regi priamo stricta consā
guinitate coniunctus. Itē de insula que dicitur agresta venerūt duo reges cū
mille militibus ⁊ ducentis: quorū nomina hic expressa nō sunt. Itē de regno
delissiuie quod est vltra regnum amaconum venit quidam rex senex multū
sed multa discretione cōspiciuus nomine rex episcopus septem liberalibus
artibus eruditus: hic duxit secum mille milites et quendā sagitariū visu mi
rabilem: cuius vna medietas ab vmbilico superius erat homo et ab vmbilico
deorsū erat equus et illa medietas que erat humana tota erat corio cooperta
piloso sicut corium equi: oculos tñ habebat flammeos et velut igne rubentes
doctus in arcus magisterio: timorosi tñ aspectus qui aduersus grecos pugnā
tes multos timores incussit ⁊ danna q̄ plurima dedit eis: dum multos ex gre
cis letiferis vulneribus peremisset. fuerant autem milites qui cum hīs regi
bus aduenere p̄ter milites ipsius regis priami et meneti idie regis numero
vigintiduo milia. Nunq̄ enī ab ipsius mundi īstitutione legitur tot milites tot
iuuenes bellicosos cohartatos in vnum vbi totius mundi militie flos tam ex
parte troianorum q̄ ex parte grecorum conuenisset in vnum. Attēdant lecto
res presentis historie q̄ leui causa ⁊ q̄ debili ratione tot fortū: tot maiorum
processit interitus. Sane abhominanda sunt scandala q̄ tuncunq̄ debili sit ra
tione subnixa.

Incipit liber decimusquintus de grecis recedentibus ab insula tenedon et
trāsferētibus se in obsidione vrbis troie

Nundum enim greci a tenedon loco dicefferant cum inditus ille pa
lamides filius regis nauli cū triginta nauibus militibus honestis
ibidem applicuit: de cuius aduentu greci leti sunt valde q̄ quis de mo
ra ipsius multum impingerent contra eum quare maturius nō venisset: ⁊ pre
cipue apud athenas: qui asserens se graui morbo fuisse detentum suam absē
tiam rationabiliter excusauit. Hic autē palamides inter grecos in honore ma
ximo gerebatur: cum apud maiores grecorum primus extiterit vel secundus
potens scilicet in virtute bellandi: discretus in omni consilio ⁊ specialiter pre
liorum diuiciis plenus et militibus opulentus. Rogāt ergo eū greci vt vnus
de cōsiliariis statuatur: quod palamides gratēter anuit ad postulationē ipōrū.
Multis ergo diebus et noctibus greci cōuenerunt in vnu ⁊ precipue maiores
eorum vt certa cōsilia scrutarētur p̄ que ad obsidēdā troianā urbē posset vri

97
lius et commodius peruenire. **P**rouiderunt enī primo vt sub noctis tenebris
exequerentur: sed timore ducti de recessione nauium a loco vbi tunc erāt et a c
cessu ad littoza vrbis troie ne noctis obscuritas et precipue locorum incogni-
ta vera noticia nauibus et nauigantibus posset inferre discrimen propter qđ
ab huiusmodi proposito desisterunt et adhuc ex itegro eis refricantibus mul-
ta consilia solius dyomedis consilium ratum fuit: qui inter grecorum consilia
rios tunc hec verba profudit. **A**udite vniuersi reges et principes qui nunc pre-
sentes potestis aduertere verba mea et attendite sensum eorum. **M**ultū enī
vereri debemus et multi dedecoris confundi: quia iā elapsus vnus ānus ⁊ pl⁹
q̃ in hanc terram venimus: nec ab ea recedere nos aliqua audacia potuit ani-
mare vt troiam adire vel videre possemus: quid iterim pergamus nichil aliud
reuera q̃ inimicis nostris habilitatem prestimus: ingenium et sensum acui-
mus in nos ad inueniendum materiam vt facilius et potentius valeāt nos de-
ducere ī ruinam. **E**cce enim iā postq̃ huc venimus nec ide discessimus quod
p̃ certo notissimum nobis est troianis esse superaddita multa subsidia: urbē
eorum in defensionem ipsorū nouis muris valibus et cauis parauisse in mul-
ta compositione palorum. **F**acilem enim habilitatem interim habuerunt pre-
dicta omnia faciendi et causas ⁊ materias eorum victorie procurare: cum ipsi
iam conceperint et pro certo habeant et teneant nos aduersus eos proceden-
di audaciam nō habere ⁊ ideo q̃to magis negocium hoc differtur tāto nobis
magis danna et dedecora procuramus. **P**uto enim q̃ si tanta olim potuisse-
mus animositate feruere q̃ recta via cōtinuato remige troiane vrbis peruenis-
semus ad littoza: et repente precipue q̃ facilior nobis prestasset in terra descē-
sus: cū troianis improuisis descendissemus in ipsis: et nunc nos descendere sic
necessitate illis prouisis et munitis obtinuissimus īsalibiliter triumphum et
palme gloriā vrbis troie. **M**oneo ergo si placet vt statim nauibus prepa-
ratis mane diliculo nos attingamus ad iter et apparatus bellicis īstitutis cur-
su celeri ad troie littoza conferamus et ī potenti virtute bellandi descēdamus
in terram obsidionē obtatam contra urbem ipsam omni celeritate firmātes
Scire enim debemus q̃ troianis nolentibus nunq̃ poterit hoc a nobis fieri
nisi per belli discrimina et per magnam viriū nostrarum congeriem apposi-
tam vndecunq̃. **R**umpamus ergo moras omni alia deliberatione postposita
et quicquid in contrarium posset dici quicquid sit pro nobis futurum prospe-
rum vel aduersum post terga laxemus: cum ita supersit reuera necessitate et

per aliam viam venire ad effectus propositorum commodius non possumus
Placuit igitur omnibus absolute datum a dyomede consilium: quare sequen-
tis diei auroza surgente cum multa discretionem solutis nauibus portum exeunt
et lato spaciuntur in mari: ibique pleno sumpto consilio: que naues debeant pri-
mo precedere et que postea sunt sequaces alto pelago se committunt. **P**rimo
igitur statuerunt precedere naues centum extensis velis signis ventilantibus
et vexillis bellicis etiam in eis castellis erectis et multorum armatorum tu-
multu munitas. Subsequenter vero faciunt insequi alias naues centum. **D**e
de relique per pelagus insequentes per ordinem procedentes recto cursu nau-
gant versus troiam: nec mora nauigantes in eis troiana littoza vicina conspi-
unt: et suburbanas undique staciones mox inspicunt ipsam troiam: quare flexa
gubernatione tenonum ipsius troiane urbis littoribus appropinquant in ter-
ram descendere satagentes. **T**roiani vero videntes ipsas naues in eorum littus
et littoza in tanta multitudine attingisse subito ad arma prosiliunt: armati ar-
matos equos ascendunt et non expectata ducis sui regis eorum licentia inordi-
nato cursu festinant ad littus. **G**reci vero videntes tantam militum copiam
armatorum ad defensionem littoris aduenisse eorum multitudine sunt mirati
potiori tamen admiratione sunt moti videntes illos tam strenue: tam docte se ge-
rere sub tegumentis armorum. **N**ullus enim fuit inter eos tam audax: tam ani-
mosus: tam fortis qui ad inspectionem multitudinis troianorum vacillantem
animum et trepidum non sumpsisset: sed quia greci non poterant in terra ha-
bere descensum quem per ictus ensium nudatorum et letalis belli conflictum vniuer-
si arma capiunt multa animositate resumpta: quare prothibelaus philardo-
rum rex qui primus extiterat in ordine nauium venientium cum primis centum
nauibus primus in multa animositate sequutus terram attingere viriliter est
conatus: sed multe ex nauibus ipsis ventorum multa rabie impellente velis ex-
tensis in terram veniunt quarum multe franguntur ex illis propter quod mul-
tos ex nauigantibus in illis mare viuos obsozuit et qui viui ex eis in terram
poterant peruenire a troianis in multo martirio perimuntur multorum flagel-
lorum acerbitate concussi. **T**imuit ether in ferientium ictibus: multe densan-
tur nubes in aere ex emissionem continua sagitarum. vicine aque littoris in iter-
fectorum cruore rubescunt: ex quorum nece datur patenter intelligi quantum fue-
rit letalis descensus grecorum in terram nunquam legitur exercitum aliquem ta-
ta infelicitate: tanto discrimine in terram hostium descendisse: sed post predi-
cas ceterum naues insequentes eandem in eundem locum adueniunt non tamen re-

99
pente in terram feriunt sicut prime: sed velis earū multa commoditate depo-
sitis terram prima discretionē attigere sunt conate: quare nauigantes in illis ī
terrā descēdere iā anhelāt quos troiani ī armata manu recipiūt viriliter probi-
bentes eorum descensū in terrā. Greci vero in predictis nauibus existētes pa-
ratis balistis in innumerabili q̄titate ⁊ in crebris ictibus sagittarum troianos
arcēt a littoze ex quarum letiferis ictibus mortui multi cadunt. Secedentibz
ergo parum pre balistarum timore troianis greci prosilientes a nauibus ī ter-
ram veniunt et nauigantibus in primis nauibus si qui sunt succurrere molī-
untur. Unde durum et letale bellum contra troianos instituunt: illic prothesi-
laus rex qui iam in terram descenderat mirabilia contra hostes de sue strenu-
itate persone commisit. Infinitos ergo ex troianis suo ense peremit et mirabi-
lis adiutorii subsidia tunc prestitit grecis suis: nisi enim solus ipse fuisset oēs
greci qui terrā attingerāt et in ipsā descenderant sine dubio mortis exicta icur-
rissent. Sed quid profuit prothesilai animosa defensio cum cētū septē milia
forte grecorum pugnam foueant aduersus centum milia troianorum. Lōmī-
tatur ergo mortale p̄lium inter eos: sed videntes greci nullum ad naues eis
fauere posse subsidium fuge cum illis naues ascendere non sit tutum et cōmē-
dare se fluctibus et profundū maris iatibus sibi nō videāt esse salubre: mallūt
in terra vitas eorum extingere q̄ in fluctuum maris ceca profunditate demer-
gi. Instaurant ergo bellum ī ea animositate qua possunt: multi tñ ex eis ferro
trucidate depereunt: ciārene bibule ex ferro cadentiū riuos absorbeant troia-
nis pre eorum multitudine crudeliter seuiētibus contra eos. In magna igitur
greci angustia se defendunt et in multo interitu personarū vsqz ad extrema
littozis retrocedere sunt coacti qui omnes amara nece subito perissent nisi ar-
chilaus et prothenoz statim in terram cum eorum nauibus attingissent: qui
multa virtute bellandi velint nolint hostes eorum descendunt a nauibus et ī
multa potentia p̄liantium succurrunt suis: occurrunt etiam hostibus maxi-
ma violentia se defendunt: instauratoqz bello cum ceteris qui animositate re-
sūpta ī bello durius se presentāt acriter bellū fouēt ⁊ ī multo sine dubio earū
psonarū discrimine p̄liantur. Tunc supuenit dux nestor qui cū suis nauibus
terrā applicuit: ⁊ sic iēti animo succurēdi suis salui descēdūt ī terrā p̄lio subi-
to se immiscent: fragūtur lācee: sibilantqz per aera multe sagitte volantes: tñi
ūt enses: cadūt occisi et aer clamore multo confunditur deficientiū ad ruinas
archilao et prothenoze viris strenuis multos nichillominus interficientibus

ex troianis. **T**unc rex escalus et rex aletus cum eorum nauibus ad littus applicant et cum eorum viris pugnacibus descendunt in terram: in bellum profligunt animos: et in troianos viriliter irruunt: sic dure: sic acriter quod eos retrocedere coegerunt: sed troianorum innumerabilis multitudo que nondum bellum attingerat in grecos impetuose se dirigit: et exasperato bello in maiori seruoze greci retrocedere sunt coacti: qui iam ulterius resistere non valentes retrocedendo perueniunt ad littus. **T**unc vlixes rex cum suo nauigio in terram applicat: qui celeri cursu cum multa caterua pugnatum descendit et venit ad bellum. Committitur ergo bellum durissimum: resumunt greci vires in vlixis aduentu: et facientes impetum in troianos viriliter ipsos impugnant. **U**lixes autem velut leo rugiens in medio acierum in signis armis et lancea quam gestabat in manu multos interficit ex troianis: nunc alios vulnerat: nunc alios proster nit ab equis: quem dum philimenes rex passagonie vidit in tanta strenuitate bellantem: tanta dannificationis clade troianorum eques irruit in vlixem et ipsum ab equo deiecit et vlixes pedes habuit necesse bellare: sed philimenes vibrata in vlixem lancea quam gerebat impulsu durissimo percussit vlixem tam graui ter et tam dure quod eius scuto confracto fulgentis lorice peruenit ad scamas quibus discissis et apertis in ictu vlixes impellentis ictum sustinere non valens in terram cecidit semiuuius: nec tamen multo ex inflicto sibi vulnere stupefactus insurgit celer et vibrata aduersus philimene lancea quam gerebat in multis viribus lacertorum ex summitate scuti versus gulam philimenes letali vulnere percussit: nam eius confractis armis et lorica dirrupta impellentis vlixis acuta et secabilis lancea eius gule organicas venas intercudit: qua de causa philimenes letaliter vulneratus ab equo cecidit semiuuius: quem troiani putantes extinctum in multa virtute bellandi ipsum a manibus grecorum eripiunt et in scuto positum velut exanimem transmiserunt in troiam. De putativa igitur morte philimenes troiani turbati sunt valde et nisi fuisset ille casus qui tunc intercudit de vulnerato philimene totus grecorum exercitus qui descenderat et debellabat in terram deuictus infalibiliter vite sue dispendia vltima defleuisset: sed ad hoc thoas rex totius cum suis nauibus: agamenon rex totius exercitus imperator cum suis: menelaus rex cum suis: et nobilis thelamon ayas cum suis ad littus applicant subito descendunt in terram troianis intendentibus circa bellum aspidum contra grecos alios qui parum ante descenderat et inuicem cum troianis prelium confouebat. **U**niuersos ergo equos a nauibus abstrahunt: et eis ascendentibus in eos in multa pugnandi virtute prelio se immiscet aduersus troianos impetum fa

101
cientes:frangunt lanceas et in ipsarum fractione innumera biles troianos iter-
imunt et prosternunt ab equis:quosdam mortuos et quosdā letaliter vulner-
ratos. **I**nstauratoq3 bello multi intereunt de troianis. **T**unc prothesilans rex
silaridorum multo labore lassatus qui tot labores armorum passus extiterat
illo die parū a bello secessit:et vt respirationis auram assumeret ad littozis ex-
trema peruenit vbi bellū fuerat primitus inchoactū:ibiq3 percepit quasi oēs
suos in bello premortuos in quorum morte latentes lacrimas multas produ-
xit:et multū exide cōmotus ad irā spiritū reassumpsit vt ad bellū iterū se cō-
ferret sperās de suorum nece vindictam consequi in multorum interitu troja-
norum:sicq3 equis suis et aliorū suozū extractis a nauibus que a ventozū ra-
bie salue demum eua serant equum suum potēter ascendit:suozum necem cupi-
dus vindicare. **F**urens igitur ense nudo multos ex troianis interficit: multos
ab equo prosternit et multos vulnerat ex eisdem. **T**ūc perles ethiopie rex cū
multa militum comitiua a troiana vrbe veniens furibundo animo bellum in-
trat et in euentum ethiopum preliū durius instauratur. **T**ātā igitur troiani ī
cozū aduētū sumpsere virtutis audaciā q3 quasi facti recentes in viribus gre-
cos impetuosē disrumpunt:duris vulneribus eos ledunt ipsos opprimūt et op-
pressos per violentiam retrocedere cogunt ad littus:ibiq3 fuisset greci reuera
deuicti:nisi strenuus palamides cum suis nauibus applicuisset in terram qui
statim cum suis militibus equis abstractis a nauibus in bellandi desiderio et
succurrendi suis equum ascendit:irruensq3 bellum letale certamen instaurat
In eius enī aduētū insultāt greci animositate resumpta et ipse palamides ad
exterminium troianozū furibūdus intendēs in sigamō fratrē regis menonis
et neptem regis persie qui tunc ī armorū strenuitate de se mirabilia faciebat
irruit in virtute bellandi 7 impūcta ī eū sua secabili lancea per medias costes
eius ipsū exempterat et ab equo prostrauit extinctum:eoq3 dimisso se dirigit
in crebras acies troianorum. **D**irumpit turmas:infinitos ex troianis interfi-
cit:qui eos velut mortem vndiq3 metuētes in eius congressu faciunt sibi viā
Alamor ergo fit maximus in occisorum exidio:nam et troiani sustinere pala-
midis impetum non valentes per longum terre spacium retrocedere cōpellū-
tur **E**rāt iā p fuge subsidiū troiani terga dare coacti:tunc ille serenissimus mi-
litū fortissimus hector quasi ad voces clamatiū exitatus ab vrbe troiana ī co-
mitiua multozū egredit:flāmis furozū accēs⁹ 7 nicatibz fulgēs ī armis 7 vicis-
soria lācea scutū gerebat auri fulgoze cōpositū depictū ad imagines triū leonū

Grecos igitur potenter inuadit et diuisis aciebus circunquaqz per medium ir-
 refragabili virtute bellandi prothesilao regi venit obuius qui troianos in ore
 sui gladii perimere non cessabat: sicqz in eum irruēs ense nudo cū ī grecos lō
 ge ante laceā cōfregisset eleuato brachio in sue virtutis potentia prothesilaū
 percussit: sic qz a summo vertice ipsū scindit p mediū vsqz adiacentias vmblici
 non obstantibus armis suis. Cadit ergo nobilis et strenuus rex prothesilaus
 extinctus et hector ipso dimisso irruit in alios et quoscūqz sui mucronis ictu
 contingit certū est eos dies vltimos terminare: non multū iā per turmas dis-
 currerat et tantos iam morte perimerat qz ceteri timore perterriti quasi mor-
 tis intercūtū vitant illum: et interrogante vno ab alio quis nam esset in multi-
 doloris exidio anthonomasice noscunt illum esse videlicet hectorem omnibus
 fortiozem. A facie igitur eius greci fugiūt eius ictus tollerare letiferos nō va-
 lentes: et sic dum perstitit in bello greci deficiūt: sed lassatus cessit a bello: cā
 pū et vires greci resumūt quod octies vel decies cōtingit illa die. Sole igitur
 iam vergente ad vespas cum hector armorum fatigatione quodōmodo las-
 tus urbē intrauit relictis ceteris qui pzelium asperrimum committebāt: 7 tro-
 ianis aduersus grecos insistentibus viriliter iam greci quasi deuicti terga fu-
 ge dare parabant cū ille fortissimus achiles cum suis nauibz et mirmidoni-
 bus terram applicuit qui descendens in eam cum suis oibus bellum intrat:
 irruit acriter in troianos: resurgunt greci in aduentu achilis: ī cuius comitiis
 venerūt plusqz trīs milia pugnatorū: bellū cōmittitur maximū: multa fit stra-
 ges et cedes maxima: ruunt hincinde interfectorum cadauera 7 potius ex tro-
 ianis: nā ille fortissimus achiles in ore gladii ipsos insequit qui ex ipsis iterfi-
 cit īfinitos: multos sternit et vulnerat ī multa effusione cruoris: iā oēs existē-
 tes pugnaces in illis ī terram venerant et se ingesserant in conflictum: quorū
 troiani potentiā sustinere premultitudine non valentes achile ipsos letaliter
 opprimente terga sunt dare coacti et fuge subsidio se in troianam urbē recipe-
 re moliūtur: illic magnus clamor exubant et vociferationes intonat anxiose ī
 morietū casu 7 doloribz pculsorū: illic achiles ī interfectorū cruore vndiqz ma-
 defact⁹ īfinita post se cadauera desit 7 mltā de fugietibz addidit illis iā fuga-
 ces troiani ciuitatis eorū portas attigerāt ipsā itrare tumultu maximo satagē-
 tes illic strages fit maxima: illic troiani ab īsequētibz ītercepti qui ī eā itrare
 non poterāt morietes cadunt ī limine: 7 āte ora patrum filii trucidati vitā ex-
 alant. Magna 7 innumerabilis cedes cōmittitur in introitu 7 fuisset amplius

103

valde maior nisi ille virtuosus troylus paris ⁊ deiphebus cum multis milici
 bus intrare volentibus occurrissent in quorum occurſu ceſſauit cedes: et ſup
 ueniente noctis ymbzaculo prelium eſt direptū. Troiani ergo ciuitatis portas
 duris firmāt rapagulis et achiles cum grecis in multa gloria rediit ad lectus
 Tunc agamenon rex explorato loco decenti mandauit in eo figi tentoria: vni
 uerſos monet commodē ſe locari: et diſtictis locis vnicuiqꝫ maiorū tentoriis
 et papillionibus eleuatis vniuerſi collocauerunt ſe commoda qua poterāt ſta
 tione: et qui tentoria non habebant tuguriis nouis inſtructis noua parāt hoſ
 picia et receptacula manſionum. Equis autem eorum prout melius poſſunt
 commoda ſtabula ſtatuunt: et rebus omnibus neceſſariis eductis a nauibus
 ipſiſqꝫ nauibus in fortibus funibus firmiter religatis et tutius inſtitutis in
 multarum ponderibus anchorarum iniectarum in mari eadem nocte obſidi
 onem in multa commoditate diſcernente agamenone firmauerunt: cum in
 multis ignibus et ardentibus facibus noctis tenebras eluſiſſent: et non
 minus in exercitu fulgor fictius appareret q̃ ſi dici claritas radiaret: in
 ſtitutis in eorum tuitionibus multis liciis precedentibus altera alteram
 tam in propinquis eis q̃ etiā locis ſpaciis in remotis troianis ipſis nulla eis
 nocte ipſa impedimēta preſtatibus: qui clauſis portis nullus ex eis nocte illa
 exiuit ab illis. Poſt obſidionē vero firmatam prout melius potuit nocte illa
 ille peruigil agamenon qui nulla ſeipſum poterat ſompni occupare quiete vi
 giles ordinauit excubias circunquaꝫ in multo modulamine fiſtularū et ma
 xima multitudine armatorum qui totum exercitum a cecis inſidiis tuerentur
 et in eorum vigiliis reliqui ſida ſecuritate iacerent: ſicqꝫ ſub noctis ſuperſtitiis
 porzione nonnulli qui marina ſuere nauigatione laſſati: et qui multo fuerunt
 prelio depreſſi ad quietis requiē aſſumēdā abſqꝫ armorum ſuorum depoſiti
 one ſe ſternunt donec aduenientis dici ſerena pandatur auroꝝ: et hoc fuit pri
 mum bellum inter troianos et grecos cum greci deſcenderunt in terram

Incipit liber decimūſextus de ſecundo bello facto inter troianos et grecos ob
 ſidione iā aſſe ciuitatē ꝑ grecos firmata ⁊ de ordinatione acierū vtriuſqꝫ ꝑtis
Concluſis itaqꝫ tenebris noctis illiꝫ quas mane facto fugauit auro
 ra conſurgens et ſole ſuis radiis terre faciem illuſtrante ille ſtremu
 ſus vir bellicoſus hector actor ⁊ dux troianorum exercitus circa du
 catū ipſiꝫ curioſꝫ exiſtēs facto diliculo vniuerſos bellatores ſuos mādauit ar
 mari: et eos ī cuiuſdā campi planicie ī medio ciuitatis troie gremio cōſtitutos

vbi templum diane deo constructum extiterat: statuit conuenire et distributis
 eis bellicosa prouisione per turmas et aciebus ex eis sufficiētibus ad illius di
 ei praelium ordinatis vnam de portis ciuitatis troie que dardanides dicebatur
 aperiri mandauit: et conuocatis ad se duobus consanguineis suis scilicet elan
 tone filio regis licie et cicinaboz fratre suo naturali ductum prime aciei concef
 sit: et delegauit eis dē: in qua prima acie mille milites statuit bellatores viros
 utiqz fortes et bellozum expertes: tam de regno licie q̄ de troia et eis in nomi
 ne deorum ab ipso hectorē data licentia in victorie signo predictam portā dar
 danicam exeunt: et euntes sagacibus et lentis incessibus ad grecozum exerci
 tum appropinquant. **P**redictę prime igitur aciei predictus hector alios mille
 milites prudētes adiecit: quos sub ductu thesei regis gracie et achilogi filii re
 gis ipsius virozum non sine magna strenuitate commisit: et eis dedit in nomi
 ne deorum benigne licentiam: vt prime aciei pariter iungerentur. **S**ecundam
 vero aciem statuit in qua tria milia militū fortiū ⁊ pugnantiū deputauit: quā
 sub ductu deputauit bellicosi regis frigie regis xātipi ⁊ alcami viroꝝ magne
 virtutis: ⁊ ad mādatū hectoris sub victorie signo p portā exeūt ciuitatem ad
 grecoꝝ exercitū sagaciter procedētes. **T**ercia autē acie ex tribus milibus mi
 litum constitutam sub ductu bellicosi troyli hector ipse commisit: et monens
 eundem affectuosis sermonibus in eum hec verba profudit. **L**arissime frater
 in summa leticia cordis valde dubitare me cogit immoderata animositas tui
 cordis: ne inconsulte et prodigaliter exerceas te in bello: rogo te serues tuum
 corpus omni custodia ⁊ a stulticiis declines immensis: ne te totum tue stre
 nuitati committas improvide: sed bellis sic sagaciter potiaris: ne inimici nostri
 affectātes q̄ plurimum casus nostros de tua ifelicitate letentur. **U**ade igitur
 feliciter in nomine deorum nobis fauentium vt victor incolumis ad ciuitatē
 tuam redeas sicut opto: cui troylus. **L**arissime domine fauentibus diis vereri
 aliquatenus non oportet dubitare: quoniam a mandatis tuis tanq̄ carissi
 mi fratris et domini nunq̄ infalibiliter declinabo. **E**t hiis dictis cum comiti
 ua predictoꝝ trium milium per portam feliciter egreditur ciuitatis insignis
 armigeris: in cuius scuto campus erat totus azureus depictis in eo tribus le
 onibus deauratis: et ad grecozum exercitum animosus accessit. **H**ector vero
 quartam aciem ordinauit in qua posuit tria milia militum: et milites sep
 tīngentos: quos sub ductu disposuit regis larisse dicti huppon grandis.

105
Erat enī iste hupō homo fortissim⁹ bellicosus multū ⁊ p̄lia multa affectās
adeo q̄ ī toto exercitū troianorum nullus p̄ter hectorē fortior putabatur
in cuius comitiua extitit copiosus vir valde strenuus ardeus de p̄dicto re-
gno larisse qui ad p̄dictum grecorum exercitum vñanimit̄ anhelantes ab
hectore obtenta licentiā per eandem portam exeunt ciuitatem: huic etiā quar-
te aciei hector ducem fore constituit cum p̄dicto rege larisse dimarchum na-
turalem et dilectissimum fratrem suum propter strenuitatem ipsius. **Quin-**
tam autem aciem constituit hector sub ductu regis cisonie cum gente sua de
cisonia. Hi autem cisones erant fortissimi et statura grādes valde nimis vt gi-
gantibus similes putarentur: et huius regis erant arma ialina seu flaua sine
aliquo interfigno alio: et huic aciei hector ducem constituit polidamā fratrem
suum: qui ab hectore obtenta licentiā in comitiua suorum festinat ad hostes
Sextam vero aciem hector de gēte poenia stabiliiuit sub ductu regis eius pre-
temosi: ⁊ ducis eius sterepes viroꝝ vtiq; strenuorū: sed huius gēs ad bel-
lum procedebat inermis lorica non indigens casside siue scuto. **Eius** autē gē-
tis studium arcus erat: ⁊ longuas pēnis caudatenus vestire sagittas: dū earū
capitum ex acutis ferris super immixtis cacumina coronarent: cum quibz leta-
lia vulnera eorum hostibus infligebāt equis fugacibus ⁊ fortibus insidentes
Huic etiam aciei hector deyphebiū naturālē ⁊ legitimū fratrem suum p̄fecit
in ducem: qui ab eo obtenta licentiā ad eius hostes in comitiua suorum se con-
tulit animosus. **Uerum** huic aciei hector innumerabilium militum multitudi-
nē adiecit: ⁊ specialiter illos qui de regno dicebāt agreste sub ductu regis hes-
dras et regis philō. **Hic** autem rex philon mirabilē currum habebat totum
ex eboris integritate constructum: dum eius rote essent tantum ex ebano ver-
stite desuper auro puro: cuius testudo super imposita tota erat gemmis et la-
pidibus p̄ciosis auro et argēto contexta. **Hic** currus a duobus dromedaris
leuiter ducebatur et duobus fortibus ⁊ pugnacibz militibus cōstipatus erat
Hiis duobus regibus scilz hesdras ⁊ regi philō hector p̄posuit fratrē suum
pictagoram qui celeriter cum eisdem ad hostes se dirigunt hectoris iā obtēta
licentiā. **Hector** vero circa sue p̄positionis intētum viriliter p̄seuerās iditū es-
sē de quo supra sepe recolim⁹ septime p̄posuit aciei ī cui⁹ comitiua oēs mi-
lites ⁊ eq̄tes de districtu cōmuni deputauit q̄ a quodā admirato nobili eufrenio
noīe regebātur qui oēs ab hectore obtēta licētiā ciuitatē exeunt debita festi-
natiā se iūgetes sup̄dictis aliis aciebz. **Octauā** autē acie hector esse cōstituit
deserles regi psarū ⁊ ei⁹ gēti cui p̄posuit paridē ⁊ ipm ammonuit q̄ quis

ad alias acies festinet accedere non tamen bello se ingerat nisi se presente quē proximo subsequi festinus intendit: cui paris omnibus mandatis eius deuotissime se parere respondit: et sic ab eo affectuosa obtenta licencia in comitiua gentis sibi deputate ciuitatis troiane feliciter portam exit. **N**onam vero acie ipse hector moderari statuit ductu suo constituens eam ex oriundis nobilibz et fortibus equitibus vrbis troie ducens in ea secum decem de fratribus suis naturalibus quos animosiores et in bello potius expertos agnouit: ordinatis in ea quinqz milibus militum pugnatorum qui in eius comitiua cum eo egredirentur ad bellum. Ipse autem hector necessariis et fidelibus armis circumquaqz munitus equum suum ascendit nomine galatheam: de cuius magnitudine: fortitudine et pulchritudine et suis aliis virtutibz mirabilia scripsit dares.

Eques vero hector in eo armatus vt erat ad regem priamum patrem suum loquuturus accessit: cui dixit hec verba. **C**arissime pater habeto tecum mille quingentos milites quos in tua deputo comitiua: cum quibus et omnibz pedibus pugnacibus huius vrbis sitis circa licias grecorum illas scilicet que plus ab aliis liciis sunt remote cautus existens: ne quis vltra predictas licias exire presumat: nisi tunc cum ego mandauero: vt cum necessitas igruerit habeamus vos in tutum refugium firmitatis subsidium etiam et castellū. **E**go autem habebo mecum certos internuncios qui de me ad te vadant et veniant ferant et referant continuum statum belli: et quid te facere oporteat secundū belli successus: tu etiam eris cum comitiua tuorum in vigili et circumspecta custodia: ne aliquo dolo astutia siue fraude hostes nostri nobis bellantibus ciuitatem nostram inuadant intercipient aut predentur: vt tu sis eis murus semper appositus letaliter ledens illos: et nobis sis in columpna regiminis et securitatis auxilium. **L**ui rex priamus. **F**iant omnia fili carissime vt disponis. **N**on enim est michi post deorum auxilium spes alia neqz fidel nisi tue virtutis brachio et tui prouidi sensus gubernatione discreta: diis humiliter supplico vt te michi seruent incolumen et ab omnibus tueantur aduersis. **E**t sic hector a patre licencia postulata discessit et aciei sue quam sibi parauerat se coniunxit. **E**rat enim hector in multa virtute magnanimus in bellis mitissimus et fortissimus preliator: ac regiminis exercitus sapientissimus dux et princeps. **S**igna autem eius que in scuto gestabat talia pingebantur in armis ipsius. **E**rat enim eius campus totus aureus sine flāmis: et in medio eius vnus leo tantum rubeo colore depictus. **H**ic in nomine deorum portam egebitur ciui-

109

tatis in comitiua suorum vexillis extēsis: et licet fuerit in exeundo ultimus oēs
precedētes acies sua virtute trāscēdēs puenit ad primā et preponēdo se primē
factus est primus. Mulieres autem nobiles que in ciuitate remanserant oēs
ciuitatis muros ascendunt: ut ex eis videre valeant belli conflictus. Illic filie
regis priami cum magna helena ascendunt: que dum de multis in corde suo
nūmum trepidarent timor et dubitatio in eas imaginationes diuersas et vari
as generabant. Licet enim hector sic suas acies ordinasset: nunquid agame
non negligens exiit aut remissus in ordinatione suarum. Sane de gēte sua
vigintifex acies ordinauit. In quarum prima patrodam ductorem constituit:
qui secum duxit in ipsa totam gentem suam: necnon et totam gentem achilis
mirmidones videlicet bellicosos. Achilles enim eo die non processit ad bellum
cum in tentorio suo maneret faciens de quibusdā vulneribus se curare. Erat
enim iste patrodam vir nobilis et dux a suorum progenitorū stirpe productus
clarus moribus et multis diuiciis opulentus: quem achiles in tanta sibi amici
cie confederatione constrinxerat quod amorū anima et spiritus vnus erat: et quod
erat vnus eorum alterius totum erat. Secunde autem proposuit aciei regē
menonem et regem idumencum in qua constituit tria milia militum et mene
stem athenarum ducem cum vniuersa gente sua bellicosa de athenis. Tercia
autem aciem concessit regi ascalapho et eius filio philimeno: sub qua constituit
vniuersam gentem cimianorum bellicorum expertam. Quartā vero aciem co
stituit suo ductu regis archilai et regis prothenoris: et cū eis fuit fortissimus
securidam cum tota gente boecie sub hac acie deputata. Quintam autem aci
em duxit menelaus cum spartelsum gente sua qui sui regni regimini subiace
bant. Sextam vero aciem rex epistropus et rex celidis cum gente de prouin
cia sedisis sub eorum ductu duxerunt. Septimā acie thelamonus ayas duxit
cū gēte de puicia sua salēnia in cuius comitiua fuerūt quatuor milites: theseus
videlicet: apthimachus dozius et polifarius. Octauā vero aciem duxit thoas.
Nonam autem duxit ayas cileus. Decimam vero duxit rex philocoys. Unde
cimam autem duxerunt rex idumencus et rex merion. Duodecimā vero duxit
dux nestor. Terciamdecimā duxit rex benes filius mabentis. Quartādecimā
duxit plixes. Quintamdecimam rex humelius. In sextadecima fuit gēs quō
dam prothesilai vindicare mortē domini sui sitibunda. Septimādecimam
vero duxit rex polidarus et rex machaon. Octauādecimam duxit rex rodi
Nonādecimā duxit guripulus rex octomeniorū. Vicesimam duxit laptes

h

pus rex lidozum et rex amphinacus. **U**icesimamprimā duxit rex philotetes
dñs larisse. **U**icesimāsecundam dyomedes et thelenus duxerunt. **U**icemā
terciam duxit honerus rex cipri. **U**icesimamquartam duxit rex prothaylus.
Uicesimamquintam duxit rex capenor de capadia. **U**icesimāsextā et ultimam
duxit ipse rex agamenon vt pote totius exercitus imperator. **A**ciebus igitur
omnibus ex vtraq3 parte sic solenniter institutis vtraq3 pars in liberum cam
pum egreditur causa belli: sed ille fortissimus hector quietis impatiēs prim⁹
ante omnes alios potenter equum suum coegit in cursum contra grecozū pri
mam aciem quasi furibundus anhelans: quē vt presensit patroclus qui prime
aciei grecozum vt dictum est ductor erat contra hectorē in equi sui cursu
velociter dyametro recto procedens hectorē acuta sua lancea petit: et cū ea
ipsum viriliter impellens scutum quod sibi hector opposuit viriliter perfora
uit: sic etiam q3 ad arma interiora perueniens aliquid disrumpit ex eis: non tñ
ad nude carnis intima vsq3 transiuit. **H**ector vero in violentia ictus ipsius nō
trepidans neq3 mutās multo ardore furoris accensus non ī ictu lancee peciit
simili relatione patroclum: sed nudato ense in ipsum irruit ex ictu ensis sic cru
deliter percussit in capite q3 eius caput per mediū duas diuisit in partes: qua
re patrocl⁹ sustinere ī equo nō valēs vtpote q3 puenerat ad vltima spiramina
vite sue mortu⁹ decubuit ī terrā ī medio pugnatōzū: s3 hector q3 eū precipitē mor
tuū vidit ab equo psteri arma qbz erat patrocl⁹ armat⁹ itūēs et cōtēplās
apte⁹ desiderio habēdi ipsa a suo equo descendit: et p vnā habēnā retinēs equū
suum ad corpus patrodi peruenit volens ipsum spoliare fulgentibus armis
suis: sed rex merion cum tribus milibus militum armatorum in defensionē
cadaveris appropinquat et ad corpus ipsum cum tota gente sua perueniens
merion se opposuit in predicta multitudine pugnatōzū ne hector corpus ip
sum armis ipsis expoliare valeret: et irato animo dixit hec verba. **L**upe rapax
et insaturabilis certe de hoc cibo gustare nō poteris: alibi oportet te querere
cibum tuum: quia statim videbis cōtra te plusq3 quīgēta millia pugnatōzū
qui ad destructionem solius tui capitis molientur: et sic per eundem regem
et alios facto vnanimiter impetu contra hectorē precipitare ipsum in terrā
virtuose contendunt: eius equum a suis erripere manibus satagentes adeo q3
hector ad instantiam insistētium contra eum in terram flectere genua est co
actus: s3 ipse in virtute sue potencie seipsū illico erigēs velit nolit greci equū
suū potenter ascendit et properans contra regem merionem de eo appetit su

109
ribūdus vlasci: sed glaucō et rex theseus cū archilogo filio suo cū aliis tribz
milibus pugnatorum merion succurrunt se contra hectorem viriliter opponē
tes: sed hector illum qui primus grecorum sibi occurrit appetens ense nudo
morti tradidit et peremit: et sic multos de reliquis qui sibi occurrere non ti
mebant. Interea bellum feruet asperrimum ⁊ ad corpus patrodi iterū hector
rediit ipsum expoliare proponens: quare descēdit ab equo non curans q̃ ydu
meneus rex crete cum duobus milibus pugnatorum cū eo peruenit ad bel
lum: et dū circa corpus expoliandū hector insisteret rex merion iterū in maxi
ma caterua militum in hectorē irruit: sic eum fortiter expugnādo q̃ nullo mo
do eum suum permisit venire ad votum immo crebris ictibus ipse et sui
percusserūt eundem: qui cum videret se peditē et cōtra se tot equites bellum
letale feruere vires viribus cumulat: grecos acriter impetit ense nudo equos
interficiendo q̃ plures: crura brachia et pedes mutilando multorum: sic q̃ bre
ui hora quīdecim interfecit ex illis qui ipsum intercipere conabātur. Meriō
vero rex interim corpus patrodi clauatū a terra coram se recipit equo suo: et
asportando secum ad grecorum tentoria duxit illud. Greci vero nichillomin⁹
insistentes vt ipsum intercipere vel ab eo equum recipere ī multa caterua pu
gnantium moliantur sicq̃ ipsum minime equum ascendere multa facilitate p
mittunt: iter quos erat quidam miles fortissimus nomine carion de petra qui
contra hectorem instantius anhelabat: sed quidam famulus hectoris videns
hectorem in tanto discrimine constitutum: dum duas lāccas haberet rigidas
in acuto ferro munitas contra predictum carion de petra qui cū aliis centum
militibus contra hectorem plus aliis insistebat vnā ex lanceis ipsis in potē
ti virtute vibrauit: sic q̃ eo ictu carion letaliter percussus mortuus expirauit.
Deinde idem famulus aliam lanceam vibrauit in alium qui hectorem simili
ter opprimere conabatur: et ex eo ictu percussus simili modo decidit preceps
in terram: et exclamans idem famulus fortiter aduersus troianos vt festinā
ter succurrerent hectori in tanto discrimine cōstituto: cicinaboz vnus de fratri
bus naturalibus hectoris vt vocem clamantis audiuit primus cum tota acie
in qua erat in maxima virtute bellandi in grecos irruit: et a grecis facta per vi
olentiam sibi via puenit ad illos cētū milites qui sic acriter hectorē īfestabāt
quare illico triginta ex eis crudeliter interfecti mortui defecerūt propter qd tro
iani animositate resumpta campum recuperant et greci retrocedere sūt coacti
ad quod hector exbilaratus imodice equū ascēdit ⁊ furibūdus se ingerit ī cer

tamen: et aduersus grecos imoderate se laxās in ictibus nudi ensis de patro
 di spoliis desperatus multos ex grecis interfecit sibi venientibz in occursum
 ⁊ tot quot veniunt obuiā corā eo aut oēs interfecit aut prosternit letaliter vul
 neratos. **T**ūc greci mortē vitare volentes a facie eius omnes affugiunt: patē
 tem aperiunt sibi viam: sic q̄ transcendens multitudinē acierum totus in occi
 sorum sanguine cruentatus quandoqz vix reperit in quem exercere valeat vi
 res suas. **T**unc meneſteus dux athenarū venit ad bellum cum tribus millibz
 armatorum: et cundo cum tota gente illa ex parte sinistra peruenit ad aciem
 illorum de frigīa ī qua erat troylus qui grecos mirabiliter opprimebat ⁊ ī qua
 erant rex anchipus: rex machaon et rex alcanus qui aciem ipsam cum troylō
 ipso ducebant ⁊ facta cōmixtione ipsarū acierum letale bellum potēter com
 mittitur inter eos. **T**unc meneſteus dux bellantem troylum potenter agredi
 tur cum lancea sua sic viriliter ipsum impellēs q̄ velit nolit troylum ab equo
 prosternit qui in medio tot pugnātium peruenit in terram ⁊ locū mirabiliter
 impeditum inuenit cum cecidisset iter pedes innumerabilium equorum ⁊ sel
 sorum ipsorum qui letale bellum sub mortis dubio tota intentione tractabāt
Meneſteus vero circa captionem troyli totus anhelans vt ipsum suum habe
 re valeat in captiuum cumulando vires viribus cum omnibz suis tantum stu
 dium adhibuit et labores q̄ troylum a pedibus equorum abstraxit. **C**epit enī
 et ducere in multa militum pharaliga festinat: sed quidam miles nomine mi
 seres aduersus illos de frigīa potenter exclamat dicens. **O** viri fortes ad quid
 venistis ad bellum. **N**unquid pro honore vel verecundia acquirenda. **N**onne
 percipitis ⁊ videtis troylum filium regis priami et fratrem hectoris duci cap
 tiuum. **S**ane si permitatis eum duci perpetui pudoris labe vos ⁊ heredes ve
 stros poteritis tenere fedatos. **I**n recuperatione igitur ipsius conuertite vires
 vestras et hoc facere cum celeritate curetis anteq̄ a potentia vestrarum viriū
 eruatur. **T**unc rex alcanus excandescens totus in iram accepta quadam lan
 cea contra grecos qui troylum captiuum ducere festinabant festinanter irruit
 ⁊ sic percussit viriliter cum eadē vnum ex eis q̄ ipsū subita morte prostrauit
Deinde prosiliens in aliū ipsum letaliter vulnerat: quare factum est cum adiu
 torio suorum occurrentium cateruatim q̄ troylus a manibus ipsum ducere
 volentium extitit liberatus ⁊ in maxima virtute bellandi equum ascēdit auxi
 lio p̄cipue regis xantipi: qui cum acie sua in liberatione ipsius troyli festinus
 occurrit. **H**ic rex xantipus meneſteum ducem furibundus inuadit et eum viri

liter ex trāuerso percussit: et nisi fuisset armorū tutela fidelium indubitanter interfecisset eundē. Volēs itaqz menesteus ex sui amissione captiui vlciſci ſuos acriter hortatur ad bellum: et superuenientibus grecis in ſucurſum ipſius in multitudine pugnantium copioſa bellum letale committitur: quare de interfectis cadaueribus ex vtraqz parte ſequitur magna ſtrages: interea hector qui belli labore laſſari non poterat in furore ſuo multos grecos interfecit: ſternit et vulnerat: ſed menesteus qui multo dolore deprimitur de eo qd captiuum ſuum amiſerat et partem maximam gentis ſue diſcurrit per acies veluti furi bundus: et dum ita diſcurreret opprimendo troianos: ille miſeres per quem ſuum captiuum amiſerat obuius venit ei: quem menesteus in armorum ſuorum geſtamine recognouit: quare dirigendo ſe viriliter contra eum in equi ſui curſu in ſue lancee forti potenter impulſu ipſum ab equo proſtrauit et deiecit bellantium inter pedes: quem amplius vexare non valens deſerit et in alium irruit quem ſimiliter ab equo proſternit. Ad hec igitur ex parte troianorum ſuperuenit hupon et in eius comitiua eripisus cum duobus milibus puglatorum et cum omnibus de regno lariſſe: cōtra quos rex prothenor et rex arche laus cum gente ſua de regno boecie obuiam exierunt: durum bellum committitur inter eos: ſed non longe ex parte troianorum ſuperuenit polidamas āthenois filius in maxima multitudine puglatorum qui videns tot acies troianorum in vno loco congregatas ſtatuit vt eius acies in qua venerat ſeparetur ab aliis et ab ipſa parte ſe dirigerent contra grecos: quare factum eſt qd predicta acie ſe contra grecorū exercitum ex pte alia dirigēte ſuperuenit rex remus a ciuitate troie progreſſus cum tribus milibus puglatorum: contra quē irruit menelaus cū vniuerſis ſparcenſibus equitibz gentis ſue: et ſic rex remus et rex menelaus inſimul preliantur: qui ex potentibus lancearum eorum impulſibus ambo ſe ſternunt ab equis. Polidamas vero irruit in mierenum nepotē helene et ducem viginti annos tantum agentem qui iam in flore ſue adoleſcentie miles ſtrenuus habebatur. Huic polidamas in graui ictu ſue lancee ſic impulit violenter qd leſis et diſruptis armis quibz ſe tueri inermis confidebat letaliter vulneratus ab equo deiecit et mortuus peruenit in terram quē vt vidit menelaus mortuum decidiſſe dolore multo torquetur quoniam cum terrerrime diligebat et cōtra troianos eius mortē cupiens vindicare regē remū cōtra quē pugnat ſic acriter eſt aggreſſus qd in virtute ſui brachii ipſum percuciens enſe nudo et fracta caſſide et diſruptis armis durus ictus regis remi

peruenit ad carnem: et sic illum grauititer lesit in capite quod ab equo cecidit sem-
 uius quem sui putantes extinctum succurrendi sibi curam aliquam non de-
 derunt immo proposuerunt a bello discedere: quod effectui tradidisset nisi po-
 lidamas eos detinuisse inuitus: qui postmodum in recuperationem regis eo-
 rum vi et studium adhibentes eum a pedibus equorum quasi mortuum extraxerunt du-
 centes eum quasi ad eorum presidia semiuivum. Rex vero celidis qui diebus
 suis omnibus aliis in forma pulchritudinis fuit prelatus: de quo scripsit darea
 quod eius formam nullus describere potuisset: quem regina de feminea tanti amo-
 ris ardore precordialiter diligebat quod eum magis carum habebat quam seipsam. Hic
 rex celidis irruens in polidamam nisus est in eum in ictu sue lancee ab equo deicere
 quem polidamas multo dolore furoris accensus aggreditur ense nudo: et in sue
 virtutis potentia sic grauititer percussit ipsum in capite quod eum mortuum prostra-
 uit ab equo. Interea hector in subsidio suorum retrocedere grecos de necessi-
 tate coegit: et inter acies se immiscens dirumpit eas multos ex grecis letali-
 ter vulnerando donec peruenit ad aciem in qua gens de salernia viriliter debel-
 labat sub ductu regis thesalis regis sui. Hic rex thesalus in multa strenuitate
 conspicuus multos ex troianis letaliter vulnerat et multos occidit ex eis. Tunc
 rex thenter ex parte grecorum aduenit: qui contra hectorem irruens cum lancea
 sua sic viriliter eum percussit quod ipsum grauititer vulnerauit: contra quem dum
 hector in sui vindictam habenas dirigeret equi sui ille fuga lapsus multum est
 factus ab aspectu hectoris prologatus ita quod ab hectore copia penitus est sub-
 tracta: sed hector iracundiam sui cordis retinere non valens in quendam admi-
 ratum grecorum qui sibi primus occurrit suo irruit in furore: et in ensis sui ictum
 ipsum statim crudeliter interimit. Magna igitur pars acierum grecorum circum-
 dat hectorem ut ipsum greci capiant vel occidant: inter quos dum esset theseus hecto-
 rem est sermonibus affectuosis alloquutus humiliter monens illum ut a bel-
 lo exeat ne insulte pereat inter tantos: quod in damnum quasi succederet toti
 mundo tantum militem deperire. Hector autem sibi affectuosas grates exinde
 reddidit. Ad hec igitur dum bellum ferueret asperrimum troianis insistens
 contra grecos et parum longe ab hectore polidamas pugnaret viriliter inter
 eos menelaus et thelamonus in polidamam irruunt quem thelamonus qui pri-
 mus eum inuadit cum lancea potenter ipellens deiecit ab equo: et viribus cumulat-
 is menesteus et thelamonus polidamam capiunt qui fracto ense pedes erat in bello
 et ab eius casside laqueis iam disruptis caput eius erat ierme: quare captum mitte-
 re festinant ad grecos: sed hector qui non multum erat ab ipso remotus partem

respexit in illā: et vidit polidamā circūdatū multis grecis: et ad voces clamā-¹¹³
 tium mox eū audiuit esse prostratū et captū et duci captiū: qui statim iratus
 irruit contra illos qui eum circūdederāt et multos ex ipsis interfecit: letaliter
 vulnerat et prosternit: quare via sibi necessario patefacta quoscūq; occurrē-
 tes letaliter vulnerando dū puenisset ad illos qui polidamā captiū ducere ī-
 tendebant furibūde sic irruit contra illos q; triginta interfecit ex eis aliis poli-
 damā dimittētibz cōuersis in fugā: et sic hectori miraculosa virtute potēter ex-
 titit liberatus. Tunc rex epistropus et rex menelaus et rex thelamonus cū eo-
 rum aciebz oībz cōueniētes in vnū cōtra troianos sic potenter insistant q; eos
 p violētiā cōuertūt in fugā et cāpū quasi necessario deferere cōpellūt nō ob-
 stāte q; hector erat tūc iter eos: qui de se mirabilia faciēdo cū aduersus tot re-
 sistere nequiuisset et qui equū suū sub eo iterfecerūt pedes ab eis ita viriliter
 se deffēdit q; nullus etiā tā audax extitit aut securus qui ī eū manus iicere pre-
 sumpsisset. Naturales quidam fratres sui videntes troianorum exercitū qua-
 si deuictū et hectorē nō videntes conuenerūt in vnū querētes eū solcite inter-
 turmas: sic q; ad ipsū virtuose pueniūt: thelamoniū letaliter vulnerāt et dina-
 darō vnus ex fratribz ipsis irruit in polixenō quēdō grecorū nobilē admiratū
 qui quēdā potētē et fortē dextrariū equitabat et ipsū potēter ipellēs dextrario
 proiecit ab ipso et eo p habenas arrepto ipsū hectori pedes pugnanti obtulit
 quē statim hector ascendit. Illic omnes predicti fratres hectoris naturales cōtra
 grecos fecerūt mirabilia ī armorū virtutibus de seipsis. Tūc supuenit deiphe-
 bus cū tota acie sua quā deputauerat sibi hector cum illis videlicet de poenia
 arc⁹ hūtibz et sagittas cū quibz vulnerauerūt multos ex grecis et ipse deyphe-
 bus regē tētrā ī facie grauiter vulnerauit. Troiani vero q; iā fugā arripāt: ani-
 mositate resūpta ad pugnā redeūt. Thesē⁹ vero predictus dū cōtra troianos
 īstiteret quintelenus vn⁹ ex filiis naturalibz regis priami et rex modern⁹ cū eo
 ī thesēū irruūt: ipsū capiūt et captū iterficere molūtur: aduersus quos hector
 exclamās ne ipsū offēdāt dimittāt illū et iussu hectoris eū liberū pmiserūt q;
 hectori huiles grates reddit et liberat⁹ accessit ad grecos. Tūc ex pte grecorū
 venit ad bellū rex toas cū illis de calcedoniis et philotoas cū eo. Rex autē toas
 irruit ī cassibila⁹ et vidēte hectore suo fratre sic grauiter eū pcussit q; eū mor-
 tuū piccit ab equo: de cui⁹ morte hector nimīū exacerbat⁹ et dolore cōmot⁹ ī
 cōfusione grecorū durius aspirauit: nūc alios vulnerat: nūc alios psternit sic
 q; ī virtute et aiositate suorū greci sūt terga dare coacti: iterī ex pte grecorū
 supuenit nestor cū quibz millibz pugnatorū cōtra quē venit rex phion in cur

ru suo et illis qui erant de agresta sub ductu ieconias filii regis gentis illius.
 Bellum ergo committitur inter utrosque ex quo occisorum sequitur magna
 strages. Rex vero phion viriliter preliatur multos ex grecis interfecit. Demum
 circumdant eum greci interficere festinantes: tunc ieconias dixit regi esozas. **N**on
 ne vides quoniam phion iam est captus a grecis: si placet ei cum festinantia succurra
 mus. Tunc troiani facientes impetum contra grecos velint nolint greci succur
 runt regi phion ipsum a grecorum manibus liberantes. Interea hector bellum
 egreditur cum fratribus suis naturalibus: deyphebo etiam et polidamas qui mirabi
 lia de se facientes in armis cum eorum troianis grecos intendunt ad hoc deduce
 re in virtutibus et viribus suis quod greci campum deserant et devicti fugiant a facie troi
 anorum. Sed menelaus et thelamon sic viriliter resistunt quod eorum votis troia
 ni frustrantur. Tunc superuenit enneas cum illis de conio sub ductu effecim du
 ctoris eorum cum quibus et aliis hector contra grecos sic durius et potenter insistit
 quod greci bellantes sunt dare terga coacti: sed ayas qui pro grecis viriliter debel
 labat videns suos in fugam velle conuerti multo dolore deprimitur. Verum
 aspiciens post se vidit plures acies grecorum que nondum bellum fuerant in
 gresseretur vexillis extensis ad prelium festinare in quibus aciebus omnis flos mi
 litum grecorum sine dubio veniebat. Hortabatur ergo grecos ut a fuga desistant
 bello insistant cum vicinior sit eis succursus eorum. Ad hec bellum durius istaura
 tur. Eneas et ayas simul conveniunt animis odiosis et in forti cursu equorum
 eorum unus impingit in alium sic viriliter et potenter quod ambo se sternunt ab equis
 inter pedes equorum pugnantium totaliter decedentes: sed ex parte grecorum
 philotoas de calidonia predictus cum tribus milibus militum succurrunt ayaci
 cum usque nunc troianis belli pars melior arrideret qui in virtute belli satage
 bant grecos ut a bello descenderet fuga lapsi: sed ille due acies que cum philotho
 as venerunt ad bellum troianorum vota contodunt et prevalere non sinunt: quare pre
 lio sic fervente philotoas in hectorem irruit lanceam suam fregit in illum: sed hector
 sic lancea sua in illum in sua virtute percussit quod ipsum letaliter vulneravit et de
 iccit ab equo qui semivivus preceps peruenit inter pedes equorum. Tunc ex
 parte troianorum superuenit humerus cum acie sua in multitudine pugnantium
 copiosa et vlixes cum suis qui decursu bella gerere didicerunt. Item rex humelinus
 qui omnes reges grecorum secum decem milia militum ad prelium adduxerunt. Quid
 potuerunt ergo troiani cum quasi die illo omnes convenisset eorum acies in conflictu et qui
 multo labore lassati vix alios offendere et se defendere facultate integram non habebant

sed paris iterū cū illis de p̄sia Inperuenit ex parte dextera se in bellū imisit: et¹¹⁵
irruens in regē frigie sobrinū vlixis ipsū ī suis viribz iteremit: de cuius morte
valde turbati sūt greci. **U**lixes autem cupiēs mortē sui sobrini vlcisci ī paridē
irruit furibūdus: et nitēs ipsū cum lācea sua percutere sic potēter equum pari
dis vulnerauit q̄ mortuus in terrā cecidit et p̄ cōsequēs paris eius affessor.
Uerū troylus qui insistentem contra paridē vidit vlixē: statim irruit ī eūdem
et nudato ense sic percussit eūdem ī capite q̄ fracta eius casside viriliter et disrup
ta squama lorice sue sic ī eius frōte grauit̄r ihelerūt q̄ ifixe frōti totā eius fa
ciē sāguinis rūnūllis cruētarūt. **U**lixes vero firm⁹ ī equo p̄sistit et troylū qui
iuxta cū ipsū offēdere nitebatur cū ense suo ī facie vulnerauit. **T**ūc fuisset re
uera troiani dare terga coacti: nisi ille fortissimus hector cū fratribz suis troy
lo deyphebo paride et aliis fratribz suis naturalibus viriliter resistisset. **T**oto
enī illo die hector hīcīde discurrens a propria acie sua quā sibi deputauerat ex
troianis bellādo discesserat acie ipsā sine ductore reliquēs: s; deīde vidēs gre
cos īualefcere cōtra troianos ad propria acie suā redit et se cōmixit eis. **S**au
dēt ergo troiani qui erāt ī predicta acie cōstituti suū recuperasse dominū et du
ctore: et sic hector ipsos sermonibus affectuosis alloquitur reducēs eis ad me
moriam preteritis eis a grecis illatas iurias et eorū reducīt ad mētē qd greci eis
facerēt: si eorū qd absit essēt forte victores. **M**onet ergo eos et hortatur eos
vt ī bello fortiter īualefcāt et ad victoriā toto corde p̄orsus anhelēt. **T**ūc oibz
eis ī deuota volūtate fauētibz hector ex parte dextera eos per quādā vallem
cōtra grecos duxit ad bellū. **I**llic cedes fit maxima: multi ex grecis int̄eunt
nā et hector de eis et eos sū fine cōfūdīt. **R**ex vero thoas qui cassibilaus filiū
regis priami occiderat discurrendo p̄ acies cōtra troianos multa cōmittit dis
pēdia quē naturales filiū regis priami certissime cognoscentes in vindictam
mortis fratris eorū oēs vnanimiter cōuenerūt: et sic oēs ī regē thoas vnanimi
ter irruūt: ipsū ab equo deiciūt: q̄ fracto sibi ēse ab eis nō poterat se tueri et sui
cassidis ruptis laqueis et eis ab eo viriliter extirpatis caput eius ierme sibi in
tercidere oēs itēdūt: qd de facili potuisset: nisi athenarū dux irruisset acriter
super eos et quintelenū qui regē thoas duri⁹ opprimebat grauit̄r vulneratū
ab equo deiecit: deīde dū cōtra aliū potēter īsisteret paris cū quadā sagitta tē
so arcu pcussit ī costis ipsū: sed athenarū dux de hīs nichil curatus sua poten
tia et virtute regē thoas ī locis tñ pluribz vulneratū ab eorū manibz liberauit
et ī multorū adiutorio q̄ sibi succurrerūt ab eorū manib⁹ euasit. **H**ector autē dū

ad deuictionem grecorum animosus firmiter anhelaret: rex humerus tēso ar
cu et emissa sagitta hectorē in facie vulnerauit: contra quem hector statim
irruit et nudato ense sic ipsū in capite percussit q̄ caput eius sibi diuisit in par
tes: quare mortuus est rex humerus nec amplius tendet arcum nec sagittam
emittet. **G**reci vero in sonitu cuiusdam cornu septem milia pugnatorū contra
hectorem faciunt conuenire qui cum suis mirabiliter se deffēdit. Iterim vero
hector a bello discedens ad regem patrem properat monens illum q̄ ei cum
sua gente succurrat: qui cum tribus millibus pugnatorū ī eorum virtute re
centium accessit ad bellum. Illic cōflictus sit maximus et ex grecis potissime
magna cedes. **A**yas et hector in bello conueniunt: ambo deiciunt se ab equis
Menclaus interfecit quēd admiratū troianorū. **L**elidonas autē interfecit moles
de orep nepotem regis thoas. **M**adon vero de clara irruit in regem cediō quē
tā dure pcussit ipsū ī facie q̄ oculū eius euulsit **S**ardalus autem quendā ad
miratū grecorū interfecit. **M**argaritō vero ī thelamonē irruit ⁊ thelamō ipsū
grauiter vulnerauit. **F**auuel autē regē prothnozē deiecit ab equo: sic ⁊ cete
ri fratres naturales filii regis priami contra grecos eos letaliter offēdēdo vi
riliter se gesserunt. **I**nter hec autē rex duglas irruit in menesteū athenazū du
cē ⁊ cū forti lancea ipsum impellere est conatus: sed menesteus dū careret lā
cea ipsū ipetit ense nudo: ⁊ tā potēter super cassidē eius ipsū pcussit ī facie q̄
cassidis vassali disrupto ipsū vulnerauit in naso. **D**aamor autē videns fratrē
suū sic lesū in facie et in naso irruit ī menesteū sic potēter ipsū ipellens q̄ ip
sum deiecit ab equo: sed menesteus ī animi sui virtute statim surrexit. **U**erū
alius frater eorū ipsū aggrediēs sicut erat pedes crudeliter vexat eū: ⁊ sic oēs
tres fratres cōtra menesteū īsistētes aut ipsū occidere: aut ipsū capere tota in
tentione festināt: sed menesteus a predictis tribus viriliter se deffēdit: verū q̄
plures sēp cōtra vnū cōsueuerūt potius preualere predicti tres fratres ī icti
bus ensū disruptū eius arma: frangūt eius scutū et cassidē cassāt eius: ⁊ spe
cialiter thoas maior frater eorū qui menesteū mirabiliter opprimit ⁊ īfestat
Tūc thēter qui vidit menesteū ī tāto discrimine cōstitutū ī adiutorū eius se
stinus accelerat: s; hector ibi ocurrit appetēs ducē menesteum ⁊ regē thētrā
viriliter opprimere: ⁊ male sū dubio successisset ābobz nisi ille fortissimus aias
cū mille militibz ī hectorē irruisset quos secū in sua duxerat comitiua: ad
hec ex parte troianorum superuenit persarum rex cum quinqz millibus
militum sub ductu paribis: et pulsante paride quodam cornu cōtra grecos
viriliter se immisit. **S**uperuenientibus etiam aciebus aliis troianorum

117
Quare bellum feruet interim asperrimum: et troiani aduersus grecos nimium
prevalentes in virtute hectoris grecos terga dare compellant: qui hector tunc
ut scripsit daret mille milites interfecit ex grecis. Interea hector dum per tur
mas bellando discurreret: merito sibi obuius occurrit coram quodam tentorio iter
grecos: qui ut vidit hectorem dixit. Neque proditor ecce nunc venit hora tua ut com
dignam mercedem accipias de eo quod a me auferre patrodum temere presump
sisti: et facto impetu contra eum ipsum deiecit ab equo: et statim hector descen
dens in ipsum pedes insiluit: et nudato ense caput eius ab eo velociter ampu
tauit: armis tamen eius quibus erat indutus ipsum nichillominus spoliare festinat
Sed menesteus athenarum dux qui hoc repente percepit accepta quadam la
cea in hectorem irruit ex transuerso hectore non aduertente motum illius: qua
re ipsum grauiter percussit et vulnerauit eundem et timens furorem hectoris sta
tim ab ipso recessit. Hector vero se sentiens vulneratum bellum egreditur: vulnus
sibi factum fecit sic sagaciter alligare quod sanguis ab eo emanare non posset: et
confestim iterum redit ad bellum. Tunc in impetu ire plures grecorum milites
interfecit: nam ut daretis liber pro veritate testatur post vulnus ipsum eo die
plusquam mille grecorum milites interfecit: quare grecorum exercitum in tanta
debilitate et pusillanimitate deduxit quod nullus grecorum in se habebat animum
deffendendi: nec agamenon facultas libera competebat quod ad bellum accedere
potuisset: quare troianorum exercitus in magna virtute bellandi procedens
fugientes grecos usque ad eorum tentoria sunt secuti: quorum tentoria troiani
quasi victores inuadunt viriliter et predantur areptis ab eis armis multis au
ri et argenti copia magna nimis quam in scrineis inuenerunt: et omnem eorum
superlectilem asportantes ad eorum presidia detulerunt. Hic fuit ille dies in
quo ipsi bello perpetuus potuit esse finis: et troiani tunc fuissent in totum ab
solute victores: sed fata que statuunt aduersa futura contingere omnia cecis insidiis
tollunt de medio per que aduersa que futura disponunt finaliter compleantur. Quod
fuit fragilis et debilis causa que troianorum oculos obcecauit et specialiter hec
toris qui persone sue cladem et suorum ciuium futuros interitus non potuit
evitare cum eo die in tanta potentia troiani fuissent quod omnes grecos qui vene
rant contra eos morti tradere finaliter potuissent: et se ab imminentibus et
futuris piculis liberare. Sane non est illa laudabilis in aliquo sapiente discretio
quod cum est in aliquo graui et mortali piculo prepedi et fortuna sibi arridet quod per su
bitos et felices aduenit se potest ab eo subito liberare felicem successum quem sibi

418
repēte fortuna ministrat grata manu non recipit vt ingratus et finaliter non
prosequitur apprehendendo illud quod vna hora sibi exhibet felix euentus
Nam si ea hora illud non recipit: sed differendo dimittit nunq̃ ad illud quod
vno puncto potuit obtinere poterit postea peruenire: nā fata si bonū quod
ingerunt statim non recipitur ab ingrato tanq̃ illi qui per ingratitudinis vici
um illum ammisit exhibere postea sibi negant: sic successit infelici bectori illo
die in quo cum potuisset de suis hostibus in multa gloria obtinere triumphū
dum per acies discurreret persequendo hostes suos qui tanq̃ deuicti ab eius
et aliorum troianorum facie fugiebant ex parte grecorū obuius sibi venit exi
one filius sobrinus eius filius thelamonis: qui thelamon ayas proprio nomi
ne dicebatur: et qui in virtute bellandi ipsum viriliter est aggressus: cum fue
rit vir in viribus multum potens et fortissimus p̃liator. Committitur ergo
durum p̃lium inter duos tam fortes: sed dum inter se bellando muto lo
querentur agnouit bector illum esse filium amite sue et sibi linea sāguinis esse
coniunctū: quare bector multum exinde factus letus depositis armis in mul
ta est sibi affectione blanditus: placere sibi in omnibus spondet: monet ipsum
et rogat vt ad troiam veniat inspecturus amplam sui generis parentelam: ac
ille negans et salutationem suorum grecorum ⁊ sue patrie non obmittens ro
gat bectorem vt si tanta affectione ducitur erga eum faciat et procuret q̃ tro
iani amplius eo die bellare desistant et q̃ grecos fugientes āplius non sequā
tur: sed vt troiani ad vrbe[m] redeant grecis eo die in pace dimissis annuit infe
lix bector: quare incontinenti emissio tube sonitu omnes troianos retrocedere
et a bello desistere fecit et mandauit: iam troiani in grecorum naues ignē imi
serant: iam omnes naues finaliter exussissent: sed ad vocem et mandatum du
cis eorum omnes totaliter desisterunt: et multo dolore commoti ad ciuitatē
redeunt et ingrediuntur in ipsam. Et ista fuit causa tam leuis quare troiani
illa die ab obtentu eorum victorie cessauerunt ad quam postea nūq̃ potuerūt
fatis contradicentibus peruenire

Incipit liber decimus septimus de tercio bello grecorū et troianorū iam ob-²¹⁹
sidione ante ciuitatem troie per grecos firmata.

Hortis igitur ciuitatis securis seris et repagulis vehemēter no-
cte firmatis: parum ante surgēte auroza troiani viri pugnaces
et qui sani erant arma capiunt: armant ex eis expectantes diei
lucem: vt ad iussū hectoris ducis eorū ad bellū exeant cōtra
grecos. Sz die facto greci ad regem priamum nuncios trans-
miserunt: petentes mensium duorum indutias treuga firmata: quod rex pri-
amus et hector ex maiorum eorum exercitus consilio concesserunt. Greci ve-
ro interim eorum mortuos quos voluerunt tradiderunt funerarie sepulture.
Ceterorum autē corpora mortuorum statuerunt igne consumi. Achilles vero
qui de morte patrodi solari non poterat: de morte ipsius mestus et flebilis in
multo flumine lachrimarum diutius lamentatur. Demum constructa patro-
do ex insignibus marmorcis lapidibus sepultura: patrodi corpus in eam in
multo honore fecit achiles humari et secunda firmitate recondi. Sic grecorum
maiores corpus prothesilay in quodam cenotapho in opere nūmū precioso
statuerunt in honore maximo: vt moris tūc erat maiorum nobilium sepeliri
Interim vero troiani treuga ipsa durante vulneratos in bello in peritorum
consilio medicorum curari faciunt et mederi: ita q̄ in fine duorum mensium
predictorum qui vulnerati fuerunt: restituti sunt integre sanitati. Sed et rex
priamus qui de morte cassibilis naturalis filii sui solari nō poterat: pro eo q̄
eum magis q̄ capiat paternus affectus tenerrime diligebat: in lachrimis va-
cauit diutius et lamentis: sed demum ipsum in templo veneris plurimū pre-
cioso recōdidit in sepulchro. Cassandra autem plorantium audiens gemitus
et lamenta furiosas exclamauit in voces dicens. O miseri troiani quare v̄ro-
rum excidia sustinetis: que de vobis omnibus similia sunt futura? Cur pacez
grecorum non queritis: anteq̄ gladio trucidante omnes nequiter pereatis:
nobilis ciuitas troie detur ī preceps et funditus in ruīnam: et anteq̄ paruuli
et matres eorū exorbate perpetuas ipse et ipsi defleant seruitutes? Sane nō
fuit helena tam doloroso tam excidioso precio companda: vt omnes vsq̄ ad
vnum sub tanto martirio pereamus. Quod dum cassandra talibus clamorib-
us nullum finem imponeret: rex priamus eam capi mandauit: et sub firma
claustrī custodia tempore multo detrudi. Interim igitur palamides multum

conqueritur inter grecos de dominio agamenonis sic prelati. Dicit enim eū indignum tanti dominiū potestate super tot reges et duces: et se eo asserit digniorem: nec cum in propositum suum velle: cum ipse eum sibi non elegerit nec ab omnibus regibus qui sunt numero plus q̄ triginta fuerit electus: s; a tribus tantum preter conscientiam omnium aliorum: sed circa hoc nō fuit ultra processum. Elapsis vero indutiis treuge date agamenon in sue potestatis officio peruigil: et cura exinde debita solitudinis incallescens omēs acies suas studio vigili ordinauit: qualiter ordinate et composite procedere deberēt ad bellum. Primam igitur aciem commisit achili: secundā diomedī: tertīā menelao: quartam mencesteo athenarum duci: et omnes alias subsequentes idē agamenon satis disposuit circumspecte. Hector autem suas acies in multa discretionē disposuit: in prima posuit troylum: et i ceteris ductores viros multa strenuitate conspicuos: prout fuit vigilis sibi cure: nec mora hector cū oībus aciebus in multa animositate portas ciuitatis exiuit: et grecorum licias transcendendo cum eis in campum liberum se recepit. Hector igitur primus contra achilem quem bene cognouit se ingerit in conflictum: et dum vterq; eorum vnus videlicet contra alium equum suū coegit: in cursu ambo se viriliter concurrētes: dum alter eorum impingit in alterū: ambo sternuntur ab equis iuxta illud fortis impingit in fortem: et ambo pariter corruerūt. Sed hector celer primus insurgit: equum suum viriliter ascendit: achilem deserit: et se velociter ingerit inter turmas: maiorem partē sibi occurrētium interfecit: alios vulnerat: alios crudeliter prosternit ab equis: et in virtute sue potētie omēs grecorū acies fortiter debellando diuidit: perforat: et vbiq; vult grecorum sanguine madefactus icidit: percutiēdo quoscunq; crudeliter ense nudo. Achilles vero non post magnam horam insurgens equum ascendit: et faciens impetum in troianos multos occidit ex eis: et tandū per turmas vulnerando discurret: q̄ hectori venit obuius: in virtute bellandī insiliuit statim alter in alterum in fortitudine lancearum. Sed hector sic potenter achilem impulit: q̄ l; lancea sua se plures confregisset in truncos: achiles in equo suo se sustinere non valens ab equo sternitur: et preceps peruenit in terram: hectore capere intendente equum achilis. Sed cum essent contradictores multi qui contra hectorem insultarent: achiles equum suum festinus ascendens hectorem impetit ense nudo: et sic potēter eum percussit in casside super caput: q̄ hector necessario nutans in suorum viribus lacertorū vix se tenuit firmum in sella. Hector tamen propterea multo furore doloris accensus irruit in achilem: et ipsum

21
impetens in multa potentia ense nudo ictus ictibus cumulādo supra cassidē
percutit achilem: sic q̄ per eius faciem riuuli sanguinis defluerūt. Mortale
igitur certamen insimul ambo fouent: ita q̄ diucius ambo in bello eodem si-
mul persisterent vel alter interficeret alterum vel ambo se mutuo perecissi-
sent. Superuenientibus ergo votis eorum de aciebus scilicet partis vtriusq̄
vix sunt ambo separati: tunc dyomedes bellum intrauit cum maxima acie pu-
gnatorum: et ex aduerso troylus etiam cū maiori. Dyomedes et troylus am-
bo bellando conueniunt: ab equis se sternunt: sed dyomedes primus isurgit
equum ascendit et troylum stantem peditem sic viriliter percutit in casside
q̄ cassidis circulum eius fregit. Uerum troylus in virtute virium suarum dy-
omedis equum interfecit: ita q̄ ambo pedes insimul p̄eliantur. Greci vero
dyomedem et troiani troylum ascendere faciunt: et ambo eques repetunt cer-
tamen ipsorum: sed dyomede in multa potentia p̄eualēte cepit troylum ⁊ cap-
tuum cum ducere ad p̄esidia sua conatur. Troiani vero contra dyomedem
acriter insistentes troylum a manibus suis eripiūt in magno discrimine p̄so-
narum. Tunc discurrendo per acies superuenit menelaus: et ex parte troiano-
rum paris accessit: bellum durius instauratur. Hector autem ī bello quasi fu-
ribundus anhelans quoscunq̄ sibi occurrentes interfecit: ⁊ dū venisset obuius
contra eum quidam miles nouus nomine boetes in sua virtute animosa he-
ctorem est aggressus: sed hector tam grauiter in capite eum percutit q̄ ipsum
a vertice vsq̄ ad vmbilicum duas diuisit in partes: qui statim mortuus expi-
rauit. Hector autem equum eius accipiens ipsum fecit per quendam suum
famulum asportari rege archilogo boetis cōsanguineo hoc vidēte: qui dum
cōsanguinei sui necem moliretur vlcisci dure hectorem est aggressus: cōtra
quem hector potenter irruens ipsum non obstantibus eius armis per mediū
ense scindit qui statim mortuus spiritū inter pugnantes emisit. Rex vero pro-
thenor ausu temerario ductus ex transuerso inuadit hectori et tam potenter
ipsum impulit non aduertente hectore eius insidias q̄ hectorē deiecit ab equo
Sed hector incontinenti consurgens equum ascendit in prothenorem irruit: ⁊
tam dire in suarum virtute virium prothenorem predictum percutit q̄ cor-
pus eius duas dimidiauit in partes. Achilles autem postq̄ prothenorem sic
vidit extinctum qui sibi in linea sanguinis attinebat de morte illius grauiter
fuit tristatus: etiam rex archilogus de morte prothenoris in simili dolore cō-
currit cum sibi esset satis propinqua cōsanguinitate coniunctus. Achilles ergo

et archillogus simul cum eo recuperare corpus prothenoris regis intendunt quod facere minime potuerunt. Inualentibus enim in multa virtute troianis greci sunt terga dare coacti quos troiani precipites coegerunt in fugam ipsi eos fugientes usque ad eorum tentoria persequuntur occidendo eos et ipsos letaliter vulnerando die tunc ad noctis tenebras iam vergente: quare superueniente noctis umbraculo prelium est dimissum.

De quarto bello inter grecos et troianos inito liber decimus octauus incipit

A Spectibus igitur hominum crepusculo succedente stellis per celi spacium vndique patefactis quas nox que nocet oculis intuentium in aspectibus ceterorum propter sue tenebras cecitatis a parte vulgavit: omnes reges grecorum duces et principes in ipsius noctis conticinio in regis agamenonis tentorio conuenerunt ubi tantummodo de morte hectoris sunt scrutati. Dixerunt enim nisi hector ab hac vita deficiat et se per insistat in bellis troiani nunquam poterunt sic offendi quod greci possint de eis ad victoriam peruenire. Ipse enim solus troianorum omnium est defensor et grecorum mortalis offensor: sed demum omnes ipsi se in hoc consilio firmauerunt quod effectum talis negotii achiles reciperet supra se: non tantum suis viribus quam suo sagaci ingenio terminandum: quod achiles suscepit sollicito animo exequendum: cum potius eius intersit ex eo videlicet quod hector multum affectat necem achilis et nisi achiles sibi provideat de facili poterit per manus hectoris sinistra te fortuna perire: cuius rei causa de hoc firmato consilio singuli eorum ad tentoria sua tendunt eius nocturne causa quietis. Adueniente vero sequentis diei diliculo mane facto greci cateruatim ad arma concurrunt: nam ille fortissimus omnium hector quietis impatiens portam iam exiuerat ciuitatis et in campum perueniat causa belli cum acie sua quam sibi instituerat de troie pugnacibus specialiter ordinatis. Quem sequutus eneeas cum acie sua post ipsum velociter properauit: sic paris: sic deiphobus: sic troilus: sic ceteri cum aciebus dudum per hectorem ordinatis. Primus igitur inter omnes hector ingerit se ad bellum cum troianorum omnibus aciebus: in quibus ut scripsit dares ex ipsorum troianorum parte centum quinquaginta milia pugnatorum inter utramque partem bellum letale committitur: paris cum illis de persia pugnacibus in arcibus et sagittis

bellum ingrediens innumerabiles grecos interficit et letalia vulnera figit in illos. Interim rex agamenon bellum ingreditur: quem statim hector aggreditur quem ab equo prostermit grauer vulnere. Achilles vero tunc iuadit hectorem: cassidem eius in eius capite in ictuum multorum virtute confregit sed illico eneeas et troylus irruunt in achilem in multitudine pugnatorum. Tunc ille fortissimus dyomedes irruit in eneam quem grauer vulnerauit qui improperando dixit enee. Aue bone consularie qui regi priamo dedisti fidele consilium de me in sua presentia offendendo: sed pro certo scias quod si huiusmodi prelia sepius frequetabis et in manus meas te contigat incidere pro certo de meis manibus morieris: et tunc facto impetu contra eum ipsum deiecit ab equo. Ad hec hector inuadit achilem: mirabiliter eum grauat iam cassidem sibi confregerat capere nitens illum: sed filius thidei qui sic interceptum vidit achilem in hectorem irruit furibundus: et eleuato ense in suorum fortitudine brachiorum percussit illum et ei graue vulnus inflixit. Hector autem ad ictum vulneris nullatenus stupefactus accepto ense in multa furoris rabie in diomedem qui contra eum iam viriliter insistebat potenter irruit sic quod ipsum deiecit ab equo. Troylus autem videns dyomedem in terra deiectum proprio descendit ab equo: et contra ipsum dyomedem pedes se dirigit ense nudo: contra quem dyomedes viriliter se defendit. Achilles et hector mutuo preliantur. Interim vero menelaus: polimetes: neptolonus: palamides: sceleus: menesteus: dux nestor: rex thoas: eurialis: philothoas et theseus ex parte grecorum veniunt in conflictum: sed ex parte troianorum veniunt omnes reges qui in adiutorium eorum venerat cum multitudine gentis eorum: necnon et omnes acies dudum per hectorem ordinate. Mirabile bellum committitur inter utrosque. Rex agamenon et rex pandolus inter se corruentes ambo se sternunt ab equis. Rex menelaus venit obuius paridi qui ambo se tunc pariter cognouerunt: et dum ambo se offendere conarentur menelaus in impulsu sue lancee paridem vulnerauit: sed in armorum suorum tutela fidelium paris grauer non est lesus: et nichillominus dum ad ictus potentiam paris se sustinere non valens deiecit ab equo peruenit in terram qui multo pudore confusus erubuit propter Helenam: cum sic ipsum debonestasset enormiter menelaus. Inter regem acastum et vlixem magna sit bellandi contentio: vlixes ipsum ab equo deiecit et equum eius captum ab eo ad tentorium suum mandat. Palamides irruit in huppon senem: ipsum letaliter vulnerauit: qui eo vulnere mortuus expirauit.

Neptolonus archilogum regem aggreditur: ambo se sternunt ab equis. **P**o-
 lidamas irruit in polimedem ipsū vulneratum ab equo prosternit et turpibus
 verbis debilitatem eius improperauit eidem. **R**ex thelenus et rex carras inter
 se certando conueniunt: sed rex thelenus regem carras vulneratū ab equo pro-
 strauit. **P**hilimenis irruit in ducem athenarum quē ab equo deiecit: equum
 ab eo auferit et ipsū adduxit ad suos. **P**hilotheos irruit in regem remum: ab-
 se sternunt ab equis. **R**ex theseus et rex eurialis ambo bellando conueniunt
 mutuo se vulnerant et se ab equis deiciunt virtuose. **N**aturales filii regis pri-
 ami fecerunt de eorum strenuitate mirabilia illa die multos interficiendo gre-
 cos et multos ex eorum regibus vulnerando. **R**ex thelamon regem serpedonē
 aggreditur: ambo in valido impulsu fortium lancearum grauer vulneratos
 se sternunt: sic quod quasi seminiui in medio bellantium deciderunt. **R**ex thoas et
 achilles qui consanguinei simul erant ambo simul aggrediuntur hectorē du-
 ris ictibus et frequentibus ipsū impugnant: ab hectoris capite cassidem eius
 extirpant: in multis locis percusserunt eundem: a quibus multi sanguinis riuuli
 defluebant: sed hector in regem thoas viriliter insistendo ipsum percussit in fa-
 cie sic quod medietatem nasi detruncavit eidem. **T**unc fratres hectoris naturales
 in hectoris succursū festinanter accelerant: mirabiliter grecos preuiunt: regē
 thoas capiunt: regem thelamon letaliter vulnerant deiciētes eum ab equo ita
 quod quasi mortuus ad grecorum tentoria fuit delatus: et regem thoas captiuū
 ad ciuitatem troianam per deyphebum et anthenorem transmiserunt. **M**ene-
 laus paridem multum offendere intendit: sed paris qui hoc bene percipit ten-
 so arcu in menelaum sagittam emisit letali costico declinatam: et sic eum graui-
 ter vulnerauit quod eum sui quasi mortuum ad sua tentoria pertulerunt: sed illico
 auxilio medicorum ligato vulnere menelai et vulnere in vnguentorum medica-
 mine dulcorato idem menelaus rediit ad bellum: paridem querit de eo cupi-
 ens furibundus vlisci: paridem inuenit et in impulsu sue lancee menelaus in
 paridem irruit volens eum letaliter vulnerare: quod reuera fecisset nisi enneas
 inter vtrūque in sciti sui tutamine se medium immisisset. **P**aris autē tunc erat
 inermis cum ipse tunc suis armis se spontanea voluntate exuisset: et quia pre-
 senserat menelaus morti tradere facilius eū putauit. **E**neas vero in maxima co-
 mitiua militū pro eo quod paris non erat armatus ipsū ad ciuitatis presidia comēa-
 uit ne forte tunc eum offenderet menelaus: sed hector menelaum aggreditur
 capere nitens eum: sed eius voto frustratus est pro eo quod statim in eius succur-

123^r
su accessit innumerabilis cōpitas pugnatorum: quare ipso dimisso in turmas
grecoꝝ irruit: ipsos interficit: et in sua ac suozū potentia greci sūt dare terga
coacti troianis grecos insequentibus fugientes: sed vergente die ad solis oca
sum bellum dirimitur et vtriusq3 partis acies mutuo separatur.

Incipit liber decimus nonus de quinto bello inter grecos ⁊ troianos.

Troianis igitur intrantibus ciuitatem et portis ī necessaria firmi
tate conclusis: sufficientib3 excub3 ordinatis qui fuerunt in bello
lassati nocturne quieti se dederunt. Mane facto rex priamus sta
tuit eo die nō esse bellandum: sed pro quibusdam secretariis suis
misit pro hectore videlicet paride: troilo: deyphebo: polidamas: anthenore et
enea vt ad ipsum accederent quibus venientibus et existentibus corā eo: rex
priamus dixit hec verba. Nostis qualiter regem thoas carcer noster tenet in
clusum: qui in multi furoris audacia non offensus a nobis in nostre ciuitatis
exterminiu ⁊ nostrarū personarum exidium irreuerēter accessit: quare michi
iustum videt̃ vt p nos iniqua morte periret qui voluit nos perire vt vel sit fur
ca suspensus vel alio modo nequiter detruncatus: quid inde vobis videtur: per
vos michi salubri consilio pandatur. Eneas autem qui primus ad regis ver
ba respondit humiliter dixit regi. Absit a vobis domine mi rex vt ad tantum
facinus vestra nobilitas protrahatur: cum rex thoas sit de melioribus grece
multis suffultus consanguineis et amicis: et vos cū habeatis multos qui ca
ri sunt vobis posset eozum aliquis a grecis intercipi: quem greci pena simili
afficerent carum vobis: quod forte pro maxima mūdi parte vos factū aliqua
tenuis non velletis: et sic magis reuera salubre sit regem thoam captum salu
briter custodire: qui pro aliquo vestrozum in bello similiter intercepto posset
recuperationis beneficio commutari. Hector autem enee cōsilium vtpote lau
dabile satis probat: sed rex priamus adhuc in suorum verborum intentione
persistens iterum dixit eis: et si sic decreueritis faciendum iam greci putabunt
et dicent nos esse repente timore concussos q de offendentibus nos non ha
bemus audaciam faciendi iusticiam nec vlisci q̃uis de hoc totus in vestri cō

filii iudicio conquiescam: et sic consilii fine facto enneas ad videndum helenam
 se velle dixit accedere: quare troylum et antenorē secum duxit et eis intrā
 tibus aulam pulchritudinis vbi tunc regina hecuba que cum helena reside-
 bat in comitiis multarum nobilium mulierum: enneas et troylus helenam visi
 sunt multis affectuosis sermonibus confortare quos regina hecuba vtpote
 sapiēs et discreta ad tuitionem personarum eorum ciuitatis troie et regis pri-
 ami satis deuotis eloquiis est hortata. Greci vero inter se de dannis eorum et
 suorum nece a troianis nequiter occisorum nimium tacito murmure conque-
 runt et dicunt se maxima fatuitate fuisse detentos: qui ad tam graua dispē-
 dia personarum eorum et rerum se submittere voluerunt a quibus potuerunt
 tunc se salubriter abstinere. Eadem autem nocte aer obductus multa caligine
 tenebras multas aquosas diffudit pluuias in multarum ymbrium tempesta-
 te veluti si nubes nunq̃ pluuias effundissent: vel quasi forte dii vellent
 terris effundere deucalionis diluuium iterato: et quod fuit ipso grauius
 ea nocte ventorum rabies tanta et tam grauis inualuit q̃ omnia greco-
 rum tentoria violenter a soli statione deficiunt: propter que grecis magna
 doloris et laboris superuenit anxietas: sed demum nocte fugata fugerunt te-
 nebre et predictę earum socie tempestates: cum aduenientis diei splendor sere-
 nus aer apparuerit qui totam terre faciem illustrauit. Tunc greci armis eorū
 protinus induuntur ad bellum procedere festinantes. Achilles primus inter
 grecorum acies campum petit: deinde dyomedes: agamenō menelaus et athe-
 narum dux. Achilles autem primus in huppon grandem giganti similem re-
 gem de larissa impetuose irruit: et sic eum sua lancea achiles impulit et percus-
 sit q̃ ipsum mortuum prostrauit ab equo. Rex ocrememus aggreditur hecto-
 rem quem hector protinus interfecit. Dyomedes regem anthipum contra eū
 bellantem in multa virtute peremit. Tunc duo reges quorū vnus vocabatur
 epistropus et alter cediū in bello se ingerunt: in hectorem irruunt: sed rex epi-
 stropus contra hectorem quem bene agnouit multis contumeliosis verbis i-
 sultat: et post verba in eum impetum faciens ipsum cum lancea sua viriliter
 impulit: sed ipsum a sella non potuit remouere. Quare iratus hector verbis
 eius et factis ipsum aggreditur et eum crudeliter interemit et dixit aduersus
 eum contumeliosa verba que diffundebat enormiter inter viuos: vade et amo-

do inter mortuos si potes effundas. **L**edius autem videns mortuum regem
 epistropum fratrem suum multo dolore torquetur: et inter doloris sui angus-
 tias mille suos quos cum multis aliis in adiutorium adduxerat statim con-
 uocat et mandat eisdem q̄ cum eo hectorē insequantur vt ipsum inter-
 ficiant: et de morte fratris sui optatam consequi valeāt voluntatem: nec mora
 predicti milites cum rege cedio hectorē insequuntur: ipsum inueniunt inter
 turmas et in eum irruunt et ab equo deiciunt: sed rex cedius dum extenso bra-
 chio cum ense suo putans eum letaliter vulnerare: hector qui vidit ictum ab
 extenso brachio venientem regem cedium in ipso brachio percussit: sic q̄ ip-
 sum brachium ab humero diuidens regi cedio detruncavit: et ad ipsum regem
 appropinquans qui iam ab equo ruebat ipsum protinus interfecit. **E**neas ve-
 ro regem amphinacum bellantem interfecit. **M**enelaus autem rex: item dux
 athenarum: rex thelamon: rex vlixes: rex dyomedes: rex archelaus: rex ma-
 chaon et rex agamenon cum eorum aciebus omnibus bellum intrant: ingens
 prelium et letale committitur: ex utroq; latere multi decidunt interfecti: iam
 sol diei medium constituerat: cum omnes greci conuenientes in vnum simul
 omnes irruerunt in troianos et in eorum tunc virtutis audacia sic troianos
 grauer opprefferūt q̄ eos necessitate vergente conuerterunt in fugam. **T**ūc
 achiles regem philis bellantem cum eo in sua potentia virium interfecit: sed
 hector exinde multo furore bachatus duos de regibus grecorum interfecit:
 regem videlicet alpinozem et regem dozeum. **T**unc troiani in virtute hector-
 is sic acriter debellantis campum recuperant et durius grecos preuiūt: sed et
 rex epistropus tunc a ciuitate troiana animosus exiit cum tribus milibus
 pugnatorum qui omnes bello viriliter se immiscent: grecos impetunt cru-
 deliter et confundunt: et multo fortius ex eo q̄ predictus rex epistropus quē-
 dam sagitarium secum duxit. **H**ic autem sagitarius ab vmbilico inferius
 erat equus: et ab vmbilico superius erat homo: et in omni sui parte tam su-
 perius q̄ inferius coopertus erat et innatis ab eo pillis equinis. facies autē
 eius licet similis esset faciei humane tota erat rubea igneum colorem ha-
 bens ac si carbo esset accensus et equinos ex ore producebat anhelitus.
Oculi autem eius erāt splendidiores facie in ignis ardore: cum duas ardētes
 flāmas igneas preſetaret: propter quod intuetes errore maximo deterrebat.

Hic nulla armorum tutela vestitus cum quodam arcu in manu et quadam
faretra plena sagittis intrauit bellum: in cuius congressu equi bellantium val
de perterriti non obstante q̄ seffozes eorum multis eos carcarium stimulis
perurgebant retrogradi facti subitam quasi rapiébantur in fugam: sed cū ma
gno labore bellantes ipsum detinuerunt in bello non minus ipsi bellantes ip
sius sagitariū dubitantes impetū qui in arcu et sagittis suis grecos plurimos
iteremit. **H**ector autem interim ducem salernie polixenart nomine qui aduer
sus eum insisterbat occidit et ita dux mortuus expirauit. **Q**um igitur sagitari
us interficiendo grecos per turmas discurreret et troiani crudelius insisteret
contra grecos: in fugam de necessitate conuersi ad tentoria sua festinant quos
troiani vsqz ad ipsa tentoria sunt sequuti. **I**bi mirabilis casus emerfit: nam dū
sagitarius fugientes grecos acriter infestaret: et troiani grecos in tentoriis eo
rum opprimerent dyomedes qui fugiens ad tētozia properauit coram vno de
papilionibus in sagitariū inuadit: quem nullo modo vitare potuit propter
troianos qui contra eum a tergo viriliter anhelabant. **N**ecessarium ergo fuit
prelium dyomedi vt inuitus ⁊ dubitans si in sagitariū irruisset qui si noluis
set retrocedire: cum ipse esset grauiter vulneratus in manibus hostium incide
bat quem viuere nullatenus permisissent. **S**agitarius ergo dum dyomedem
in sua sagitta percuteret: dyomedes cum ense suo viriliter percussit ipsum in
ermem sic q̄ ipsum mortuum deiecit in terram. **I**nterim greci campum recu
perant et troiani necessario retrocedunt. **H**ector vero in achilem irruit in equi
sui cursu celeri nomine galathea: contra quem dum occurisset achiles in eorū
ictibus lācearum ab equis se ambo deiciunt: sed achiles equum suum primo
celer ascēdit et in equum hectoris galatheam manus extendens capit ipsum
eū asportare satagēs. **H**ector autē iratus ad suos potenter exclamat: ne equū
suū abire permittant: propter quod īfiniti milites ad ipsius equi recuperationē
viriliter intententes irruunt in achilem: et graue bellum committitur inter
vtrosqz: sed fratres hectoris naturales in multa virtute bellantes violenter
extirpant a manibus detinentium galatheam: et illum hectori restitunt
exinde facto leto. **A**terum dum hec inter vtrosqz in multorum exidio gere
rentur: et anthenor inter grecorum acies bellando discurreret: greci in ma
gna multitudine pugnatorum contra anthenorem irruunt: ipsum capiunt ⁊
ad tentoria mittunt eorum: sed cum iam dies declinasset ad vespas et sol

129
iā vergeret interim ad occasū non obstāte q̄ polidamas anthenoris filius qui
sui patris non interfuit captioni pro recuperatione ipsius multa commisisset
in bello: tñ eodē die propter superueniētes noctis tenebras p̄eliū est dimissū

Incipit liber vicesimus de sexto bello cōmisso īter troianos et grecos.

Sequētis igitur diei aurora surgente solis splendore circūquaq̄
diffuso vtriusq̄ partis aciebz ī campum egressis bellum letale cō
mittitur: et tota die illa vsq̄ ad noctis tenebras est pugnatum.
Multi fuerunt eodem die interfecti de grecis: sed plures ex troia
nis: nam grecis tunc melior pars successit in bello: sed illius diei superueniē
te nocte non fuit amplius p̄eliatum. Sequenti vero die greci dyomedē ⁊ vli
xem ad regem priamum trāsmiserunt legatos: vt treuga firmata trium mēsi
um per regem priamū inducie largirentur. Hiis autem legatis obuiauit dēlo
quidam miles satis diues et nobilis oriundus de ciuitate troiana qui legatis
ipsis obuians et eos commeans regis priami conspectui presentauit. Legati
vero legationis sue causam regi priamo sinceriter explicarunt rege tunc pria
mo ad mensam diuersis repletam cibariis existente in suorum innumerabili
um nobilium comitiū: sed rex priamus respōdit eis in multa vrbānitate ver
borum se statim exinde consiliū habiturum: et confestim suis cōsiliariis oī
bus conuocatis: oēs in dandis p̄dictis induciis conuenerunt: exep̄to hectorē
qui de indulgendis eisdem omnino dissensit asserens grecos ex dolo ⁊ astutia
petere p̄dictas inducias sumpta occasione falaci q̄ velint scilicet eorū mortu
os interim sepelire cum ipsi victualibus careant: et pro acquirendis eis dē cō
modam iterū habeant facultatem: et nos interim nostra victualia consume
mus que tantum nobis necessaria pro sustentenda tanta gente in hac ciuitate
nobiscū inclusa prorsus existant: sed ex quo oībz fuit acceptum hector noluit
tātorū ī idē cōcurrētū cōsilia refutare. Quilibet enī discretus interpellatus
ad cōsiliū inter multos: licet omnes cōcurrāt in vnam sententiam si sibi ali
ud videatur nō propterea cōsēsu oīū debeat inducere silenciū ori suo qui ipse
dicat qd sibi videtur: cū multociēs cōtigerit q̄ vni⁹ sētētia etiā minoris mul
tos sapiētiores ad sētēciā suā trahat vtpote cōsiliū sanioris q̄uis sēp ⁊ frequē
ter obtineat q̄ multorū sētēcia debeat p̄ualere: licz ali⁹ meli⁹ ⁊ salubri⁹ cōsi
liū submistrēt: et iō hector a dato tūc ab oībz cōsilio non decessit: licet sibi ali
ud videret nites nolle tantorum iudiciū consiliū reuocare: quare triū mē

suum inducie sunt concessæ: quod tam omnibus grecis q̃ troianis pugnantibz
 gratum exitit vt a bello quiescerent infra tempus induciarum ipsarum: et du
 rante treuga predicta in commutationem vnus pro altero rex thoas a troia
 nis et anthenor liberantur a grecis. **C**alcas autē antistes qui mandātibz diū
 relictis troianis grecis adheſerat quādam filiam suam habebat multe pulcri
 tudinis et morum venustate conspicuam que briseyda comuni nomine voca
 batur. **H**ic calcas pro predicta filia sua briseyda regē agamenonē et alios re
 ges grecorum solícite deprecatur vt predictam filiam suam a rege priamo si
 placeat exposcant vt eam restituat patri suo qui eidē regi priamo preces plu
 rimas obtulerunt: sed troiani cōtra calcam antistem multum impingunt asse
 rentes eū esse nequissimū proditorē: et ideo morte dignum: sed rex priamus
 ad petitionē grecorum inter commutationem anthenoris et regis thoas bri
 seydam grecis voluntarie relaxauit. **T**reuga igitur ipsa durāte hector ad gre
 corum castra se contulit: quem achiles libenter inspicit: cum nunq̃ viderit eū
 inermem et in eius tentorio hector in suozū multozum nobiliū comitiua ach
 ile petente descendit: et dum inter se de aliquibus multa conferrent achiles he
 ctori dixit hec verba. **H**ector hector gratum est michi quod video te inermē
 pro eo q̃ sine armis nunq̃ potui te videre: sed gratius michi esset si de manu
 mea mortem festinanter subeas sicut opto. **E**go enim ī tua multa virtute bel
 landi sensi tuarum virium potentiam multam esse: cum eam senserim in mei
 effusione cruoris in grauibz ictibus ensis tui: et licet de hoc animus meus se
 pius anxietur: maiori tñ anxietate cōcussitur de eo q̃ patrodum intīmū meū
 michi morte tradideris quē non minus me sicēriter diligebā: separasti me ab
 eo quē michi vero dilectio indissolubilis affectionis vinculo copulauit: s; tu
 pro certo teneas q̃ añq̃ elabatur annus mors patrodi acerbē vindicabitur ī
 teipso: nā necesse est vt de manu mea crudeliter moriaris: et eo potius q̃ ego
 pro certo cognosco te in necem meam totaliter aspirare: qui hector ad hec ver
 ba respondit. **D**omine achiles si in tuam mortem anheo et te odio habeo in
 toto corde meo iūste miraris: cū scire te credā ex iūsticia non posse procede
 re vt eū diligere debeam qui me psequitur odio capitali et qui in terram me
 am meos et me in tante geurre strepitu impugnare presumpsit. **E**x guerra
 enim amor procedere nunq̃ potest: nec ex odio dilectio charitatis. **A**mor
 enim ex dulci animozum conuenientia ducit originem et ex odio procedit
 hostilitas: cuius precipue mater est guerra. **S**ane volo te scire q̃ me tua ver

ba non terrent: immo si hinc ad duos annos vita cōmite vigeat ensis meus
 spero pro certo me tantum in mee virtutis potentia preualere q̄ non solū tu
 verum omnes maiores grecorum exercitus qui contra me continua bella for
 netis manibus meis amara morte succumbetis: scio te et omnes maiores pre
 sentis grecorum exercitus fatuitate maxima circumductos: nam tale onus as
 sumere presumpsistis q̄ eius oppressi pondere nichil aliud q̄ mortis exidiū
 incurreris. **S**ecurus enim sum q̄ tu prius morte vinceris q̄ contra me preua
 leat ensis tuus: sed si te tanta vigoris hortatur audacia vt contra me putes vi
 ribus preualere: fac q̄ omnes reges grecorum et principes in hoc ficera men
 te consentiant et manuteneant inconcussē q̄ constituto bello inter nos duos
 tantū: si contingat te me posse deuincere ego et parentes mei ab hoc regno et
 ab omnibus aliis regnis nostris perpetuo curabimus exulare et regna ipsa ī
 grecorum dominio relinquemus. **F**aciam enim vos de hoc sufficienti cautela
 securos per sufficientem numerum obsidiū et deorum corporalia sacramen
 ta: quod si feceris non solum tibi prodesse poterit verum aliis qui per belli ab
 stinentiam incurrerent cum integritate salutem. **E**t si me te vincere forte con
 tingat: fac vt vniuersus grecorum exercitus ab hac terra discedat et nos ī qui
 ete dimittat ab omni inquietudine liberatos. **A**chiles vero ad verba hectoris
 ira totus icaluiit et quasi madefactus totus in suo rore sudoris bello se offert
 bellum recipit animosus: et iuxta hectorē appropinquans in firmitatis signū
 gaudium sibi offert: quod hector plusq̄ dici potest animo desideranti recepit.
Sed agamenon multorum inde loquētium audito tumultu cum multis gre
 corum regibus ad achilis tentoria properauit: vbi facta statim omnium maio
 rum congregatione grecorum: omnes vnanimiter contradicunt nolentes id
 ratum habere ad quod achiles se obtulit inconsulte: nec enim placet eis se vel
 le insidiis fortune subicere: vt ab vno milite tot regum et principum pendeat
 mors et vita: sic ⁊ troiani ex eorū parte ne id fiat expresse dissensu recusant ex
 cepto rege priamo qui tali casui se submittere placet sibi ex eo q̄ vires ⁊ potē
 tia hectoris scit cui facile min⁹ erat de vnius tāti militis victoria gliari: s; q̄
 tātorū cōfēsib; quorū itereat non potuit contra ire duorū belli discēsus cū ce
 teris est sequutus. **E**t sic hector a grecis obtēta licentia ī troiā rediit ⁊ itrauit
Troil⁹ vero postq̄ nouit de sui pris pcedere voluntate de briseida relaxāda ⁊
 restituenda grecis: quam multo amoris ardore iuueniliter diligebat nimio ca
 lore ductus amoris inconsideratiua virtute ignee voluptatis multo dolore de

primitur et torquetur: funditur quasi totus in lacrimis anxiosis suspiriis et lamentis: nec est qui ex caris eius eum valeat consolari. Briseida vero que troylum non minoris amoris ardore diligere videbatur non minus in voces querulas prodiit suos dolores: cum tota sit fluuiialibz lacrimis madefacta sic continuus aquosis ymbribus ab oculorum suorum fonte stilantibus vestes suas faciem et pectus aspersit q̄ eius vestes tanto erant lacrimarum perfuse liquore vt si primentis alicuius manibus stringerentur aquarum multitudinem: efunderent in strictura: vngibus etiam suis sua tenerrima ora delacerat: et aureos crines suos a lege ligaminis absolutos a lactea sui capitis cute diuellit: et dum rigidis vngibus suas maxillas exalarat rubeo cruore pertinctas lacerata lilia laceratis rosis immisceri similitudinarie videbant: que dum queritur de sui separatione a dilecto suo troilo sepius intermoritur inter brachia eam volentium sustinere dicens se male mortem appetere q̄ vita potiri ex quo eā ab eo separari necesse est a cuius vita sue vite solacia dependebāt. Noctis igitur superueniente caligine troilus se cōtulit ad briseydem eam similibus monet in lacrimis vt a tanto debeat temperare dolore: et dum sic eam solari troilus anhelaret briseyda inter brachia troili labitur sepius semiuia: quam inter dulcia basia lacrimis irrozata flebilibus ad vires sui sensus ea nocte reducere sepius est conatus: sed diei hora quasi superueniente vicina troilus a briseyda sui palatii regimina properauit. Sed o troyle que tam iuuenis coegit errare crudelitas vt briseyde lacrimis crederes et eius blanditiis deceptiuis. Sane omnibus mulieribus insitum est a natura vt i eis non sit aliqua firma constācia: quarum si vnus oculus lacrimatur ridet alius oculus ex trāsuerso quarum mutabilitas et varietas eas ad illudendum viros semper inducit: et cum magis amare se viros ostendunt statim solícite per aliam instabilem repente variant et commutant: et si forte nullus solícitator earum appereat ipsū ipse dum incendunt vel dum vagantur sepius in fenestris vel dum resident i plateis furtiuis aspectibus claudēstine sibi querunt. Nulla spes est ergo reuera tam falax q̄ ea que in mulieribus residet et procedit ab eis. Unde fatuus ille iuuenis merito censerī potest et multo fortius etate prouectus qui mulierū blāditiis fidē gerit et earū demōstrationibz sic falacibz se cōmittit. Briseyda igitur de mādato regis priami in magno apparatu se attingit ad iter: quam troilus et multi alii nobiles de troianis per magnum vie spaciū commerunt. Sed grecis aduenientibus ad recipiendum eandem troilus et troiani redeunt. Et greci in suo recipiūt cōmitatu iter quos dū esset dyomedes et illā

diomedes inspexit: in flamma statim veneris exarsit: et eam in vehementi de
 siderio concupiuit: qui cum collateralis associando briseydam cum ea insimul
 equitaret: sui ardoris flammā continere non valēs briseyde reuelat sui estuā
 tis cordis amorē: quā in multis affectuosis sermonibus et blanditiis necnō
 promissionibus reuera magnificis allicere satis humiliter est conatus. Sed
 briseyda in ipsis primis mobibus vt mulierum est moris suum prestare re-
 cusauit assensum: nec tamen passa est quin post multa diomedis verba ipsuz
 nolens a spe sua deicere verbis humilibus dixit ei. Amoris tui oblatiōes ad
 presens nec repudio nec admitto: cuz cor meū nunc sit ita dispositum q̄ tibi
 possim alacriter respondere. Ad cuius verba diomedes factus est hilaris: cuz
 ex eis presenserit de spe gerēda in ea se non esse priuatū in totū. Quare asso-
 ciāuit eā vsq̄quo briseyda recipere se debebat: et ea perueniēte ibidez: ipse eā
 ab equo descendere promptus adiuit: et vnum de cirotecis quē briseyda ge-
 rebat in manu ab ea nullo percipiente furtiue subtraxit: sed cuz ipsa sola pre-
 senserit: placidum furtum dissimulauit amantis. Tunc antistes calcas ī filie
 occursum aduenit: et eam in vultu et animo satis hilaribus in tentoriū suū
 recipit. Et licet diomedes amore briseyde nimium fluctuaret: tamen amor et
 spes cum in multo labore sui cordis impugnant. Briseyda vero sola existens
 cum antiste patre suo ipsum duris verbis aggreditur in multitudine lachri-
 marum dicens ei. Quomodo pater carissime infatuatus extitit sensus tuus:
 qui tanta vigere sapientia consuevit: vt tu qui tantū inter troianos magnifici-
 catus extiteras et elatus: cum fuisses factus eorum quasi dominus et solus
 eorum in omnibus gubernator: qui tantis inter eos diuitiis habundabas: tā-
 tarum possessionum multiplicatione suffultus: et eorum nunc factor prodi-
 tor es: tuam negasti patriam cuius esse defensor in omnibus debuisti: et nūc
 elegisti melius tibi placere abiurādo patriā in paupertate et exilio viuere: et
 spāliter inter capitales tue priē inimicos: qui ad delendū tuos et tuā patriā
 sic hostiliter accesserūt? **Q**uāta inter hoīes pudoris labe cōfonderis: qui tāz
 gloziose a tuis cōsueueras honorari: nūc tātā dedecoris a te deterget infā-
 mia quāta es viscole turpitudinis ignominia denigratus: an putas et si iter vi-
 uos vituperatus existas: quin etiā post mortē tuā apud inferos ob tāte pro-
 ditionis culpā nō lugeas penas dignas? Melius ergo tibi cēt et etiā nobis
 tuis eligere aliquē locū solitudinis et deserti: vel in nemoribus deniis: vel in
 aliqua insula longe ab incolis ducere vitam nostram: q̄ inter homines tanta
 labe nigrescere diffamatos. An putas q̄ greci reputent te fidelem? qui es

patrie tue publicus infidelis. Sane te deceperunt appollinis falsa responsa: quo te dicis suscepisse mandatum: vt tuos paternos lares desereres: et tuos in tanta acerbitate penates: et vt sic tuis specialiter hostibus adhereres. sane non fuit ille deus appollo: sed potius pluto fuit cum comitiua ifernalium furiarum a quibus responsa talia suscepisti. Et ad hec briseyda multis deuicta singultibus lachrimaruz suo flebili colloquio finem fecit: cui calcas sub quadam verborum breuitate respondens dixit ei. **H**a dulcis filia: an tutum esse putas aut securum iussa deorum spernere: et specialiter ea non sequi i quibz possumus cum integritate saluari. Scio enim pro certo per infalibilium promissa deorum presentem guerram protendi non posse tempore diuturno: et qd ciuitas troie breui tempore non destruat et ruat: destructis eius oibus nobilibus et vniuersis plebeis eius in ore gladii trucidatis. Quare carissima filia satis nobis est melius hic esse: qd hostili gladio seuiute perire. In adue tu igitur briseyde grecis placuit vniuersis ipsius briseyde tam formosus aspectus: cum ad eius tam placidam visionem omnes maiores grecorum exercitus accessissent: queretes ab ea de troiana ciuitate rumores et eius ciuiu continentia necnon et regis eorum. Quod briseyda in multa verborum facundia pandit illis. Quare omnes maiores ipsam in filiali affectione recipiunt: promittentes ei eam habere caram vt filiam: et ipsam in omnibus honorare: et eis ab ea recedentibus multis donis et muneribus replent illam. Sed nondum dies illa ad horas declinauerat vespertinas: cum iam briseyda suas recentes mutauerat voluntates et vetera proposita sui cordis: et ia magis sibi succedit ad votum esse cum grecis qd fuisse hactenus cum troianis: iam nobilis troyli amor cepit in sua mente tepescere: et tanti breui hora sic repente sic subito facta volubilis ceperat in omnibus variare. Quid est ergo quod dicitur de constantia mulierum: quarum sexus proprium in se habet vt repentina fragilitate earum proposita dissoluantur: et hora breuissima mutabiliter variantur? Non enim cadit in homine varietates et dolos earum posse describere: cum magis qd dici possit sint earum volubilia proposita.

¶ De septimo bello liber vicesimus primus incipit.

Post triduum igitur mensium emerfas indutias adueniente sequenti die troiani attinguntur ad bellum: et ordinatis troiano

rum per hectorē aciebus ipse hector cum aciebus suis ad bellum primum
exiit ducens secum quindecim milia militum quos sue deputauit tātūmodo
aciei: quem cum aliis decem milibus militum est troylus illico īsequutus: deīn
de paris ciuitatem egreditur exeuntibus secum pugnacibus in arcubus et sa
gittis illis de persia trium milium numero in equis fortibus et munitis: deīn
de deyphebus ad bellum exiit cum illis tribus milibus pugnatorum: deīde
eneas cum aliis ceteris paratis ad pugnam: qui omnes fuerunt ex tūc parte
troianorum ad pugnam centum milia militum strenuorum in multa virtute
bellandi prout dares ī codice suo scripsit. **E**x parte vero grecorum accessit ad
bellum rex menelaus primus cum septem milibus armatorum: deīde pro
ximo cum totidem dyomedes: deīde achiles cum totidem: deīde rex xanti
pus in trium milium militum comitiua: deīde rex agamenon cum multitudine
magna magnatum. Degrecis autem rex philis cum acie sua primus troia
nos aggreditur: cui statim hector venit obuius incunctantem quem sic poten
ter sue lancee percussit in ictu: q̄ ipsum mortuū prostrauit ab equo. De mor
te igitur philis clamor fit maximus: bellum letale committitur: ex quo sequi
tur magna strages. **E**x parte vero grecorum dum rex xantipus accessisset re
gis philis volens sui mortē auiculi vindicare: multos troianos interfecit: he
ctorē īsequitur ipsum inuadit: sed hector conuersus in iram in ipsum irruit
et sic ipsum grauiter vulnerauit q̄ ad terram dilabatur īterfectus. **T**unc greci
de morte regis xantipi condolentes viribus vires acumulant troianos graui
ter opprimunt quare ex eis plures deficiunt: et achiles qui eos multum de
primat: multos ex eis nobiles interemit inter quos duces lachæon et eusorbi
um viros multa virtute conspicuos interfecit: qui in troie subsidium venerāt
et ī eius auxilium viriliter anhelabant. **H**ector autem eo die fuit in facie vul
neratus ignarus a quo: ex cuius vulnere immanis sanguinis copia defluebat
propter quod troiani retrocedere de necessitate coguntur: sed hector tunc ele
uatis oculis ad muros ciuitatis direxit intuitum vidit helenam necnon eius
prorem et sorores suas stantes in muris vtriusq̄ partis prelia contemplan
tes: et iam greci intantum troianos repulerant q̄ eos quasi impulerāt iuxta
troie menia ciuitatis: propter quod hector multum erubuit: et ideo in furore
pudoris accensus in regem menonem irruit sobrinum achilis: quem sic per
cussit grauiter ense nudo in eius cassidem cumulatīs ictibus feriendo q̄ ī suis
viribus cassidis circulum rumpit in casside facta scissura per quam hectoris

k

ensis peruenit ad cutem: et eius capitis ossa confringens sibi letale vulnus infixit: sic q̄ rex merion mortuus expirauit: quem dum cernit achiles accepta quadam lancea valde grossa i hectorē irruit sic q̄ eius loriceam offendit: nec tamen ipsum a sella remouit. **H**ector autē achilem aggreditur ense nudo: cassidem eius violenter impugnat: dirumpit cassidem et ensis dilabitur sic q̄ dilacerat interioris lorice scamas affixas: et tamen eius carnis ictu intima non sunt lesa. **N**on enim achiles ad tam graues ictus se potuit tanta firmitate tenere qui tremebundus non mutaret ab equo: cui illico dixit hector. **A**chiles achiles multum niteris accedere iuxta me: sed tu proximum accessum queris ad ignem: vt sine dubio ad tue exitum mortis accedas. **A**chiles igitur dū vellet ad verba hectoris mutua relatione respondere: ecce superuenit troylus in maxima multitudine pugnatorum comitiua: qui factus medius inter hectorē et achilem ipsos ab inuicem separauit: cupiens tamen letaliter achilem offendere et grecos precipiti dare fuge sic q̄ tunc ex grecis plusq̄ quingenti milites in ore gladii perierunt: cuius rei causa greci retrocedere sunt coacti. **A**d hec autem in greorum subcursum superuenit menelaus in comitiua trium milium militum armatorum qui bello se ingerunt: propter quod greci campum recuperare in virium eorum audaciam presumpserunt: sed ex parte troianorum superuenit rex odemon cum magna acie gentis sue qui in regem menelaum irruit: ipsum ab equo deiecit: et in facie vulnerauit. **T**roylus ergo et rex odemon conant intercipere menelaum: illum capiunt: et captum adducere moliantur sed impediētibz turbis tumultuosis bellantium ipsum longe a bello transducere minime potuerunt. **T**unc cum ille dyomedes superuenit bellicosus multa gente suffultus: qui repente in troylum irruit: ipsum ab equo prosternit ab eo auferens equum suum: quem per suum nuncium specialem ad briseydam in exemptum destinauit: mandans nuncio suo predicto vt briseyde nunciet equum ipsum eius troyli fuisse dilecti: a quo troylum ipse deiecit in suorum bellicosa fortitudine brachiorum et eam deprecetur humiliter q̄ dyomedem seruū suū a sua memoria nō repellat. **N**ūcius igitur statim cū ipsius equi dono ad briseydam celeriter destinauit: equū sibi obtulit a dyomede transmissū et verba q̄ sibi dixerat dyomedes fideliter narrat illi. **B**riseyda vero recepit hilariter equū ipsū et ipsi nūcio dixit hec verba. **D**ic secure dñō tuo q̄ illū odio habere nō possū qui me tāta puritate sui cordis affectat. **A**d hec nūcius recessit ab ipsa: et ad dñm suū properauit adhuc belli cōflictu durāte. **E**xhilaratus igitur

dyomedes ad verba nuncii inter acies bellicosas discurrit troianis insistentibus contra grecos: troiani grecos vertunt in fugam: et eos vsq3 ad eorum tentoria in ore gladii persequitur: et nisi tunc agamenon grecis succurrisset in bellantium plenitudine multa nimis greci tunc fuissent omnino deuicti et totum finaliter amisissent. **I**nstauratur ergo bellum durissimum inter eos: greci campum recuperant et troiani necessario retrocedunt. **P**olidamas tunc occurrit cum pugnatorum multitudine glomerata succurrentes in magna virtute troianis quos iam greci vsq3 ad eorum fossata in armata manu repulerant violenter. **D**yomedes vero dum polidamam in grecos sic violenter inspicit irruentem in polidamam irruit satagens letaliter illum offendere in viribus sue tunc late ferientis: sed polidamas sic in dyomedem impulit virtuose quod dyomedem et eius equum deiecit et iculcauit ad terram: ex cuius ictu dyomedes grauiter fuit lusus. **P**olidamas vero dyomedis equum a sua prostratione surgentem suas intercipit per habenas et troilo pedes bellanti presentat in quem troylus festinater ascendit: sed troylum tunc festinatus achiles inuadit: quem troylus in sua virtute suscepit et viriliter irruit in achilem quod achilem ab equo deiecit et ipsum grauiter vulnerauit. **A**chiles autem nec suo casu precipiti stupefactus nec curans de tanti ictus quasi letifera lesione cum maxima celeritate surrexit et equum ascendit: sed greci resistunt viriliter troilo supradicto. **T**unc hector ad locum ipsum accessit: et ut scripsit dares fere tunc hector mille milites interfecit qui achilem defendere conabantur. **A**d quod achiles tunc sic grauiter fuit oppressus quod sibi multa fatigatione lassatus vix erat defendendi facultas quam tunc captus indubitanter extitisset nisi thelamon et dux athenarum celeriter occurrissent qui achilem equum ascendere cum multo dolore fecerunt. **S**uperueniente igitur noctis crepusculo non fuit tunc amplius preliatum: et vtraque pars bellantium bello diuisa in sua presidia se recepit. **P**er tringinta autem dies continuos acriter fuit pugnatum: propter quod ex vtraque parte multi ceciderunt sed plures ex grecis. **D**e filiis vero naturalibus regis priami infra illos dies sex interfecti fuerunt: et hector interim in facie vulneratus: quare rex priamus regi agamenoni suos nuncios mittit: sex mensium petit inducias que sibi concessae fuerunt treuga firmata

De morte hectoris

Hermatis igitur sex mensibz datis ad treugam infra hos menses hec-
tor sibi de vulneribus suis medetur iacēs tūc ī aula pulchritudinis
nobilis ylion de qua mirabilia scripsit dares. Dixit eam totaliter in-
stituta de duodeci lapidibz albastri cū ⁊ ipsa esset longitudinis passuum fere
viginti: cuius pavementum fuisse dixit de cristalo firmatū: et parietes eius pa-
riter icrustratos ex diuersis lapidibus preciosis: in cuius quatuor angulis co-
lumpne quatuor de eumio erant extense proceritatis affixe: sic erāt eius gene-
ris capitella: sic et bases ipsarum. In summitate vero columpnarum ipsarum
de auro quatuor erant imagines collocate mirabili arte mathematica institu-
tute: de quibus dares et earum aspectibus multa descripsit: que magis instar
habent ī animum sompniorum q̄ certitudinē veritatis: licet dictus dares fue-
rit professus ea vera esse: et ideo de eis omīssum est in hac parte. Interim rex
priamus naturales filios suos mortuos fecit tunc inter alios fratres eorum
honorifice sepeliri facta eorum cuilibet semotim sepultura nimium speciosa.
Dyomedes vero qui totus erat in amore hīseyde calefactus quid faciat igno-
rat et eius animus vt moris amatorum desideratium amatrices eorum quas
habere non possunt: diuersis funditur totus in curis: cibo et potu male vesci
desiderat: ⁊ dū vigiliis cōtinuis maceretur in solacium sui doloris sepius vide-
re hīseydam accedit: et eam suplex hortatur vt sibi consentiat in multitudine
lacrimarum: sed illa que multum vigeat sagacitatis astutia spem dyomedē
sagacibus machinationibz differre procurat: vt ipsum afflictū amoris icēdio
magis affligat et eius amoris vehementiam in maioris ardoris augmentum
extollat. vnde sua caliditate se nolle non negat: et velle in expectationis fidu-
ciam conatur ponere dyomedem. Elapsis igitur sex mensibus datis ad treu-
gam duodecim diebus sequentibus continue fuit pugnatum: infra quos mul-
ti de nobilibus vtriusqz partis interfecti fuerunt: cum tunc feruentis estatis
nimio inualecente calore magna mortalitas grecos inuadit degentes in cam-
pis: quare agamenon a rege priamo pro treuga triginta dierum inducias po-
stulauit: quas rex priamus concessit eidem. Elapsis vero triginta diebus pre-
dictis vtraqz pars paratur ad bellum: verum ea nocte qua erat primus dies
belli futurus post decursas predictas inducias andrometa vxor hectoris de
qua hector iā sustulerat duos filios vnū nomine laumedōtā ⁊ alium nomine
astronata: qui minor primo adhuc a matris vberē dependebat: de predicto he-
ctore vidit in sompno terribilem vīsiōem: quia si hector ea die egrederetur ad

bellum euadere non poterat quin interficeretur in ipso. Andrometa igitur ex tali visione perterrita fluuiales prorumpit in lacrimas: et ausa est ea nocte in lecto ubi iacebat cum hectorē sibi illam pandere visionem. Diis itaqz precibz ipsum deprecatur in lacrimis vt sensum visionis attendat et qd ad prelium ire non presumat ea nocte. Hector vero ad vxoris verba nimium indignatus vxorem increpat et eam in multa verborum acerbitate castigat: asserens non esse sapientis vanitatibus credere sompniis: que somniantibus semper illudunt. Mane ergo facto diluculo andrometa regi priamo et hecubae eius vxori mandata pandit sue oraculum visionis: humiliter rogans eos vt hectorem eo die ad bellum exire aliquatenus non permittant. Mane igitur ipso facto aciebus omnibus troianorum per hectorem ordinatis troilus ad bellum primo egreditur: deinde paris: deinde enee: subsequenter polidamas: deinde rex serpedon deinde rex epistropus: deinde rex croys: item rex fortius: item rex philimenes deinde ceteri reges qui in troie subsidium aduenerunt. Rex autē priamus oibz predictis regibus et aciebus eorum licenciam tribuit ad prelium exundi cum iam greci exiissent ab eorum castris ad bellum: et hectori mandauit expresse vt eo die se non debeat preliis immiscere. Hector vero totus propterea exarsit in ira propter quod multas iniurias exprobrationesqz dixit vxori sue: per quam ad suggestionē eius presensit esse tractatum ne ad bellum exiret: tū mandato patris omisso arma petit a famulis et ea famuli sibi tradunt: armatur ex eis. Sed dū hoc vidit andrometa eius vxor multo dolore commota cum paruulo filio suo quem gerebat in brachiis cum multitudine lacrimarū se eius prostrauit ad pedes et multiplicatis singultibus pre dolore humiliter supplicauit: vt arma ipsa deponeret: et dum hector acquiescere denegat andrometa sepius intermoritur ante pedes ipsius dicens. Si mei denegas misereri miseraris saltem huius paruuli nati tui: ne mater ipsius et filii tui ipsi amara morte deprecantur per mundum exules paupertate nimia in maxima verecundia deprimantur. Regina autem hecuba mater ipsius cassandra et polixena sorores eiusdē et helena prostrate ante pedes eius in lacrimis ipsum rogāt: vt depositis ipsis armis tutus in sua regia conquiescat: ac ille earū nec mouetur ad lacrimas nec ad preces. Armatus ergo a palacio suo descendit: equum ascendit: dū ire ad bellū intēdit oīno festinus: sed andrometa facta ex multo dolore veluti mente capta ad regem priamum scissis vestibibus: laceratis genis: et sparsis sine lege capillis accessit exclamans: sic enim faciem suā ungibus suis lacerauerat

sanguine vndiqz fluente qz vix agnosci poterat a suis notis et se ate regis pedes
 in multo dolore prosternens ipsum monet et lacrimose precatur vt ad hecto
 rem festinus accederet: et vt ipsum ad palacium reuocet et reducat anteqz im
 misceri se bello contingat. **Rex** igitur priamus nulla mora protracta equum
 ascendens hectorem festinus insequitur: quem anteqz plurimum elongasset p
 uenit ad eum: et eius equi habenas veluti irato animo interceptas hectorem
 monet et rogat in lacrimis per nomina deorum ipsum adiurat vt redeat et vl
 terius non procedat: qui demum in multa contradictione iussui patris obtempe
 rans rebit inuitus: et in palacium suum ascendit: nec tñ arma quibus erat idu
 tus deponere procurauit. **Bellum** autem interì letale cōmittitur: dyomedes
 et troylus bello conueniunt: ambo ī equorum eorum cursibus se grauer im
 petunt in duris ictibus lancearum: et indubitanter tunc alter alterum perimif
 set: nisi quia menelaus cum acie sua peruenit ad illos: qui certamen eorum
 inuicem separauit. **Menelaus** autem in regem miserē irruit animose: ab equo
 ipsum deiecit. **Greci** regem miserem capiunt: et captum asportare nituntur: nisi
 tunc velociter occurrisset polidamas: qui in suis viribus et sue potentie aciei
 regem frisie ne duceretur captiuus viriliter impediuit. **Greci** vero videntes qz
 eum captiuum ducere non valebant proposuerunt incidere sibi caput: sed tunc
 superuenit ille fortissimus troylus: qui multis tunc per eum interfectis ex gre
 cis ipsum ab eorum manibus liberauit. **Tunc** thelamonus ayas cum tribus
 milibus pugnatorum bellum intrauit: in polidamam irruit: ipsum prostrauit
 ab equo: sed troylus festinus occurrit qui polidamam ī equum suū fecit ascē
 dere multo labore depressus. **Tunc** paris bellum intrauit: et ex parte grecorum
 achiles: qui cum suis sic potenter irruit ī troianos qz greci ī virtute achilis tro
 ianos vertunt in fugam: et troiani sunt dare terga coacti: et ī ciuitate se recipe
 re festinabant. **Interim** dum margariton vnus de filiis priami intercipere co
 naretur achilem: dum ille sibi viriliter resistisset achiles interfecit eundē. **Tūc**
 clamor fit maximus de morte margariton crudeliter interfecti. **Thelamonus**
 autem troianos potenter insequitur: sed paris viriliter deffedit eosdem: necnō
 et alii filii regis priami naturales: nec tamen tantum in viribus preualuerunt
 eorum qui troiani coacti precipiti fuga ciuitatē nō intrassent et corpus marga
 ritō ad ciuitatē mortuū detulerunt: quē vt mortuum hector audiuit multo do
 lore torquetur: diligēter querit quis eum iterfecerit: quē achilē fuisse relatum
 est ei. **Tūc** hector quasi furibundus ī ira ligata casside rege pre īscio bellū egre

dicitur: et statim in furore suo duos magnos duces interfecit grecorum: scilicet
 conpolim et ducem ascidum: deinde viriliter grecos impetit: diruit: vulnerat et
 occidit: quem greci illico cognouerunt in letalibus ictibus ensis sui. A facie eius
 affugiunt: et troiani qui iam ciuitatis portam intrauerant fugientes ad bellū
 redeunt: grecos inuadunt et ipsos potenter expugnant. **G**reci vero polidamam
 capiunt: et captum educere conabant a bello: et hector ipsum liberat: qui ducē
 eos in suis viribus interfecit: quod dum inspexisset quidam grecorum
 maximus admiratus nomine leothides in hectorem irruit morti tradere pu-
 tans eum: sed hector totus exardens in iram in ipsum irruit et in furore ire sue
 interfecit eundem. **A**chiles vero ut vidit hectorem tot nobiles grecorum et in-
 finitos alios morti sic velociter tradidisse suo concepit in animo quod nisi hector
 morti traderetur: nunquam greci aduersus troianos poterant preualere. **D**iligenter
 igitur siscitatus est in sue mentis archino qualiter incontinenti id perficere va-
 leat et complere: et dum medicaretur achiles diligenter in hiis: et politenes dux
 qui ob achilis amorem in grecorum subsidium se contulerat: sperans etiam quā-
 dam sororem achilis ducere in uxorem qui a superiori india valde diues adue-
 nerat: dum inter turmas hector obuiaffet: hector in ipsum irruens interfecit eū
 dem achile vidente. **A**chiles autem furibundus in hectorem irruit vindicare po-
 litenes necem intendens: sed hector quoddam iaculum cuius ferrū erat in ei⁹
 acumine valde secans vibrauit viriliter in achilem: et dum ipsum percussisset
 in ingume graue sibi vulnus inflixit. **A**chiles autem a bello vulneratus egre-
 ditur: sed vulnere ipso ligato rediit ad bellum eo proposito quod hectorem morti
 tradat: etiam si exinde eum mori contingat. **H**ector vero interim in quendam re-
 gem grecorum irruerat: ipsum ceperat et captum conabatur ipsum a turmis
 extrahere scuto sibi suo post terga reiecto: ut habilis regem ipsum a turmis
 eripere potuisset: quare pectus suum discoopertum tunc gerebat in bello: scuti
 sui subsidio destitutus: quod achiles dum presensit hectorem ante pectus sui
 scuti subsidium non habere: accepta quadam lancea valde forti non aduertēte
 hectore eū sic subito velociter aggressurum in hectorem irruit et letaliter vul-
 nerauit ipsum in ventre: sic quod eum mortuum deiecit ab equo. **R**ex vero otemō
 statim ut vidit hectorē mortuū achilē aggreditur ipsum ab equo deiecit et letali-
 ter vulnerauit: sic quod sui mirmidones eum quasi mortuum ad sua tentoria de-
 ducunt in scuto. **T**roiani vero quasi deuicti campum deserunt: ciuitatē intrant
 in quā corpus hectoris mortuum grecis non resistentibus detulerunt.

Incipit liber vicesimus secundus de sepulcro hectoris: et de palamide in imperatorem grecorum assumpto agamenone destituto.

Mortuo igitur hectore et in civitate troie eius corpore introducto planctus fit maximus universaliter inter ciues. Non enim est aliquis ciuium qui non maluisset filium morti tradere pro vita hectoris: si hoc fata vel diis pro eorum votis salubriter statuissent. Mulieres enim troiane: tam virgines quam matrone in earum domibus satis lugubres dies ducunt: et in earum querelis et clamoribus flebiles producunt voces suas dicentes se amodo cum eorum filiis et maritis indubitate respirare non posse: cum eis deficiente hectore defecerit earum firma securitas: que ab insidiis hostium eas faciebat respirare securas: cum et earum hostes solite in earum et maritorum ipsarum veneretur insidiis: vel ut eas et eos interciperent et occiderent: vel ut eas et eorum liberos perpetue adiciant seruituti. Et sic in tanti fletus et doloris angustiis longis diebus continue vacauerunt. Corpus autem hectoris universi reges et nobiles qui erant in troia ad regis priami regiam scissis vestibus et enudatis capitibus in maximo vilulatu deferunt et deponunt: quod postquam vidit priamus ineffabili dolore concutitur super corpus hectoris sepius intermoritur: et id sibi per brevia momenta sepius accedisset nisi fuisset sepius a corpore hectoris viriliter extractus: et proinde sine dubio sue mortis exitum incurrisset: sic et dolentes fratres eiusdem doloris casu unanimiter torquebantur: cum magis mori quam vivere protinus affectarent. Quid dicitur ergo de regina hecuba matre sua: de eius sororibus polixena videlicet et cassandra: quod de andrometa eius uxore: quarum sexus fragilitas ad dolores angustias duxit et lacerimas fluuiiales: et per moras ad loquacem querelarum serie proutiores. Sane lamentationes earum particularibus explicare sermonibus cum minime necessarium videtur in hoc loco utpote inutiles sunt omisse: cum certum sit apud omnes quod quantum hiis affectuosius diligebant: tantum maioribus dolorum aculeis vexabantur: et mulieribus sic insitum a natura quod dolores earum non nisi in multarum vocum clamore propalantur: et ipsius dolorosis sermonibus eos divulgant. Verum quia corpus hectoris cadauer effectum sicut est proprium fragilitatis humane diu non poterat super terram sine corruptione suari: in multorum consilio magistrorum rex priamus subtiliter perquisivit si corpus ipsum absque sepulture clausura posset in aspectibus hominum sepe esse: sic quod absque alicuius horribilitatis odore corpus mortuum quasi vivum fictitum videretur. Statuerunt enim predicti magistri iuxta magnum altare templi apollinis quoddam tabernaculum construere spacium condicentis quod super quatuor columnas ex auro purissimo fustiles regerent in quarum qualibet columnarum firmata erat quodam imago aspectum angelicum representans: sic

q̄ ipse imagines ī collūpnis īplis erāt imagines ⁊ collūpne hūtes bases ⁊ ca-
 pitella ī mirabilibz celaturis. **T**estudo vero īplius tabernaculi licz tota fuisset
 ex auro incoruscationes tñ eius oēs erāt ex lapidibz preciosis cuiuslibet gn̄is
 ⁊ mirabiliscopie q̄titate quorū splēdor claritatis ⁊ lucis de nocte diē ⁊ de die
 solis radios effūdere videbat. **T**abernaculū autē īplū ab īfima solū sup̄ficie ex-
 titit eleuatū: ⁊ suppositis quibusdam gradibz cristallinis p̄ īplos gradus ad
 tabernaculum īplum erat accensus. **I**n excelsō vero testitudinis īplius taber-
 naculi sup̄a culmine predicti magri cōstruxerunt quāō aureā statuā similitu-
 dinē hectoris describētē: hūte enī nudum ī manu: cuius aspect⁹ ⁊ facies erat
 ex ea parte ī qua grecorum exercit⁹ in eorum tentoriis morabatur que cum
 eius ense grecis minas imprimere videatur. **C**orpus vero hectoris in mi-
 rabilis magisterii eorum artificio statuerunt in medio īplius solū subnī-
 xa firmitate sedere: sic artificiose locatum vt quasi viuum se in sua gerere
 sessione: propriis idutū vestibis preter pedum extrema. **A**pposuerunt enī
 ī eius vertice quod artificiose foramine cōstituto quoddā vas plenum puro et
 precioſo balsamo cum q̄busdā aliis mixturis rerum virtutē cōseruationis hū-
 tium itermixtis: cuius balsami et rerum liquor p̄tio deriuabat ad frōtis abī-
 tum per partes intrisecas: deīde ad oculos ⁊ ad nares: necnō recto decursu de-
 scendendo per easdē ptes intrisecas perueniebat ad genas p̄ quas zīnzīue ⁊ den-
 tes cōseruabāt īplius: sic q̄ tota eius facies cum suorum multitudine capillo-
 rum in sua cōsuatōne vigeat: deīde liquor ipse per guttē eius ⁊ īplius gule
 catenas descendēdo eius deriuabat ad pectus: ⁊ per ossa brachiorum intriseca
 perueniebat ad manus: ⁊ vsqz ad digitorum extrema: sic ⁊ liquor ipse descen-
 dēs p̄ vtrunqz latus copiose diffundēs latera ipsa sic cōsuabat ī statu vt qua-
 si viui latera viderētur: qui continuis instillationibus ad continencias pectoris
 emanabat: ⁊ per eas perueniebat ad crura a quibus continuo cursu peruenie-
 bat ad pedes: in cuius pedibus erat quoddam aliud vas balsamo puro plenū
Et sic per has appositiones cadaver hectoris quasi corpus viui ficticie presē-
 tabat ī mltā durabilitatis custodia cōsuatum. **C**ōstruxerunt predicti sapien-
 tes artifices quatuor lāpades ex auro cōpositas ignē īextīgibile cōtinētes
Et sic cōpleto opere tabernaculi īplius circa īplius ambitum statuerūt quāō
 clausuram ex lignis ebanī: que clausa poterat esse qñqz ⁊ qñqz poterat ape-
 riri: vt corpus hectoris sic locatū aspicere volētibz apte pateret aspectus. **R**ex
 igit̄ priamus preterea in ipso templo magnam familiam constituit sacerdo-
 tū vt continue in templo ipso in deorum orationibus sollicitudine indefensa

vacarent: et ipsius tabernaculi cōtinue custodie imminerent: depositis per eun-
 dē regē priamum redditibz copiosis ad sustentationem vite predictorū diis
 famulantium sacerdotum. **A**gamenon autem iter hec hectore mortuo: et achi-
 le vt predictum est letaliter vulnerato: congregatis regibus et maioribus gre-
 corum exercitus et eis venientibus coram eo sic ipsos alloquutus est dicens
Amici reges et p̄ncipes humiles grates diis nostris debemus deuoto cor-
 de referre: qui durum hostem nostrum videlicet hectorem dignati sunt
 interficere per achilem: cum hectore ipso viuente nullam de inimicis nostris
 poteramus habere vel sperare victoriam: qui tot reges nostros sic crudeliter
 interemit: cum ex nostris maioribus interfecerit in sua bellicosa virtute: regē
 prothesilaum: regem patrodam: regem merionem: regem cedium: regem polo-
 tenem: regem prothenozem: regem xantipon: regem alpinozē: regē archilogū
 regē dortium: regem polixenart: regē polibetā: et regē latibonis: et alios mul-
 tos nobiles gentis nostre. **Q**uid ergo amodo ex mortuo possunt sperare tro-
 iani: nisi eorum vltimum excidium: et nos quid vltra sperare debemus: nisi q̄
 de eis sumus absqz lōgi temporis mora victores. **V**erum quia bellum aliq̄
 in spe certa inire non possumus absqz ipsius achilis presentia virtuosi: bonū
 esset et vtile si vobis videtur acceptum: vt donec achiles in suis viribus con-
 ualescat: ad regem priamum nostrum nuncium destinemus vt obtentis in-
 duciis sub treuge duorum mensium firmitate cadavera mortuorum quo-
 rum fetore confundimur valeāt interim igne cremari: et vt interim vulnerati
 nostri ad sanitatis beneficium reducantur. **E**t sic agamenon suo colloquio fi-
 nem fecit. **A**stantes igitur vniuersi consilium et dictum agamenonis vnanimi-
 ter comprobant: et sic esse faciendum hortantur. **M**ittuntur ergo de hoc lega-
 ti ad regem priamum: et petite duorum mensium inducie conceduntur. **I**nter
 istas vero inducias palamides valde conqueritur inter reges de dominio aga-
 menonis: et cum quodam die dum reges in tentorio agamenonis conuenisset
 et palamides sua consueta verba contra regem agamenonē effudisset: agame-
 non in sui animi discretione respondens vtpote qui erat in omnibus multa sa-
 pientia moderatus in communi audientia tunc presentium verbis palamidis
 sic respondendo dixit. **A**mice palamides de potestate mei regiminis buc vsqz
 michi concessa an putas me exinde multa iocunditate letari: cū ab ipso p̄nci-
 pio nec eā q̄siueri nec eā pcuraueri michi dari: cū i ipsi⁹ prelacione nulla mihi
 emolamēta q̄siueri: s̄z exīte meo spiritui et p̄sone mee cōtinuas curas addi-
 deri et labores vt reges p̄ncipes et ceteri mea gubernatione salui i oibz ducerēt

et si ea me contingisset potestate carere potuisset michi habunde sufficere me
 esse sub alterius ducis regimine secundum q̄ successit: et sufficit cuilibet aliorū
 regum et principum modo esse sub ductu meo: et satis puto me in meo regi
 mine non peccasse et nec aliquid dolo vel negligentia commisisse: quod michi
 sinistre posset ascribi. Si vero in electione mei regiminis tuus non fuit requi
 situs assensus mutari non debet: cū tu tūc p̄sēs in mee electionis iudicio nō
 fuisses: nec tu postmodum ad exercitum accessisses prius duo anni elapsi fue
 runt: in quibus si tuus fuisset expectatus assensus adhuc forte in atbenarum
 portu noster exercitus resideret: et ne forte putetur q̄ tali regimine sī multū
 audus et forsitan cōcupiscēs gratū est michi q̄ alius eligatur: ī electione cu
 ius paratus sū vnacum regibus alijs laborare: et affectione maxīma consenti
 re: nec potes dicere dñe palamides q̄ exercitus noster sine tuo cōsilio duci nō
 valeat: cum te absente: et absq̄ tuorum cōsiliozū ductamine multa in hoc ex
 ercitu acta et gesta fuerunt que satis salubriter omnibus communiter succes
 serunt. Et cum agamenō suo finē adhibuisset eloquio eo die de hoc vltra nō
 fuit dispositum nec tractatū. Agamenō igitur circa ipsius diei vesp̄as per to
 tum exercitum preconia voce mandauit: vt omnes ipsius exercitus in mane se
 quentis diei ad tentorium agamenonis pro colloquio generali accederent īcū
 ctanter. Factūq̄ est q̄ mane facto vniuersi maiores et ceteri ad colloquium ac
 cesserunt: quare agamenon inter eos sic dixit. Amici fratres huc vsq̄ gessi re
 giminis nostri sarcinā: sub cuius pondere satis laboriose multipliciter insuda
 ui omnes salubres vias mente sollicita perscrutando: per quas tam maiores
 q̄ ceteri sub mei cura regiminis salubriter ducerentur: sed factum est permis
 sione deorum q̄ sub mee gubernationis cura per multos felices successus ad
 portum salubris status sumus feliciter iam deducti: sed cū equū sit vt vniuer
 sitas non debeat vni tantū incōbere sed equa distributione ceteros de vniuer
 sitate grauari: qui in vestro onere pares existāt: et qui sub eius onere non sub
 combant: cum iam tempus sit me ab ipsius regiminis onere releuari quod
 super humerum meum tot annis incubuit inconcusse: et vt aliquem de regibz
 vel p̄cipibz eligamus qui p̄ debitas vicissitudines distributione facta nos sa
 lubriter regat et sua discretionē gubernet. Agamenonis igitur colloquio sine
 facto placuit astātibz vniuersis: cū hoīnū sit viciū naturale frequēter de nouo
 dñio gratulari et de noua mutatione gaudere: vt eozū eligeretur aliū gubernā
 tor: et iō electionis celebrato scrutinio palamidē elegerūt in ducem regēdi to
 tum exercitum potestate sibi concessa: quod postq̄ achili de agamenonis

mutatione ⁊ palamidis subrogatione per referētes inotuit valde sibi displicuit et irato animo inter astantes asseruit q̄ agamenonis non fuit necessaria nec bona mutatio: cū nec ei sit similis nec par ī discretionē regis subrogat⁹: cū mutationes semper fieri habeant ad commoda meliora: sed quia per tot fuerat comunis electio celebrata tunc inconcussa remansit

Incipit liber vicesimustercius de nono bello: et de morte regis persarum ⁊ qualiter achiles illaqueatus fuit amore polixene

Dubius igitur mensibus datis ad treugam cum integritate decursis rex priamus cupiens sui filii mortem in ictibus ensium vindicare ipse de persona sua omnes acies ordinauit: et cōstitutis ductoribus super eis ipse personaliter constituit: bellum intrare electis viginti milibus militū in sue cuneo aciei: ⁊ sic vt scripsit dares: centum quinquaginta milia equitum ea die ex pte troianorū ad preliū sunt egressa. Egreditur primo deyphebus: deinde troylus: deinde paris: deinde rex priamus: subsequēter enneas: deinde rex merion: deinde polidamas: qui vsq; ad grecorum licias cum celeritate festināt. Palamides vero iam suas acies ordinauerat qui et continue contra troianos veniunt in occursum: bellum letale comittitur ex quo deficientium sequitur magna multitudo. Rex autem priamus in palamidem irruit: et ipsum violenter ab equo prosternit: et eo prostrato dimisso furibundus se ingerit inter grecos: multos ex grecis interfecit: multos vulnerat et prosternit: multa fecit eo die rex priamus de persona sua: que quasi incredibilia sunt facta: vt homo tā senilis etatis potuisset talia bellicosa sic viriliter cōmisisse. Deyphebus vero grecos cōprimat īcēstāter: dū ad hec ex pte troianorū rex serpedon bellū īgre dicitur: qui ī neptolonū omniū grecorū fortissimū irruit animose: sed neptolon⁹ ī equi sui cursu regem excipit serpedonē: et ī robusto ictu sue lācee ab equo prostrauit illum ī terram. Rex igitur serpedon prostratus a terra velociter ī surgit: ⁊ pedes vt erat ī neptolonum irruit ense nudo: sic ipsum potenter percussit ense suo circa femur ipsius q̄ ei letale vulnus infixit. Tūc rex persarum cū acie bellū ītrat ⁊ regē serpedonē equū fecit ascēdere ī aliorū auxilio troianorum: ī quē dux athenarū ⁊ menelaus ī multitudine pugnantium viriliter irruunt: et aciebus eorum circūquaq; diffusis ī medio eorum troianos īcludunt. Regem persarum tunc greci interficiunt: et ī multitudine bellātiū troiani retrocedere cōpelluntur: ī deffensionem quorum rex serpedon multa:

in sua bellicosa virtute commisit. Ad hec rex priamus cum filiis suis natura libus qui ubiq3 sequuntur eundem virtuose succurrendo troianis i grecos furibundus anhelat: eos viriliter opprimit et in multa strage confundit: nullus itaq3 fuit ex parte troianorum tam strenuus eo die qui tantum in armorum viribus commisisset q̃tum rex priamus solus ipse comisit: cui dolor et ira vires vndiq3 subministrant: sed greci consilio inito in eum locum vnde troiani poterant reditum ad eorum ciuitatem habere i multa militum glomeratione conueniunt: locum ipsum ab eis obsessu occupat ad quem dum troiani rocedentes accedere compelluntur: in multitudine pugnatorum loci ipsius transitu obsessum inueniunt vbi durissimum prelium est commissu: et nisi fuisset rex priamus qui ex superiori parte ad locu ipsu accessit in pugnantium multitudine glomerata innumerabiles de gente sua amisisset. Paris autem superueniens ex transuerso in multa copia gentis nimium bellicose in grecos se ingerit cu eadem: que in arcibus et sagittis letaliter grecos preuiit: vulnerat: et plures morti tradunt sic q̃ greci sustinere non valentes ictus letiferos sagittarum ex quibus iam multi defecerant retrocedentes ad eorum tentoria redire festinant quos dum troiani respiciunt eos insequi non conatur: sed ciuitatem eorum letis passibus intrauerunt: propter quod eo die prelium fuit dimissum: laude totius belli ipsi diei regi priamo totaliter attributa. Sed illucescente mane troiani mittunt ad grecos: inducias postulant treuga petita et postulate inducie conceduntur a grecis: quarum induciarum tempus in libro non inuenitur expressum. Inter has igitur inducias corpus regis persarum in ciuitate troie flebiliter fuit deductum: luctus fit inde maximus inter ciues: et specialiter a paride qui regem ipsum dilexerat integro sinceritatis affectu: quare per paridem extitit ordinatum q̃ corpus regis ipsius per terram in regnum persie fuit transductum vt rex ipse sepeliretur ibidem vbi regis antecessores ipsius consueuerunt honore regio sepeliri et i suorum duorum presentia filioru qui regi superstites erant eidem. Durantibus autem ipsius treuge concessis induciis ia tempus adueuerat in quo in ciuitate troie debebat defuncti hectoris aniuersarium celebrari i quo troiani constituerunt suari soleniter quidecī dies luctus et post eos dies celebranda quedā festa funeraria statuerunt. put tūc regu et maioru nobiliu getilium moris erat. Inter has igitur inducias secure greci ciuitate intrabant et troiani securi se conferebant grecorum ad castra. Tunc achilem quidam inconsultus rapuit appetitus vt troiam vellet adire visurus urbem et solennitatem anniuersarii supradicti. Inermis igitur ad ciuitatem se contulit et

appolinis templum intrauit vbi corpus hectoris collocatum extiterat vt est
 supra relatum: vbi enim multitudo viroꝝ et nobilium mulierum anxios
 gemitus coram hectoris corpore protrahabant. **E**rat enim tabernaculum hec
 toris ex omni parte vulgatum: sic qꝫ aperte cuilibet illud videre volenti publi
 cus patebat aspectus. **E**rat enim effigies hectoris i ea scilicet qualitate i qua
 fuit cum primum in sede solii extitit collocatum: ad hec virtus aromatu et li
 quoz balsami totum corpus hectoris firmauerat imutatum. **L**oram vero eo
 dem corpore ante pedes ipsius erat regina hecuba et formosa eius filia poli
 xena in multarum nobilium mulieru comitiua que sparsis per eozum pecto
 ra et terga capillis flebiles gemitus in multa cordis amaritudine ab ymis pe
 ctoribus producebant. **N**unquid igitur polixena in tantis angustiarum anxi
 etatibus sue immutauerat pulchritudinem faciei: nunquid color viuus ma
 xilarum qui rosarum rubedine colorauerat genas suas propter sui doloris an
 gustias a sui vigoris viuuda claritate fuerat exhanstus aut natius eius color
 roseus labioꝝ ablatus: vel forte lacrimae fluuiales ab eius oculis decurre
 tes suozum splendorum obfuscauerant oculoꝝ. **S**ane sic reuera intuentibꝫ
 videbatur: vt eius defluentes lacrimae per maxillas instar proprie viderentur
 habere: veluti si quis tabulam recentis eboꝝis in suo lacteo candore nitentem
 ex guttis aque lucide et preclare desuper irroraret: sic eius aurea et flaua cesa
 ries in multa dispersa capillis auri similitudinem presentabat vt quasi non
 viderentur esse capilli: sed coniuncta potius auri fila: quos dum polixene ma
 nus ad dirumpendum insurgerent manibus tangi non videbantur humanis
 sed nimia effusione lactis aspergi. **A**chiles igitur vt polixenam inspexit et eius
 est pulchritudinem contemplatus vero suo concepit in animo nunqꝫ se vidisse
 puellam nec aliquam aliam mulierem tante pulchritudinis forma vigere: et
 vt in eius psona concurrerent ista duo: tam generosa nobilitas et tam excellē
 tis copie pulchritudo: et dum desiderabili animo in eam achiles suum defixis
 set intuitum sagitta cupidinis fortem achilem subito vulnerauit: et ad interio
 ra pertransiens cordis eius ipsum multo ardore amoris ob sēsum bachazi co
 egit qui dū eā frequentius intiendo sibi ipsi placere putaret et lenire graue de
 sideriū cordis sui maioris scissure vulnere seipsū sibi redebat actorē qꝫ dū poli
 xene pulchritudinē notat et cōcipit destruit ipse suā qꝫ ex multo amoris deside
 rio subitū labit i scalozē. qꝫ vltzā amore polixene ē nīmū laqat? achiles: nescit
 ipse qꝫ faciat oibus aliis curis eximie et sola illa superest sibi cura polixenam

tantum intueri dum potest: propter quod dilatat amplius plagas suas et sui amoris vulnera magis sui cordis attrahit in profundum. Verum cum iam dies declinaret ad vespertas et regina hecuba cum eius filia polixena a templo discederent: lacrimis sine facto achiles dum potuit ipsam est dulcibus aspectibus insequutus qui fuerunt causa et principium sui morbi. Stupefactus igitur et multi desiderium languoris factus impatiens ad hostium declinat: stratum petit: in ipso se prosternit: et eo in multarum curarum aggressionibus inuoluto eius animus exacerbatur intrinsecus: sentit et percipit quod polixene amor immensus est causa efficiens sui languoris. Tunc tacite inter se hec collidit. Ule michi quod me quem viri fortissimi et robusti vincere minime potuerunt: quem nec etiam ille fortissimus hector qui fortissimos omnes excessit unius fragilis puelle deuincit et prostrauit intuitus: et si ea est causa efficiens mali mei: cuius sapientis medici possum sperare salutem: cum ipsa sit que sola michi potest esse medicus et medela salutis: quam nec preces mee: nec multarum precia facultatum: nec mearum virium fortitudo: nec mea generosa nobilitas monere potuerunt ad lubricum pietatis. Quis enim furor sic meum animum occupauit: ut illam diligam et affectem que me habet odio capitali: cum ego in suum regnum aduenerim eam suis orbare parentibus: et iam orbauerim illicito fratre suo. Qua igitur fronte ut amantes ceteri ipsam allicere potero ad motum flexibilis voluntatis: cum in nobilitate et diuiciarum potentia me penitus antecellat: et tanto vigore viget at pulchritudinis super alias mulieres: que omnia eius animum in elatione conscruant. Sane omnis via michi videtur esse preclusa per quam mea michi prouidere valeam in salute: et conuersus ad parietem funditur totus furtiuus in lacrimis ne aliquis percipiat suos gemitus et dolores: et deinde suas lacrimas abstringendo eas in suspiria crebra commutat: et sic multa deliberatione correptus tacitas in mente sua vias plures exquirat quibus ad sue salutis possit beneficium peruenire. A stratu igitur surgit et a suis famulis aqua petita faciem suam lauat ut suarum signa lacrimarum abstergat

Incipit liber vicesimus quartus de achile intercepto amore polixene regis priami filie: et eo achile bellare nolente.

Adueniēte igitur nocte diei illius cum adhuc treuga duraret achiles suo iacens in lecto totam noctem preteriuit in sompno cogitans qualiter ad hecubam suam dirigat nuntium in secreto tractaturum cum ea ut si eius filiam

polixenam sibi vellet concedere coniugalis federe matrimonii collocandus et
 eam sibi tribuere in vxorem ipse faciet et curabit q̄ totus grecozum exercitus
 a troiane ciuitatis obsidione discedet et sine troianorum lesione in greclam re
 uertetur omni scandalo quietato absq̄ alicuius alterius condicionis euentu:
 quare ipsius mane auroza surgente quendam suum secretarium et sibi valde
 fidelem velociter ad se vocat:cui patefactis sui voti archanis et iniuncto sibi
 de eorum tacita oculatione fideli firmiter mandat illi:vt ad reginam hec
 cubam se dirigat in secreto cum dati sibi forma mandati:qui statim iussui dicti
 sui domini fideliter obsecundans se protinus attinxit ad iter:et ad reginā hec
 cubam veniens in secreto legationem sui domini fideliter pandit illi. **R**egina
 vero hecuba que multa discretionē vigeat verbis ipsius nuncii placido ani
 mo intellectis:licet multa suspiria a pectore resoluisset nuncio sic ad eius ver
 ba respondit. **A**mice ad dominum tuum redeas et illi ex mea parte secure pro
 mittas q̄ q̄tum ī me est leto animo sum parata vota eius implere:sed vt res
 ipsa finem debitum consequatur necesse est me voluntatem regis priami viri
 mei et filii mei paridis explorare:de quorum cum fuero cerciora responsis die
 tertia ad me redire curabis responsum a me vt fieri poterit recepturus. Audi
 tis ergo verbis hecubae redit nūcius ad achilem: et nuncii sui audito respōso
 in suis doloribus respirauit achiles:dum verborū spes eius exhilarāt animū
 et sub ipsius spei fiducia quodammodo requieuit. **R**egina vero hecuba regis
 et paridis habilitate captata in secreto refert illis verba que sibi achiles p̄ nū
 cium suum misit:quibz auditis rex priamus per magnam horam inclinato ca
 pite nichil respondit:diuersimode cogitat desuper verbis eiusdem. **D**emum re
 gine hecubae sic respondit. **Q**ūdurum animo meo videtur illum in amicum
 meum recipere qui tante inimicie odio sic grauiter me offendit:vt ab oculis
 meis michi lumen erueret hectorē interfecto:ob cuius mortem greci presump
 serunt audaciam contra me ī meorum exterminii anhelantes:sed vt deiceps
 si qua sint forte futura:grauiora vitemus: vt saltim alii filii mei michi seruēt
 incolumes et vt ego in meo senio a belli laboribus conquiescam:inuitus assē
 tio votis suis:ita tñ vt ipse prius perficiat quod promittit:ne forte sub alicui⁹
 dolositatis machina decipere nos intendant. **P**aris vero regis verbis auditis
 consilium regis probat et suum forte sic de facili accommodauit assēsum:pro
 eo q̄ inter promissa ipsius achilis helena consors sua priori non erat restituē
 da marito:sed penes eū debere perpetuo remanere. **D**ie vero tertia succedēte

achiles ad reginam hecubam predictum nuncium suum misit: qui cum acces-
 sisset ad eam in secreto regina hecuba sibi dixit se a rege priamo viro suo et a
 paride nato suo super verbis ab achile transmissis habuisse responsū: propter
 quod placet ambobus et michi similiter implere votum achilis: si tamen ipse
 prius sue promissionis debitum finaliter exequatur: est ergo in eius potestate
 presentis negotii velle consequi votum suum: dum tamen interim donec res
 ipsa perfici valeat secrete et caute geratur. Et sic nuncio data licētia rediit nū-
 cius ad achilem: qui cūcta que sibi dixerat hecuba fideliter patefecit. Achil-
 es autem feruentis amoris nexibus alligatus: dum per aliam viam perci-
 pit de polixena non posse satisfacere votis suis multarum exsagitatus infesta-
 tione curarum dum in mente sua anxiose reuoluit se regi priamo grauia pro-
 misisse que absolute non erant in sue plenitudine potestatis: et enim mos est
 et proprium omnium vicium amatorum: vt eorum concupiscencie desiderio
 estuante magna sibi et impossibilia inconsulto calore promittunt: putans tñ
 achiles de suorum confusus gloria meritorū: et si se amplius grecos iuuare dene-
 gauerit q̄ greci sibi consentiant de recessu et q̄ troie obsidione deserta ad pro-
 pria remeabunt: propter quod reges et principes grecorum consentiente pa-
 lamide achiles ad colloquium conuocauit: quibus conuenientibz achiles hec
 verba proposuit inter eos. Amici reges duces et principes vos omnes qui me-
 cum vna presentis genere sarcinam tanq̄ communes principes insimul sup-
 portamus: vnde nos tam inconsulte deliberationis spiritus instigauit vt pro
 vnius hominis scilicet domini menelai vxore recuperanda videlicet domina
 helena dimissis regnis nostris ab aliis lacerandis: nostra etiam patria: vxori-
 bus nostris et filiis in terram accessimus alienam: pro cuius recuperatione iā
 fecerimus tam prodigaliter tam graues expensas: personas nostras morti su-
 bicerimus et laboribus infinitis: cum iam de nobilibus nostris et militibus
 fortibus et robustis multi sunt morti traditi: qui forte nobiscum adhuc hodie
 in eorum incolumitate vigerent: et ego in multis vulneribus iā receptis a me
 multum mei cruoris emisierim: et non sunt multi dies q̄ in morte hectoris re-
 ceperim tale vulnus ex quo nunq̄ amplius posse viuere confidebā. Nanquid
 helena tanti precii est q̄ pro eius recuperatione mori nobiles tot contingat.
 Sane sunt in diuersis mundi partibus multe nobiles mulieres: de quibus nō
 tantum vnam: verum duas pluresve potest rex menelaus sibi eligere in vxo-
 rem pro qua tot subire labores totam greciam necesse non esset. Non enim le-

ue est troianos sic de leui posse deuinci: cum ipsi fortissimam habeant ciuitatē ex infinitis pugnacibus militibus et peditibus communitam: et cum iam ex eis fortissimum hectorē morti dederimus et nobiles multos ex eis potest nobis amodo habunde reuera sufficere vt in honoris nostri laude ad propria redeamus: nec si dimittamus belenam irrecuperatam non multum graue nō videri potest: cum de troianis sororem regis priami apud nos habeamus. exionam: cui belena in nobilitate preferri nō potest: et sic achiles suo colloquio finem fecit: sed rex thoas et menesteus dux athenarum in multorum verborum exprobrationis affluentia contradicunt achili: sic q̄ maior pars regum et principum achilis consilium reprobant nolentes achilis consilio consentire: quare achiles iracundia multa commotus mirmidonibus suis mandat: vt cōtra troianos amplius arma non eleuent: nec grecis presumant amplius amodo auxilium exhibere. Interea autem in grecorum exercitū victualia defecerūt vnde fames iter eos maxima est exorta: quare palamides celebrato cōsilio cū oibus potentibz et maioribus grecorum exercitus omnes conuenerunt ī hoc vt regem agamenonem apud messam ad regem thelephum cum multis nauibus mitterent: vt nauibus ipsis onustis redeuntibus cum maxima victualium q̄titate a grecorum exercitu omnis depellatur inopia: et greci ipsi magna gaudere valeant vbertate. Agamenon vero iussa sui ducis gratanter acceptas apud messam cum predictis nauibus se cōtulit incunctanter: et eo ibi feliciter applicante rex thelephus agamenonem in multa iocunditate recepit: et demū oneratis nauibus ipsis in multa victualium q̄titate et aliis rebus edibilibus ad vsum humanum felici nauigio in grecorum exercitum reuicauit: vbi in magno gaudio fuit receptus. Palamides sui regiminis curā gerens omnes grecorum naues que cum exercitu troiam aduenerant intueri et reparari mādauit vt in reparationis earum opere possent salubrius conseruari: et vt eas habilius in eorum occurrentibus necessitatibus paratas haberent.

Incipit liber vicesimus quintus de decimo bello: et de morte deyphebi regis priami filii et de morte regis serpedonis et nobilissimi palamidis

Induciis igitur datis ad treugam finaliter euolutis ambo exercitus ad bellum conueniunt: et durum prelium committitur inter vtrosqz. Deyphebus vero tunc ī regem crescum de agresta irruit

animose: quem rex creseus potēter excipit ī veloci cursu scilicet equi sui incus-
sa forti lancea contra eum: sed deyphebus in ictu lancee sic ipsum potenter ī-
pulsit et percussit q̄ regem creseum mortuum prostravit ab equo: et sic rex cre-
seus finiuit ultimos dies suos. De morte igitur cresei regis multum deborta-
ti sunt greci et insistentibus troianis viriliter contra eos greci sūt dare terga
coacti: qui ad fugam precipitem se dederunt: sed palamides et dyomedes cū
viginti milibus pugnatorum succurrerunt grecis: troianis occurrunt necnon
et cum eis strenuus thelamonius ayas: qui thelamonius statim irruit in siliēnū
naturalem filium regis priami: sic ipsū in brachio grauer vulneravit q̄ tūc
siliēnus factus fuit inhabilis ad bellandum: quod ut vidit deyphebus totus
motus est in furore in thelamonium tunc irruit furibūde sic q̄ ipsum vulne-
ratum deiecit ab equo: quem palamides appetens vindicare: accepta qua-
dam lancea in deyphebum irruit: sic ipsum acriter impulsit q̄ fracto suo scu-
to: et lorice scamis in multa virtute disruptis lanceam suam in deyphe-
bi pectus inmisit: et lancea fracta truncus cum ferro in deyphebi pectore
remansit affixus. Paris autem frater deyphebi qui tunc erat in eo belli loco
ut vidit deyphebum sic letaliter vulneratum in labore maximo necnon et co-
pia lacrimarum illum bellicis extraxit a turmis: et illum iuxta ciuitatē deffer-
re curauit: ubi postq̄ fuit delatus deyphebus appertis oculis inspexit paridē
fratrem suum: qui dixit ei. Nunquid frater mi ad inferos descendere me per-
mittes: multum rogo ut anteq̄ iste truncus a vulnere mei pectoris eruat: cō-
tra interfectorem meum festinanter acceleres: et sic laboriose procures q̄ atē
q̄ moziar tuis manibus deficiat interfectus. Paris autē verbis vulnerati fra-
tris auditis in multa doloris angustia moribūdo fratre relicto festinat ad bel-
lum: totus aspersus ex lacrimis pre dolore: dum post mortē deyphebi fratris
sui amplius viuere non affectet. Palamidem igitur studiosē querit inter acies
bellatorum: palamidem inuenit contra regem serpedonem viriliter preliantē
Rex enim serpedon palamidem inuasit et dum ipsum interficere conaret
palamides in ipsum regem serpedonem furibūde irruit ense nudo: cum quo
sic grauer vulneravit in furore q̄ femur diuisit ab ingume: et statim rex ser-
pedon cecidit interfectus. Paris autem videns tam grauem mortalitatis exi-
tum q̄ palamides in troianos sic crudeliter committebat adeo q̄ iam eos ad
fugam de necessitate compulerat in multis dispēdiis occisorum: tēso arcu suo
in suorum fortitudine brachiorum palamidem acutis aspectibus intuen-
do in

quo loco persone sue posset ipsum letaliter magis offendere quadam venenata sagitta in ipsum emissa ipsum percussit in gula: sic q̄ per venam eius organeam transiens protinus interfecit ipsum: quare palamides mortuus precep̄s peruenit in terram. **Ex**clamant greci: anxientur et dolent in tanti morte ducis eorum: et stupefacti illico campum deserunt: et fuge precipiti se committunt et vsq; ad eorum castra fugiendo perueniunt: quos troiani in ore gladii letaliter persequuntur: sed greci ante eorum tentoria se vertunt hostiliter cōtra troianos in virtute nimium bellicosa et opposcentes se eis resistunt contra eos viriliter. **T**roiani vero resistantiam attendentes illico ibidem descendunt ab equis: et durum contra grecos ire certamen: sic contra eos pedes viriliter īsistentes q̄ irruentibus eis in eorum tētoziis tentoria ipsa exponūt ad p̄cedā multa ex eis argentea vasa diripiunt et multa auri et argenti copiam quam in tentoriis inuenerunt eorum ceperunt. **T**unc paris et troylus ad litus maris adueniunt cum triginta milibus pugnatorum: qui statim mandant in grecorum naues ignem apponi: nec mora multa in multis grecorum nauibus incendia submittūt: vnde vicinus aer eorum nigrescit ex fumo qui protinus in ualescit dum incendia ipsa in maiores flammās eructuant crepitantibus in fauillis. **I**lluminatur igitur aer ex splendoze flammarum: et loca ex ipsis confinia relucescunt: sic q̄ flamme ipse ab existentibus in muris ciuitatis libere videbantur: sed ad hec cum maxima pugnantium comitiua ex parte grecorum thelamonus ayas aduenit: qui contra troianos durissime resistantie defensionem iniecit. **L**etiferum igitur committitur p̄lium: iter eos strages fit maxima: cum multa ex vtriusq; parte cadant occisorum cadauera circunquaq; **T**unc etiam tota grecorum nauium congesta congeries sine dubio exusta fuisset nisi ille thelamonius ayas qui tunc mirabilia de persona sua cōmisit viriliter resistisset: et tamen plusq; quinquaginta ex nauibus ipsis igne cōsumpte fuerunt. **I**llic in tāta virtute p̄ualuere troiani q̄ p̄ter occisos ex grecis ipsis sunt innumerabiles vulnerati: ex quibus plures qui propter vulnera et doloris angustias non poterant tollerare a p̄lii conflictu se in multis debilitatis periculis abstraxerunt. **E**x quibus hebar filius regis gracie ex quadam lancea letaliter vulneratus: dum truncum gestaret in suo corpore ad achillis tentorium properauit: qui tunc in ipso tentorio morabatur: et eo die propter amorem polixene ad bellum exire negauit. **H**ebar autem sic letaliter vulneratus multum improperauit achili: se crudeli modo contra compatriotas exci-

dium exercere: cū eos turpiter mori permittat: et eos in bello deficere in multa crudelitate sustineat et permittat: qui in sue virtutis presidio ipsos iuuare poterat et tueri **T**runc igitur ab hebar vulnere violenter abstracto hebar corā achile languentibus oculis protinus expirauit: et non post multam moram quidam achilis famulus a bello veniens ad achilis tentorium properauit: qui interrogatus ab achile quid esset de grecorū exercitu: ille suus famulus dixit illi. Domine grecis nostris o quā male hodie successit propter immensam multitudinem troianorum interficientium in ore gladii grecos ipsos. Non enim creditur quod de troianis omnibus bellicosis qui erant in troia vnus remanserit in eadem: cum omnes ad bellum ipsum venerunt et grecos sic oppresserant violenter: quare reuera mi domine cum troiani ipsi iam sint multo dolore lassati si animi vobis esset nunc bellum ingredi contra eos eterne fame memoriam vobis inde possetis acquirere: nam per solum ingressum vestre virtutis in bello omnes statim essent troiani deuicti: qui propter eorum lassitudinem contra vires vestras manum erigere non auderēt. **A**chiles igitur nec ad verba famuli sui applicat animū: nec ad hebar mortuū sua limina salti ex humanitate retorquet: sed oīa que videt et audit tāquā inaudita dissimulat velut ille qui amoris vinculis alligatus omnia pretermittit. **E**st enim mos omnium amatorū vt amoris vulneribus obcecati honoris laudes eorum effugiant putantes eorum amatricibus displicere: etiam si cum magna ignominia a bonorum operum laudibus contingerent abstinere. **B**ellum igitur feruet asperrimum inter troianos et grecos: sed cum dies iam vergeret ad solis occasum bellum dirimitur: et troylus et paris cum troianis eorum a prelio discedentes ad ciuitatem propriam redierūt. **N**undum autem deyphebus qui sua protrahabat extrema mortuus fuerat: cum paris et troylus ante eum isimul venientes deyphebum in multis angustiis et clamoribus vlulant: ante eum mori cum eo finaliter cupiunt tanquā illi qui corripuntur nimium pre dolore. **D**eyphebus autem palpitantibus oculis et in voce quasi deficiens querit a paride si sit eius mortuus interfector: qui dum de morte eius per paridē factus certus: mandat ab eius vulnere truncum auelli: quo auulso deyphebus illico expirauit. **D**e morte vero deyphebi vniuersi troiani dolore nimio comprimuntur: dolores tñ regis priami regine hecubē sororum et fratrum deyphebi cū sit enarrare superfluum: necnon planctus et lacrimę que pro rege serpedone diffuse fuerunt omīssum est. **I**n hac parte: rex tñ priamus corpus deyphebi in precioso

monumento faciens sepeliri: sic et corpus regis incliti serpedonis. In castris vero grecorum de morte palamidis planctus fit maximus et eius corpore tradito sepulture greci conueniunt et cum sine ducis industria esse non possunt de consilio nestoris communiter acceptato regem agamenonem in eorum duce exercitum et principem iterum elegerunt. Sequenti vero die troiani cum aciebus eorum bellicis ordinatis egrediuntur ad bellum: contra quos greci statim irruunt animose: propter quod bellum durum committitur iter eos ex quo mortuorum sequitur magna cedes: sed cum eo die nubilosus et obscurus aer multas pluias effudisset: nichilominus bello feruente multorum mortuorum sanguis effunditur et in crebris ictibus ensium multi deficiunt de grecis amplius quam de troianis. Tunc troylus in armatorum maxima comitua bellum ingreditur: quem greci aliquatenus sustinere non valentes fugiunt ante eum: et fugientes in multa affluentia pluuiarum diuertunt ad castra: quos troiani usque ad eorum tentoria insequuntur: et demum eis dimissis ibidem perturbati temporis tempestate ad ciuitatem eorum redeunt: et se recipiunt in eadem. Sequenti vero die inter eos letale prelium instauratur: et bello commisso troilo ad prelium veniente multos ex grecis interfecit: plures eorum nobiles et barones comites et maiores: et sic eo die usque ad noctis tenebras fuit pugnatum. Sic sine intermissione per septem dies proximo sequentes: et dum greci amplius sustinere non valerent propter multorum corpora mortuorum: duorum mensium inducias in firmitate treuge a rege primo per eorum nuncios petierunt: que concesserunt ab eo treuga iurata. Infra tempus vero treuge predictae agamenon ad achilem nuncios suos misit ducem videlicet nestorem vlixem et dyomedem: ut achilem moneant et inducant ad bellum: cum aliis grecis veniat: et grecos sic crudeliter iterum ab eorum hostibus non permittat: qui demum ad achilem veniunt: eos achiles in maxima iocunditate recepit: et consedentibus eis simul vlixes primo alloquutus est dicens: Domine achiles nonne intentionis vestre et omnium nostrum fuit tot regum videlicet et principum regna nostra deserere et in regnum regis priami in fortis brachio nos conferre: ut regem priamum et suos morti tradere valeremus et ciuitatem suam perpetuam euertere per ruinam: unde nunc vobis animus nouus aduenit: ut voluntate mutata in contrarium declinaueritis motus vestros: post tot danna nobis in hac terra a troianis illata: post tot angustias et dolores: cum troiani tot reges ex nostris nobiles neci tradiderunt: tento

159

ria nostra spoliauerunt et exposuerunt ad praedam: et tot incendio exusserunt
 naues nostras. **N**onne in virtute vestri brachii ad spem iam victoriae nostre
 peruenim⁹: qui fortissimum hectorē morti tradideritis interemptum: a quo
 troianorum spes salutis et eorum victoriae dependebat: et nunc deiphobus
 mortuo fratre ipsius hectoris omnis spes salutis a troianis penitus sit sub-
 lata: et nūc vos qui ī vestrarum virium potentia tante fame gloriam quesui-
 stis: vultis vt nunc tante glorie fama vestra per actus contrarios extingatur
 vt sustineatis etiam gentem vestram amara morte subcombere: quam tāto
 tempore in efusione proprii sanguinis vestri defendistis. Placeat amodo ergo
 vobis et per ipsius fame vestre gloriam manum tenere iuuacem et tueri ve-
 stros: qui sine potentie vestre subsidio nichil possunt ad hoc vt in bello de ce-
 tero contra hostes nostros dirigatis arma victricia: vt de ipsis celerem possi-
 mus obtinere victoriam: quam per vos pro certo speramus: et ad hec vlixes
 predicto suo colloquio finem fecit. **A**chiles vero sic tūc ad vlixis verba respō-
 dit. **D**omine vlixes si vt dixistis ī terram istam accessimus: eo proposito quo
 ī sermone vestro vobis placuit declarare: secure dicere possumus q̄ magne fa-
 tuitatis aura nos impulit et maxime stulticie spiritus rapuit sensus nostros
 vt propter vni⁹ dumtaxat regis vxorem videlicet domini menelai tot reges
 et principes se morti subicerunt: et q̄ nos per troianos crudeliter moriamur
 in regionibz alienis: nonne melius fuisset inclito palamidi in nobili suo regno
 morari q̄ fuisset morti traditus in prouincia aliena: et aliis regibus nostris
 qui in bello precipiti vitam extra regna propria finiuerunt: sane cū maior p̄s
 mundi quasi nobilium sit in hoc exercitu congregata: si eos omnes contingat
 deficere in hac terra reficiet et propagabitur mundus tot deficientibus nobi-
 libus ex vili progenie rusticorum. **N**onne ille fortissimus hector vitam mise-
 rabili ter in hoc mundo finiuit: sic de facili possem et ego qui tante fortitudinis
 non existo. Requiere me igitur vel rogare q̄ contra troianos procedam ad
 bellum est labor amissus: nec enim mei propositi intentio mea est me ampli⁹
 mortalibus bellis ingerere: nam malo meam strenuitatis famam extigui po-
 tius q̄ personam. **P**robitas enim et si quodocunqz laudetur repēte obliuio
 eam subiungit. **S**atis itaqz nestor et dyomedes achilem in eorum sermoni-
 bus alicere studuerunt: sed nullo modo potuerunt ipsum inducere: vt nec eo-
 rum sermonibus: nec agamenonis precibus consentiret: persuasit tamen eis
 vtile esse pacem querere troianorum anteq̄ in eorum bellis tot nobiles peant

et succumbant. Rediunt ergo ad agamenonem nestor vlixes et dyomedes: et ei cuncta referunt que ab achile per ordinem didicerunt: quare agamenon oēs reges grecorum et principes et maiores exercitus ad colloquium venire mandauit: quibus omnibus simul iunctis in vnum: voluntatem achilis et eius resistentiam publicauit: qualiter ipse rogatus ab eo et ab aliis grecorum principibus venire contra troianos ad bellum absolute negauit: qualiter ipse grecorum reditum ad propria persuasit et pacem querere cum troianis. De hiis igit quid animi vobis sit: et quid a vobis sit de cetero faciendum: vnusquisqz vestrum si placet voluntatem suam exinde manifestet: et sic agamenon suo colloquio finem fecit. Menelaus vero qui primo in loquendo surrexit: pacem querere cum troianis satis dixit esse iniquum: cum hector et deyphebo mortuis troiani se magis mortuos reputent quam viuentes: et certum sit amodo quam absque achilis potentia de troianorum victoria sit securi. Sed vlixes et nestor menelao mirabiliter contradicunt dicentes non esse mirum si menelaus bellum appetit: et reditum dissuadet: cum in eius recuperatione uxoris spiritus eius totus anhelat: nec enim adhuc potest censi troia hector et deyphebo viduata: cum ibi sit alius hector: qui non minori preditus est virtute scilicet ille troylus: qui non minus quam si viueret hector grecos affligit preliando: et sit alius deyphebus videlicet paris: qui non minoris virtutis deyphebo in bellandi virtute perstitit quare pacem per omnia suadent: et reditum post pacis effectum. Calcas vero troianorum proditor et antistes quasi furibundus exclamans inter grecos dixit. Ha viri nobiles quid facere cogitatis contra voluntatem et iussa deorum. Dii vero pro certo victoriam vobis spondent: ut infalibiliter ab eorum ore percepisti: et diis illudere non sit tutum: nec eorum iussionibus contraire. Arma igitur capite contra troianos: instaurate viribus prelia contra eos: nec deficiat manus vestra donec de eis separatam victoriam consequi valeatis: quam dii vos consequi irrefragabiliter statuerunt. Ad verba itaque calcantis antistitis vniuersi greci contra troianos vigorem et durum animum assumpserunt non curantes de achilis subsidio: ac si ipse non esset aliquatenus inter eos.

¶ Incipit liber vicesimus sextus de vndecimo bello et de morte troyli ac morte regis menonis in eodem bello interfectorum.

Nouciis igitur duorum mensium iam exactis datis ad treugam: greci eorum aciebus ordinatis ad bellum egrediuntur viriliter causa pugnæ: contra quos troiani qui tunc fuerunt ad bellum egressi festināter occurrunt et asperissimum bellum committitur inter eos: multa cadunt hinc inde cadauera mortuorum. Tūc troylus bellum ingreditur in maxima pugnatium comitiua: grecos interficit dum mortem sui fratris improperat vindicare. Scripsit enim dares quod eo die troylus mille milites interfecit ex grecis: greci fugiunt ante eum: quare greci sunt dare terga coacti: quos troiani in ore gladii usque ad eorum tentoria persequuntur: sed nox superuenit et prelium separatur. Sequenti vero die duodecimum bellum durum et multum asperissimum est commissum: cum greci ad vindictam suorum anhelantes viriliter dura morte contra troianos insistant. Illic enim dyomedes mirabiliter contra troianos inleuit: multos ex troianis interficit: vulnerat et prosternit: sed troylus qui vidit dyomedem quem bene agnouit contra troianos sic viriliter insistentem in veloci cursu equi sui et lancea sua protensa in dyomedem irruit: quem animo se dyomedes excepit. Dyomedes autem in troylum lanceam suam fregit: non tamen offendit eum aliqua lesione: sed troylus sic fortiter in dyomedem impigit quod ipsum precipitem deiecit ab equo: et mortaliter vulnerauit: adeo quod quasi mortuus peruenit in terram. Troylus autem tunc amorem briseide dyomedi opprobriosis verbis improperat: sed greci dyomedem cum labore quasi mortuum ab equorum pedibus abstraxerunt in scuto ad sua tentoria deferentes. Menelaus autem ut vidit dyomedem sic grauiter vulneratum et ab equo deiectum equum suum coegit in cursum et contra troylum irruens troylum ab equo deicere fuit innisus: sed troylus cum eadem lancea qua vulnerauit dyomedem: cum nondum scilicet initium fractionis: menelaum percussit: sic quod ipsum deiecit ab equo: et letaliter vulnerauit: quem sui a pedibus equorum violenter abstractum in scuto ad sua tentoria detulerunt. Agamenon videns suos in bello quasi deficere coactis multis aliis ipse cum suis irruit viriliter in troianos: ipsos viriliter grauant: et multos interfecerunt ex eisdem. Sed troylus in regem agamenonem sic violenter irruit quod ipsum ab equo prosternit non sine vulnere: licet agamenon non fuerit letaliter vulneratus. Agamenon autem suorum adiutorio equum ascendit: et maiorem suorum timendo iacturam eo die bello finito a rege priamo sex mensium inducias per nunci

os suos exposcit. Sed rex priamus habito consilio super eo inducias ipsas indulgit: cum multis de suis fidelibus non fuisset acceptum tam longas debuisse inducias indulgere. Interim briseyda contra sui patris voluntatem videre dyomedem in lecto iacentem ex vulnere sibi facto frequenter accedit: que licet sciisset ipsum a troilo dudum dilecto suo sic grauiter vulneratum: multa tamen in mente sua reuoluit: que dum diligenter attendit de se iungenda cum troilo nullam sibi superesse fiduciam: totum suum animum tanquam varia et mutabilis sicut est proprium mulierum in dyomedis declinat et conuertit amorem: proponens in corde suo amplioribus expectationibus nollens dyomedem abstrahere: sed quamprimum conualescentiam fuerit adeptus absolute facere vel le suum: cum in eius amore tota deferueat et flagrantis desiderio penitus inualecat. Rex vero agamenon infra tempus induciarum ipsarum se contulit ad achilem in ducis nestoris comitiis: quem achiles vultu iocundo recepit. Tunc agamenon ipsum alloquitur: ut ad bellum amodo veniat et grecos suos perire amplius non permittat: satis ergo achilem tunc iussit agamenon: sed achiles indurato animo noluit aliqua prece moueri: verum pro eo quod achiles agamenonem sinceriter diligebat: omnes mirmidones suos absque se in bello sibi habere concessit. De quo agamenon et nestor multas sibi assurgunt ad gratias. Demum agamenon et nestor ab achile quesita licentia ad eorum tentoria redierunt. Elapsis vero induciis predictis: agamenon cum suis se attingit ad prelium. Achilles autem vniuersos mirmidones suos armari mandauit: quos ipse ad armandum adiuuit: assignans unicuique ipsorum quedam rubea insignia: et in rore lacrimarum egrediendi ad bellum licentiam eis dedit. Tunc mirmidones lento passu ad bellum accedunt quod iam extiterat incoatum: quare in bello ipso troiani grecos mirabiliter opprimunt: sed dux athenarum viriliter eos defendit: in quem superueniens troilus irruit et ipsum ab equo prosternit: et de mirmidonibus multos letaliter vulnerauit. Eo igitur die usque ad noctis tenebras extitit preliatum: sed superueniente noctis umbraculo a prelio fuit cessatum. Sequenti vero die ambe partes ad prelium attinguntur: bellum committitur multum asperrimum. Rex autem philimenis et polidamas regem thoas capiunt et captiuum ducere conabantur: sed mirmidones viriliter eis resistunt ipsum manibus eorum eripiunt: cum troilus se ingerit inter eos ex mirmidonibus multos vulnerat: multosque prosternit: qui facientes durum impetum contra eum equum sibi interficiunt et ipsum itercipere moliantur. Tunc paris cum suis fratribus naturalibus

in medio mirmidonum viriliter se iniecit: eos opprimit: vulnerat et dirupit: troylum liberat: qui statim alium equum ascendit. Pro liberatione vero troyli tunc letale prelium fuit commissum: ubi tunc mirmidones emargarō vnum ex filiis regis priami naturalibus occiderunt. Troylus et suam iniuriam et fratris sui mortem cupiens vindicare in mirmidones acriter irruit: multos ex eis vulnerat: et in subsidio paridis et naturalium fratrum suorum nimium eos infestat: sed nec leue erat mirmidones posse confundi: cum inter se multa strenuitate vigereut et essent in preliis valde docti: quare ipsi troianorum multitudinem metuentes de seipsis presidium constituunt et castellum eis omnibus coactis in vnum: qui nec ita poterant se tueri: quin troylus qui vere erat stimulus nociuis eorum eos non lederet: vulneraret: et eorum aliquos ab eorum globo non cogeret sepius sperare. Tunc rex agamenon: rex menelaus: rex thelamon: vlixes et dyomedes: qui tunc plena sanitate vigeant cum aciebus eorum in bellum intrarunt: quare durum prelium committitur inter utrosque. Mirabiliter ergo greci troianos opprimunt: plures ex eis occidunt: sed troylus tunc se ingerit in partem illam in qua troiani durius vexabantur. Grecos igitur interficit: vulnerat et confundit: sic quod quasi sola virtute troyli grecos conuertitur in fugam: et ad eorum tentoria quasi precipites cum multa celeritate festinant: sed thelamonius ayas bellum ingreditur: troianos aggreditur in dura et aspera virtute bellandi. Tunc greci campum recuperant: sed hoc fuit sexdecimum bellum valde letale: cum ex utraque parte in maxima quantitate ceciderunt interfecti. Troylus vero qui in suis viribus mirmidones non cessat opprimere: et grecos alios vniuersos in tanta duricie eos affligit quod in virtute sue potentie fortiores grecorum contra eum preualere non possunt: propter quod greci iterum vertuntur in fugam: quos troiani usque ad eorum tentoria persequuntur: ibi troylus mirabiliter eos est aggressus in virtute nimia preliandi. De grecorum nobilibus centum cepit: quos captiuos ad ciuitatem adduxit: bellumque dirimitur: et ambo exercitus separantur. Mirmidones autem ad achilem ad castra redeunt vulnerati plures ex eis: et sibi referunt quod multi ex eis eo die ceciderunt in bello: sic quod perquisitis eorum cadaveribus mortuorum inuenti sunt ex eis plusquam centum numero defecisse. De morte igitur suorum dolet achiles immodice: et in multis doloribus superueniente nocte anxius lectum intrat. Ibi factus penitus inquietus sua non appetit claudere lumina in dormitionibus consueta quiete: nam multis insurgentibus cogitationibus

bus occupatus pro vindicta suorum suo disposuit in animo bellum intrare
 sed polixene amor infestus sibi dura morte resistit: dum cogitat q̄ eum. poli-
 xena diligit plusq̄ se: contra se est efficax argumentum q̄ si forte ad arma pro-
 filiat polixene voto frustrabitur et separatis gaudiis ex ea priuari contingat
 cum iam regi priamo ⁊ eius vxori irreuerēter illuserit contra sua veniēdo pro-
 missa: per que pollicitus fuit eis grecos vltēius non iuuare et eis iam totiens
 tradiderit subsidium gentis sue. Multis igitur diebus fuit talium cogitatio-
 num inuolutione conclusus: cum demum troianorum et grecorum exercitum
 ad letale septimumdecimum bellum se attingit: feruet ergo durum p̄lium i-
 ter eos quod per septem dies continuos non quieuit: quibus diebus amore
 vetante achiles continuit motus suos dum ad p̄lium se nullatenus ingessis-
 set: infra quos multi de grecis interfecti fuerunt: quod dum agamenon videret
 tantorum suorum excidium iudicias postulat a troianis: s; troiani sibi eas
 concedere negauerunt: nisi tot dierum tantum infra quos greci possēt mortu-
 os sepelire. Hīs igitur diebus elapsis letale octauumdecimum bellum factū
 est inter troianos ⁊ grecos: nam ordinatis aciebus eorum durum bellum cō-
 mittitur inter ipsos: quare menelaus et paris in p̄lio se coniungunt: ambo
 se sternunt ab equis in eorum potentia lancearum. Polidamas in vlixem ir-
 ruit ense nudo: et vlixes ense suo similiter se defendit. Menesteus dux athena-
 rum athenozem aggreditur: ipsum impugnat sic q̄ eum ab equo deiecit. Rex
 philimenis agamenonem inuadit: quem tunc grauitē offendisset: sed rex the-
 lamoniū succurrit ei qui regem philimenem vulneratum prostrauit ab equo
 Archilocus autem nestoris filius irruit in vnum ex filiis naturalibus regis
 priami nomine briuium de griuelis ipsum cum lancea sua potenter impellēs
 et letaliter vulnerans q̄ ipsum mortuum prostrauit i terram. De morte vero
 briuii troiani valde facti sūt anxii: cuius rumor dū puenisset ad troylū de mor-
 te eius troylus multas prorumpit in lacrimas et in grecos multos irruit in
 furore: sic q̄ eos sine dubio coegisset in fugam nisi mirmidones viriliter resis-
 tissent: propter quod troylus dimissis aliis in mirmidones se conuertit: cōtra
 eos se ingerit virtuose: ipsos vulnerat: prostrat et multos occidit ex eis: sic q̄
 mirmidones sustinere impetum ipsius troyli non valentes nec alii greci
 multitudinem troianorum: fuge precipites se cōmittunt: quos troylus et
 ceteri troiani vsque ad eorum tentoria persequuntur vbi predicti troia-

ni duris vulneribus grecos offendunt: et ab equis descendentes ipsorum ipsos in eorum tentoriis prostrant: vulnerant et crudeliter morti tradunt. **E**lamor ergo fit maximus in tentoriis ipsis et voces ululantium in vicino aere multipliciter ethonifant: quarum vocum ipsarum confusiones ad achilem tumultuose perueniunt in tentorio suo stantem. **Q**uerit achiles que sit tam turbida causa clamoris. **F**ugientes vero a bello ipso dicunt ei grecos a troianis esse deuictos: et esse in tentoriis eorum vitande necis causa necessario sic depulsi: a quibus etiam sic se tueri non possunt quin a troianis interficiantur ibidem et vos qui sic stare creditis in tentorio vestro securi: iam supra vos confestim videbitis plusquam quinquaginta milia troianorum: qui vos inermem viuere non permittent: et qui nunc tantos ex mirmidonibus vestris morti crudeliter tradiderunt: et adhuc morti tradere non cessant: et qui mortui possent se tuere pro certo: nisi in iuuamine eorum aliqui potenter insurgant. **A**d hec igitur achilles quasi furibundus insurgit: fremit spiritus eius in multo furore dum ex candescit in iram: amore polixene post posito arma petit: armatur instanter et cum festinantia equum ascendit: et velut lupo famelicus inter agnos audus se ingerit in troianos: in eos irruit: eos diruit: vulnerat et occidit: sic quod in breui hora inter preliantes notus est ensis eius: qui totus intersectorum ab eo madidus ex cruore terram replet et velat cadaveribus mortuorum: quod postquam vidit troylus durum ensen cognouit achillis: et ideo versus eum dirigit equum suum: quem similiter ut persensit achilles ipsum potenter excipit: et dum vnus impingit in alium troylus achilem sic grauiter vulnerauit quod achilles pluribus diebus necessario cessauit a bello et eum oportuit multis diebus ex ipso vulnere in lecto suo iacere. **T**roylus vero et si non fuit ab achile sic grauiter vulneratus non tamen sine vulnere ictum persensit achillis: demum ex armorum impulsibus ambo insimul corruerunt. **P**relatum igitur fuit eo die continue a mane usque ad noctem et superueniente noctis ymbzaculo prelium fuit dimissum. **S**eptem itaque diebus continuus fuit pugnatum: infra quos vtriusque partis multi ceciderunt in bello. **R**ex vero priamus multo dolore deprimatur ex eo quod achilles contra promissa sua bellum intrauit. **P**utat enim magis decipiendi causa dixisse: regine consorti sue multum inproperat: qui si verbis eius fide adhibuisset maximo fuisset vitupio inuoluitur. **D**olet etiam polixena cui iam placuerat achilem in maritum habere. **A**chilles vero infra predictos septem dies de vulneribus sibi factis a troilo ope saluberrime medicine restitutus est sanitati: seruicem

tamen contra troylum concepit ardozem qui sic eum grauiter vulnerauit. Dicit enim necessario euenturum: vt per manus suas troylus turpiter moriatur. **T**empus belli huius gestis supernenit in quo nonumdecimum prelium est commissum: nam ambobus exercitibus simul iunctis et mutuo dimicantibus inter se ex vtraque parte committitur magna cedes. **A**chiles vero antequam bellum intraret coram se suis mirmidonibus conuocatis de troilo eis grauem querelam exponit: et ideo mandatis et precibus monet eos qualiter contra troylum debeant in bello procedere: vt eis omnibus simul iunctis ad nichil aliud cor apponant quam vt troylum in medio eorum includere studeant: sic quod eum firmiter valeant detinere et detentum non interficiant: sed tam diu ipsum impediant debellando donec ipse ad eum perueniat qui non longe semper in bello erit remotus ab eis: et achiles tunc colloquio suo sine facto bellum ingreditur quem mirmidones solcite insequuntur. **I**nterea troylus in maxima militum comitiua et in magna virtutis audacia bellum intrat: in grecos irruit: eos sternit vulnerat et occidit: sic quod in breui hora factum est in sue virtutis potentia quod greci sunt dare terga coacti: et a facie fugere troianorum. **C**onstituente sole meridie eam hora sic quod greci quasi deuicti fugiendo precipites ad tetoria sua festinant. **T**unc mirmidones qui erant numero duo milia pugnatorum: in bello se igerunt animosi simul tamen iuncti: et mandati eorum domini non obliti. **I**n troianos igitur in ore gladii se immittunt et greci campum recuperant: et durum bellum committitur inter utrosque. **M**irmidones autem troylum inter bellantes sollicita mente querunt: ipsum animose bellantem inueniunt inter turmas. **T**unc ipsum ex omni parte circundant et in medio eorum positi constituunt: sed ipse plurimos interfecit et infinitos ex eis vulnerauit. **V**erum dum nullus esset ex suis qui tunc ipsi troilo succurreret mirmidones interficiunt eius equum in eorum lanceis ipsum multipliciter vulnerant: cassidem ab eius capite violenter extirpant: capucium lorice sue sibi per violentiam dirumpendo: propter quod troylus nudato capite exterminatis viribus se defendit a grecis. **T**unc superuenit achiles: qui postquam vidit troylum habentem caput ierme et omnis defensionis auxilio destitutum in eum irruit furibundus et nudato ense ictus ictibus cumulando caput eius crudeliter amputauit: caput ipsum proiciendo inter pedes equorum. **C**orpus autem eius suis manibus interceptum ad caudam equi sui firmiter alligauit et per totum exercitum iuerunde post equum suum ipsum crudeliter traxit. **S**ed o homere.

qui in libris tuis achilem tot laudibus: tot preconis extulisti: que probabilis ratio te induxit: vt achilem tantis probitatum ⁊ dignitatum titulis exaltasset ex eo precipue q̄ dixeris achilem ipsum in suis viribus duos hectores peremisse: ipsum videlicet hectorem: et troylum fortissimum fratrem eius. **S**ane si te non induxit grecorum affectio a quibus originem dixeris produxisse vera non motus dixeris ratione: sed potius ex furore. **N**onne achiles fortissimum hectorem cui nullus in strenuitate fuit similis neq̄ erit: proditorie morti dedit: cum hector tūc regem quem in bello ceperat ipsū a bello abstrahere tota intentione vacabat: scuto tunc post terga reiecto: qui quasi factus iermis tunc ad nichil aliud intendebat q̄ regem captum a turmis extrahere: vt ipsum captum suis bellantibus assignaret. **N**onne si hector tunc achilis insidias persensisset in defensionem suam scuto suo reuoluto velociter opposuisset eidem: qui achilem in multis grauare dispendiis consuevit: sic et fortissimum troylum: quem non ipse in sua virtute peremit: sed ab aliis mille militibus expugnatum et victum interficere non erubuit: in quem resistenciam nullius defensionis inuenit: et ideo non viuū hominem: sed quasi mortuum interfecit. **A**mplius nunquid achiles dignus est laude: quem scripsisti multa nobilitate decorū: qui nobilissimū regis filium virū tanta nobilitate et strenuitate vigentem: non captum neq̄ deuictum ab eo ad caudam equi sui dimisso pudore detraxit. **S**ane si nobilitas cum mouisset: si strenuitas cum duxisset compassione commotus nunq̄ ad tam crudelia et vilia declinasset: sed ipse ad ea moueri non potuit que vere non erant in ipso. **A**chile vero corpus troyli sic sine pudore trahente postq̄ inotuit paridi polidamas et enee: de morte troyli intermorit̄ paris: et anxiose factus est semiuuius: troiani tamen in recuperatione corporis troyli multi adhibuere laborē: s̄ illud rehabere minime potuerunt propter grecorum multitudinem: qui pro eius recuperatione nimium resisterunt. **R**ex autem merion de morte troyli multo dolore commotus achilem animosus inuadit: primo obprobriosis verbis dices ei. **O**inique proditor vnde te tanta potuit exacerbare crudelitas q̄ tam nobilissimum tā strenuum nobilissimi regis filium equi tui ligares ad caudam et tāq̄ vilissimum p̄ terrā trahere nullatenus horruisses: sane illud amodo nō sine tue p̄sone dā no poteris āplius amouere: ⁊ statim eū irrūēs ī cursu celeri equi sui sic ipsū in sue ictu lācee graniter ī pectore vulnerauit q̄ achiles vix se potuit sustinere et statim extracto ēse achilē supra cassidē in capite ictibus duris ipugnat adeo q̄

achiles grauiter vulneratus ab equo corruit seminiuus in terram: propter qđ
 troiani corpus troyli recuperauerunt sed non sine maximo belli labore **Mir-**
 midones vero achilem a terra releuant ⁊ ipsum in equum suum ascendere fa-
 ciunt et qui non per magnam horam resumptis viribus bellum ingreditur et
 regem merionē aggreditur furiose. **Rex** tamen merion ipsum excipit et graue
 pzelium committitur inter eos: sed rex merion durius et magis grauauit achi-
 lem: et superueniente multitudine acierum hincinde pugnantium ambo ab-
 uicem separantur: et vergente die ad solis occasum a pzelio fuit cessatum. **Se-**
 pte igitur diebus continuis feruidum bellum troiani ⁊ greci fouerunt. cū achi-
 les suis vulneribus extitit cōfortatus: et ad regis merionis vindictā anbelās
 die septimo bellum intrat: mirmidones suos alloquitur: firmiter mandat illis
 qđ regem merionem in eorum medio circcludant ⁊ inclusum detineant: do-
 nec ad eos achiles ipse perueniat vindictam de eo finaliter recepturus: bellū
 itaqz graue committitur ex quo multi deficiunt interfecti. **Achiles** et rex me-
 rion mutuo se inuadunt: ab equis abo se sternunt: et ambo pedes viriliter pre-
 liantur: cum mirmidones in regem merionem irruunt: ex omni parte circun-
 dant ipsum omni suorum auxilio capiunt destitutum: cum nullus sit qui con-
 tra mirmidones succurrat eidem: quem vt vidit achiles sic a suis mirmidoni-
 bus interceptum in eum irruit: et innumerabilibus vulneribus eum peremit
Uerum achiles non sine graui suo periculo hoc non potuit commisisse: cum
 rex merion ipsum pluries pluribus grauibus vulneribus afflississet: p que ab
 eo sanguis in nimia q̄titate eius deriuabatur ad cales: propter quod de morte
 eius sperabatur potius q̄ de vita. **Attende** miser homere qđ nūq̄ achiles virū
 strenuum nisi proditorie interfecit: vnde merito dignus est laude si proditio
 est laudis titulus extollenda. **Interea** igitur fouente bello: menelaus: meneſte-
 us: dyomedes et thelamonus ayas cum aciebus eorum in troianos impetum
 facientes ipsos a campo repellunt: sic qđ subito fuge dati ad ciuitatem accele-
 rant et in maximo discrimine in illam intrare contendunt: cum greci eos ī ma-
 xima duricie persequentes infinitos ex eis vulnerant et occidunt: sed troiani
 qui fugere potuerūt eorum vrbem ingressi ciuitatis portas firmis repagulis
 muniunt et clausuris.

189
Incipit liber vicesimusseptimus de morte achillis paridis et ayacis.

Oripore igitur troyli in regiam priami regis adducto dolet priamus immodice: dolet hecuba dolet nimium polixena: dolet helenas: dolet paris: in multis anxiosis lamentationibus flebiles dies ducunt: dolent vniuersi troiani: qui dum se sentiunt hectoris: deyphebi et troyli auxilio destitutos vere putant viuere se vltra non posse. Rex autem priamus a grecis petit inducias treuga firmata: que conceduntur a grecis: infra quas rex priamus corpus troyli in preciosissima sepultura constituit sepeliri: necnon et corpus regis merionis fecit precioso sepulchro recondi. Regina vero hecuba de morte filiorum suorum nimium anxiosa multiplices vias exquirat per quas posset de eorum interfectore finaliter vindicari: ut tyrannum achilem qui sic non horruit in suos filios insenire morti tradere potuisset. Demum accersito ad se paride secreto ipsum alloquitur: et in multa lacrimarum affluentia dixit illi. Carissime fili tu nosti qualiter ille infelix achilles fratres tuos carissimos natos meos proditorie morti tradiderit: orbando me miseram genitricem hectore et troylo qui soli vnatecum erant integrum solaciū vite mee: propter quod dignū esset et iustum quod sicut ipse proditorie orbat parentes interficiendo filios alienos: sic et ipse proditorie interfectus penam similem patiatur. Hic enim infelix achilles fecit sepius me requiri de polixena filia mea sibi tradenda legitimam in vxorem: quem dum de ea sibi tradenda in spe certa proposuerim: propono ad eum nūcium destinare: ut ad me in templo apolinis mecum veniat loquuturus: ubi volo quod tu fili cum fidei nostrorum militum comitiua secreto debeas te latere et eo veniente ibidem vobis irruentibus in eundem euadere non valeat manus vestras quin interficiatur ibidem. Quod paris pias matris motus ad lacrimas matri similiter lacrimando concessit de uote. Factumque est quod paris iuxta conditum matris cum viginti sibi fidelibus et nimium animosis in templo apolinis latenter occubuit: et misso per hecubam nuncio ad achilem: infelix achilles amoris inconsulto calore deceptus: qui valde sapientibus aufert sensum: vnacum archilogo nestoris filio ad appolinis templum accessit: quibus ibi venientibus paris cum eius fidelibus ab eorum latibulis exeuntibus extractis ensibus irruit in achilem. Achilles vero excepto ense tunc erat inermis: contra quem paris tria iacula in suorum brachiorum virtute vibrauit cum quibus letaliter percussit eundem: aliis suis militibus in

m

ruentibus contra eum. **A**chiles autem extracto ense et suo pileo in brachio i uoluto irruens irruentes in eum septem interfecit ex eis: sed demum archilogus et achiles ambo mortui sunt i eodem templo apolinis a paride nequiter interfecti. **P**aris vero corpus achilis iubet et archilogi cornis et canibus exhiberi: sed precibus et monitis helene a templo tatum appolinis eiecti sunt in platea ut ab omnibus troianis videre volentibus possent liquide intueri.

Gaudent itaqz troiani de morte achilis inter se mutuo conferentes: q de grecis non poterant aliquatenus amodo dubitare. **A**gamenon vero rex ad regem priamum nuncios suos mittit: ut grecis iubeat exhiberi corpus achilis: et nestori corpus archilogi in triste solamen ipsius patris sui immodice condolentis: concessit rex priamus: et greci ad eorum castra transducunt amboz corpora mortuorum. De morte itaqz achilis planctus sit maximus inter grecos qui putant et conferunt inter se amodo eis de capiendo ciuitatem nullam superesse fiduciam achile sublato. **I**biqz achili constituunt magni precii sepulturam: rogantes regem priamum ut sepulturam achilis in ciuitatem troie locari permittat: qui in introitu porte timbrece sepulturam ipsam edificari concessit. **E**ius autem sepulture preciosam formam et modum describere superflue visum est. **A**gamenon vero rex post reges grecorum et principes ad colloquium euocari manduit: quibus venientibus et in eius presentia constitutis: agamenon illis in suo sermone significat qualiter pro morte achilis maior pars exercitus videtur nimium dehortari. **Q**uerit ergo quid sit melius eligendum: an a bello ipso desistere: an adhuc in bello ipso persistere viribus cumulatis: an ad propria remeare. **A**udientium autem iudicium in diuersa vota diuiditur: alii bellum probant: alii reditum gratum dicunt. **D**emum omnes eorum in vnam sententiam concurrentes bello insistere approbat et hortantur dicentes. **E**t si achiles eis defecerit: non eis deficient vera promissa deorum: quin contra troianos greci non gaudeant optata victoria: et ciuitatem troie funditus non evertant. **A**yas tamen in medio regum assurgens regibus persuasit: ut si et achiles de medio sit sublatus: mittatur pro eius filio qui apud regem licomedem animu suum i armis iuuenilibus educatur: cum ipse pro certo didicerit grecos sine eo contra troianos non posse victoriam obtinere. **G**reci itaqz huius audito consilio fauent omnes: regem menelaum eligunt ut pro filio achilis qui neptolonijs vocabatur ad regem se conferat li-

169
medem. Tempus erat q̄ iam sol in tantum sub zodiachi celesti circulo ma-
turauerat cursum suum: quod iam in eo anno intrauerat signum cancri in
quo secundum diuinam dispositionem astrorum celebratur solsticium estiva-
le: tunc enim sunt dies maiores in anno. **Sextodecimo** igitur die tunc cum di-
es sunt in anno maiores vt dictum est: vicesimum et letale bellum troiani et
greci simul instituunt: et ambobus exercitibus simul iunctis bellum asperri-
mum committitur inter eos. **Tunc** ayas quodam stimulo fatuitatis astri-
ctus capite discooperto inermis bellū ingreditur: solū ensē ī manu portat: scu-
ti etiam subsidio destitutus. **Leteri** vero principes grecorum dyomedes: me-
nesteus: vlixes: menelaus et agamenon aciebus eorum bene dispositis: vsqz
ad passum perueniunt troianorum. **Rex** vero priamus ordinatis sagaciter
suis turmis et cuneis: exire contra grecos ad bellum statuit et mādaui. **Sed**
o q̄to timore concucitur gens troianorum cum videt se ad bellum ingredi
sine ductu fortissimi hectoris: sapientis deyphebi et troyli nimium animosi
Sed quia necesse est vt troiani vitas tueantur eorum suas in belli discrimine
vitas ponunt. **Paris** vero ob defectum fratrum suorum exiuit ad bellum in
multitudine lacrimarum sub eius casside defluentium latentibus riuulis et
in perceptibili murmure sociorum. **Deinde** polidamas: rex philimenis: rex es-
dras: rex enecas cursu celeri contra grecos prelio se immiscunt. **Paris** vero cū
acie sua de gente persarum cum eorum arcubz et sagittis multos grecos vul-
nerant et multos occidunt. **Dyomedes** autem in regem philimenis irruit cū
potenter rex resistit. **Uerum** passagonenses vassali regis ipsius multos ex
grecis interficiunt: vulnerant et prosternunt: sic qz dyomedes et greci sustine-
re eorum impetum non valentes retrocedere magno terre spacio sunt coacti
Menesteus itaqz athenarum dux irruit in polidamam: sic eum hasta sua po-
tenter impellens qz ipsum prostrauit ab equo: et ipsum viriliter impetit ense
nudo duris ictibus eum affligit: ipsum conatur accipere: quod fecisset nisi phi-
limenis regis potentia et succursus ipsum a menestei manibus liberasset. **Itē**
paris multos ex grecis vulnerat: et multos occidit ex eis: cum ille ayas in
gentem paridis irruens ense nudo et ense solo: de quo quoddam mirabile di-
ci potest: cum tunc tot troianos interfecisset inermis in bello et ab omni vul-
nere euaserat iam illesus. **Uerum** cum ad gentem paridis peruenit: ense nu-
do dissilit inter persas: infinitos ex eis interficit: sic qz omnes fugiunt ante

eum. Uerum paris hoc sustinere non valens tēso fortissimo arcu suo in aya-
cem quandam sagittam venenatam emisit: cum qua letaliter ipsum inter sple-
nem et costas percussit: sic q̄ ayas bene presensit q̄ erat ex eo vulnere infali-
biliter moritur⁹. Anteq̄ ergo ipse moriendo deficiat querit paridem inter tur-
mas: paridem inuenit et se coniungit eidē dicens illi. Paris paris tu me ictu
sagitte tue crudeliter peremisti: sed anteq̄ mortuus descēdā ad inferos tu eris
preuius et precursor. **N**ecessē est enim vt ab iniusto amore helene pro qua
sunt tot nobiles interempti illico separeris: et statim ense suo sic ipsum letali-
ter percussit in facie q̄ maxillinas eius geminas diuisit in partes: et a cerebro
separatas confestim mortuus cecidit inter pedes equorum: et ayas non lon-
ge progressus mortuus expirauit. Troiani vero videntes paridem mortuum
corpus eius cum multo labore recuperant: et ad ciuitatem cum effusione mul-
tarum inferunt lacrimarum: sed dyomedes et menesteus cū multitudine gre-
corum insistentium contra troianos eos dare terga compellunt: cum iam sol
declinasset ad noctem: et cum discrimine personarum intrant in urbem ⁊ i fir-
mīs clausuris et feris portas corroborant ciuitatis. Agamenon vero adueni-
ente nocte non multum longe a ciuitate: sed valde prope obsidionem statuit
esse firmandam institutis tentoriis et papitionibus circunquaq̄. Troiani ve-
ro et si immensam altitudinem ciuitatis haberent: tamen circa muros adibus
ere custodes: qui in continua custodia essent cum illis. **E**adē vero nocte cor-
pore paris in regiam patris sui in multarum lacrimarum effusione deducto
plactus fit maximus inter ciues qui amodo omnes desperationis viam sibi
extimant patenter appertam ex quo omnes regis filii a quibus defensionis
eorum spes tota pendebat defecerint interfecti. **N**unquid ipsius regis patris
et multo fortius infelicitis beccube matris sue necnon et sororum suarum: et
multo fortius longe helene dolores et lamenta facile esset explicari posse ser-
mone: et specialiter ipsius helene: que fere mortua plusq̄ viginti vicibus nocte
illa a corpore paridis fuit abstracta: cupiens mori cum mortuo: et amplius vi-
uere non affectans: cuius verba lamentationis et si contineant multarum do-
lorum angustias et que possent hominem valde impium ad pietatis dulcedi-
nem laceffere: et ad dolentis compassionis effectum. **H**ic tamen eas describe-
re ob multitudinem operis est omissum adeo q̄ rex priamus et beccuba i tā-
tum sunt anxietatis helene excedenti dolore mirati: quasi dolorum eorū pro

171
priorum obliti dolores eorum a doloribus helene anxiosa fomenta trahébāt
Et cum viderunt helenam ob amorem paridis tantis doloribus cruciari: ipsā
caram de cetero plusq̃ filiam habuerunt. Quid ultra: paratur paridi in tem
plo iunonis preciosa nimium sepultura: cuius forma et serie in narrandi modo
post posita corpus paris in ea reconditum extitit et hummatum

De morte panthasilee regine amazonum.

DUobus mensibus integraliter euolutis rex priamus portas ciui
tatis noluit aperiri: quare troiani existentibus portis clausis ad
nichil aliud vacauerūt: nisi ad cōtinuos gemitus et lamēta. Aga
menon vero regem priamum interim multociens per nuncios
requisiuit: vt ad bellum gentem suam exire mandaret: quod rex priamus om
nino negauit: timens supremum excidium gētis sue: et eo amplius q̃ rex pri
amus indubitabilem spem habebat de quodam succursu infalibiliter obtinen
do ab amazonum regina: que iam attinxerat se ad iter. Erat enim et tunc in
partibus orientalibus quedam prouincia: que amazonum dicebatur in qua
sole femine sine masculis habitabāt: quarū adolescentiū seīarū cura potissima
illa erat: armis bellicis insuadere et bellā committere: vnde strenuitatem fa
mam bellandi et gloriā sibi querere potuissent. In facie vero ipsius prouin
cie erat quedam magna insula valde fertilis et amena in qua soli masculi con
tinua habitatione degebant. Erat enim mos seminarum ipsarum tribus mē
sibus anni scilicet aprilis: maii et iunii ad predictam insulam transfretare: et
cum masculis ipsius insule commorari: propter quod multe imprenabantur
ex eis: et prenantes cum aliis ad prōpria remeabant: partu tamen edito si cō
tingebat fillam nasci eam secum in prouinciā detinebant: si masculum fa
ctum triennio maiorem ad ipsam insulam transmittēbant. Huius autem pro
uincie erat et tunc regina quedam virgo nobilis et nimium bellicosa pantha
silea nomine: que hectorē nimium sibi astrinxerat in amicū propter sue stre
nuitatis nimiam probitatem: sed audito q̃ greci contra regem priamū in ma
gno exercitu veniebant ipsa in auxilium regis priami cum mille puellis mul
ta strenuitate pugnacibus apud troiam ob amorem hectoris se contulit pu
m 3

gnaturam: propter quod in ciuitatem troie cum suarum comitiua puellarum intrauit: ignara tñ hectorem mortuum extitisse: de cuius morte postq̃ sibi innotuit facta est nimium anxiosa et pluribz diebus vacauit in lacrimis. Demum regem priamum affectuosis est sermonibus alloquuta requirens eum: ut sequenti die omnibz suis paratis ad bellum unam ex portis ciuitatis iubeat aperiri nam et ipsa cum puellis suis intendit congregi contra grecos ad bellum: ut greci proinde valeant experiri quid in bello valeant dextere puellarum. Ad iussu igitur regis priami rex philimenis cum passagonensibus: enneas polidamas et ceteri cum suis aciebus: et panthasilee cum suis puellis per portam dardanidem quam rex priamus aperiri mandauit egrediuntur ad bellum contra quos greci viriliter concurrentes eos potenter recipiunt in ictibus lancearum. Durum ergo prelium committitur inter utrosqz: propter quod menesteus irruit in panthasileam: sed panthasilea sic potenter impulit menesteum q̃ ipsum ab equo deiecit: equum ipsum ab eo auferit et suis puellis assignat. Dyomedes autem panthasileam in cursu equi sui et in ictu lancee sue violenter aggreditur: panthasilea ipsum excipit virtuose: ambo in lancearum ictibus se impellunt: sed panthasilea firma suo stetit in equo. Dyomedes vero ad impellentis ictum totus est mutare coactus similiter et equus ipsius. Panthasilea itaqz a collo dyomedis scutum violenter extirpat et uni puellarum suarum illud assignat. Thelamon itaqz tollerare non valens que per panthasileam committebantur in bello contra eam equum suum coegit in cursum: sed panthasilea viriliter illum excipiens ipsum ab equo prostrauit in terram: et irruens inter grecos ipsos acriter debellabat: quare greci breui hora cognoscunt panthasilee virtutem et potentiam: que in ictibus ensis sui thelamonem potenter inuadit q̃ in adiutorio philimenis cepit eum et ceptum nittere intendit ad urbem: quod postq̃ vidit dyomedes multa ira commotus in detinentes thelamonem se ingerit animo se sic q̃ ipsum ab eorum manibus liberauit. Tunc panthasilea contra suas puellas exclamans ipsas coegit in unum: et faciens impetum contra eos sic viriliter insistit contra ipsos q̃ eos necessario coegit in fugam fugientes a facie puellarum: que incredibiliter preuiunt eos. Panthasilea autem occidendo grecos ipsos nequiter fugientes: qui usqz ad litus maris fugiendo perueniunt: ibiqz omnes greci finaliter defecissent: nisi fuisset ille inclitus dyomedes qui mirabilem iniecit resistantiam contra eas: et tam diu preliatum est ibi donec superueniente nocte ab ipso prelio fuit cessatum. Tunc panthasilea cum puellis suis

173
que tam miraculose se gesserat debellando et rex philimenis cum passagoniis
suis se in urbem troie comode receperunt: ubi rex priamus panthasilee de co
missis ab ea affectuosas grates exhibuit munera multa et enchentia sibi fecit
omnia sua sibi liberaliter offerendo: cum per eam rex priamus credebatur a suis
doloribus respirare. Sequentibus autem diebus plurimis fuit bellatum do
nec menelaus infra duos menses iuit et rediit a licomede rege: qui neptoloni
achilis filium qui etiam pirrus alio nomine cum esset binominis vocabatur i
exercitu grecorum aduenit: quem reges grecorum et ceteri i honore maximo
receperunt: et mirmidones in eorum dominum: de cuius aduentu facti nimium
sunt gaudentes. Greci igitur statim neptolono decus militie tradiderunt: que
thelamonius ayas ensis cingulo decorauit verbotenus addens illi ut eo signo
et honore militie decoretur q ad vindictam necis quondam incliti patris vir
tuosus assurgat: cui duo de principibus grecorum propriis manibus deposue
runt calcaria deaurata: et agamenon rex omnia arma sui patris: eius tentoria
et res alias sibi protinus assignauit: de cuius militia letantur greci et duxerunt
plures solenniter dies festos. Iterum dies belli superuenit utriusqz partis aci
es ordinatur: ad bellum exeunt et durum bellum committitur inter eos. Tunc
pirrus in paternis armis bellum ingreditur: in polidamam irrumpit et impeten
do eum in ictibus ensis sui ipsum morti tradere prorsus intendit: sed rex phi
limenis in potentia gentis sue velociter ei succurrit: quare pirrus offendendi
cum tunc non habuit potestatem. Pirrus itaqz eo dimisso philimenum aggre
ditur: ipsum prostravit ab equo: et ut eum interciperet viribus vires addit. Passa
gonenses autem se morti subiciunt manifeste pro eorum domino liberando:
sed mirmidones non permittunt. Polidamas vero cum troianis occurrit re
cuperare philimenum potenter intendens: sed minime potuit propter multam
resistentiam partis aduersae. Interim panthasilea cum suis ad bellum aduenit
inter signis armorum candidis sicut niue: in mirmidones se ingessit: eos vul
nerat et prostravit ab equis: verum thelamonius ayas panthasileam aggredi
tur: ipsam ab equo deiecit: sed illa animosa consurgens thelamonium pedes
inuadit: quem sic percussit acriter ense suo q thelamonius preceps peruenit i
terram in plantis suarum manuum terram attingens. Duellum vero pantha
sileam earum dominam equum ascendere faciunt i multa virtute bellandi que
sibi postquam innotuit q philimenis a mirmidonibus captus erat statim cum pu
ellis suis properat contra mirmidones animose: quos in ore gladii vulnerat et

occidit: sic q̄ per eam mirmidones retrocedere sūt coacti. Pirrus itaq̄ vidēs mirmidonum suorum excidium philimenum quem ceperat absq̄ lesione dī mittit exclamans fortiter contra suos quibus tunc dixit. Nonne vereri debetis q̄ sic turpiter interficiamini a manibus mulierum. Anbelate ergo mecum vt eas subito in ore gladii morti tradamus. Panthasilea vero pirri minas audiuit: verum de eis aliquo modo curauit: sed dum ad pirrum propinquius accessisset ita q̄ pirrus liquide poterat intelligere verba eius: panthasilea mortē Hectoris in verbis suis multum improperat proditorie ab eius patre commissam: ad cuius vindictam non solum mulieres habiles ad pugnandum: verū totus mundus deberet assurgere: et nos quas mulieres asserunt esse greci subito sentient letaliter ictus nostros. Pirrus ergo ad hec verba in multam irā exarsit: propter quod contra pāthasileam coegit velociter cursum suum: quē dum panthasilea persensit in cursu equi sui obuiam venit illi: et ictibus lancearum ambo inuicem se impellunt. Pirrus in panthasileam lanceam suam fregit: sed eam a sessione equi sui non potuit remouere: panthasilea tamē sic pirrum impulit grauiter hasta sua q̄ ipsum ab equo prostrauit in terram. Pirrus autem a terra celer consurgens in panthasileam se īgerit ense nudo eam petens et repetens in pluribus ictibus ensis sui: contra quem panthasilea plures ictus ī suo furore mucronis non minori relatione retorsit: sed mirmidones pirrum eorum dominum in virtute bellandi ascendere faciunt equum suum. Tunc agamenon in maxima militum comitiua dyomedes cum acie sua: athenarū dux cū multitudine pugnatorū et alii reges et duces grecorū cū aciebus eorum veniunt in conflictū. Rex vero philimenis a pirri manibus liberatus pāthasilee multiplices grates exhibuit asserens se sibi vitam eius beneficio conseruatam: tunc gentem suam coegit in vnum et panthasilea similiter puellas suas. Polidamas vero qui post deiectionem suam ab equo cum multo labore a pedibus equorum euasit in maxima multitudine pugnatorum ad bellum accessit: sic eneeas: sic rex remus: et ambobus exercitibus simul iunctis letale bellum committitur inter eos. Pirrus vero multum contra troianos insistit sed panthasilea durius contra grecos. Pirrus vero in glauconem filium antenoris et fratrem polidamas ex alia matre natum sic irruit furibunde q̄ ipsū in sui ensis ictibus interfecit: panthasilea itaq̄ pirrum aggreditur: et pirrus eā potenter excipit: ambo ī equorū cursu conueniunt: ambo se sternunt ab equis sed ambo viriliter reascendunt: ambo insimul preliantur: et superuenientibus

turmis vtriusq3 exercitus ambo sūt inuicē separati. Polidamas vero de morte fratris factus nimium anxius in vindictam necis fratris sui crudeliter grecos preuit: multos ex eis interfecit: multis vulneribus ledit eos: vnde factū est q3 virtute polidamas et panthasilee plurimum insistentium contra grecos greci sunt dare terga coacti: quos polidamas et panthasilea in furore gladii psequuntur: quibus pirrus thelamonius et dyomedes resistentes vnanimiter virtuose cessare fecerunt grecos a fuga: cum iam longe vie spacium effugisset et cum iam dies declinasset ad solis occasum a prelio est cessatum. Per totum continuum igitur mensem iunctū continue bellum efferbuit inter eos: infra quē plusq3 decem milia pugnatorum ex vtraq3 parte finaliter deciderunt: et panthasilea multas interim ex suis puellis amisit. Superuenientibus autem diebus sequentibus post vnius mensis lapsum bellum durius instauratur: et ex vtroq3 latere conueniunt acies et letale bellum committitur inter eos. Pirrus bellum ingreditur: et panthasilea similiter ex aduerso: ambo se letali odio persequuntur: ambo in letalis belli furore conueniunt. Pirrus in cursu equi sui in panthasileam lanceam suam fregit: sed eam ab equi sui sella non valuit remouere. Panthasilea tamē tunc pirrum durius impulit basta sua: quem licet nō deieisset ab equo: fregit tamen suam lanceam in eundem: sic q3 ipsum graui ter vulnerauit trunco lancee sue i eius persona dimisso: propter quod clamor sit maximus: et in vindictam eius contra panthasileam greci plures insurgūt adeo q3 laqueos cassidis panthasilee nimia virtute dirumpunt. Pirrus vero in sue animositatis furore persistens cum toto trunco quod gerebat in pectore non considerans quid inde sibi contingeret: panthasileam aggreditur cum tunc panthasilea casside sua careret ex viribus contra eam insistentium concassata. panthasilea autem cum vidit pirrum contra se velociter venientem prius credidit illum percutere: sed pirrus in percutiendo velocius eam preuenit et in virtute brachiorum suorum cum ense suo sic graui ter eam percussit inter humerum et pennam scuti q3 per violentiam ictus sui sibi brachium amputauit et ab eius humero naturali iunctura disiunxit. Panthasilea itaq3 mortua preceps peruenit in terram: et pirrus in sue vindicte satisfactionem totum corpus eius per frustra truncauit: et ipse ob multam effusionem sui sanguinis ex suo vulnere defluentis se sustinere non valens in medio bellantium cecidit quasi semivivus: quem sui in eius scuto ad sua tentoria detulerunt.

Duelle vero panthasilee de eius morte nimium sunt turbate: mox penitus affectantes. Quare in vindictam necis eius totis animis abelant: imirmidones igitur irruunt earum protectore carentes: infinitos ex ipsis occidunt: et de aliis grecis tunc morti plusquam duo milia tradiderunt: sed quid troianis profuit tot grecozum excidium: cum greci infinita multitudine glomerati in troianos irruunt: et ex eis innumerabiles occidunt. Scripsit enim dares quod decem milia troianorum tunc in furore gladii perierunt: quare tam relique puellarum quam relique troianorum que effugere potuerunt in ciuitatem se recipiunt: et durissimis repagulis portas in multa clausura confirmant: cum non sit eis voluntas amodo neque posse ab eis egredi causa belli

Incipit liber viceessimus nonus de tractatu pacis seu prodicionis ciuitatis troie

Troiani igitur clausis ciuitatis ianuis existentes inclusi multo dolore torquentur: cum amodo eos spe nulla reficiat de succursu aliquo rehabendo de quo in eorum aliquo posset sperare salutem. Ad nichil aliud ergo valeant preterquam ad custodia ciuitatis fideles et virtuosos adhibere custodes: per quos ciuitas tucatur. Sciunt enim quod immensa altitudo murorum ciuitatis ipsius omnes ab eis congressus exteriores excludit: et quod per infinita secula sic inclusi possent esse securi: si victualia eis non deficerent ad sustentationem eorum. De morte etiam panthasilee que sic viriliter dum potuit eos defendit: et tot hostes eorum ipsa morte consumpsit in anxietate nimia satis dolent: et multo fortius ex eo quod corpus eius habere non possunt: ut ei funeralia debita dolentes exsoluerent: que defunctis nobilibus consueuerunt exsolui. Greci vero portas ciuitatis externis muniunt circumquaque in glomerata multitudine armatorum: ne quis ex hiis qui interius commorantur libere per eas posset exire. Corpus autem panthasilee aliqui ex grecis decreuerunt dandum canibus ad deuorandum. Pirrus autem resistit et dixit illud tradendum esse debite sepulture: sed dyomedes dixit cum per panthasileam tot grecorum nobiles perierunt esse sepultura corpus eius indignum: demum ad hoc deuentum est opinione communi quod corpus panthasilee in quodam magno stagno aquarum vicino ciuitatis troie proici deberet. Troianis igitur exantibus tantis doloribus anxiosis et inclusis in urbe anchises cum eius filio enea athenor cum eius filio polidamas consilium inierunt qualiter possent vitas eorum saluas facere ne perderent a grecis

et si aliter procedere non possent disposuerunt prodere ciuitatem: propter qđ cum rege priamo habuere colloquium vt rex ipse grecorum pacem appeteret restituendo helenam manelao et dannum datum per paridem in insula cithe rea integraliter sarciendo: sed o qđ priamo feliciter successisset si greci vellent talem concordia acceptare: licet ipse rex tante strenuitatis filios amississet: tanta fuerit dannus perpeſsus: si tñ huiusmodi fuisset acceptata concordia poterat se vxorem suam beccubam eius filiam polixenam: suos etiam qui supererāt filios naturales: ciuitatem troie et eius ciues qui tunc erant perpetue commē dare saluti: quod priamus fecisse potuit iam est diu: tunc cū grecorū exercitu apud tenedon existente exinde fuit pro parte agamenonis ducis exercitus solenniter requisitus. Unde apud quosdam in prouerbiis dici solet qđ iuueniles concordie capiende et commendande sunt: id est que fiunt in ipsis principiis ante qđ partes ipse sint in expensis superfluis et dannis intollerabilibus et laboribus arduis fatigate. Post dannus vero et personarum dispendia quis potest illum ad cōcordiam potius declinare qui potior est in obtinēda discordia voto suo. Sane quis posset pro certo tenere grecos velle tali concordie consē tire post innumerabilia dannus sua: tot eorū nobilibus interfectis: tanta subūſ se propterea dispendia et iacturas: et nunc precipue: qui in spe manifesta sunt positi eos de presenti discordia debere ad optatam peruenire victoriam: et vñ uersos troianos morti tradere: ac ciuitatem ipsam ponere funditus in ruinā. Quare manifeste committit cōsiliū proditorum ex solo dolo procedere vt sub ipsius pacis tractatus velamine habilitatem captent et habeant proditores prodere ciuitatem si aliter se posse peruenire non viderent ad salutē. Lupi entibus ergo eis in consilio cepto persistere: antenor et enee regem priamū de pace querenda cum grecis presente amphimaco ex suis filiis naturalibus iuniorē et presentibz multis nobilibz ciuitatis ipsius: et enee de concordia tractanda cum grecis statim suo concepit in animo qđ non ex fidelitatis zelo procederet qđ ipsi sibi tā solite surgebāt: sed post multa ab eo protracta suspiria eis in sua sagacitate respondit occultando tamen exinde sui animi cogitatum. Dixit enim eis se velle habere consiliū per dies aliquos super hoc: qui dixerunt: si dicitis exinde consiliū scrutaturum: audiat ergo nostrum: et si vobis nociuum putaueritis exquirere poteritis consiliū aliorum: quibz rex sic dixit. Consiliū vestrū audire nō reprobo et ei credere si sit bonū: sed si a bono discrepare videt vobis displicuere aio nō debet si aderere valeo cōsilio saniori

Tunc surrexit anthenor et stans dixit hec verba. Domine rex dissimulare nō potest vestra sagacitas q̄to vos et vestri scitis discrimine inuoluti. Hostes enim nostri: qui perdere vestram animam et vestrozū affectant nostras portas obsident ciuitatis: inter quos sunt plusq̄ quinquaginta reges: qui nichil aliud appetunt q̄ hanc nobilem ciuitatem vestram euertere funditus: et q̄ de vobis et vestris reliquiis non supersint: nec in vobis est tanta potentia q̄ de ipsis possitis esse victores: nec etiam eis posse resistere: cum ad tātam deuenieritis impotentiam q̄ aperiendi ciuitatis portas nulla sit vobis permissa libertas: nec vobis aliqui nunc supetant defensores: qui vos et terram vestram in eorum interesse defendant: cum omnes filii vestri tanta strenuitate conspicui in bello defecerint: et pars potentior gentis vestre. Nanquid ergo nos et vos sic moriemur inclusi. Bonum est ergo vt de duobus malis eligi debeat min⁹ malum. Quare expedire potius videretur vobis et nobis querere pacem a grecis et menelao restituere helenam pro qua sunt tot nobiles interfecti: cū paris qui eam pro vxore tenebat vite sue clausurit diem extremū: et q̄ restituantur omnia grecis que per paridem in insula citibarea sunt ablata. Tunc amphimachus regis filius naturalis exsurgens multum dictis anthenoris contradixit: et exprobrans que dixerat dixit anthenori. Quā sp̄e de te rex et nos amodo gerere possumus: qui cū deberes apud tuum regē et ciuitatem tuam animum firmum habere et pedes omni firmitate subnixos nunc te videamus penitus vacillare: et ad lapsum dirigere pedes tuos: et qui nobiscum mori et viuere debere affectione fortissima nunc reuoluto mantello persuadere nobis irreuerenter intendis q̄ rex noster grecorum pacem appetat i tanto sue declinationis obprobrio: quem deberes tue probitatis virtute in sua debilitate fulsire. Sane quia durus est hic sermo quem proponere studuisti: prius viginti milium hominum anime destruentur q̄ contingat perfici sermo tuus: cum non ex fidelitatis zelo processerit: sed detestabilis proditoris errore. Multa igitur alia verba obprobriosa contra anthenorem protulit amphimachus. Sed enneas innisus est multum verbis dulcibus amphimachum refrenare dicens. Postremo amodo nobis aliqua spes non superest contra grecos inire congressus: nec audere ciuitatis nostre portas aperire hostiliter contra eos. Alia igitur via deinceps a nobis est melior et vtilior exquirenda: que non nisi per pacem potest nobis salubrius procurari. Rex vero priamus ad

179
hoc animi sui motus temperare non valens multam promotus ad iram con-
tra anthenorem et eneam eos increpando sic dixit. **Q**uomodo potestis erga me
in tante crudelitatis et infidelitatis audacia sine pudore vexari. **U**ere per
vos desperationis stimulo anxior et inuoluor: cum quicquid ego hacchenus
usque nunc fecerim aut gesserim contra grecos non nisi instinctu vestri consilii
sum aggressus. **N**one cum tu domine anthenor a grecia rediisti pro querenda
a grecis exiona persuasisti michi: ut paridem in greciam destinarem: grecos
hostiliter predaturum: quod nunquam a mea processisset audacia: guerram con-
tra grecos in tanta mea pacis tranquillitate mouere: sed tui falsi consilii mo-
nitus et continui stimuli tui sermonis me ad tantam presumptionis audaciam
commouerunt. **E**t tu domine enea quando te cum paride contulisti nonne fu-
isti auctor consilii principalis ut paris helenam raperet et duceret in hoc re-
gnum: et tu etiam fuisti personaliter adiutor ipsi: qui sic tunc dissuadere pari-
di voluisses nunquam vidisset helenam muros troie: et nunc post omnium filiorum
meorum necem: et post tanta mea dispendia et iacturas in consilium irreueren-
ter assurgitis: ut grecorum pacem exquiram: qui me sic impie et sic crudeli-
ter finaliter destruxerunt. **S**ane non est tale consilium exequendum: propter
quod laqueus michi preparatur: ut finiam in tanti dedecoris obprobrio vitam
meam. **E**neas vero nimium commotus ad iram multa verba contra regem
priamum protulit ampulosa: propter quod tunc anthenor et eneam recesserunt
a rege in verbis nimium iracundis. **P**riamus itaque multo dolore confusus mul-
tas prorumpit in lacrimas: dum apperte percipit et probabiliter tenere po-
test in animo quod anthenor et eneam in grecorum manus velint prodere et tra-
dere ciuitatem: ut greci ipsum exinde nequiter morti tradant: cuius rei causa
cupiens ipsos in eorum proditoriis operibus preuenire: amphimacum filium
suum ad se secreto vocauit: quem hiis verbis alloquutus est dicens. **C**are fi-
li nonne ego tuus sum genitor: et tu a me genitus: cum sic sumus sanguinis iun-
cturis uniti occurramus dum possumus: ne per mortis decidium inuicem se-
paremur. **S**cio enim quod isti duo anthenor videlicet et eneam tractare intendunt
quod greci nos interficiant et eis prodeant ciuitatem: et ideo non est iniquum: ut ipsi
cadant in foueam quam intendunt aliis preparare. **P**roposui enim abos interfici antequam per eos
interficiamur a grecis quod si comode fieri potest cras in secreto cum ad consilium ve-
nient volo in hoc palatio cum aliquibus nostris secretis fidelibus te latere: ubi sta-

tim tu et alii irruatis in eos: et ambos morti crudeliter contradatis: quod
 amphimachus fideliter exequi regi spondet: necnon et quod dictum est nimi-
 um inter eos occulte tenere: sed cum nichil sit occultum quod non valeat re-
 uelari: et rustici asserant q̃ terra vomit et propalatur archana: ignoratur
 qualiter ad enee peruenit notitiam consilium regis priami quod habitum ex-
 titerat de morte duorum: statim enee et anthenor prodicionem ciuitatis insi-
 mul cum quibusdam eorum complicibus iurauerunt: proponentes ad cōsilia
 regis priami si eos euocari contingat non ire nisi cum magna multitudine ar-
 matorum. Erat enim et tunc enee valde potens in ciuitate troie in consanguī-
 neis et amicis: et nullus ditior erat eo: adeo q̃ regis potentie sua poterat coe-
 quari. Similiter et anthenor qui in multa consanguineorum parentela habi-
 ta a grecis securitate sincera q̃ ipsi de personis eorum et rebus: necnon et cō-
 sanguineorum suorum penitus salui fiant. Interea rex priamus anthenorem
 et eneam ad se venire mandauit pro habendo consilio quid de factis incombē-
 tibus sint facturū: cupiens sue intentionis propositum finaliter percomplere:
 sed anthenor et enee ut inter se condixerant ad regem priamum in multi-
 tudine se conferunt armatorum: quod rex ipse videns mādauit amphimaco
 ut a precepto sibi facto desisteret. Sequenti vero die rex priamus mandauit
 omnes troianos ad consilium conuenire: et eis venientibus: enee assurgens
 monet et suadet astantibus cum grecis pacem esse tractandam: cui omnes
 troiani vnanimiter consenserunt. Ad quod dum rex ipse resisteret: enee au-
 dacter dixit ei. Ad quid reniteris domine rex: velis nolis de pace tractabitur
 et fiet etiā te inuito. Quō postq̃ rex vidit q̃ sua contradictio non valeret maluit
 consentire q̃ sub contradictionis errore ciues suos ad scandala prouocare:
 propter quod dixit enee. Quicquid faciendum vobis videbitur de presenti ne-
 gocio facite: cum et michi quicquid idē feceritis videatur acceptum. Cōmuni-
 cato igitur consilio anthenor eligitur in legatum: ut vadat ad grecos: pacem
 cum eis omnimode tractaturus. Et colloquio dissoluto troiani in signum
 pacis cum ramis oliuarum muros ciuitatis ascendunt: quod percipientes gre-
 ci troianis reddunt perceptibilia signa consensus: propter quod anthenorem
 per murum descendere faciunt ciuitatis: et eo a grecis recepto et agamenoni
 presentato: scito quid intendebat exponere: rex ipse agamenon cum gre-
 cis regi crete dyomedi necnon et ylixi totum predictum negocium committit:

serint: vt quicquid ipsi tres cum quarto eis anthenore adiuncto de predicto negotio sint facturi omnes greci ratum sic habere perpetuo promiserunt: et eis ordinatis pro parte omnium grecorum ipsorum ad obseruandū omnia supra dicta corporali iuramēto firmauerūt: quare predictis tribz cū āthenore p̄feto segregatis ab aliis anthenor dolositate repletus promisit eis prodere ciuitatem: sic q̄ de ea libere faciant velle eorum: dummodo ipsum et eneam firmiter affecurent de personis eorum: et consanguineorum omnium eorundē quos ipsi duxerunt eligendos: et q̄ enee omnes possessiones suas et cetera bona sua salua faciant: sic q̄ libera eis et sine lesione dimittant. Et hec predicti tres firmiter attendere eidem anthenori iurauerunt. **U**erum cum res ipsa teneri debeat in secreto: donec suum sortiatur effectū: ne forte ipso negotio pro palato contingat ipsius effectus exitus impediri. **M**onet eos anthenor attēte vt quod dictum est inter eos ipsi sub sigilli taciturnitate consignent: et vt res ipsa melius sic in secreto et alio colore quesito melius aliis propaletur: petiit anthenor a grecis: vt rex calcibius senectute grauatus: cui facilius sit credendum cum eo se dirigat apud troiam: qui fictitiū voluntatem troianorum exquirat si pax communiter grata sit eis: et quid grecis facere velint pro predicta pace firmanda: et nichillominus anthenor postulauit a grecis panthasfilee corpus in signum fictitiū tractatus sibi concedi: quod greci sibi cum difficultate maxima et multarum precum laboribus concesserunt. **O**btenta igitur anthenor a grecis licentia: et cum eo rex calcibius ad ciuitatem veniunt: intrant in eam: et regi priamo notificant aduentum eorum. **S**equenti vero die rex priamus ciuibz ciuitatis troie ad colloquium conuocatis pro legatione anthenoris audienda mandauit anthenori vt illud quod cum grecis tractauerat in communi audientia omnium explicaret. **A**nthenor vero volens sue dolositatis commenta calide palliare: longum contexuit in sua prolatione sermonem: asserens in dictis suis de multa grecorum potentia: de eorum legalitate et firmitate in premissis habita: propter quod pro grecis callidum argumentum induxit de firmitate treugarum: quarum aliqua per eos non extiterat violata. **I**tem adiecit de debilitate nimia troianorum: et qualiter ad nichil aliud sunt deducti: nisi vt ī cōtinuis lacrimis et multa anxietate dolorū eorū cōtinue flebilē vitā ducāt: et ideo obscure per verba sua nīmū ē respō⁹ q̄ oīno sit salubre et vtile viam diligenter inquirere et inuentam diligentius

insequi per quam possit salubrius eorum lacrimis et lamentis finis imponi. Adidit etiam ad hoc cum grecis perueniri non poterat: nisi per auri et argenti maximas quantitates in restorationem grauium danorum que propterea sunt pepersi: propter quod omnibus in suo sermone suasis habentibus pecuniam et specialiter ipsi regi: ut ad releuationem tantorum dolorum manus eorum aperiant: cum secundum vulgare prouerbum dictum sit. **M**elius est marsupiiis pecuniariis acomodare dolores quam cordis continuis doloribus anxari. verum cum a grecis nondum potuerit finalem cognoscere voluntatem: petiit et laudauit quod enneas cum eo ad grecos se conferat: ut ambo simul a grecis voluntatem eorum finalem eliciant: et de obseruandis promissis per anthenorem sint greci in maioris roboris firmitate. **D**ictum vero anthenoris communiter omnes probant. **Q**uare anthenor et enneas ad grecos cum redeunte rege calcibio se contulerunt. **R**ex vero priamus colloquio dissoluto suam se secreto recepit in aulam: ubi multas lacrimas pro dolore in nimia anxietate profudit: conferens in corde suo proditorias dolositates athenoris et enee: et quod omnes filios suos amiserat tanta strenuitate conspicuos et tanta danna fuerat perpeffus: et nunc quod deterius est necesse est michi: ut redimam ab eorum manibus: qui tanta michi dispendia intulerunt: et quod pretextu redemptionis ipsius a me totum aurum exhauriant: quod multo tempore cumulauit: ut demum spoliatus omnibus bonis meis in profundum paupertatis immergar. **E**t o utinam esse possem de mea vita securus. **E**t sic rex priamus quid faciat ignorat: cum necessitate coactus illorum habebat consequi voluntates: qui totis eorum viribus ad suam animam delendam penitus et perdendam proflus anhelant. **H**elena vero sciens quod pax erat tractanda cum grecis: et quod enneas cum anthenore erat iturus legatus ad grecos sub noctis tenebris ad anthenorem se contulit in secreto et eum rogauit attente: ut cum menelao dudum viro suo de ea pacem et reconciliationem tractare deberet: ut ex sola sue misericordia pietatis ab eo pacem valeat obtinere. **Q**uod anthenor gratenter pro ea se obtulit tractaturum: et sic helena recedens ab eo et in regium palacium se recepit. **I**nterim autem glaucus athenoris filius honorifice sepelitur. **E**t de corpore panthalilee fuit tunc per regem philimenum troianis acceptantibus ordinatum quod inhumandum interim remaneret: donec pace tractata rex philimenis deberet in regnum amazonum corpus ipsum referre: ubi debet in regno suo tanquam corpus regine more regio sepeliri. **A**nthenor autem et enneas se conferunt ad castra grecorum: ubi cum aliis

tribus quos greci eligerant de protenda ciuitate firmitus tractauerunt: et de reconciliatione helene cum menelao sunt ab eo firmam gratiam assecati: propter quod greci statuerunt vlixem et dyomedem cum anthenore et enea apud troiam ire legatos: quibus intrantibus ciuitatem gaudet vulgus: nam cum ambo sint reges et valde discreti per eos putant pacem facilius percompleri. Sequenti vero die in mane omnes troiani in regio palacio conuenerunt rege mandante pro colloquio celebrando: vbi tunc surrexit vlixes: et in suorum sermone verborum dixit illis: grecos videlicet ab eis duo expresse inter alia petere: vnum videlicet pro restitutione magnorum danorum eorum auri et argenti exhibitionem in maxima quantitate: secundo quod amphimachus perpetuo relegetur ab vrbe sine spe aliqua redeundi: quod totum anthenor dolose procurauit amphimacho pro eo quod resistit verbis eius quando ipse primum cum enea dixit priamo pacem cum grecis esse querendam. **Q**antum expedit sapienti illam de seipso habere cautelam: ne turbationis et seditionis sit ante illos proloquutor et ipsemet ponat custodiam ori suo. Proloquutio enim amphimacho fuit dannosa. Non enim anthenor sibi alias relegationis exilium procurasset sed deus qui sepe iustas vlciscitur iras puniuit hominem pena quam alii procurauit: nam et ipse anthenor enea tractante fuit a troia perpetue relegatus prout sequentia presertim historie declarabunt. **E**xistentibus igitur vlixe et dyomedes inter troianos in regis palacio pro colloquio insimul iunctis repente factus est mirabilis sonitus inter eos et vociferationes multe quasi clamantium audite sunt in ingressu loci vbi predictum colloquium tractabat: propter quod vlixes et dyomedes valde perterriti timuerunt ne tumultus populi irrueret in ipsos: et mortem eorum scilicet et offensam. Alii putauerunt filios regis esse: qui ad necem et captionem eorum duorum legatorum dyomedis scilicet et vlixis propter relegationem amphimachi anhelarent: sed diligenter exquisita causa ipsius sonitus et clamoris nullo modo percipi potuit quidnam esset: quare colloquio dissoluto omnes qui venerant in regium palacium recesserunt ab eo. Anthenor vero vlixem et dyomedem secretum traxit in locum vbi satis secure loqui poterant de dolosis archanis eorum tractatis: et solis tantum consedentibus illis tribus vlixes dixit anthenori. **A**d quid trahis tantis expectationibus vota nostra quod res nobis a te promissa suum non consequatur effectum: cui dixit anthenor. **S**ciunt dii voluntatem meam: quia ad nichil aliud vigilo cum enea: nisi quod promissa vobis per nos celeriter compleam

tur: sed impedimento votorum nostrorum est quedam mirabilis structura
 deorum: quam si placet audire meo vobis explicabo sermone: cui dixit diome-
 des. Placet et gratum est nobis obedire: quibus anthenor sic ait. Certum et
 dubitatum est in hac vrbe quod ille qui primo ylyon fundauit in troia cuius no-
 mine dictum est ylyon: statuit in nomine paladis templum magnum in hac
 vrbe esse constructum: quod cum esset totum perfectum in muris: et non su-
 peresset nisi construi solum tectum ex celo quodam mirabile signum et que-
 dam res nimium virtuosa descendit: et iuxta magnum altare diuino misterio
 seipsum affixit in muro: vbi ex tunc usque nunc semper stetit ibidem: et a nemi-
 ne se baiulari permittit a loco scilicet vbi est nisi a custodibus suis tantum et
 nunc a solo suo custode videlicet sacerdote tantum qui illud in diligentia ma-
 gna custodit: eius tamen materia ut ab ipsis custodibus enarratur pro maiori
 parte consistit ex ligno: cuius autem generis lignum sit a nemine nosci potest
 nec etiam sciri qualiter in sua forma in qua est potuit fabricari. Dea vero palas
 cuius beneficio troianis dicitur attributum edicit qualis virtus in ipso ligno
 consistat: que talis est ut donec ipsum lignum reperiatur in templo vel infra
 menia ciuitatis: troiani nunquam ciuitatem amittent: nec troiani reges nec heredes
 eorum. hec est enim spes certissima troianorum propter quam securi viuunt
 troiani non timentes ipsius vrbis excidium aut ruinam sequi posse. Huius au-
 tem ligni nomen pro eo quod a dea palade creditur esse datum palladium com-
 munitur appellatur. Ad hec dyomedes dixit anthenori. Amice si ita est de pa-
 ladio ut tu dicis supersticiosus est penitus labor noster: cum ciuitas propter
 paladium capi non valeat nec haberi. Anthenor vero respondit: si de mora no-
 stra miramini: quare promissa vobis non sunt complemento mandata: hec so-
 la causa: quare dilata sunt usque modo: sed cum ego hucusque tractauerim cum
 sacerdote custode de paladio nobis dato furtiue de eo certam iam haberem
 fiduciam pro quadam auri maxima quantitate a me ipso sacerdoti promissa: unde
 de infalibiliter certus sum quando posse erit exsoluere paladium extra menia
 ciuitatis ad vos illud destinare curabo: et tunc pro certo perficietur in omnibus
 votum vestrum. Et sic inter eos fuit predictum consilium dissolutum: et sic mu-
 tuo data inter se licentia ad regem priamum accessit anthenor.

185
Incipit liber tricesimus de captione et destructione urbis troie et morte regis
priami necnon eius pulcherrime filie polixene ac vxoris ipsius regis

Ulix igitur et dyomede ad eorū castra reuersis anthenor dixit regi
priamo: vt mandaret omnes ciues ad colloquium conuenire: quibz
conuenientibus anthenor in serie sui sermonis significauit eis tra-
ctatum esse cum grecis q̄ pro pace firma tenenda cum eis dentur eis viginti
milia marcharum auri et totidem de argento: et onerum centum milia de fur-
mento: propter quod ordinatum fuit inter eos q̄ infra certorum dierum spaci-
um predictę q̄tates colligi debeant et haberi: quibus habitis in assignatione
eorum de firmitate pacis a grecis inuiolabiliter obseruanda securitatis caute-
la firmiter exponerentur: donec autem dabatur opera per troianos ad q̄tita-
tes ipsas studiose colligendas: anthenor ad sacerdotem thoantē paladii custo-
dē sub noctis taciturnitate se contulit maximā q̄tatem auri in magno pon-
dere secum ferens: quam obtulit sacerdoti thoanti: et ambobus existentibus
in secreto ei dixit anthenor. Ecce q̄titas auri tam maximā: qua diu vixeris
tu et heredes tui poteris diuicijs sēp habēdare: accipe eā: et da michi paladiū
quod custodis vt illud michi liceat asportare. **N**emine enī sciri poterit qd
a nobis duobus solummodo committetur. Sane sicut tu intendis vitare tro-
ianorum infamiam: sic et ego prius enī malle mōi q̄ a troianis cōtra me
posset impingī: nē fuisse scilicet huius cōmissi facinoris participē vel actorē
Propono itaqz si feceris illud: statim vlixi valde secreto trāsmittere: penes quē
dū postea esse sciatur soli vlixi poterit eius culpa ascribi. Dicitur enī vlixem a
tēplo paladii subtraxisse et nos duo erimus ab oī innocēcie crimine penitus
excusati. **T**hoas vero sacerdos quasi pro maiori parte noctis illius violenter
resistit verbis anthenoris: sed demum anteq̄ anthenori subtrahet de nocte li-
bera recedendi facultas: thoas illaqueatus auri cupidine paladii subtractionē
anthenori sponte concessit: quod anthenor statim asportauit a templo: et sta-
tim eadem nocte per nuncium suū illud transmisit ad grecos: quod vlixi fuit
ptin⁹ assignatū. Postea vero fama ditātē publice dictū ē q̄ vlixes sua saga-
citate illud interceperat a troianis. Sed o dii ex quo thoas sacerdos et custos
paladii elegit ciuitatem suam proditorie male perire q̄ aurum perdere sibi da-
tum. Quis locus tutus esse poterit aut securus: si sanctitas incorrūpēda cor

rumpitur. Sane non est in sacerdotibus nouum istud in quibz ex antiquo auaricia omnium viciozum mater suas radices affixit: et igluuiosa cupiditas suas medulas. Nullum enim scelus potest esse tam graue q̄ ad committendum illud sacerdotes in fulgore auri subitam non recipiant cecitatem. Et dum troiani promissam q̄ritatem auri et argenti et frumenti collegerunt: vt eam in templo minerie ponerent conseruandam: donec integra possit haberi: placuit eis deo apolini in tēplo ipso solēne sacrificium celebrare in multitudine animalium occisorum: que dum animalia ipsa super altare fuissent apposita et immitetur ignis ad comburendum ea ad sacrificium deputata: duo inter alia subito miracula contingerunt. Primum itaqz fuit illud: q̄ ad sacrificium nullo modo potuit ignis ascendere: cum fuisset fere decies atemptatum ignis: statim extinctus et resoluēbatur in fumum: sic q̄ nullo modo ad sacrificandum potuerunt troiani ignem accensum habere. Secundum vero miraculum fuit illud: q̄ dum interiora animalium ipsorum ad sacrificandum parata essent super altare: quedā aquila volans ex aere in sue vocis clamore descendit: et irruēs super altare rapacibus ungulis suis omnia interiora predicta subtulit ab altari: et ea ad naues grecorum adduxit. Troiani autem stupefacti sunt valde ad ea que sic eis vidētibz acciderunt: et in multitudine vere percipiunt per signum primi miraculi deos esse contra eos et ad iracundiam prouocatos: sed pro vtroqz miraculo ad significationem eorum habendo: cassandre consilium diligenter exposcunt que pro primo signo dixit eis apolinem indignatum ex eo q̄ templum eius per vos in effusione sanguinis humani extitit violatum: cū in eo fuerit interfectus achiles: sed expedit propter hoc vos ad sepulchrum achilis accedere et ibi lumen accendere de quo lumine accendetur in eorum sacrificio tale lumē quod nullatenus extinguetur. De secundo vero miraculo cassandra troianis asseruit prodictionem ciuitatis apud grecos sine dubio esse tractatam. Sacerdos autē calcas de hiis miraculis interrogatus a grecis secundum signum dixit significare captionem ciuitatis ab eis tempore valde breui. Inter hec autem calcas cum crisis sacerdote persuasit grecis q̄ deo apolini sacrificia eorum offerret: quod statim factum est. Post sacrificium vero factum sacerdos crisis maioribus grecorum exercitus consulit in secreto: vt fieri faciant in similitudinē equi quedā magnum equum creum: vt in eo saltim possent mille milites constipari: qui equus fiet secundum q̄ ego decreuero: nam ē hec oīum deorum vere voluntas. Hic autē equus fiet magisterio et arte apī sapientis artificis in quo construentur quedam clausure sic artificiose composite q̄ ab exteriori parte

aspectus hominum non patebunt per quas cum locus erit et tempus ab eo
 exire valeat predicti milites cōstipati:quo facto ⁊ ī equo ipso profecto oculte
 mille militibus introductis:petetis a rege priamo:vt equum ipsum ī honore
 paladis in ciuitatem et in templum suum permittat intrare vobis eam occasi
 onem pretendētibz:qꝫ causa cuiusdam voti vestri soluēdi voueritis ipsi deo
 propter subtractionem paladii quam fecistis a templo eius. **A**d crisis autem
 consiliū sacerdotis et promissionem ipsius cum maximo labore artificum si
 ne intermissione aliqua factus extitit equus ipse perfect⁹ tñ et completus vl
 timo anno captiōis ipsius ciuitatis. **R**eges autem qui venerant apud troiā
 in auxilium regis troie de quibus superius dictum est:percipientes tam vile
 pactum qꝫ rex priamus inierat omnes cum suis recesserunt a troia ad eorum
 regna priamo dimisso tendentes:propter quod rex philimenis qui cum duo
 bus millibus militum troiam aduenerat cum ducentis quinquaginta tūcum
 sibi superstitibus recessit cum corpore panthasilee a troia videlicet in comiti
 ua videlicet puellarum:de quibus mille puellis non supererat nisi tantūmodo
 quadraginta earum excepta regina:et tandiu festinauerunt per dietas eorum
 qꝫ ad eorum optatas prouincias puenerunt. **S**equenti vero mane vt fictitie
 conbitum extiterat de pace iuranda in medio camporum extra muros ciuita
 tis sanctuariis ordinatis a grecis:rex priamus extra ciuitatem egressus in su
 orum maxima comitiua tam ipse qꝫ greci iusta formā sacramenti pacis tenē
 de firmiter iurauerunt:quare dyometes primo iurauit pacē ipsā inuolabiliter
 obseruare secundum quod antenor disposuit iter eos:⁊ cū greci postmodum
 fregerunt pacem ipsam dicunt se non fuisse periuros:pro eo qꝫ cū anthenoze
 prodicionem ciuitatis et pacem fictitie tractauerunt:quod verum est:licet ī p
 uerbio dictum sit. qui artificiose iurat artificiose periurat. **S**ic enī vt iurauit
 dyometes maiores grecorum ceteri iurauerunt. **R**ex itaqꝫ priamus cum om
 nibz troianis suis deceptus et ignarus pacem ipsam non fictitie:sed absolu
 te iurauit:quibus prestitis iuramentis hincinde rex priamus pro certo consi
 derans pacem ipsam omni dolositate carere:cupiens quod promiserat exequi
 opere manifesto belenam grecorum regibus restituit et eis eam in humilibz
 precibus commendauit:ne paterentur qꝫ aliqua fortassis iniuria sibi posset ī
 ferri:quod greci fictitie letis vultibus annerunt. **G**reci vero cupientes exequi
 dolose fraudis eorum insidias rogant priamum vt equum ereum:quem in
 honorem paladis se fecisse dixerunt:vt sit eis propicia in recessu in ciuitatem

troie iubeat intromitti et coram templo minerue collocari: vt dea palas in talis echenii oblatione sedata pro furto paladii i eorum reuersione cum nauibz eorum ad propria absqz maris periculis eos salue nauigare permittat. Licet eni rex priamus ad petita nullatenus respondisset: enecas tamen et antenor faciendum esse dixerunt: asserentes qz tale enchenium ad ciuitatis decus perpetuo sit mansurum. Inuitus itaqz rex priamus annuit quod enecas et antenor dolosis fraudibus concesserunt: et interim greci promissum aurum et argētū a priamo rege percipiunt: et onera frumentaria eis pacta eorum deducunt ad naues et onerant in eisdem. Uniuerſi vero greci conuenientes in vnum cum maximo deuotionis affectu cum eorum processionibus sacerdotum cum funibus et aliis necessariis trahunt equum ipsum et vsqz ad portam ciuitatis educunt. Non enim porta fuit tante latitudinis et altitudinis spaciola qz per eam potuisset equus ipse comode introduci: propter quod necessarium extitit qz ex muro et porta in tantum demoliri deberet quod sufficeret ad introductionem equi ipsius altitudinis et latitudinis spaciola: quo facto equum ipsum in ciuitatem troiani ciues cum multo gaudio introducunt. Sed nonne est nouum vt extrema gaudii luctus occupet: cum troiani ciues et maiores eorum ex cecis insidiis facti ceci non equum licet equum fata statuerunt: sed mortem potius eorum viceribus impressissent. Immisserunt enim greci in predictū equū quendam nomine simeonem: cui greci claues assignauerant vt opportuno captato tempore aperiret clausuras constructas i equo: et q̄ppimum perciperet troianos per eorum dormiendo quiescere ipsis foris existentibus signum daret in flammam ignis accensi: vt greci ciuitatem comodius possent intrare et habilius possent morti tradere dormientes. Eodem autem die greci insidioso questo colore miserunt ad priamum se a troia velle recedere et apud tenedon se primo conferre vbi helenam occulte recipere statuerunt: timentes si ipsam in troiam reciperent: ne forte tumultus in exercitu grecorum insurgeret contra eam vt ipsam exinde morti traderent: nec esset qui posset tunc eam sua defensione tueri. Placuerunt igitur priamo velut ignaro fictitia verba grecorum ea reputans esse vera: vnde grecis ipsis ascendentibus naues eorum et velificantibus a littoribus troianorum troianis eos videntibus et exinde factis letis: greci apud tenedon applicant parum ante solis occasum: ibiqz eis in multa iocunditate cenantibus superueniente noctis ymbaculo omnes se armis bellicis munierunt: et ad ciuitatem troie se in magno silentio contulerunt.

Simeon vero postq̃ percepit troianos iuisse dormitum egressus ab equo re-
 seratis clausuris iam ignem accenderat: et grecis aduenientibus signum dedit
 quibus incontinenti per murum porte discissum ingredientibus ciuitatem et
 egredientibus militibus qui in equo extiterant constipati in troianos viri-
 liter irruunt: qui secure in eorum domibus dormientes nulla formidinis titu-
 latione compuncti sine spe aliqua hostilis insultus securi in eorum hospiciis mo-
 rabantur: et per grecos eorum fractis ianuis et vndiq̃ concassatis greci ascē-
 dunt hostiliter domus ipsas: quoscunq̃ ex eis inueniūt discretionē sexus nō
 habita vel etatis violenter occidunt. **C**lamor igitur maximus exuberat vnde-
 cunq̃ in famelicis vocibus occisorū. **E**t rex priamus tā turbido audito clamo-
 re statim agnouit se proditum ab anthenore et enea: et in multa lacrimarum
 copiā anxiosus surgit a strato: et indutus vestibus quibus potuit subito qua-
 si preceps sua descendit ab aula et in templum apolinis se recepit: quod in pa-
 lacio suo erat putās statim se ab hostibus esse morti tradendum: et nullam
 posse amodo spem habere viuēdi: quare cum magno altari pronus occubuit
 indubitanter mortem expectans. **A**ssandza vero quasi demēs effecta sola fu-
 git ⁊ minerue templum itrauit: vbi suorum omnium excidium grauer lamē-
 tatur. **E**tere vero regine mulieres in regis palacio in multis lacrimis et dolo-
 ribus remanserunt. **N**ane autem facto in ipso lucis diluculo greci sub ductu
 anthenoris et enee publicorum sue patrie proditorum in magnum ylion irru-
 erunt nulla ibi per troianos defensione inuenta: propter quod vniuersos quos
 ibi reperiunt morti tradunt. **P**irrus vero in predictum apolinis templum in-
 gressus vbi rex priamus mortem propriam expectabat: in eum irruit ense nu-
 do et in conspectu impiorum anthenoris et enee ductorum ipsius regem pria-
 mum coram altari nequiter interfecit: sic q̃ in multa efusione cruoris maior
 pars altaris exinde extitit madefacta. **H**eccuba vero ⁊ eius filia polixena se fu-
 ge deterunt: et quo fugiant prorsus ignorant: eis tñ fugientibus obuiauit ene-
 as cui heccuba sic dixit in multo sui furoris ardore. ha neq̃ proditor vnde a te
 procedere potuit tante crudelitatis impietas: vt regem priamum a quo tanta
 magnalia suscepisti tanto ab eo magnificatus honore passus fueris interfecto-
 res eius ad eum ducere quē debuisti tua protectione saluare. **P**rodisti patriā
 tuā et urbē i qua natus fuisti ⁊ in qua fuisti tāto tempore gloriosus inimiciū
 impia prodicione dedisti: vt eius ruinam inspicias et eius incendia videre non
 horreas: quibus sumat saltim istius misere polixene tuus ipsius animus mi-

feri dignetur et neque oculi tui ei parcat: ut iter tot mala quae tu feceris tibi saltem
 possit attribui hoc modicum bonum egisse: ut eam saluare si potes omnino
 procures. Ad hec igitur hecubae verba motus secreto loco consignat. Thela-
 monius vero ayas de templo minervae andrometam quoniam hectoris uxorem
 abstrahit et cassandram et secum ducit utranque: et menelaus helenam abstra-
 ctam ab aula regia in qua erat lectus abduxit: sed greci in eorum seuitia perse-
 stantes totum ylion funditus euertere studuerunt: et in civitatem troiae sumis-
 sis crebris incendiis eam flammis rapacibus exposuerunt omnino cremadam. Eversa
 igitur tota quasi funditus civitate rex agamenon in magno templo minervae omnes
 maiores exercitus statuit convenire: quibus convenientibus statim ibidem aga-
 menon de duobus eos solcite requisivit: uno scilicet si sit fides illis quorum
 opere greci facti sunt victores et domini civitatis videlicet anthenori et enee. Alio
 quis modus sit et forma servanda in dividendis spoliis divitiis et thesauris in
 civitate quesitis. Sed grecorum responsio fuit illa: ut troianis videlicet anthe-
 nori et enee principibus factionum servanda sit fides per quos greci domini facti
 sunt urbis. Et omnes opes a civitate quae sit in publicum veniant distribuende com-
 ter per omnes secundum uniuscuiusque status merita et labores. Sed thelamonius ayas
 adiecit helenam morti dandam per quam tot mala greci tantis temporibus subie-
 runt: cuius consilio multi ex ipsis regibus adhaeserunt: et vix agamenon et mene-
 laus tunc defendere potuerunt: cum maior pars regum in exterminium bele-
 ne unanimiter convenisset. Uerum rex ylixes in contrarium declinando sententiam in tan-
 tum suis sermonibus et ordinato modo loquendi praedictos reges induxit quod eorum
 mutata sententia in liberationem helenae omnes concorditer consenserunt. Quando
 tamen ipsorum regum consilio dissoluto anthenor et enee accesserunt ad eos expo-
 nentes eisdem: qualiter andrometa et helenus filius regis priami saepe dissu-
 aserunt troianis grecorum scandala et eorum inimicitias detestari: quorum
 tractatu fuit liberum corpus achillis: et funerarie traditum sepulture: quare peti-
 erunt eos utpote dignos a custodia liberari: quod a regibus fuit concessum.
 Helenus autem pro duobus filiis hectoris: et andrometa similiter pro eisdem
 utpote patruis pro nepotibus et mater pro filiis reges ipsos humiliter depre-
 cant de liberatione ipsorum: quod reges et similiter annuerunt: necnon et pirrus
 qui detinebat eosdem: qui satis primo insistit eos morti tradendos. Statuerunt
 etiam et tunc quod omnes nobiles mulieres quae a mortis laqueis evaserunt libere per-

mittantur abire: et standi vel eundi libere pro velle earum habeant facultates
 Disposuerunt propterea et ipsi a troia recedere: sed tanta maris tempestas in
 ualuit q̄ non valuerunt per mensem integrum nauigare: et cum nundum tem
 pestas marina quiesceret greci super hoc ab antistite calcate diligenter explo
 rant impedimenti causam eorum unde tam grauis culpe causa processit sic p
 durans: quibus calcas sic dixit hoc eis accedere propter funerarias infernales
 pro eo q̄ nundum est achilis anime satisfactum in templo apolinis interfecti
Immolandum est ergo diis ipsis de ea per quam mortem subiit: que vsq̄ nūc
 remansit inulta. **P**irrus igitur diligenter exquirat quidnam de polixena sit fa
 ctum: que de achilis nece fuit causa penitus impulsua: cum constet eam non
 esse mortuam neq̄ captam. **H**anc omnes viuere communiter asserunt: et pro
 inde agamenon scrutatur antenorē: q̄ cum ipse negauerit contra eum de
 vita polixene et ubi sit vehementer impingit. **A**ntenor autem videns se exin
 de in tantum ab agamenone et aliis grecorum regibus pregrauari tāq̄ iniqui
 tatis filius volens omnes prodiciones suas finaliter percomplere in tantum
 per dies plures cure adhibuit et laboris q̄ demū agnouit polixenā i profundo
 camere cuiusdā veteris turris occultate latere: ad quam accedens antenor
 a predicta turri per brachia eam violenter abstraxit: quam captam agamenon
 ni illico presētavit: sed agamenon eam statim pirro transmisit: qui pirrus sta
 tim in sepulchro sui patris eam mandauit occidi. **D**um polixena duceretur ad
 victimam: concurrūt reges: concurrat vulgus et in tanta perdenda sue pulchri
 tudinis forma absq̄ ea commissi causa criminis communiter omnes dolent
 et pie compatiuntur eidem. **A** manibus ergo pirri ipsam valde velociter libe
 rassent: nisi iuxta dictum calcantis omnium interesset ad propria posse redire
 qua viuente redeundi facultas libere non poterat eis patere. **P**olixena autem
 ante achilis tumultum constituta de morte achilis se verbis humilibus pluri
 mum excusauit: immo de morte dixit nimium doluisse: et q̄ reges et p̄nci
 pes grecorum virginem innocentem patiuntur sine culpa perire: non q̄ mor
 tem abhorreat: cum vita eius esset satis durior morte sua: vt tante nobilita
 tis virgo sue virginitatis claustra illicite dirumpi permetteret et sui pudoris
 puritatem pateretur per manus vnus minus se nobilis deturpari et speciali
 ter ab eis qui hostili animo regem patrem suum et inclitos fratres suos
 crudeliter peremerunt: quare dixit melius sibi subcedere: in patria sua mori q̄
 per exiliū i paupertatis angustiis vitā ducēs anxiose abire prouicias alienas

Veniat igitur mors quam se dixit grater admittere: dum est virgo: et virginitatem suam diis omnibus et ipsi morti grata voluntate liberare. Ad hec dum tacuit polixena statim pirrus in gladio coram sui patris sepulchro videt hecuba matre sua impie polixenam occidit et eius corpore per frustra truncato per eum patris monumentum in multa circumquaque copia virginei sanguis irrigavit. Hecuba vero cum vidit coram se interfici polixenam dolore premitio sui sexus protinus exusta memoria facta est furiosa: quare in furore suo penitus dissoluta vaga discurrit: quoscunque potest mordet more canino: et proiectis ab ea lapidibus: nunc istum irruit: nunc et illum grecos multimode lapidibus offendendo: propter quod facta est nimium grecis infesta: et ideo eam greci capiunt et capi faciunt et eam mandant in anlidem insulam troie vicinam ab omnibus lapidari: que ibidem lapidibus obruta diem clausit extremum. Greci vero hecubae corpori monumentum arduum et insigne fieri mandaverunt ubi corpus hecubae fuit sepultum: cuius monumenti fabrica usque in hodiernum diem loco apparet in ipso: et nomen quod tunc fuit impositum ipsi loco propter memoriam hecubae vocatus est locus istestus: quod nomen usque nunc viget communiter ipsi loco.

Incipit liber tricesimus primus de exilio enee et relegatione antenoris a troia et morte thelamonii ayacis.

Dist troiane igitur urbis excidium in tanto suorum civium: et eorum facultatem discrimine captionem: nondum grecis valentibus a troia recedere propter nimiam maris et temporis tempestatem: thelamonius ayas coram agamenone et aliis grecorum principibus contra vlixem querelam exposuit dicens quod cum in distribuendis bonis et facultatibus in troiane civitatis captione quesitis debuerit ea forma servari: ut secundum dignitatem meritum et laborem deberet uniuscuiusque prerogativa servari: in paladio concedendo non fuit tamen equa forma servata: cum paladium concessum fuisset vlix: qui tanto premio non fuit dignus: et ego eo caream: qui multo magis eo dignus existo: cum propter mee strenuitatis sudores immodicos multoties grecorum exercitum a troianis quasi devictum in mee fortitudinis robore illesum pervolare et conservare fecerim contra hostes: cum et ego regem philimestorem interfecerim in cuius custodia rex priamus commiserat eius filium polidorum cum infinita quantitate thesauri.

quo polidore a me etiam interfecto thesaurum suum ad exercitum grecorum totum adduxerim: ex quo fuit exercitus in suis expensis semper habundans. Interfecerim etiam regem frisia omnibus bonis eius grecis adductis: et eo amplius quod dominio grecorum adiecerim meo studio et in meis viribus multa regna: gargaros scilicet crespesim: arisdiam et larissam: necnon et circunadiacētia regna troie et loca sibi vicina usque ad muros ciuitatis ipsius: cum nullus esset tunc qui troianis in illo succurreret: et in fori copia subueniret: cum et ego cum achile multa victoriosa perfecerim: que licet ipse in suo sermone vniuersa distinxerit: hic tamen ea tanquam superflua sunt omissa: ac ipse vlixes carens omni strenuitatis militie sola sui sermonis facundia vigere et superesse videtur: que non preualet nisi in blanditiis tantum et falaci arte verborum: qui sibi dixerit nos dominos per eum troiane ciuitatis effectos: hoc non ob sue strenuitatis virtutē processit: sed a proditoriis et falacibus verbis suis: propter quod perpetue labis laborauimus infamia inter gentes ut troianos quos debuimus in potentia nostra deuincere vicerimus per machinationis fallaciam et per dolum. Postquam vero thelamonius verbis suis finem fecit: vlixes contra eius verba animose respondens dixit ipse troianum exercitum ex sua strenuitate vicisse et sapienti consilio sensus sui: qui si non fuisset in grecorum exercitu et multa industria sensus sui adhuc troia in sua gloria et firmitate maneret: et eius ciues essent adhuc in fortitudine status eorum: sane inter cetera non virtute tua domine thelamon grecis paladium fuit quesitum: sed potius studii mei cura. Troianis enim nunquam quod esset paladium notum fuit nec eis nota eius virtutis potentia qualis esset: sed ego per solius mei structuram adinueni quod per solum paladium retardabatur nobis captio ciuitatis: cum in paladii virtute consisteret troiam capi non posse: donec paladium esset intra menia ciuitatis ipsius quare troiam accessi furtiue et in tantum studiose tractaui: quod paladio ipso habito nobis fuit ciuitatis ipsius dominum acquisitum: et ad hec iter cetera vlixes tunc suo colloquio finem fecit: sed thelamonius ayas multis obprobriosis verbis insultauit acriter in vlixem: et vlixes nichillominus contra eum: propter quod capitales facti sunt inuicem inimici: thelamonio publice asserente necesse esse quod suis manibus moriatur. Et dum placuisset regibus agamenonis et menelai standum esse iudicio: quis eorum alter paladium habere deberet thelamonius vel vlixes. Ipsi eorum arbitrio decreuerunt paladium penes vlixem residere debere tanquam dominio eius adductum: moti forte ex ea

re q̄ vlixes eorum contemplatione helenam a mortis periculo de manibus
 ipsius thelamonii et aliorum regum grecorum suis sermonibus liberauit.
Dolet igitur thelamonius ex tali prolatione sententie per agamenonem et me-
 nelaum late irrationabiliter contra eum cum omnes quasi maiores exercitus
 constanter assererent in optinendo paladio thelamonium vlixem digniorem pro-
 pter quod thelamonius contra agamenonem et menelaum egrum gerens ani-
 mū multa verborū diffudit obprobria cōtra eos asserēs se eorū capitalē de ce-
 tero inimicum: cuius rei causa predicti duo reges fratres et vlixes cum eis in
 maxima militum comitiua procurabant se cum cautela maxima custodire.
Postq̄ vero dies illa transiuit veniente eius nocte sequenti et diei proximi au-
 rora surgente per quam dies sequens effudit orbi summo diluculo lucem suā
 inuentum est q̄ ea nocte fuerat in lecto suo thelamonius interfectus multis
 confusus vulneribz et eius corpore multimode detruncato. **C**lamor igitur per
 totum exercitum magnus exuberat: et de morte thelamonii communiter om-
 nes dolent: et quasi credulitate vera agamenonem et menelaum culpam impi-
 gunt: sed potius in vlixem. **P**irrus vero qui thelamonium affectione sincera
 dilexerat cōtra vlixem et alios thelamonii necis participes multa commina-
 toria verba diffudit: quare vlixes de vita sua dubitans quadam nocte sub ipsi-
 us noctis taciturnitate nimis obscure cum suis nauibus recessit a troia furti-
 ue et alto pelago se commisit: dyomedi amico suo per eum paladio ipso dimis-
 so: sed pirrus thelamonii corpus cremari mandauit: et ex eo facto cinere ī quo-
 dam vase aureo deponi et consignari disposuit cinerē ipsum multi sagacis ar-
 tificii minime sigillatum ad ipsius thelamonii regis regnum propriū deferē-
 dum. **A**gamenon vero et menelaus cum quibusdam regibus sibi fauentibus
 contra pirrum et quosdam reges qui pirro fauebant faciebāt se cāutiū custo-
 dire: cum pirrus insidiaretur eisdem: et ipsi similiter ipsi pirro: sed antenor suo
 tractatu inter eos pacem stabilem reformauit et vniuersos grecorum maio-
 res ad conuiuium in magna solennitate studuit inuitare: quos in magna di-
 uersitate ciborum paut et refecit eosdem: et postea eos in multorum exhibitio-
 ne donozū honorare curauit. **G**reci vero contra eneam eorum assertionibus ī-
 pingebant scilicet si fregisset fidem rupto sui vinculo iuramenti ex eo q̄ poli-
 xena celauerat reā mortis: cuius occasione magn⁹ achiles extiterat interfect⁹
Et ideo communicato consilio enee exilium indixerunt vt ppetuo relegaretur
 a troia: qui cum nō valeret eorū iussionibz contraire grecis humiliter suppli-

cauit vt saltim viginti duas naues cum quibus paris apud greciam se contulit
sibi concedere dignarentur: et cum refectione nimia indigeant reficiendi eas si de
berent spacium indulgere: quod sibi greci liberaliter concesserunt quatuor mensi
um spacio sibi dato ad refectionem ipsarum. Interea antenor nolens in tro
ia manere quibusdam nauibus sibi questis voluntari⁹ recessit a troia cum q^u
titate plurima troiano^{rum}: sed quo iuerit: quo diuerterit presens historia non de
clarat. Eneas vero contra antenorem gerens animum odiosum pro eo q^{uod} fa
cto suo factum est q^{uod} ipse relegaretur a troia: parauit antenori vt plena liber
tas eundi et redeundi a troia penitus tolleretur: quapropter enneas troianis om
nibus qui superstites erant in troia ad consilium conuocatis sic alloquutus est
dicens. Amici fratres ex quo sinistra fortuna ad presentem statum in quo
sumus deuenimus: aperte videtis q^{uod} sine alicuius consilio protectoris salubri
ter non poteritis ducere dies vestros. Est ergo vobis salubre vt me recedente
de aliquo vestro rectore salubriter cogitetis. Si enim vicini vestri habitantes
per villas et castra et etiam alibi scient vos sine protectore manere: passim in
vos irruent et continuis prede lacerationibus vos opprimere non cessabunt
Expediit ergo vobis vt michi videtur mittere pro antenore vt cum vobis co
stituat in regem: vt cum eius consilio contra emulos vestros possitis salu
briter vos tueri. Placuit itaq^{ue} enee consilium vniui^{si} sis: per eorum nuncios an
tenore perquisito: inuento festinus ad troiam accessit: in offensionem cuius sta
tim enee in armata manu voluit prosilire: cum adhuc enneas in troia potenter
eo esset: quare reliqui troiani existentes apud troiam eneam humiliter deprecant
tur: vt a suis desistat inceptis et mala eorum omnia que iam finem in bellis ali
quem sunt sortita per ciuilia et intestina bella inter eos non debeant innouari
Ad eorum igitur verba enneas sic dixit. Quis homo potest tanta pietatis dul
cedine demulceri: vt tanto viro nequissimo et continuo prodicionis actori par
cere pie possit: cuius proditoriis actibus factum est q^{uod} polixena inclita regis
filia: virgo innocens mactari coram sepulchro achilis sic crudeliter meruisset
et ego qui sum a vestro consortio perpetuo relegatus: et qui vobiscum affecta
uera in comunibus lacrimis tanq^{uam} eorum princeps condolere et eorum anxietatum vias
consolationis exquirere. Ad verba igitur enee troiani tunc eum deliberato consilio
antenorem decreuerunt a troia perpetue relegandum: et q^{uod} nunq^{uam} redire troiam si
bi liceret: data sibi licentia a troia continuo recedendi: quod statim factum est
Antenor autem cum multis de troianis per equora nauigauit: donec in quorundam ma
nus incidit piratarum: qui irruentes in eum quosdam interfecerunt et demum depredati sunt eos

Tandem ab eorum manibus liberati tam diu per maris equora deuehuntur donec aura prospera inspirante iuxta littoza cuiusdam prouincie applicat: que gerbundia vocabat: in qua tunc regnabat rex quidā valde iustus et pius oti des nomine: qui prouinciam ipsam in multa tranquillitate regebat. In terrā igitur huius regis descendit anthenor in comitiua paucorum iuxta litus cuiusdam rupis excelsae: que ipsi littozi iminebat: quare ipsius loci scrutata planicie: que a radice rupis ipsius longe lateq3 per arua descendebatur et nemo ra in multis aquarū fontibus circunqua3. Anthenor qui ipsius loci amenitate captata in supcilio rupis ipsius quādā ciuitatē fūdare disposuit ⁊ fūdauit cum reliquis troianorum qui nauigauerant cum eodem: et eam corchire menelaon statuit appellari: quam in breui tempore fortium murozū ambitu circuncinxit institutis in eis multis per girum turribus bellicosis: quod post q̄ troianis innotuit: qui remanserant apud troiam de ciuitate ipsa in loco tuto firmata fertili et ameno maxima pars eorum sponte peruenit ad eam: ex quibus ciuitas ipsa necnon et multis aliis facta est nimium populosa. Predicto autem rege oetide cuius erat dominio prouincia ipsa subiecta sic se subicere ī multa sagacitate nouit anthenor q̄ rex ipsum magnam recepit in grāciam ⁊ ciuitatem ipsam et omnes troianos eosdem. Quare magnificatus est valde ex discretionē regis anthenor propter sue probitatis industriam: et in regno ipso p̄ regem factus est secundus ab eo. Cassandra vero que remāserat apud troiam multis exacerbata doloribus ex lapidatione matris et polixene sue sororis multos dies duxit in lacrimis anxietatibus et lamentis: sed demum lacrimarū imbrib3 exsiccatis: et ea per modicum a suis dolorib3 respirāte greci qui intendebant a troia recedere ab ea multum exquirunt de futuris eorū. Quibus cassandra dixit multa mala debere eis succedere: ante q̄ in patriam recipiantur eorum. ¶ Agamenon vero dixit ipsum interfecturum ab hiis qui sunt de domo sua: et prout vnicuiq3 eorum accidit sic cassandra vaticinata ē illis vt presēs histoia per sequentia declarabit. De thelamonio vero clandestine interfecto superāt duo filii: quorū aīgeni⁹ vocabat̄ criutides de claustra ⁊ alius de regina echimissa qui atissac⁹ vocabat̄: hū duo dū etatē agerēt puerilē dati sūt sub tutela et cura regis tentri: vt eos donec pubescerēt educaret et donec apti fierent ad miliciā assumendam. Agamenon vero et menelaus a grecis licentiā postulant recedendi: quam ipsi maiores grecorum adhuc existentium apud troiam vix eis concedere voluerunt: habentes eos de clandestina thelamonii nece suspectos: quīs vlixis fuga furtiua p̄ quā

199
acusatorem seipsum constituit agamemnonem et menelaum in aliquo reueas
ret: sibi recedendi licentiam tamen inuitis animis attribuerunt. Ipsi autem re
cedentes a troia alto pelago se committunt. Tempus erat quo calcatis vnīs
antipnus in orbe iā suos menses exsoluerat inequales: et vicina iems in suo
pigro rigore iam veniens arbores suis propriis frondibus spoliaret: et dolci
bus autum iam indixerat silentium cantilenis: tunc cum robusta ventorum
austeritas in multo flatus spiramine prosilit a cauernis: tunc cū ab aere liqui
do serenitate depulsa imbrizum obscura congeries vestit illum: que ī pluuiarū
copiis dissolute noua dant incrementa fluminibus et ab estiuīs ramorum fru
stris et truncis decidentibus inter valles in suis decursibus valles ipsas vndi
q3 mundificant et extergunt. Tunc grecorum inconsulta facilitas ceco audis
tatis ardore corda commouit: que ad propria repatriare volentes peregrinan
tium animos feruenti colore sabzicare compellit: vt non aduertentes viarū
discrimina: nec temporum qualitates se desideratum attingūt ad iter: propter
quod plerisq3 contingit qui dum se ad propria inconsulte redire festinant vi
arum impedimentis emergentibus: et inopinatis aggressionib3 in medio via
rum deficiunt: et nunq̃ ad propria superest illis perueniēdi facultas. Hoc enī
desiderio dum grecorum capta sunt vota ad propria redeundi: recedētes a tro
ia cum eorū nauibus diuiciis multis onustis: quas ab epulenta troianoꝝ pre
da sibi multipliciter exquisierūt in profundo iemis quodam die sereno capta
se posuerunt in mari et eluatis velis: et in afflatib3 vētorū extensis per qua
tuor dies et totidem noctes quasi feliciter nauigarunt. Quinto vero die circa
nonam dum pegeum mare maris equora plena saturitate fulcarent serenus
aer subito factus est alter dum obductus nubibus imbres deuomeret in mul
ta copia pluuiarum. Mugit ether in tonitruorum aggregationib3 sonos emit
tentibus terribundos et coruscationes repentinis et falsis ignibus trāflucē
tes inter tenebras tempestatis instabilem lucem prestāt. Eurus vero nothus
et africanus ab ancis eorū relaxati maris ima subuertunt: et nunc in tumētes
nunc ī profundis iatib3 maris vndas eleuant et discindunt vehementes spū
us procellarum. Sic ergo grecorum naues maris nimia tempestate cassante
nunc huc: nunc illuc in incerto remige transferūt: scindūt vela multas delacera
ta p pecias: magno frāgūt arbores ī stridore 7 ātēpne a suis malis violēto di
uortio sepata varias collidūt ī ptes. Themonū vero suozū ab ipsis nauibus
euulsoꝝ excuso remige naues ipse dū vage piclitaꝝ varios iter fluct9 supueni
ētib3 noctis tenebris duplicatis inicem segregantur 7 a summo celo ī triplici

flamma ruentibus in medio fluctuum exuriuntur et exuste spumosas pere-
unt inter vndas: dum eas celestis ignis exurit ⁊ maris aqua subiungit. Pere-
unt ergo greci nauigantes in ipsis et innumerabiles diuicias troianorum: que
vehebantur in eis vorax pontus absorbet. **O**liens vero ayas qui cum trigin-
ta duabus nauibus in predictam incidit tempestatem omnibus nauibus suis
exustis et submersis in mari in suis viribus brachiorum nando seminiuus p-
uenit ad terram et inflatus pre nimio potu aque vix se nundum recepit in lit-
tore vbi vsq; ad superuenientis diei lucem quasi mortuus iacuit in arena de
morte sua sperans potius q̃ de vita: sed cum quidam ex suis nando similiter
a maris ingluuie iam erecti nudi peruenissent ad littus: dominum eorum que-
runt in littore si forsita euasisset: quem in arenam iacentem iueniunt: dulcibz
verborum fouent affatibus: cum nec vestibis ipsum nec alio possit subsidio
refouere. **S**ic ergo vt dictum est grecis perclitantes contigit et ayaci virtu-
te de minerue que conceptam iram atrocissimam in ayacem in cum et alios
voluit vindicari ex eo q̃ castadram a templo suo violenter abstraxit. **Q**uauis
enim dictum sit q̃ pena suos tenere debet actores non est nouum vt ob vni⁹
culpam duntaxat mille culpabiles sepius arceantur. **D**e aliis vero grecis et
grecorum ducibus a troia tunc recedentibus et ad propria redire festinantibz
qui presentis cladis periculum subierunt qualiter eis successerit sequenti libro
appertius enarratur

Incipit liber tricesimus secundus de naufragio nauium grecorum eis regre-
diētibz de destructione troie necnon de nece agamenonis regis

E autē tēpore quidam rex ī grecia nomine naulus: qui regnū
ī grecia magne latitudinis et longitudinis possidebat: cuius re-
gni situatio ex latere septentrionalis plage: longuo maris pela-
go iungebatur: dum ex eo latere haberet ruppes excelsas: qua-
rum radices ambiebat pelagus in porrectum: et multos ex eodem latere iux-
ta se haberet scopulos mōtuosos. **H**ic rex naulus tempore troiani belli ha-
bebat duos filios: quorum antegenitus palamides in suo nomine vocabatur
Alius minor eo vocabatur oectus. **H**ic palamides multa sui strenuitate vige-
bat dum esset vir fortissimus et animosus in bello: ⁊ equestris militie multa

fama preclarus. Sic ad grecorum exercitum in multarum nauium copia et
 suorum multorum militum comitiua in apparatu maximo potenter accessit
 cum nullus rex in grecia maius regnum haberet: nec tantis diuiciis opulētū
 hunc greci in imperatorem totius exercitus statuerūt agamenone ab eius cu
 ra principatus amoto: qui palamides demum in conflictu belli mortuus expi
 rauit: vt de hiis omnibz et de eo satis est supra suo loco relatum: sed quidam
 quibus aliorum placet interitus et qui semper in eorum malitiis gloriāntur
 Regi naulo et eius filio oecto de palamidis morte falsis adinventionibz et su
 boznationibz in multa fictione coniunctis aliter sunt testati. Dixerunt enim
 palamidem nō ī bello peremptum sed clādestine et furtine per vlixem ⁊ eius
 sociū dyomedem: de consilio quorundam grecorum fuisse nequiter interfe
 ctum: et vt eorum comentis resultaret firma credulitas de eius interfectione
 commentati sunt ficticiam formam ⁊ modum astruentes in dictis eorū vlixē
 dyomedem agamenonem et menelaum duas falsas litteras confixisse: in qui
 bus continebatur palamidem cum troianis prodicionem exercitus tractauisse
 pacta sibi a troianis quadam auri maxima q̄titate: et has litteras fecerūt ad
 latus cuiusdam interfecti hominis colligari: cum autem consuixissent eos sci
 re promissam pecunie q̄titem procurauit vlixes cum quodā secretario pa
 lamidis pecunia sibi data: vt illam pecuniam quam troiani promiserant pala
 mido pro prodicione exercitus se daturōs sub captitio lecti palamidis ipsius la
 tenter abscondere procuraret: quam cum vlixes assignasset eidem: idem secre
 tarius palamidis sub captitio lecti ipsius latenter abscondit: quod cum idem
 secretarius se ad vlixem postea contulisset: et relatum sibi extiterit in secreto
 qualiter perficerat mandatum vlixis: vlixes ī eodem lecto ipsum clādestine
 fecit occidi: quibus litteris postea per grecos iuentis et lectis greci contra pa
 lamidem suspicionis animum concepisse dixerunt: ⁊ cum greci ad tentoriū pa
 lamidis se postmodum contulisset perquisituri si sic de auro rei veritas se ha
 beret: perquisito eius lecti captitio inuenerunt aurū ipsum in ipso et in eo pō
 dere quo predictae littere continebāt. Quare cum greci adhibuisset fidem hiis
 que continebantur in litteris. Postea in furore contra palamidem irruere vo
 luerunt tanq̄ prodicionis actorem. Sed palamides contra predicta animose
 resistens obtulit se exinde velle defendere per duellum equester: qualiter ipsi
 sceleris erat inscius: ⁊ se paratum innocentiam suam bello ipso purgare et cū
 nullus grecorū fuisset qui tunc contra eum pugnādi causa cōgredi voluisset

videntibus predictis eius emulis q̄ per eam viam offendere nullatenus potu-
erunt: vlixes in suis sermonibus sedauit populum et curauit in tantum q̄ de
eis que contra palamidem erant suggesta falsa crudelitate depulsa vt eius vi-
deretur adiutor palamides fuit per eum adhuc imperio exercitus reformatus
Adiderunt etiam predicti commentatores adinventionibus suis q̄ non post
multos dies vlixes et dyometes secreto sunt palamidem alloquuti: asserētes
sibi q̄ ipsi certificati sunt q̄ in quodam veteri puteo erat quidam maximus
thesaurus absconditus qui indubitanter ab eis poterat obtineri: de quo eū cū
seipsis volebant esse participes: et sequenti nocte disposuissent ad predictum
puteum se conferre: si placeret ei tunc ire cum eis ad ipsum thesaurum ha-
bendum gratum et acceptum habebant. Palamides vero eorum fraudum
velut ignarus et sola fide deceptus veniente nocte se cum eis ad predictum
contulit puteum: vbi colloquutione facta inter eos: quis eorum primo descen-
deret: palamides in eum se obtulit descensurum: qui decalciatis pedibus et su-
perfluis vestibus reiectis a se in puteum ipsum animose descendit: quem vt
presenserunt ad yma putei peruenisse: statim cum lapidibus obruunt: et in-
terfecerunt eundem: et ipsum mortuum in puteo dimiserunt: ad eorum ten-
toria sub eiusdem noctis silentio properantes: et talis fuit falsi commēti glo-
bus: qui de morte palamidis naui regis animum patris sui et oectis fratris
sui ad credendum inualuit: propter quod rex naulus et eius filius oectus dili-
gentissime sunt scrutati: qualiter ad vindictam necis filii et fratris eorum po-
tenter insurgerent contra grecos: qui in ipso exercitu fuerunt. Audiuerant enī
pro certo q̄ greci ipsi iemali tempore se posuerunt ī mari causa ad eorum pro-
pria remeandi: qui necesse habebant transire per confinia regni sui. Mandauē-
runt ergo eorum hominibus vt qualibet nocte in cacumine montium existē-
tū iuxta pelagus ignes accenderent vt decepti greci per noctis tenebras trā-
seuntes putantes se esse secus terram in qua secure se recipere potuissent vbi
diuerterent incauti: et velis expansis in montes ipsos et scopulos cum eorum
nauibz irruerent: vbi naues ipse subirent dissute naufragium: et irrecupera-
biliter deperirent: quod et factum est: nam in ipsis rupibus et scopulis plus
q̄ ducente grecorum naues cum nauigantibus in eis naufragio sunt submer-
se. Etere vero naues que has precedentes proximo sequebantur: cum ad lo-
cum ipsum sub eiusdem noctis tenebris peruenerunt audito fragore nauium
que inter scopulos frangebantur: et eorum letali clamore qui moriebantur

in mari locum ipsum exitialem vitantes ab eo fugiunt et se immittunt in pe-
 agus spaciosum: cum quibus agamenon menelaus et dyomedes et quidam
 alii de quibus infra dicitur predictum naufragium intrauerunt. **P**redictus
 autē oecus seu peleus cū esset binoīnis predicti regis nauli filius agameno-
 nis et dyomedis curiose mortem affectans vel ipsorū graua deterimenta suo
 disquirat in animo qualiter eis obesse valeat: si contingat eos salue ad propria
 remeare: propter quod per speciales litteras suas et nunciū sapientem clime-
 stre regine agamenonis vxori pro vero et certo firmavit q̄ agamenon mari-
 tus eius vnā de filiabus regis priami duxerat in vxorē: quam diligens vehe-
 menter suum secum duxit ī regnum: vt regni sibi eam constituat in reginam
 et climestram veram eius vxorem regno priuet et eam infalibiler morti tra-
 dat: vnde cum sibi expediat ante tempus occurrere monet eam vt sibi caute
 prouideat ne suam incidat in ruinā. **C**redidit ergo climestra verbis oeci ⁊ ei
 huiles grates reddēs tacito suo cōseruauit in animo cogitans qualiter se a si-
 bi datis insidiis viri sui salubriter tueretur. **F**actum est q̄ agamenon a pericu-
 lis maris saluus euasit et perueniens in regnum suū climestra eius vxor que
 iam sibi parauerat sue necis insidias cum fictitie leto vultu recepit. **N**ec autē
 climestra in predicti sui mariti absentia matrimonii federis ipsius peccauit in
 legem: nam eius pudore postposito matrimonialem thorum cum quodā egi-
 sto nomine violauit: in cuius amore climestra intantum exarserat q̄ ex eo
 quandam susceperat filiam: que erigona vocabatur: cui dare pro certo promi-
 serat regnum suum: licet egistus regie prolis non esset oriūduſ nec ducis aut
 comitis nobilitate decorus: sed hoc est certum inter feminas voluptates: q̄
 cum in sui corporis deliramenta labuntur cum appetunt cum aliquo commi-
 sceri qui marito suo sit melior nec equalis. **S**emper enim ad viliora declināt
 et cum ipse honoris earum prodige facte sunt in suis personis non horrent
 committere vilitates: sed non nisi cum vilibus eas committunt: quīs et si cū
 melioribus viris suis et etiam seipsis aut mundi maioribus committerent sce-
 lus esse putarent. **N**obilitas enim et diuitie committentis eas non excusarēt
 a crimine q̄ adulterii nō sedaretur infamia ⁊ q̄ innocentē maritum turpi nō
 afficiant vota riuālis. **I**ntantum igitur climestra cum egisto suo dilecto tra-
 ctauit q̄ prima nocte qua venerat agamenon dum suo soporatus dormiret ī
 lecto: egistus in eum irruens ipsum gladio interemit: quo mortuo et eius cor

pore tradito sepulture non post multos dies climestra egistum duxit in virū
 et illum sui regni regem constituit mathenarum. Agamenoni vero supererat
 quidam filius ex eadē climestra sibi susceptus hozestes nomine: qui adhuc
 annos nūdū attingerat pubertatis. hunc rex calcibius consanguineus eius ti
 mens ne egistus ipsum furtiue perimeret: clam ipsum eripuit ⁊ ad ydumene
 um regem crete consanguineum eius similiter transmisit eundem: qui licet es
 set hozesti remota proximitate coniunctus: hunc tamen ydumeneus rex et
 eius vxor regina carostis gratenti animo susceperunt: quem non minori affe
 ctione carnis obseruabant q̃ quandam eorum filiam ebumeam futuram he
 redem ipsorum in regno que nundum effecta thozi matura annos pueriles
 agebat: ille idem oetes naui regis filius ad egeam dyomedis vxorem se cō
 tulit et eodem modo quo induxit animum climestre ad credendum de viro
 suo ducente secum vnam ex filiabus priami: eodem modo induxit egeam.
 Hec egea fuit filia pollicitinis regis arginorum: quo mortuo sibi superfuit egea
 predicta: et quidam filius vocatus assandrus: quare post mortem patris pol
 litinis egea et assandrus diuiserunt regnum inter se inuicem arginorum cuius
 regni vna medietas peruenit egee et alia medietas assandro fratri suo. Egea
 vero cum medietate sua regni predicti duxit in virum dyomedem eundem.
 Verum dum frater suus assandrus in grecorum exercitum se conferret con
 tra troianos cum predicto dyomede sorozio suo anteq̃ applicaret ad grecorū
 exercitum apud breciam peruenerunt vbi remanere recreandi causa per dies
 aliquos disponentes: sed rex thelephus ipsius prouincie dominus egre ferēs
 moram illorum in multitudine suorum armatorum irruit in eosdem: cuius
 rei causa cum haberet se necesse defendere: assandrus multos ex militibus re
 gis thelephi interfecit: que dum rex thelephus tolerare non valens tot suo
 rum exidum accepta quadam lancea in qua erat ferrum valde secabile assan
 drum letaliter vulnerauit: ⁊ mortuum ab equo defecit. Dyomedes vero agni
 ta morte assandri sorozii sui furibundus se ingerit inter homines regis thele
 phi: multos ex eis interfecit: et demum corpus assandri a pedibus equorū
 violenter abstraxit et in multis lacrimis inter suos illud adduxit: et hec fuit
 veritas de morte assandri fratris egee: sed sic non fuit egee suum immo pro
 certo sibi assertum extitit q̃ assandrus interfectus extiterat studio dyomedis
 vt eo mortuo medietas regni cederet egee eius vxori: per quam ipse fieret ro

minus arginorum. **E**gea vero cum non minus se fratrem suum diligeret que maluisset sui regni medietate carere q̄ suo fratre priuari egrum concepit animum contra: dyomedem maritum suum: propter quod tam ob predictā causam q̄ ob oecti verba filii regis nauli procurauit cum arginis hominibz suis q̄ nullo mō reciperet dyomedē cui egea extunc indixit exiliū recusans ipsū amplius in suo regno tenere. **Q**uare dictus dyomedes coactus est exulare: qui quo vadat aut declinet ignorat: demum fortuna ditāte salaniam accessit vbi tunc rex thenter frater quondam thelamonii illius prouincie dominus residebat: sed audito iamdudum q̄ in morte thelamonii fratris dyomedes conspici rauerat cum vlixē ipsum capi mandauit: sed dyomedes tunc furtiua fuga lapsus euasit a manibus regis thentri. **R**ex autem demophon: rex athamas peruenientes in eorum regna simili modo a regnis ipsorum sunt exulare coacti qui carpagium perueniunt: vbi dux nestor hilariter recepit eosdem. **H**ii duo reges proposuerunt in eorum regna se in armata manu conferre: et eorum regnicolas in potenti brachio debellare: et omnes interficere fortuna fauente illos specialiter crudelissime morti dare: qui factionis ipsius fuerant actores. **U**erum nestor eorum consilia non commendat immo persuadet illis vt nuncios eorum ad eorum regna transmittant in blāditiis ⁊ multarum promissionibus libertatum: vnde factum est q̄ non post multos dies eorum regnicole consiliatiōis animum assumentes predictos eorum reges in eorū regna gratis animis receperunt. **E**neas vero qui remanserat apud troiam vt refici faceret naues suas: dum fuit ibidem multos congressus passus est bellicosos ab adiacentium locorum incolis: qui troianorum reliquias prede exponere nitebantur. **C**onsulit ergo eis enneas q̄ cum ipse ad eorum defensionem diu cum eis esse non possit: vt mittant pro dyomede viro tam strenuo: qui cum exiliū pateretur: adhuc ex eo q̄ recipi non potuerat inter suos ad regimē et subsidium eorum libenter accedet. **M**iserūt itaqz troiani pro dyomede qui auxilio vndecunqz quo potuit conquesito cū multa celeritate se cōtulit apud troiam: qui cum inuenisset troianos quasi obseffos: et adhuc eneam ibidem inueniens: inter se gauisi sunt valde: ambo ad bellum se parant: et ordinatis troianis aptis ad bellum in armata manu ad prelium egreditur cum eisdem. **D**iebus igitur septem continuis est pugnatum: inter quos dyomedes multa commisit de sue strenuitate persone: multos interfecit ex aduersariis troianorum: multos cepit ex eis: et quoscunqz per eum capi contingit faciebat statim

furca suspendi tanq̃ fures pessimos et predones. Quinta vero die in multa bellandi astutia sic viriliter irruit contra eos q̃ omnes vndiq̃ circumcinxit sic q̃ manus eius effugere non valerent: quare omnes furca suspendi mandauit et eos more furium patibulis diuersis afflixit. Reliqui autem vicini de adiacētiis villis et castris audito de insultantibus in troianos sic amara morte consumptis perterriti nimium cessauerunt omnino vexare troianos: vnde quies est maxima parata troianis si quies in eorum tribulationibus dici potest.

Eneas vero interim relictis nauibus cum multis de reliquis troianorum et patre eius anchise naues ipsas ascendit profecturus in exilium sibi a grecis i dictum: propter quod cum nauibus ipsis alto pelago se committit: et cū prorsus ignoret quo sibi sedem fata statuerūt vbi suos possit locare penates multis maris exagitatus periculis multis locis adhesit: sed voluntate decorum cum suis nauibus portum intrat: et tandiu peregrina maria nauigauit q̃ peruenit italiam et in tusciam se recepit. De processibus autem enee particularibus qualiter sibi successit post recessum eius a troia: et qualiter sibi contigit postq̃ peregrinari desiit ex quo venit in tusciam presens historia nō describit. Sed qui voluerit habere notitiam eorum legat virgilium in eneydos. Egea vero vxor dyomedis postq̃ ad eius peruenit notitiam dyomedem receptum a troianis et hostes suos sic viriliter debellasse timuit ne dyomedes forte viribus conquisitis in ea irrueret: et suos et eam offenderet tanq̃ lesus ab eis: vnde habito consilio cum arginis statuit pro dyomede mittere vt ad regnum suum secure debeat remeare: qui habito nuncio sue vxoris gaudius est valde: et festinus ad propria remeauit: vbi ab egea vxore sua et omnibus arginis sinceris animis et cum maximo gaudio fuit receptus. Ceteri vero grecorum qui reges eorum redeuntēs a troia recipere recusauerant penitentia ducti humiliter querunt eos: et ipsos regnorum suorum restituunt dignitati: qui postq̃ ad regna peruenerunt eorum vrbes et loca collapsa in eorum absentia solita mente reformant et in meliorem statum reformare procurant.

Incipit liber tricesimus tertius de horeste vindicante mortem patris sui et recuperatione regni sui.

Horestes igitur agamenonis filius quem rex ydumeneus susceperat nutriendum ob timorem egisti iam adoleuerat et viginti quatuor annorum iam erat maior effectus: cum rex ydumeneus ipsum honorare militie decorauit in multa iocunditate festiua: quo facto milite ydumeneum regem deuote rogauit horestes: ut cum etas eius et tempus appeterent circa regni sui recuperationem: et in ultionem regis intendere patris sui: ut de militibus regni sui sibi deberet subsidium exhibere: qui libenter annuens sibi mille milites valde strenuos assignauit: vbi multorum suorum requisivit et expectauit auxilium: sic quod breui tempore alios mille milites sibi quesivit et cum predictis duobus milibus militum ciuitatem trobesim animo suo intrauit. Erat autem ciuitatis huius dominus rex forensis sic suo nomine nuncupatus: qui dum fuerat intimus agamenonis et multum odiosus egisto. Causa vero odii ipsius propter quam rex forensis contra egistum capitales inimitias confouebat precipue fuit illa: nam cum idem rex forensis de quadam filia sua cum eodem egisto matrimonium contraxisset: dictus egistus ob amorem climestre a filia regis forensis diuerterat libello repudii sibi missio: propter quod gratanti animo se obtulit et rogauit horestem quod in sua comitiua contra egistum ipsum mitteret: qui in seruitiis horestes et destructionem egisti venire cum trecentis militibus intendebat: de quo horestes satis regratiatus est illi. Tempus erat quo iam sol tauri signum intrauerat: tunc cum prata virerent vernant flores in arboribus redolentes: rubent rose in viridibus rubis earum et in dulcibus cantibus philomene dulci modulamine citharizant: tunc cum esset mensis ille marcius qui horum ductor est omnium et blandus alumnus ipsorum horestes cum rege forensi et eorum exercitu a ciuitate trobesim ambo feliciter descendentes mathenas accelerant et cum eos nollent recipere mathenates horestis exercitus ciuitatem ipsam dura obsidione conclusit. Receperat enim horestes responsum a diis ut contra egistum secure procederet: nam sibi contra eum est concessa victoria et acceptum est diis quod de matre sua ipse idem assumat suis manibus ultionem. Quauis enim climestra in ciuitate ipsa esset inclusa: iuerat tamen egistus pro securu ciuitatis coadunare pugnares cum quibus ciuitate ipsam se sperabat pro certo tueri: sed horestes agnita veritate per quam viam redire posset egistus in comitiua sua ordinatis suis exploratoribus circumquaque per passa viarum per quas egistus redire poterat multos milites constipari decreuit quod egistum posset interciperi redeuntem. ipse vero quolibet die ciuitatem continuus

vexabat insultibus que a suis ciuibus poterat male defendi cum nō fuisset ciuitas ipsa contra insilientes in eam ante tempus sua defensione munita: quare factum est qd ciues eius sustinere non valētes nocturnos stimulos et diurnos quintodecimo die obsidionis ipsorum cessauerunt omnino bellare: et ciuitas ipsa ab horestis exercitu capta est. Intrauit igitur ciuitatem horestes in multa militum comitiua et ordinatis militibus in portarum custodia ne quis ingredi vel egredi forte posset ab eis ad regium quondam sui patris palacium properat vbi climestram suam matrem inuenit quam statim capi mandauit et fida custodia detineri: sic et omnes qui sui patris regis agamenonis conspirauerant in mortem: et qui contra rebellionem eius fuerunt participes factionum. Eodem etiam die dum egistus celeraret ad succursum cum quibusdam suis militibus ciuitatis incidit in manibus militum horestes egistū expectantium redeuntem: qui irruentes in eum et eius socios bello commisso ceperunt egistum omnibus suis militibus interfectis: et egistum ad horestem adducunt manibus eius post terga ligatis. Sequenti vero die horestes mandauit climestram matrem suam ligatis manibus adduci nudam: contra quam horestes nudato ense illico irruit et vbera eius ab eius pectore propriis manibus extirpauit et in multis ictibus ensium interfecit eandem: quam interfectam et nudam extra ciuitatem per terram trahi mandauit et canibus et volucribus eam statuit deuorandam: propter quod tandiu insepulta remansit: donec canes et volucres totum corpus eius exceptis ossibus consumpsērunt. Egistum vero nudum per totam ciuitatem tractum furca suspendi mandauit: sic et omnes alios quos ceperat per ciuitatem tractos et furca suspensos necari mandauit. Quid ultra: ex omnibus impiis infidelibus et peruersis per horestē mathenarum ciuitate purgata vere dici potuit agamenonis mortem per tantorum mortes vltam plene fuisse: necnon et de climestra propter obprobrium a se turpiter viro factum: necnon et illatam iniuriam per eam nato suo in multis in quibus climestra peccauit. Fuit enim homicidii rea que talem et tantum regem qualis fuit inclitus agamenon sub eius securitate cubantē fecit occidi virū et filiū turpis adulterii affecit iniuria: et seipsam naturam et morem mulierum nobilium non obseruans: quare iustum fuit vt de tot malis incurreret multa mala per eum precipue quē in vota dedecoris tot malis affecit. Interea menelaus qui a multis periculis maris euasit cū helena uxore eius cretam applicuit: vbi de morte agemenonis fratris sui et vindicta

per borestem assumpta rumore audiuit. **C**ontra borestem igitur menelaus
 grauem concepit animum de tam dura vindicta quam exercuit contra matrē
 et ibi tam maiores q̄ vulgus pro maiori parte ciuitatis ipsius venerunt vt vi
 derent helenam pro qua greci tot danna sunt passi. Deimū vero secundis v̄
 tis afflantibus menelaus cum helena recessit a creta: et felici nauigatione po
 titus in portum applicat mathenarum: vbi odiosum animum demonstrauit
 boresti: dicens ei in regno non debere succedere: ex eo q̄ in matrem tam du
 ram exercuit vltionem: que magis impietas dici potest q̄ vindicta. **Q**uare
 factum est q̄ congregatis omnibus grecie regibus mathenis: cum maiori
 parti eorum communiter videretur borestem agamenonis filium regno pa
 tris indignum: qui contra matrem tanta fuit impietate crudelis: et ideo exi
 lio magis dignum. **I**n defensionem suam elegante tunc boreste q̄ quicquid
 de matre fecerat exercuerat de voluntate et iussu deorum. **D**ux autem athe
 narum pro parte borestis se obtulit contra quemlibet probaturū q̄ borestes
 regni mathenarum dominio dignus erat: et quicquid de matre fecerat deo
 rum peregerat voluntate: contra quem dum nullus fuisset qui predicto bello
 se vellet offerre predicti reges solenni communicato consilio absoluerunt pre
 dictum borestem ab omni querela: ipsum de regno matris solēniter coronā
 tes: qui licētiatus ab eis cum athenarum duce qui cum affectione associauit
 eundem mathemas applicuit vbi cum maximo gaudio fuit receptus. **B**ore
 stes igitur in patris solio sedit dyademate coronatus egrum gerens animum
 contra suum patrum menelaum. sed recedente duce athenarum ab boreste
 rex ydumeneus rex crete apud mathenas se conferens inter menelaum ⁊ bo
 restem concordiam tractauit et pacem: sic q̄ borestes hermoniam regis filiā
 manelā et helene duxit vxorē suā videlicet consobrinā festiuitate nuptiarū i
 ter eos solēniter celebrata. **E**rigona vero filia climestre ⁊ egisti turpi coitu su
 cepta ex quo nouit borestem vterinum fratrem suum i regni solio confirma
 tum nimio dolore commota laqueo se suspendit. **N**on post multos vero di
 es vlixes cum duabus nauibus negotiatorum quas precio conduxerat cretā
 venit. **S**uas enim naues amiserat: et quicquid habuerat ablatum sibi extitit
 ab incurribus piratarum: et eo potius q̄ in manus gentis thelamonii ayacis
 incidit: quem cepit et quecunq; penes ipsum inuenit abstulit et ipsum fur
 ca suspendere intendebat. **S**ed vlixes in industria sensus sui euasit a la
 queo gentis illius: pauper tamen et egenus: et penes se nichil habens.

Licet enim sic euasisset a manibus gentis ayacis: dum securus eripi ab infortuniis credidisset incidit subsequenter in manibus regis nauli: qui propter palamidis filii sui mortem capitali odio persequabatur vlixem. **U**lixis igitur sagacitas magna fuit: per quam a manibus regis nauli de persona saluus euasit. Quo vero ingenio: vel quo sagacitatis tenui argumento a captura gentis ayacis et a manibus regis nauli vlixes euaserit presens historia non declarat: nisi quod vlixes ex predictis causis ad idumeneum pauper et iops accessit. **R**ex autem ydumeneus de tanta vlixis paupertate miratus est: nichillominus cum hilariter suscepit: et casus suos et sue infelicitatis accidentias explorat ab ipso: et petit ea sibi seriatim et particulariter enarrari: quod vlixes grater admittebat: ut regis petitionem impleret suorum casuum fata reuoluens in sui narratione sermonis ea per ordinem explicauit: de quibus sic dixit. **U**erum est domine rex quod post captionem troie: cuius captionis ego pars infalibiliter magna fui: cum nauibus meis multum onustis diuitiis de opibus troianorum in multa auri et argenti copia et multorum meorum michi famulatum comitatus pelago me commisi: et me per plures dies prospere nauigante in quendam portum qui mirum communiter nuncupatur primo saluus applicui: ubi cum meis pro terre recreatione descendit: et ibi tutus per dies aliquos moram traxi: cum ibi nullus michi et meis molestiam intulisset. **D**einde a predicto portu discessi et fere per tres dies proximo sequentes feliciter nauigavi. Tunc subito tempestas ventorum inualuit et aer de sereno repente factus obscurus incerta nauigatione nunc huc: nunc illuc sub nimia tempestatis clade vexauit. **D**emum tempestas ipsa me compulit in ciciliam diuertere nimis inuitum ubi vexationes passus sum plurimas et labores. **E**rant enim in cicilia duo reges fratres: quorum vnus vocabatur strigonem et alius ciclopam. **H**ii autem duo reges irruerunt in me et meos videntes naues meas diuitiis tantis plenas exposuerunt per violentiam eas prede: et quicquid inuenerunt in eis asportauerunt ab eis in eorum multitudine armatorum militum. **E**t eo deterius quod superuenerunt duo eorum filii milites valde strenui et nimium bellicosi: quorum vnus vocabatur alifan et alius poliphenius. **H**ii irruerunt in milites meos qui ceterum interfecerunt ex eis: ceperunt me et alphenorem vnum ex sociis meis et me et eum in quodam castro in carcerem deduxerunt. **H**ic poliphenius habebat quandam sororem virginem speciosam: quam postquam vidit alphenor in concupiscentiam

eius exarsit: et eius illaqueatus amore factus est amens. Per sex igitur menses me captum in ciciliam detinuit poliphenius: sed demum misertus est mei et me cum alphenore liberauit: qui poliphenius postea michi multum comodi contulit et honores: sed alphenor circa sui amoris vehementiam in tantum operam suam dedit quod sororem poliphenii quam diligebat noctis tempore a secretario patris eripuit: et ipsam secum adduxit: quod ut peruenit ad suorum notitiam: sui contristati sunt valde: propter quod idem poliphenius iterum in me et meos eadem nocte ad arma prorumpit cum maxima militum comitibus et facto impetu contra meos sui recuperauerunt poliphenii sororem: qui poliphenius in me demum irruit: et dum ab eo insisterem me tueri unum sibi ex oculis eius euulsi: et cum sociis meis qui viui supererant in naues proprias me recepi: et cum eis a cicilia eadem nocte discessi. Deinde recta navigatione portus in eandem insulam me ventus appulit quous inuitum. In hac igitur insula erant due puelle sorores nimium speciosae: ipsius insule domine: que in arte nigromantie et exorcizationibus docte nimium habebantur. Quoscumque igitur nauigantes in hanc insulam fortuna trahebat: predictae sorores non tantum earum pulchritudine quam earum magicis incantationibus sic tenaciter capiebant quod nulla spes erat intrantibus ab insula posse recedere omnium aliarum curarum obliti: adeo quod si quos eorum inueniebant ad earum mandata rebelles statim eos in bestias transformabant. Harum igitur una: illa videlicet que magis in hac scientia docta erat: circes suo nomine vocabatur: et alia nomine suo calipha. In potestatem igitur harum duarum me fortuna deduxit: quarum una videlicet circes meo quasi nomine bachata suas immiscuit potiones: et suarum incantationum insidiis sic fatue me allexit quod per annum integrum non fuit michi ab ea recedendi facultas: infra quem annum circes grauida facta est et concepit a me filium: qui postea natus ex ea creuit: et factus vir nimium bellicosus. Ego autem circa propositum mei recessus curam adhibui: sed circes irata persensit suis magicis artibus me credidit detinere: sed ego qui de arte illa valde similiter eram instructus contrariis operationibus omnia sua figmenta destruxi et penitus annullavi: et quia sic ars deluditur arte contra commenta circes in tantum preualuerunt efficacius artes mee quod cum omnibus sociis meis qui tunc mecum erant a circe nimium anxiosa recessi: sed quid michi profuit ille recessus? nam committente me mari ventus me appulit in terram regine caliphae quam suis artibus sic me illaqueauit et meos quod maiori tempore quam voluerim me detinuit penes se

Mora tñ ipsa michi non fuit tñc nimium tediosa propter ipsius regine pulchri-
 tudinem in qua miro modo vigeat: et propter affectus placidos quos penes
 ipsam inueni que placere michi et meis nimium est conata. Tandem per mei
 sensus industriam factum est qd ab ipsa salue recessi: in maxima tamē mei pe-
 na laboris: cum artes suas artes mee vix resillire potuissent. Deinde navi-
 gando cum eis perueni ad quandam abiam insulam i qua quoddam sacrum oracu-
 lum habebatur: quod diuine concessione potentie certa et vera responsa peten-
 tibus exhibebat: ab hoc oraculo multa petii curiosus: iter q affectuose ab eo qsi-
 ui quidā de nostris contingeret animabus: postq a nostris corporibus sunt
 egresse. De oibus igit tunc per me quesitis ab eo certū respōsū obtinui pre-
 terq de animarum articulo: de quo ab eo nullum responsum certum potui ob-
 tinere. Cum igitur ab ipso discessissem oraculo aura vt credidi perflante vēt⁹
 me apulit pertransire per quēdā locum periculis multis plenum. Perueni enī
 in mare in quo sirene que sunt maxima monstra marina pelago patiant. Sūt
 enim ab vmbilico superius forme feminee virgineum vultum habentes. Ab
 vmbilico vero inferius circa formam piscis obleruant. Hec autem mirabiles
 voces mirabili sonoritate resoluunt in cantu in tam dulci modulamine canti-
 lene q celestem putantes excedere in sonis musicis armoniam: adeo q miseri
 nauigantes cum ad eas perueniunt tanta earum cantus dulcedine rapiuntur
 q eorum nauium vela deponuntur: remos reponunt in altum nauigare peni-
 tus abstinentes. Sic enim animos miserorum ille cantus inebriat q miseri
 audientes omnium aliarum curarum grauaminibus exuuntur: et in tātum
 eorum ipsarū dulcedo demulcet auditus q quasi sui ipsius prozsus obliti nec
 esum appetunt: nec cibum: dum eorum animus quidam sopor illabatur p que
 efficiuntur penitus dormientes: quos dum sirene dormire persentiunt naves
 eorum gubernatorum remige destitutas: statim euertunt naufragio subruūt
 sic quod nauigantes in eis dormiendo infelici naufragio subiunguntur.
 In has igitur serenas incidi: et ne socii mei mecum inuoluerentur similis so-
 poris errore meis artibus et mei et meorum auditum sic tenaciter obturaui
 q de earū cātu ego ⁊ socii mei nichil penitus audientes: ipsas debellauimus ⁊
 plusq mille ex eis interfecimus: sic q salui earum loca transiimus ab earū
 periculis liberati. Deinde nauigando infelix casus inter sillā nos appulit ⁊ ca-
 ribdim: et cum quindecim stadia eorum ingluuiosa pericula protēdantur vbi
 ad ipsa maris ingluuie plusq medietas mearum nauū fuit aborta: propter
 quod socii mei nauigantes ingluuie ipsius maris naufragio perierunt. Ego

autem cum alia medietate nicarum nauium ab ipsius ingluuie maris euuls⁹
 pheniciam nauigando perueni: vbi inueni mirabilis gentis trandinem: que in
 me et meos irruens maiorem partem eorum gladio interemit paucis relictis
 ex eis: bona omnia que tunc mecum habebam in nauibus abstulerunt a me
 homines gentis ipsius ceperunt me et quos superfuerunt ex meis mecum du
 ris carceribus incluserunt. Tandem volentibus diis liberauerunt me et illos
 quos mecum incluserant: nichil michi de rebus meis restituitis ab eis: quare
 in summa paupertate deductus circuiui meridiem: et demum in terram ista
 applicui factus pauper et egenus vt vides. Ecce narraui tibi omnes casus
 meos postq̃ a troia recessi et i paupertatem qua sum deductus. Et sic vlixes
 suis narrationibus finem fecit. Rex vero ydumencus auditis verbis vlixis ra
 tione sue nobilitatis et eius industrie valde compassus est sibi: et ideo q̃tu
 placuit vlixi in creta morari in multa rerum habundantia rex honorauit eun
 dem. Demum cum vlixi placuit a creta recedere rex donauit vlixi duas naues
 necessariis omnibus bonis munitas cum quibus posset in regnum suum co
 mode nauigare. Donauit etiam ei dona plurima argentum et aurum: que si
 bi possent habunde sufficere dum ad propria perueniret: in recessu tamen suo
 rogauit eundem: vt ad regem anthenorem se conferret: qui eum videre pluri
 mum affectabat. Ulixes igitur a rege ydumeneo obtenta recedendi licentia na
 ues ascendit et ad regem anthenorem se contulit: qui eum in vultu hilari cu
 multa iocunditate recepit: cui multum grata fuit vlixis multa facundia et ni
 mia industria sensus eius. Ibi autem vlixes certos rumores didiscit de vxo
 re sua penelope tot infestata proceribus: et eius pudicia ab eis illesa seruata
 necno 7 de quibusdam aliis qui inuaserant terram suam et eam temere detine
 bant contra eius voluntatem vxoris. Thelamocus filius eius cognito pa
 tris aduentu accessit ad eum: qui omnes rumores quos pater didiscerat certa
 sibi assertione firmavit. Quare vlixes regem rogauit anthenorem: vt eum in
 regnum suum associare deberet in suorum militum comitiua. Quod anthe
 nor libenter annuens cum suis militibus associauit eundem et eis felici nau
 gatione potitis intantum procurauit vlixes q̃ de nocte i suam applicuit ciui
 tatem: et depositis in terra militibus de nocte suorum proditorum domos
 inuadit: vbi ipsos inueniens dormientes omnes interfecit: ita q̃ nullus eua
 sit ex eis. Adueniente vero die in suis fulgoribus lucida claritate in suum
 palaciu cu rege anthenore se recepit: et ibi rege ipso cum multa iocunditate

p

recepto. **Q**uod facta est hilaris penelopes in aspectu sui domini: quem tanto videre tempore anxioso peroptauit. **C**oncurrunt igitur ciues regem eorum tantis temporibus expectatum cum multo gaudio videre festinant: multa dona sibi offerunt: et encenia magna nimis: et exultatus est vlixes multum in regno: intantum cum rege tractauit anthenore q̄ thelamocus nansicam filiam regis anthenoris duxit in uxorem. **C**elebrantur igitur nuptie thelamoci in multorum solennitatibus gaudiorum: et rex anthenor feliciter suū remeauit in regnum: et vlixes in inclito statu regni sui demum sub nimia pacis tranquillitate quieuit.

Incipit liber tricesimusquartus de pirro et eius morte

Ouia vero usq; nunc de pirro achilis filio postq̄ a troia recessit presens historia nichil dixit: nunc ad narrandum eius aduentus dirigitur stilus eius. **P**irrus enim ex parte sui patris habuit regē peleū patrē suū auū: cum ex predicto peleo et thetide ei⁹ uxore fuisset susceptus et natus achiles pater ipsius pirri: quē achiles suscepit ex dyadanna regis filia licomedis: et sic habuerit pirrus duos auos: regē peleū ex parte patris et regem licomedem ex parte nobilis matris sue: qui rex licomedes filius regis acasti fuit proauus dicti pirri adhuc uiuentis: licet esset in senio constitutus. **H**ic acastus habebat odio pirrum et omnes de genere patris eius. **C**ausam autem eius odii presens historia non describit. **R**ex igitur acastus pirri proauus expulit regem peleum auum pirri de regno thesalie sic q̄ ipsum acastus exulare coegit: et pro interficiendo pirro suas posuerat insidias: ne euaderet manus eius. **P**irrus vero postq̄ a troia recessit et maris se subiecit periculis: multa maris pericula passus est: maiorem partem rerum quas secum detulerat proiecit in mari: et quasi eius nauibus concassatis molosam applicuit: ubi naues suas pro temporis tempestate cassatas fecit necessaria refectione fultiri. **I**bi etiam didiscit qualiter rex acastus proauus eius regem peleum auum suum a thesalie regno deiecerat: et etiam qualiter contra predictum pirrum fuerat insidias machinatus. **D**oluit igitur pirrus de tam enormi dispendio aui sui paterni. **S**ed potius de ipso:

cum predictus rex licometes auus maternus ipsius pirri regis acasti filius ipsum a suis annis teneris educasset. Interea rex peleus per regem acastum a regno deiectus qui timore regis acasti et filiorum suorum: cum rex acastus haberet duos filios alios et unam filiam nomine thetidem: quorum filiorum unus vocabatur philistines et alius menollipes securus in publicum non poterat apparere: prouidit ubi posset melius delirere: donec pirrus nepos eius rediret a troia: qui opem suo discrimini ferre posset. Sciebat enim cum per mare a troia cum suis nauibus rediturum. Erat enim longe a ciuitate thesalie per octo forte stadia quoddam antiquum edificium iuxta mare inter ciuitatem ipsam et edificium ipsum quibusdam nemoribus interiectis: ad que sepius venandi causa reges thesalie venire solebant: cum in eis venatorie fere plurimum habundarent. Hoc autem antiquum edificium pro temporis vetustate erat penitus derelictum: cum situs eius esset in solitudine constitutus: et nulla ex eo appareret fabrica super terram. Erant enim in eo multe lacumine sub terra recondite: in quibus poterat quis securus latere: cum foramen descensus eius esset incognitum multis spinetis siluestribus et rubis agrestibus circumdusum sed ab ipso foramine facilis erat ad inferiora descensus per gradus scilicet constructos in ipso: quibus in summitate foraminis esset quedam latens fouca per spinetis in medio cuius os foraminis habebatur. In hoc igitur edificio peleus latere disposuit: qui dum lateret in ipso sepius egreditur ab eo: et perueniens ad litus maris equora suo metiebatur ituitur: si forte pirrum videre posset cum suis nauibus redeuntem. Pirrus vero suis relictis nauibus in molopsa nauigare versus thesaliam prorsus intendit: vindicaturus si poterat contra regem acastum maternum proauum suum deiectionem peli sui aui paterni: et seipsum ab ipso tueri: si posset cum in offensionis obstaculo preuenire. Ut igitur cautius faciat que intendit duos secretarios suos crisippum videlicet et adastrum sagaces exploratores apud thesaliam mittere procurauit ad assandrum ciuem thesalie dudum peli et ipsius pirri fidelem: ut per eum posset de omnibus informari: quibus venientibus apud thesaliam per assandrum omnibus diligenter edoctis ad pirrum celeriter redeuntes sibi fideliter referunt singula que viderunt et que didicerunt ab assandro referente. Pirrus igitur statim suas naues ascendit in thesaliam profecturus: sed dum putaret feliciter nauigare marina tempestas in naues suas irruit que fere triduo perdurauit. Demum diis fauentibus factum est quod cum nauibus ipsis adhuc ventorum rabie non sedata in

quendam locum applicuit sepeliadim. Hic autem portus distabat a ciuitate thesalie fere per octo stadia: et erat vicinus illi antiquo edificio in quo rex pelus delitebat. Pirrus itaq; maris fatigatione lassatus descendit in terram: et dum ire pedes ad vicina nemora properaret: mirabilis fortune casus ad predictum foraminis foueam edificiū supradicti ipsum adduxit: quam prouidere non valens propter herbarum adiacentium velamenta in eam irrui: et ad superiorem et primum gradum de gradibus ipsis per quos descendebat inferi fixit pedes. Et dum inspiceret gradus ipsos: videre quid sit inferius diligenter affectat. Dum igitur ad loci ipsius yma peruenit ecce q; a suis laciniis rex pelus prosilit: nepotem agnouit: in cuius visione videre putat achillem tāta patri suo pirrus similitudine respondebat: affectuose ergo ipsum amplectitur: et in lachrymis ipsum flebiliter osculatur: sua pandit discrimina tandem de rege acasto suas sibi reseruando querelas. Dolet pirrus: tacitus tamen omnia in mente conseruat. Ascendunt ergo superius auus et nepos: et ad pirrum accedit cum comitiua suorum. Pirro vero statim innotuit q; polistenes et menalop⁹ filii regis acasti ad nemora ipsa peruenerant causa venandi: quo audito statim pirrus exiit vestes suas: et quadam vili et veteri veste sibi quesita lacerata multas in partes se induit: et accinctus quodam ense sociis suis data licentia solus properauit ad nemus. Tandem igitur pirrus multum per nemus vagauerat: cum regis acasti filius obuiauit: qui a pirro querunt quis sit unde sit unde venit et quo vadit. Pirrus autē respondit eis se esse de grecia: et a troia cum suis sociis cum quadam naui ad patriam suam se voluisse redire: s; tāta maris tempestas contra ipsos inualuit: q; post multa discrimina et labores nō multum longe a littozibus naufragium sunt perpeffi: sic q; quingēte persone nauigantes in eis naufragio perierunt: ego tamen solus euasi: quem excellentes fluctus quasi mortuum ad littoza proiecerūt: in quorum spuma dum frāgit in terra et in facie terre descendit circa littus: perueni a tumefactione fluctuum frangentium circa terram quasi mortuus vibratus ad littus: vbi post multum vomitum aque salse quam ex mari sorbueram in aliquo respiravi: et demum post multas angustias vix bene restitui sum mee pristine sanitati: et cum in naufragio ipso amiserim omnia que ferebam: pauper effectus mendico: pauper hostiatim: dum veniam ad proprios lares meos: vos autem si nondum comedistis et detulistis in hoc nemus aliquid ad vescendum estote mihi de eo in aliquo graciosi: qui sibi dixerunt: morare nobiscum. Interim quidam

ceruus lentis passibus dum vagaret coram ipsis apparuit: quem statim menolipes a fratre suo segregatus insequitur eo solo cum pirro dimisso: qui dum multum esset elongatus ab eis: dum multum insisteret ceruum prosequi fugientem: polistenes frater eius causa quietis descendit ab equo: et statim pirrus in eum irruens ipsum protinus interfecit. Deinde cum frater eius menolipes a cerui prosecutione rediret: pirrus euaginato ense in eum irruens protinus interemit: et sic pirrus duos suos auunculos fratres thetidis auie sue crudeliter interfecit: qui dum ab eorum cede rediret: obuiauit ei ciuaras de familia regis acasti: quem pirrus interrogauit ubi esset rex acastus: qui dixit ei acastum prope esse: et statim pirrus ciuaram euaginato ense crudeliter morti dedit: et confestim properauit ad naues ubi pulchris vestibus sessorio se induit: et ab eis recedens acasto regi obuiauit: qui dixit pirro: quis es tu. Pirrus autem regi acasto sic respondit. Unus sum ex filiis regis priami qui ductus in captiuitate sub dominio pirri sum. Rex vero acastus ignorans eum esse pirrum dixit ei. Ubi est pirrus: qui dixit valde a maris vexationibus fatigatus descendit in terram: et causa quietis accessit ad illam foueam quam extensa dextera ei monstrauit: et statim euaginato ense ipsum voluit interficere: tunc ei statim apparuit ibi thetis vxor regis pelei que et ipsa erat regis acasti filia mater achillis et auia pirri que dixit ei. Lare nepos quidnam intendis facere: monne auia tua sum: orbasti me duobus meis fratribus auunculis tuis: et nunc intendis me orbare rege acasto patre meo proauo tuo: et statim thetis pirrum firmiter amplexendo cepit brachium eius quo enseni tenebat in manu: ne ipsum contra regem acastum eleuaret ad ictum. Cui dixit pirrus. rex acastus pater tuus regem pelem virum tuum a suo regno deiecit: nonne in hoc teipsum offendit: sed veniat pelus qui si sibi velit parcere parco ego. Ueniens igitur pelus rogauit pirrum ne regem acastum morti traderet: cum de morte duorum suorum filiorum sit rex acastus satis afflictus et deterior morte sit potius sibi quam de vita. Quare reformata est pax et bona voluntas inter acastum et pelem dudum inuicem discordantes: et consedentibus omnibus eis thetide videlicet rege acasto peleo et pirro inceperunt alii tractare de regno. Rex autem acastus qui tunc regni ipsius moderamina gerebat ut rex dixit illis. Ego sum nimia senectute contractus: et de regni laboribus amodo cura mihi modica est: filios meos amisi: qui de regno ipso

possent habuisse dominium. Nullus ergo alius est ad quem regnum ipsius
 debeat de iure deuolui q̃ ad pirrum carissimum meum nepotem: et ideo ex
 nunc me spolio regno ipso: et ipsi pirro sponte concedo: quem ex eo statim
 per sue vestis fimbriam inuestiuit: cum pelus et ego meum ius quod in eo
 habeo cedo et transero in eundem: quia semper hec fuit cupiditas voti mei
 vt pirrus septro regni thesalie potiretur. **I**nsurgunt ergo omnes ipsi a loco
 ipso: et ascendentes equos eorum thesaliam peruenerunt. **Q**uare pirrus mā
 dauit: vt omnes naues sue thesaliam nauigarent. **V**eniētibus ergo eis apud
 thesaliam rex acastus mandauit omnibus de thesalia: vt sacramentum fide
 litatis et homagii pirro prestare deberent: qui de pirri dominio facti sunt lecti
 propter quod sacramentum ipsum puro corde cum magno gaudio preste
 runt. **E**t sequenti die rex acastus et pelus pirrum de regno thesalie corona
 uerunt in regem: in cuius regis solio sedit pirrus dyademate coronatus. **E**t
 factum est postea q̃ regis pirri fauore est regnum exaltatus thesalie super
 omnia alia regna grecorum: et pirrus rex ipsum in maxima pace seruauit
 vsq; ad extremum exitum vite sue. **J**oumerus vero rex crete mortuus est
 supersticibus sibi duobus filiis: merion videlicet et leorta. **S**ed merion post
 mortem patris sui parum vixit et mortuus est: et regnum leorte fratri suo
 dimisit: qui satis honorifice in creta feliciter est sepultus. **T**helamocus autē
 vlixis filius ex nausita vxore sua regis anthenoris filia suscepit filium dei
 phebum nominatum. **S**ed ad pirrum iterum redit historia ad narrandum
 suos deinde processus: et qualiter et quomodo pirrus dies suos clausit ex
 tremos. **R**ex igitur acastus de morte filiorum suorum exacerbat⁹ imodice
 suorum filiorum corpora mortuorum thesaliam deferri mandauit: ibiq; se
 pulsi sunt mandante rege pirro in monumentis eorum nimium spaciosis.
Fata vero que in summa felicitate hominibus constitutis cecas parant insi
 dias a felicitatis fastigio decidere eos subitam faciunt in ruinam: ostendūt
 eis ea valde placere: que ruinosam postea pariunt detrimenta. **P**irrus itaq; i
 sui regni fastigio constitutus hermonie helene et menelai filie vxoris hores
 tis feruentis amoris cupidine captus fuit: propter quod data opera vt sue
 satisfaciat voluntati hermoniam furtiue rapuit ab horestes: et a regno du
 dum agamenonis mathenarum in quo regnabat horestes in regno thesalie
 ipse pirrus latenter et furtiue adduxit: eamq; sibi matrimonio copulauit.

Dolet ergo horestes de tanta verecundia sibi facta: sed in regnum suum pir-
rum inuadere non est sibi tanta potestas: tacitus tamen conseruauit in men-
tem futuros euentus per quos possit sibi plene parari vindicte facultas.

Factumq3 est q3 pirrus proposuit in delphon insulam se conferre ad regnati-
andum apolini deo et aliis diis de multa victoria mortis achilis patris eius
sumpta de paride crudeliter interfecto: propter quod pirrus in apparatu suo
se attinxit ad iter: et in delphon insulam se contulit relictis in palacio suo an-
drometa hectoris dudum vxore cum paruulo filio suo et eiusdem hectoris
nomine laumedonta: cum 7 ipsa pregnans esset ex pirro: necnon et hermonia
ei9 vxore: que post recessum pirri misit menelao patri suo sibi valde grauer
successisse de pirro marito suo qui solius andromete amore bachatus de ea
parum curabat aut nichil: vt acceleraret venire thesaliam q3 andrometam mor-
ti traderet cum eius filio laumedonta. Menelaus itaq3 ad verba hermonie fi-
lie sue thesaliam properat vbi sue nobilitatis omisso pudore in andrometam
irruit: sed andrometa puerum suum laumedontam subito suas recepit in vl-
nas: et precipiti fuga lapsa se dirigit in plateis: ibiq3 fortiter exclamans auxi-
lium populi contra menelaum implozat in lacrimis: ne populus patiatur ip-
sam interfici cum paruulo nato suo. Populus autem incontine'ti ad arma de-
currit et armata manu insequitur ad menelaum: sic q3 menelaus timore po-
puli stupefactus ad propria remeauit. Horestes vero audiens pirrum in del-
phon insulam peruenisse ibi in multa militum copia se contulit: et in potenti
manu aggressus est pirrum: et manu propria ibi interfecit eundem et pirrus
mortuus est: qui statim in eandem insulam fuit sepultus. Uxorem autem su-
am recuperauit horestes: et in regnum suum ipsam adduxit. Deleus vero
et thetis andrometam ex pirro pregnantem et laumedontam ei9 filium a the-
salia recedentes in molopsam deserunt ciuitatem: ibiq3 andrometa peperit fi-
lium quem ex pirro sustulerat et nomen eius achileides est vocatum. **H**ic
achileides creuit 7 laumedontā fratrē suū thesalie coronauit i regē seipso post
posito ad quem regnū ipsū rationabilius pertinebat. Et nichillominus ipsius
fratris sui amore voluit et mandauit q3 omnes troiani qui captiui erant in gre-
cia libertate plenaria potirentur. **P**reterea hic subiūgit historia sic enarrans
Dictū est superius in libro vicesimo quarto et libro vicesimo quinto qualiter
achiles mortuo troylo corpus troyli ad caudam sui equi ligauit et per totum

exercitum vituperabiliter traxit illud: ad cuius corporis recuperationem rex merion viriliter insistit contra achilem: ipsum prostravit ad terram et viriliter vulneravit: sic q̄ quasi mortuus fuit delatus ad castra: qualiter achiles ipsum a suis omnibus mirmidonibus interceptum: non sua virtute bellicosa sed proditorie interfecit: qualiter postea rex priamus ipsum iuxta troyum fecit magnifice sepeliri. Nunc presens narrat historia q̄ predictus rex merion quandam mire pulchritudinis suam sororem habebat: que manifeste venit corā oibz ad merionis monumentū: illud aperiri mandavit: ossa merionis extraxit ab ipso: et ea in quodam aureo vase reposuit conseruanda: que statim cum predicto vase de medio astantiū ab oculis sic prorsus evanuit velut umbra q̄ nūq̄ in loco ipso postea visa fuit. Hanc nonnulli dixerunt fuisse deā vel dee filiam: vel vnam ex illis quam gentes fatam appellant.

Incipit tricesimus quintus et ultimus liber de morte vlixis

Renarranda igitur morte vlixis omiſſis ad presens aliis presentis historie stilus acuitur: quare narrat et dicit q̄ vlixes quadā nocte suo dormiebat in lecto et soporatus de se talem vidit in sōpnio suo visionem. Videbatur enim sibi videre quandam imaginem iuuenilis forme tante mirabilis speciei q̄ imago non putaretur humana sed potius forma diuina pro nimia pulchritudine forme sue. Videbatur enī sibi ultra mundum appetere imaginem illam tangere posse: et eam suo cogi tenaciter in amplexu: sed illa suos vitabat amplexus: et eum videbatur a longe itueri. Deinde vero ad eum sibi propinquius videbatur accedere: et in interrogabat ab eo quidnam vellet: sed ille dicebat. volo q̄ insimul coniungamur: vt te forte cognoscam: ac illa dicebat vlixī. **Q**uātum in hoc est tua grauis et amara petitio. Tu enim petis a me vt tibi coniungar: sed o quātum illa coniunctio erit infelix: nam ex tali coniunctione necesse est q̄ vnus nostrum exinde moriatur. Deinde videbatur sibi q̄ illa cadam imago ferebat ī manu quandam lanceam in cuius lancee summitate videbatur haberi quedam curricula tota ex piscibz artificiose cōposita. Deinde videbat sibi q̄ imago illa re

cedere vellet ab eo: que dicebat sibi hoc esse signum impij disunctionis: que inter nos duos est postremo futura. **U**lixes autem tunc sompno solutus valde miratus est de ipsius sompni visione multo suo disquiri in animo ad quid sompnum ipsum tendat. Demum illucescente die perquiri angures et diui nos et eos ad se venire mandauit: quibus venientibz et recitata eis ipsius sompni qualitate: ipsi dixerunt qz per significationem ipsius sompni aperte conuincitur vlixem per filium exilio vel morti tradendum: cuius rei causa vlixes valde perterritus thelamocum filium suum capi fecit: et cum filiali mandauit custodia detineri. Ipse vero elegit sibi locum in quo posset secure morari in quorundam secretariorum fidelissima comitiua. vallauit enim locum ipsum muris altis et fortibus: ad quem non nisi per pontem quendam volutium haberi poterat ad ipsum accessus. Statuit enim qz ad eum nullus accederet nisi esset aliquis de suis secretariis supradictis. Factumqz est qz cum vlixes dudum ex circe quendam filium suscepisset thelagonum nominatum: qui cuius esset filius a nemine sciebatur preterqz ex circe sua tantummodo genitrice. Factus est igitur thelagonus annorum viginti quinque: qui studiose querit a matre cuius fuerit filius et in quo loco moratur. Diu negauit mater eum certificare de patre. Demum cum thelagonus matrem super inquisitione patris diutius stimulaasset: affecta tedio stimuli filialis filio pandit et reseat regem vlixem esse patrem ipsius: et eum de loco regni sui vbi moratur vlixes diligenter instruxit. Thelagonus autem in relatione matris est nimium factus letus: desiderio tamen nimio fluctuat patrem suum velle videre: et ad eum accedere de sideranti animo exardescit. A matre sua igitur obtenta licentia que de celeri reditu rogat illum thelagonus se attexit ad iter: et tantum per dietas suas laboriose processit qz peruenit achayam vbi factus est certus de loco vbi morabatur vlixes: ad locum ipsum accedit. Lunqz quodam die lune in mane applicuisset ibidem in introitu pontis inuenit custodes vlixis: quos affectuose rogat vt eum ad vlixem accedere sponte permittant: negantes illi mandatum seruare volentes: instat thelagonus huilibz precibz: ac illi viribz vtetes repellunt eum et iniuriose violenter impellunt: quare thelagonus dum illatas sibi nollit iniurias in vnum ex predictis custodibz irruit et pugno clauso ipsum sic potenter in cathena colli percussit qz eius colli fracta cathena primum expirauit. Alios vero custodes impellendo viriliter a ponte deiecit et precipitauit in vallo. fit ergo clamor maximus

quare multi irruentes ad arma in thelagonum irruunt ipsum interficere satagentes. Sed thelagonus facto impetu in vno eorum qui aggressi sunt eum ensem quem tenebat in manu ab eo violenter extirpat: et in alios irruens ense nudo quiddecim interfecit ex eis: et ipse ab eis est grauiter vulneratus. Deinde dum clamor fortius inualesceret ad voces clamoris surgit vlixes putans ne quis de familia thelamoci detenti domesticos suos inuaserit: vt pro sui liberatione eos vulneret aut occidat: quare iratus cum quodam iaculo quem se rebat in manu ad locum clamoris accelerat vbi suos vidit ab illo adolescente sibi incognito interfectos. **T**ernit eum et in vindictam necis occisorum: iaculum suum vibrauit in ipsum: sic quod percussus ex eo non tamen multum lesit eundem. Sed thelagonus contra vlixem iaculum impetuose vibrantem: cum non cognosceret si esset vlixes: arrepto illo eodem iaculo quem ipse vibrauerat et in terram ceciderat thelagonus in vlixem impetu duriori retorsit: sic quod ipsum ex eo letaliter vulnerauit: costas eius ex ipso vulnere perforando: quare vlixes ex ipso ictu vulneris in terram decidit seipsum sustinere non valens reputa qui morti se sensit esse vicinum. **C**orporis itaque vires in ipso deficiunt: et cum ipse quasi defecerit in sermone balbucientibus verbis querit a thelagono: quis nam esset: dum vlixes tunc ad memoriam suam reduxit letalem sui sompni visionem. **T**helagonus vero ad interrogationem vlixis a circumstantibus querit quis et ille sit qui ipsum interrogat: dicunt ei vlixem esse: quo audito thelagonus anxiosus exclamat dicens. **V**le michi veni videre patrem meum vt eo viuente letarer cum eo: et nunc factus sum occasio mortis eius: et statim pre nimio dolore in terram cecidit veluti semiuivus. **D**emum a terra consurgens laniatis vestibus cum esset inermis faciem suam pugnis contondit in lacrimis et a suo vertice flauos capillos euellit. **P**rostratus itaque ad pedes vlixis se dirigit in singultibus lacrimarum dicit se esse thelagonum infelicem circes filium quem tu vlixes pater mi ex ea infeliciter suscepisti: si morieris care pater dii faueant vt tecum moriar: et post te viuere non permittant. **U**lixes vero agnouit suum esse filium ex circes blanditus est ei in sui corporis debilitate maxima in qua erat et mandat fractis eloquiis vt a lacrimis abstineat et dolore: et pro thelamoco filio suo mittit: qui veniens in thelagonum querit irruere quasi necem patris aduiditus vindicare: sed vlixes verbis et nutu vt potuit thelamoco prohibet ne insurgat in ipsum immo vt eum carum habeat vt po-

te fratrem suum. Ducitur ergo vlixes fere mortuus in achayam: vbi triduo
 tatum vixit: et post triduum expirauit: qui in achaya honore regio sepelitur
 post cuius mortem thelamocus paterni regni sui assumptus in regem: the
 lagonum fratrem suum multo fouet honore: per annum vnum et dimidium
 eum secum detinuit in honore maximo: militem eum fecit: retinere eum vo
 luit magis: s; thelagonus matris sollicitatus ad litteras vt matri sacrificat
 inuitus recedit a fratre. In cuius recessu: thelamocus multū eum donis et
 muneribus honorauit: et omni eo q; faceret ad appatum recessus ipsius: re
 cessit ergo thelagonus a fratre suo thelamoco i multis lacrimis defluētibz
 ab utroq; qui post recessum eius in aulidem insulam ad matrem sanus ap
 plicuit: de cuius redditu et aduētū vltra modum facta est mater hilaris: que
 multum fuerat de filio curiosa propter tanta fatorum discrimina que sic in
 feliciter emerferunt: prout ipsa preuiderat arte sua. Non post multos autez
 dies circes letaliter egrotauit: de qua egritudine violēter oppressa diem clau
 sit extremum. Thelagonus igitur in regem assumitur: et vixit in regno suo
 ānis feliciter sexaginta: et mortuus est. Thelamoc⁹ vero regnauit i achya
 annis septuagita: et multiplicatum est sub eius gubernatione regnū achaye
 valde nimis. Ulixes autem vixit annis nonagintatribus: et feliciter mortu⁹
 in regno suo. Et in hoc loco dares presenti operi finem fecit: sic et cornelius.
 Reliqua autem sunt de libro ditis: licet dares troianis i captionem troie opi
 suo finem fecerit: qui postea i libro suo vltius non processit. Reliqua vero
 sunt de libro ditis ipsius vsq; ad finem: qui integre facere voluit opus suū.
 Et ideo si quid huic operi superadditum inueniatur: credendum est non esse
 de veritate operis ipsius: sed de operis fictione. Verumtamen dares et dices
 qui tempore ipsius troiani belli in ipso bello fuere presentes in compositōe
 operum suorum inuenti sunt pro maiori parte concordēs: in paucis inuenti
 sunt discordantes. Quod autem anthenor et enecas fuerunt actores proditio
 nis ipsius bene conueniunt. Dixit tamen dares q; polidamas anthenoris fi
 lius de nocte accessit ad grecos: qui de modo captionis ciuitatis cum grecis
 ea nocte tractauit: et vt signo dato per eum ylion aggredi procurarent. Dicit
 etiam q; greci troiam de nocte intrauerunt: non intrasse per murum ruptuz
 occasione equi crei facti p grecos: cū de equo ipso nullā fecerit mētionē: sed
 fuisse dixit ingressum p scēam vnam de portis ciuitatis troicē: in cuius porte

summitate erat fabricatum et infixum de marmore quoddam magnum caput equi: licet virgilius de equo creò cum dīte concordetur: et in hanc portā sceam dixit dares anthenorem et eneam cum polidama recepisse grecos: et eis exinde aditum prestitisse: et per eos ea nocte fuisse magnum ylion interceptum: et in illud primo neptolonum filium nestoris introductum. Dixit etiam dares ipse eneam non solum polixenam occultasse: verum et eius matrem hecubam cum eadem: et hac de causa exilio fuisse damnatum. De morte vero ipsius hecubae nichil dixit: in fine tamen sui operis hoc addidit. pugnatum est annis decem: mensibus sex: diebus duodecim. De grecis quidem venerunt apud troiam octoginta sex milia pugnatorum. Troiani vero pugnares qui pro ciuitate ipsa defendenda pugnauerunt sex centū milia septuaginta sex. Dicit etiam naues cum quibus exulauit enea fuisse ducentas: et cum quibus paris in greciā fuit profectus. Troiani vero qui secuti sunt anthenorem fuerunt duo milia quingenti: ceteri secuti sunt eneam. Troiani autem et greci vtriusque partis maiores qui et a quibus interfecti fuerunt sunt hii ut scripsit idem dares. Hector enim interfecit regem prothesilaum: regem patrodam: regem humerum: regem archilogum: regem merionem: regem pthenorem: regem orchimanium: regem palemonē: regem epistropum: regem cedūm: regem doziūm: regem polixenum: regem phrypum: regem anthipū regem leontum: regem polibetem: regem humerum: regem finum: regem xantipum. Paris vero interfecit palamidem: regem archilogum: achillem: et ayacem. Ayas vero ipsum paridem: cum ambo se mutuis vulneribus occiderent. Eneas vero interfecit regem ampbimacum: et regem nereum. Achilles autem interfecit regem ephemum: regem yponcum: regem phebeum: regem austerum: regem ligonum: regem euforbium: hectorē: troylum: regem menonem: et regem neptolomum. Sed et pirrus interfecit panthasileam: regem priamum: et eius filiam polixenam. Diomedes vero interfecit regem antipum: regem esterion: regem prothenorem: et regem optomcum.

U Epithaphia hectoris sunt hec: et sufficeret primus versus qui valde cōpendiosus est omnia in se comprehendens.

T royum protector dauaūm metus hic iacet hector.

D effensor patris iuuenum fortissimus hector.

Qui murus miseris ciuibus alter erat.
Decubuit telo violenti ictus achilis.
Decubere simul spesq3 salusq3 frigium.
Hunc ferus eatides circum sua menia traxit.
Quod iuuenis manibus texerat ante suis.
Dquantos priamo lux attulit illa dolores.
Duos fletus beccube quos dedit andromete.
Sed raptum pater infelix auroq3 repensum.
Econdidit et merens accumulauit humo.

Epithaphia achillis sunt hec.

Pellites ego sum thetidis notissima proles.
Eui virtus clarum nomen habere dedit.
Qui strati totiens armis victricibus hostes.
Hincq3 fugam solus milia multa dedit.
Hectore sed magno summa est mihi gloria cesso.
Qui sepe argolicas debilitauit opes.
Ille interemptus subiit me vindice penas.
Dergama tunc ferro occubere meo.
Laudibus immensis victor super astra ferebat.
Eum pressi hostilem fraude peremptus humum.

Conclusio actoris.

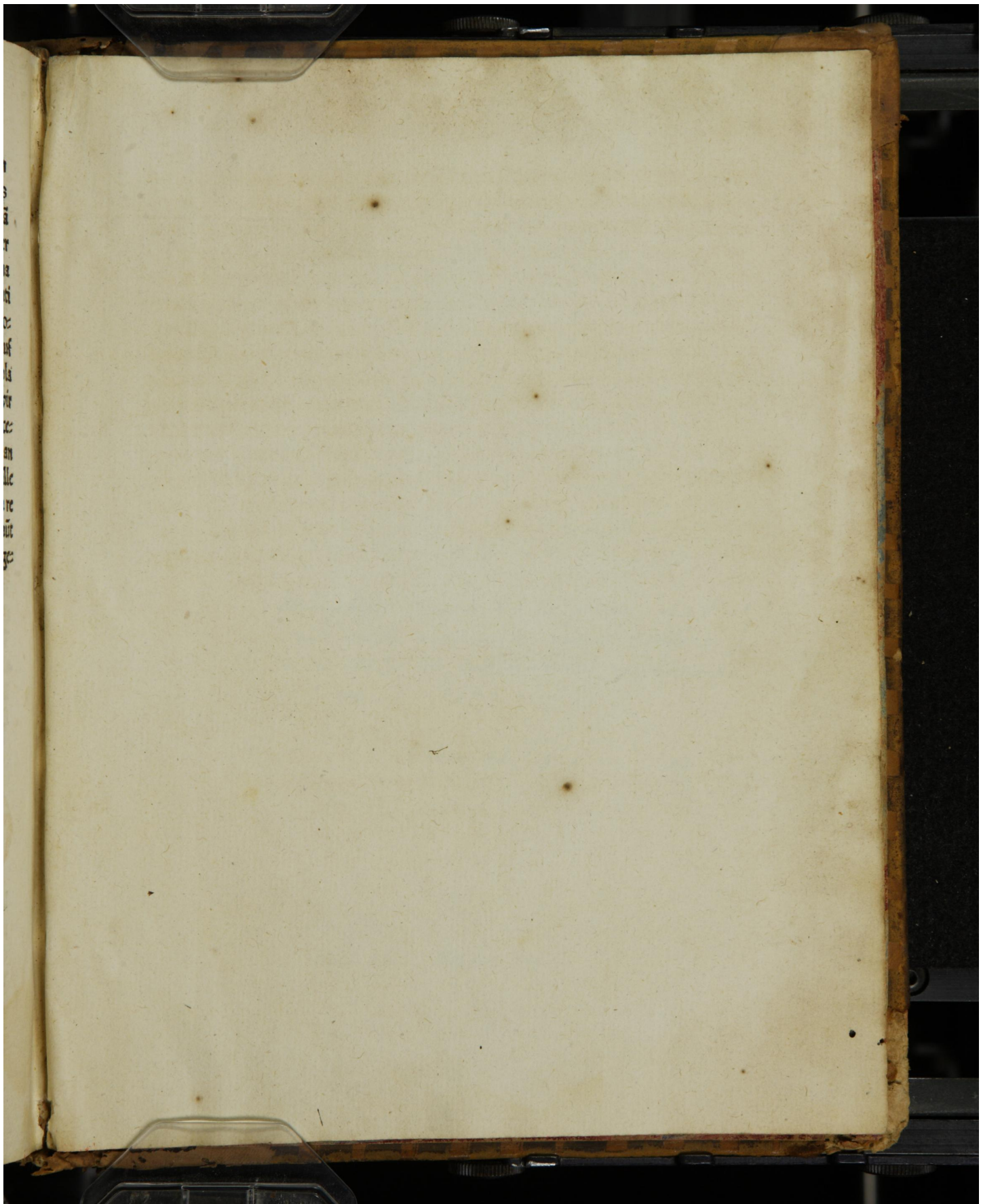
Ego autem Huico de columpnis predictum ditē gircē in omnibus sum secutus: eo q̄ ipse dites perfectum et completum fecit in omnibus opus suum ad litteratorum videlicet solacium vt veram noticiam habeant presentis historie: et vt magis delectentur in ipsa. Et ego historiā istā ornaſsem dictamine pulchriori per ampliores metaphoras et colores: et per transgressionē occurrentes: q̄ ipsius dictamis sunt picture. Sed territus ex magnitudine operis: ne dum occasione magis ornati dictaminis opus ipsum lōga narratione protraherem: infra cuius temporis longitudinem aliqua mihi superuenissent incomoda: prout est fragilitas humane vel mutatio voluntatis: propter quod cessassem ab ope: et

opus ipsum suum non peruenisset ad finem: vtpote sui carens beneficio complenti: intantum institi spiritus sancti gratia ministrante: q̄ infra tres mēses videlicet a quīdecima mensis septemb̄is p̄ime indictionis vsq; ad vicesimā quintam mensis nouemb̄is proxime subsequētis opus ipsum ī totum per me perfectum extitit et completum: licet longe ante ad instātiā domini mathei de porta veneti salernitanensis archiepiscopi mane sciētie viri de presenti opere compieuerim p̄imum librum tantum et non plus. **N**am ipse postmodum sublatuſ de medio qui condendi a me p̄sens opus mihi erat stimuluſ ⁊ instinctuſ ab ipsius operis p̄secutione cessauit: cum non est cui de hoc placere merito potuissē. **C**onsideraui tamen defectum magnorum actorum virgilii ovidii et omeri: qui in exp̄imenda veritate troiani casus nimium defecerunt: q̄uis eorum opera contexuerint siue tractauerint secundum fabulas antiquorum: siue secundum apologos in stilo nimium glorioſo: ⁊ specialiter ille summus poetarum virgiliuſ quem nichil latuit: ne eius veritas incognita remaneret ad p̄sentis operis perfectionem efficaciter laboraui. **F**actum est autē p̄sens opus anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo octuagesimo septimo eiusdem p̄ime indictionis feliciter. **D**eo gratias.

ExPLICIT liber de casu troie.

*Sum in hunc Magistri
Delordri Cordier ::*

Esemplare completo (la prima e l'ultima carta, mancanti, erano bianche),
di cc. 112 con numerazione manoscritta
a pagine (1-224).

Settembre 1919

LE

Hain 5507, Pellechet 3871.

